

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULULARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELEDEDE HUKUK İLKELERİNİN ETKİSİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ

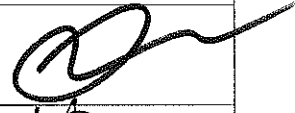
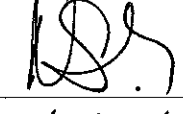
FATİH KARADENİZ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. NEZİHA MUSAOĞLU

EDİRNE 2011

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH KARADENİZ tarafından hazırlanan **ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE HUKUK İLKELERİNİN ETKİSİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ** Konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12.-13. maddeleri uyarınca **11.10.2011 Salı** günü saat **16.30**'da yapılmış olup, tezin* **Kabul Edilmesine**..... **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Sibel TURAN	Kabul Edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Neziha MUSAOĞLU (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Aytül ÇOLAK	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine /Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	416468
Yazar Adı / Soyadı	Fatih KARADENİZ
Uyruğu / T.C. Kimlik No	T.C. 10437129434
Telefon / Cep Telefonu	03124137615 05055440183
e-Posta	karadeniz_f@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE HUKUK İLKELERİNİN ETKİSİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ
Tezin Tercümesi	THE IMPACT OF LEGAL PRINCIPLES IN STRUGGLE WITH INTERNATIONAL TERRORISM: ENGLAND MODEL
Konu Başlıkları	Uluslararası İlişkiler
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Uluslararası İlişkiler Bölümü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	204
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Neziha MUSAOĞLU
Dizin Terimleri	11 Eylül 2001 olayı=Event of september 11th Demokrasi=Democracy Terörle mücadele=Counter terrorism Terörizm=Terrorism Hukukun üstünlüğü=Rule of law
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayınlama İzni	☒ Tezinin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilinenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezime ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

01.11.2011

İmza:.....

Yazdır

Tezin Adı: Uluslararası Terörizm İle Mücadelede Hukuk İlkelerinin Etkisi: İngiltere Örneği

Hazırlayan: Fatih KARADENİZ

ÖZET

Terörizm, özellikle küresel bir boyut kazandığı 11 Eylül saldırıları ardından dünya genelinde ağır ve muhakkak bir tehlike olarak algılanmaya başlamıştır. Uluslararası topluma ve onu şekillendiren kurallara ciddi bir tehdit oluşturan terörizm karşısında toplumların güvenlik duygusunu yitirmeye başlaması; devletlerin ve uluslararası örgütlerin bu tehdit ile mücadele etmek için yeni düzenlemeler ve politikalar üretmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir.

Ne yazık ki devletler tarafından oluşturulan yeni ulusal güvenlik sistemleri, uluslararası toplumun büyük acılarla tecrübe ederek oluşturduğu demokratik ve hukuki ilkelere zıtlık teşkil eder nitelikte olmuştur. Aslen terör örgütlerinin toplumsal düzene ve devlet – halk ilişkilerine zarar verebilmek için eylemleri ile yıpratmaya çalıştığı insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi gibi müşterek değerlerin; devletlerin uygulamaya koyduğu yeni terörle mücadele stratejileri ile bizzat devletler tarafından yıpratıldığı görülmüştür. Oysaki müşterek ilkelerin korunması ve güçlendirilmesi, devletlerin ulusal güvenlik stratejilerinin demokratik hukuk devleti ilkelerine uygun olarak şekillenmesi ve güvenlik politikalarının temeline yine bu ilkelerin yerleştirilmesi, etkin bir şekilde terörle mücadele edebilmek için zorunluluktur.

Terörizm ile mücadelenin bir propaganda savaşı, bu propagandanın da amacının halk tabanını kazanmak olduğu unutulmamalıdır. Terör tamamen önüne geçilemeyen bir fenomen olduğu için, güvenlik stratejileri onu anlamsız kılmaya yönelik olmalıdır. Toplumun şiddete prim vermemesini sağlamak ve böylece bu yönde yapılan eylemleri anlamsız kılmak içinse, insanlara özgür, adil ve güvenli bir

ortam sağlanması gerekmektedir. Bu ortamı sağlamak ise demokratik hukuk ilkelerini güçlendirmek ve bu ilkelerin işlerliğini göstermekle mümkün olmaktadır. Terörle mücadelede başarı sağlayan devletler ise bu önermenin doğruluğunun kanıtı olarak görölmektedir.

Anahtar Kelimeler: 11 Eylül Saldırıları, Terörizm, Terörizmle Mücadele, Demokrasi, Hukukun Üstünlüğü, İngiltere

Name of Thesis: The Impact of Legal Principles in Struggle with International Terrorism: England Model

Prepared by: Fatih KARADENİZ

ABSTRACT

Terrorism has been regarded as a serious and certain danger all over the world especially after the September 11 Attacks when it took on global dimension. That societies started to lose their sense of security against terrorism which is a serious threat to the international society and its shaping rules brought about necessity of producing new regulations and policies for international organizations and states to cope with this threat.

Unfortunately, the new national security systems established by states have been in contrast to the democratic and legal principles that international society constituted by experiencing deep grief. It has been seen that common values like human rights, rule of law and democracy which in fact terrorist organisations tried to damage by their actions to harm the state and public relations and social order. However it is a must protecting and strengthening of common principles, states national security strategies shaping in accordance with principles of democratic, legal state and playing again these principles to the ground of security policies in order to struggle with terrorism efficiently.

It should be always kept in mind that struggle with terrorism is a war of propaganda and the aim of this propaganda is to gain the support of lower class people. As terrorism is a phenomena which cannot be completely prevented, the security strategies should be with the purpose of making it disregarded. A free fair and secure environment should be provided to ensure people not to give credit to violence and in this way to minify the terrorist activities. To provide this

environment is possible by strengthening democratic legal principles and displaying functionality of these principles.

Keywords: The September 11 Attacks, Terrorism, Struggle with Terrorism, Democracy, Rule of Law, England

ÖNSÖZ

Bu çalışmada uluslararası terörizm ile mücadele de demokratik hukuk ilkeleri üzerine kurulu, mücadele stratejilerinin başarısı yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla güçlü bir demokratik yapısı bulunan ve uzun yıllar ayrılıkçı ve küresel terörle mücadele etmiş olan İngiltere temel örneklem olarak kullanılmıştır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve İspanya'nın terörle mücadele anlayışları da ortaya konularak, konuya farklı perspektifler üzerinden bakılmıştır.

Bu çalışmayı en doğru şekilde hazırlamam konusunda benden hiçbir yardımı esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Neziha MUSAOĞLU'na ve Bölüm Başkanım Sayın Prof. Dr. Sibel TURAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TERÖRİZM VE TERÖRİZM İLE MÜCADELE

1. TERÖR KAVRAMLARI	5
1.1. Terör Kavramı	6
1.2. Devlet Terörü Kavramı	9
1.3. Devlet Destekli Terör Kavramı	10
1.4. Uluslararası Terörizm Kavramı.....	13
1.5. Küresel Terör Kavramı	15
2. ULUSLARARASI HUKUK'TA TERÖRİZMİ TANIMLAMA ÇABALARI	20
2.1. Terörizm Tanımı Örnekleri	22
2.1.1. Akademik Tanımlar	23
2.1.2. Ulusal Ceza Kanunlarında Yapılan Tanımlar	25
2.1.3. Uluslararası Örgütler Tarafından Yapılan Tanımlar	28
2.2. Terörizmi Tanımlama Sorununun Nedenleri	32
2.3. Uluslararası Terörizmle Mücadelede Tanım Sorunun Etkisi.....	36

3. TERÖRİZMİN NEDENLERİ.....	40
4. KÜRESELLEŞMENİN TERÖRİZM ÜZERİNE ETKİLERİ.....	44
5. TERÖR ÖRGÜTLERİ.....	50
5.1. Terörist Örgütlerin Amaçları	56
5.2. Terörist Örgütlerin Stratejileri	57
5.3. Terörist Örgütlerin Eylem Stratejileri	61
5.4. Terörist Örgütlerin Propaganda Faaliyetleri	63
5.5. Terör Örgütlerine Örnek Olarak El – Kaide	68
6. TERÖRLE MÜCADELE	72
6.1. Terörle Mücadelede Demokratik İlkelerin Rolü	78
6.2. Terörle Mücadele Stratejileri	82
6.3. Uluslararası Terörizm İle Mücadele.....	86

II. BÖLÜM

11 EYLÜL SALDIRILARI VE SONRASINDA TERÖRİZM İLE MÜCADELE

1. 11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI ULUSLARARASI ORTAM	89
1.1. 11 Eylül Saldırıları Ve Etkileri	90
1.2. Afganistan Operasyonu	94
1.3. Irak Operasyonu Ve Önleyici Vuruş Doktrini	97
1.4. İstanbul, Madrid Ve Londra Saldırıları.....	101
2. DEVLETLERİN VE ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN 11 EYLÜL SALDIRILARI ÇERÇEVESİNDE YAPTIĞI DÜZENLEMELER	104
2.1. Devletlerin Yaptığı Düzenlemeler	104
2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri’nin Yaptığı Düzenlemeler	105

2.1.1.1. İç Güvenlik Örgütü	105
2.1.1.2. İstihbarat Reformu Ve Terörizmin Engellenmesi Kanunu	107
2.1.1.3. PATRIOT Kanunu	108
2.1.2. İspanya'nın Yaptığı Düzenlemeler	114
2.1.2.1. İspanya'nın Terörle Mücadele Tecrübesi	114
2.1.2.1.1. Bask Sorunu ve ETA'nın Kuruluşu	115
2.1.2.1.2. İspanya'nın Terörle Mücadele Stratejisi	117
2.1.2.1.2.1. Franco Dönemi	118
2.1.2.1.2.2. Demokrasi Dönemi	119
2.1.2.2. İspanya'nın 11 Eylül Saldırıları Sonrası Küresel Terörizme Karşı Mücadelesi	126
2.2. Uluslararası Örgütlerin Yaptığı Düzenlemeler	132
2.2.1. Birleşmiş Milletlerin Yaptığı Düzenlemeler	133
2.2.2. Avrupa Birliği'nin Yaptığı Düzenlemeler	136
2.2.3. Avrupa Konseyi'nin Yaptığı Düzenlemeler	138
3. 11 EYLÜL SALDIRILARI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN DÜZENLEMELERİN ULUSLARARSI TERÖRİZM İLE MÜCADELEYE ETKİLERİ	141

III. BÖLÜM

İNGİLTERE'NİN TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARI

1. İNGİLTERE'NİN TERÖRLE MÜCADELE TECRÜBESİ	147
1.1. Kuzey İrlanda Sorununun Temelleri ve IRA'nın Kuruluşu.....	147
1.2. 1969 Olayları Sonrası IRA'nın Faaliyetleri ve İngiltere'nin Mücadele Stratejisi	153
1.3. İngiltere'nin IRA'ya Karşı Yaptığı Mücadele Politikasının	

Değerlendirilmesi	159
2. İNGİLTERE’NİN KÜRESEL TERÖRİZM İLE MÜCADELESİ	163
2.1. 2000 Terör Yasası (Terrorism Act 2000)	165
2.2. İngiltere’nin 11 Eylül Saldırıları Sonrası Yaptığı Düzenlemeler.....	166
2.2.1. Anti – Terörizm Suç ve Güvenlik Yasası 2001 (Anti – Terrorism Crime and Security Act 2001).....	167
2.2.2. 2005 Terörle Mücadele Yasası (Prevention Of Terrorism Act 2005)..	170
2.3. 7 Temmuz 2005 Londra Saldırıları Sonrası İngiltere’nin Yaptığı Düzenlemeler	171
2.3.1. 2006 Terörle Mücadele Yasası (Terrorism Act of 2006).....	173
2.4. İngiltere’nin Terörle Mücadele Stratejisi	175
2.4.1. İzleme: Terörist Saldırıları Önleme	177
2.4.2. Önleme: İnsanların Terörist Olmalarını Ya Da Şiddete Datalı Aşırılığı Desteklemelerini Önleme.....	178
2.4.3. Koruma: Terörist Saldırılarına Karşı Savunmanın Güçlendirilmesi.....	179
2.4.4. Hazırlıklı Olmak: Saldırıların Etkisini Azaltmak	180
3. İNGİLTERE’İN KÜRESEL TERÖRLE MÜCADELESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	181
4. İNGİLTERE, ABD ve İSPANYA’NIN TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİNİN GENEL OLARAK KARŞILAŞTIRILMASI	184
SONUÇ	187
KAYNAYÇA.....	195

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACLU Union)	: Amerikan Sivil Hakları Örgütü (American Civil Liberties Union)
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
ETA	: Bask Anayurdu ve Özgürlük (Euzkadi Ta Askatasuna)
FISA Surveliance Act)	: Ulusal İstihbarat Takip Kanunu (Foreign Intelligence Surveliance Act)
GAL	: Anti-Terörist Kurtuluş Hareketi ()
Gös. yer	: Gösterilen Yer
HB	: Herri Batasuna Partisi
IRA	: İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (Irish Repuclican Army)
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
NATO Organization)	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

OIRA	: Resmi IRA (Official Irish Republican Army)
PIRA	: Geçici IRA (Provisional Irish Republican Army)
PTA	: Geçici Terörle Mücadele Yasası (Prevention of Terrorism Act)
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UAÖ	: Uluslararası Af Örgütü
vb.	: Ve Benzeri
vs.	: Ve Saire

GİRİŞ

Terör ve terörizm “korku ve dehşet yaymak suretiyle baskı kurmak” olarak algılandığında tarihi iki bin yıl öncesine kadar götürülebilmekte ise de stratejileri bakımından modern çağın bir ürünüdür. Terörizm sanayileşme insanının keşfettiği mücadele tarzının fikri kısmıdır¹. Soğuk savaş ve sonrası dönemde farklı stratejik özellikler gösteren terörizm; 11 Eylül saldırıları olarak literatüre geçen olaylar sonrasında bambaşka bir boyut kazanmıştır. Bu saldırılar Dünya üzerinde düşüncenin, ekonominin, kültürün, politikanın olduğu kadar; suçun ve şiddetin de hareket kabiliyetinin arttığını somut bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Özellikle saldırılara maruz kalan Amerika Birleşik Devletleri(ABD), saldırılar sonrası adeta bir güvenlik bunalımına girmiştir ve bu güvensizlik algısı ABD’den tüm dünyaya yayılmıştır. Bu saldırılar başta ABD olmak üzere tüm devletlerde bir şok etkisi yaratmış, bu etkiye verilen tepki ise gecikmemiştir. Terörizmle mücadele etmek amacı ile ABD; Birleşmiş Milletler (BM), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi uluslararası örgütlerin ve tüm dünya kamuoyunun desteğini alarak, Afganistan İslam Cumhuriyeti’nde, olayın sorumlusu ilan edilen El Kaide terör örgütüne ağır bir darbe vurabilmek için sınır ötesi operasyonlar başlatmıştır. Bu müdahaleden henüz tam manasıyla sonuç alınamamışken Irak Cumhuriyeti de - Afganistan işgalinde olduğu gibi kamuoyu desteği alınamasa da - teröre yataklık ettiği ve tüm dünyanın güvenliğini tehdit edebilecek düzeyde kitle imha silahlarına sahip olduğu gerekçesi ile ABD ve İngiltere’nin başını çektiği müttefikler tarafından işgal edilmiştir. Fakat bu saldırılar iddia edildiği gibi terörü engellemeye yetmemiş, yine dünyada soğuk bir duş etkisi yaratan İstanbul, Madrid ve Londra saldırıları meydana gelmiştir.

11 Eylül saldırıları; hem terörizm algısının tüm aktörler açısından değişmesi, hem de terörist eylemlerin ve bu eylemlere karşı uygulanan mücadele yöntemlerinin değişmesi açısından bir kilometre taşıdır. Terörizm günümüzde bilinen

¹ İhsan Bal, “ Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?“, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, Ankara 2006, s.7

sınırlarını aşarak, tüm küreyi etkisi altına almıştır. Uluslararası terör, dünya barışına, uluslararası güvenliğe ve özellikle de demokratik hukuk devleti ilkelerine yönelik, ağır ve muhakkak bir tehlike haline gelmiştir. Bu ağır tehlike karşısında devletler mevcut politikaları ile güvenlik duygusunu tesis edemedikleri için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yeni önleme stratejileri ve politikalar üretmek zorunda kalmışlardır. Bu yönleri ile bir tehdit olan terörizm ile mücadele etmek her devletin hakkı değil, ödevi konumundadır.

Fakat terörizmin bu yeni yüzü ile mücadele konusunda devletlerin geliştirdiği politikalar, bu tehdidin ciddiyeti, büyüklüğü ve toplumlarında yarattığı etki sebebiyle demokratik hukuk devleti ilkelerini askıya alacak nitelikte tepkisel bir boyutta olmuştur. Bu duruma korku hipnozu içerisinde bulunan halk da tepki vermemiş, hatta terörizmin durdurulabilmesi adına bu değişiklikleri desteklemiştir. Halkın bu durumunu kullanan siyasi otoriteler ise toplum üzerinde genel baskı uygulayıcı düzenlemeleri hızla yürürlüğe sokabilmiştir. Fakat bu durum devletlerin kriz şartlarını kendi siyasi gücünü arttırmak amacıyla istismar ettiği şeklinde şüphelere yol açmıştır.

Terörizm ile mücadelede gözlenen bu baskıcı eğilim, büyük acılar ve kayıplar sonrası şekillen demokratik hukuk devleti ilkeleri kazanımlarından geri adım atma sonucuna doğru gitmektedir. Terörizm ile mücadelede uygulanan politikalar, demokratik “biz”i tanımlayan ve düşmanlarımızdan ayırt eden hukukun üstünlüğü ilkelerinin terk edilmesi olmamalıdır². Terörizme verilecek cevap başta hukukun üstünlüğü ve demokrasi olmak üzere uluslararası toplumun müşterek değerleri ile çelişirse bu, devletin ve toplumun birbirlerinden kopmasına ve yabancılaşmasına neden olacaktır. Kısa vadede bu tip uygulamalar teröristleri zarara uğratıp bizim yüreğimize su serpse de, uzun vadede müşterek değerlerin hiçe sayılması bizi değil, teröristleri zafere götürecektir.

Terörist örgütlerin asıl amacı demokratik hukuk ilkelerine ağır zararlar verip böylece toplumsal, hukuki meşruiyet kaynaklarını tahribata uğratarak, hedeflerine

² Emre Öktem, *Terörizm: İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*, İstanbul 2007, s. 452

ulaşmaktır. Bu hedefe ulaşmanın aracı ise siyasal şiddet kullanarak devletlerin tepkisel sürece girmesini sağlamak ve daha sonra kendileri için hayati öneme sahip olan propaganda kanalı ile kendisini aktif ve pasif olarak destekleyecek bir taban oluşturmaktır. Bu çalışmanın seçilme amacı da, temel ilkeleri tahribata uğratarak siyasi bazı çıkarlar elde etmeye çalışan terörizm ile yapılacak mücadelede başarı elde edebilmek için; devletlerin zaten teröristlerin hedefinde olan bu ilkeleri rafa kaldırarak değil aksine güçlendirmesi, terörizme karşı mücadelede bu ilkeleri temel alan düzenlemeleri hayata geçirmesi gerekliliği ve ne tür mücadele politikalarını izlemesi gerektiğini gözlemlemektir. Bunun için terör ve terörizmin ne olduğu, neleri amaçladığı çok iyi irdelenmeli ve stratejisi analiz edilmelidir. Daha sonra toplumların ve devletlerin içerisinde bulundukları durum değerlendirilerek, özellikle terörle mücadele tecrübelerinin ne olduğu ve bu tecrübeler ışığında elde ettikleri sonuçlar, hangi mücadele tarzının daha doğru olduğunu bulmamızda bize yardım edecektir. Ayrıca uluslararası örgütlerin yaptığı düzenlemeler de yol gösterici özelliği ile çalışmamıza katkı sağlayacaktır.

ABD ve İspanya'nın yanında asıl örneklem olarak İngiltere seçilmiştir. İngiltere, dünyada uzun yıllar teröre karşı mücadele eden bir ülke olarak; terörle mücadele konusunda tam bir laboratuvar konumundadır. 19. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren İrlanda sorunu ile başlayan tarihsel süreçte İngiltere'nin terör sorununu daha çok ayrılıkçı terör üzerine yoğunlaşmış olsa da; İngiltere ABD'nin yakın müttefiki olarak 11 Eylül saldırıları sonrasında küresel terörün de başlıca hedefi haline gelmiş ve El – Kaide örgütü tarafından başkentinde saldırılara maruz kalmıştır. İngiltere'de hem terörle mücadele konusunda düzenlemelerin yapıldığı kurumlar, hem de demokrasi güçlü ve köklü bir geçmişe sahiptir. Bu çerçevede tüm dünyadaki terörle mücadele politikalarını anlamak adına İngiltere örneği önem arz etmektedir. İngiltere, ABD ve İspanya'nın tecrübeleri ve küresel terörle mücadele konusunda yaptığı düzenlemeler ışığında, en etkili ve verimli yol bulunmaya çalışılacaktır.

Bu çalışma yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda üç bölümden ve sonuç bölümünden oluşmaktadır.

İlk bölümde terörizmin çok iyi bir şekilde analiz edilerek, mücadele stratejisinin bu analize göre şekillenmesi amaç edinilmiştir. Bu sebeple bu bölümde terör olgusu kavramsal olarak açıklanarak, özellikle uluslararası arenada bu olgu üzerine tanım yapmanın zorluklarından ve terörle mücadelede tanım oluşturulmasının öneminden bahsedilecektir. Daha sonra terörizmin nedenleri ve küreselleşmenin terörizm üzerinde yaptığı etki irdelenecektir. Terör örgütlerinin yapısı, motivasyonları, eylem ve stratejileri üzerinde durularak asıl amaçları anlaşılmalı çalışılacaktır. Daha sonra da bu bilgiler ışığında terörle mücadelenin nasıl olması gerektiği ve hangi ilkeler ışığında yürütülmesi gerektiği aktarılmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde ise 11 Eylül saldırıları ve bu eylemin etkisi ile oluşan uluslararası durum hakkında bilgi aktarılmaya çalışılacak ve Afganistan, Irak operasyonları ve İstanbul, Madrid ve İngiltere saldırılarına değinilecektir. Daha sonra bu saldırılara karşı uluslararası kuruluşların ve ABD, İspanya'nın ne şekilde düzenlemeler yaptıkları açıklanacak ve bu düzenlemelerin sonuçlarından bahsedilecektir.

Üçüncü bölümde ise, İngiltere'nin terörle mücadele tecrübesi aktarıldıktan sonra 11 Eylül saldırıları ve Londra saldırıları sonrası yaptığı düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde irdelenerek, İngiltere'nin durumu ve pozisyonu hakkında bilgi verilecek, ABD ve İspanya örnekleri ile karşılaştırılacaktır.

Sonuç bölümünde ise toplanan bütün veriler değerlendirilecek ve terörle mücadelede demokratik hukuk ilkelerinin ne öneme geldiği aktarılmaya çalışılacaktır.

I. BÖLÜM

TERÖRİZM ve TERÖRİZM İLE MÜCADELE

Terör insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen günümüzde farklı başat özellikler göstermektedir. Terörün bu değişken yapısı, onun takip edilmesini ve tanımlanmasını zorlaştırır da, bu terörü tanıyamayacağımız anlamına gelmemektedir. Çünkü tanıyamadığımız bir olgu ile savaşmak her zaman görmediğimiz bir hedefe ateş etmeye benzeyecektir. Bu sebeple terörü meydana getiren etmenleri, onun motivasyonunu kısacası terörün ne olduğunu bilmek; teröre karşı verilecek cevabın ne olması gerektiğini bulmada ve bu cevabın etkinliğini artırmada en önemli unsurlardan biridir.

Bu bölümde öncelikle terörizm, kavramsal bir çerçeve ile anlatılacak ve sonrasında terörizmin nedenlerine ve beslendiği kaynaklara değinilerek, terörist grupların yapısı ve stratejileri hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da terörizmle mücadele yöntemleri ve temel hukuk ilkelerinin bu mücadeledeki rolü aktarılmaya çalışılacaktır.

1. TERÖR KAVRAMLARI

Terörizmle ilgili yapılan pek çok çalışmada gözlemlendiği üzere terörizm, uluslararası, yerel-ulusal, devlet destekli terörizm gibi farklı kategorilere tabi tutulabilmektedir. Ancak terörizmin tanımında ortaya çıkan sorunsal, terörizmin sınıflandırılması aşamasında da ortaya çıkmakta ve üzerinde uzlaşmaya varılmış terörizm kategorisi ya da sınıflandırması oluşturulamamaktadır. Uluslararası hukuk açısından, ortak tanımına ulaşılamamış bir olgunun, türlerinin ortaya konamaması mantıksal bir sonuç iken, akademik çalışmalar bağlamında da terörizmin türlerini

belirleyen ortak bir sınıflandırma bulunmamaktadır³. Bu sebeple bu başlık altında herhangi bir sınıflandırma yapılmadan, çok kullanılan birkaç terör çeşidi kavramsal olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. Terör Kavramı

Terör ve savaş aslında insanlık tarihi kadar eski iki kavramdır. Çünkü şiddet tarih boyunca insanlar arası ilişkilerdeki sorunların çözümlerinde başvurulan bir yöntem olmuştur⁴. İnsanoğlunun siyasi örgütlenmesine paralel olarak gelişen terör günümüzde ya bireylerin devlet düzenine karşı eylemleri, ya da devletlerin bireylere uyguladığı şiddet politikası olarak kavranmaktadır⁵. Bu şiddet politikasının meyvesi ise korku olacaktır. Terör kelimesinin hemen her Hint Avrupa dilinde karşılığı bulunmaktadır ve bu kelime Latince “ bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku, endişe ve dehşet” anlamına gelmektedir. Bu kelime, yoğun korku ile beraber bu korkuya teslimiyet manasına da gelmekte ve hem mevcut, hem de hayali ya da müstakbel tehlikeleri kapsamaktadır⁶. Terör eylemlerinin hedef kitlesindeki topluluk ve ya grupta oluşturmak istediği korku; tam manasıyla yöneldiği kitleyi teslimiyete yöneltmeyi sağlayacak bir korku olmalıdır. Bu nitelikte bir davranış şeklini oluşturan korku ise; hedefi, yeri, zamanı, yoğunluğu belli olmayan fakat belli bir sistematığa sahip sürekli şiddet eylemleri ile var olabilmektedir. Terör tanımı çok farklılıklar göstermekle birlikte ortak görüşte bulunan uygulayıcılar ve akademisyenler bu fenomeni; herhangi bir amaca ulaşmak için kullanılan ses getirici eylemler olarak tanımlamaktadırlar⁷. Terör, şiddet kullanma ya da şiddet tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere dizayn edilmiş sembolik bir fiildir⁸.

³ Doğanhan Sökücü, “Küreselleşen Terörizmin Uluslararası Siyasete Etkileri”, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 8

⁴ Emre Kongar, *Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül*, 11. Basım, İstanbul 2009, s. 73

⁵ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 12

⁶ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 13

⁷ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 8

⁸ Hasan Emre Şenocak, *Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Uygulamaları*, Ankara 2006, s. 11

Terör kavramı olarak özellikle iki temel ögeyi yansıtmaktadır: şiddet ve korku. Terör kavramındaki şiddet, kullanılan şiddet eyleminin siyasi bir amaç elde etmeye yönelik olmasından dolayı siyasal şiddet olarak adlandırılmaktadır. Bu siyasal şiddet etki alanındaki toplum içinde korku ortamı yaratmaktadır. Duyulan bu korkunun ileri boyutlara ulaşması ise siyasal şiddeti kullanan gruba bir güç sağlayacaktır. İşte bu güce ulaşarak, diğer bir topluluk ve ya gruplar üzerindeki amaçlarını gerçekleştirmek isteyen grupların uyguladığı stratejiye verilen ad ise “terörizm”dir.

Terörizmin belirleyici unsurlarını tespit edebilmek için ceza hukukundaki kast kavramı içerisinde yer alan saik ölçüsünden yararlanmak mümkündür. Terörizmde fail siyasal bir saik ile harekete geçmektedir. Bu saikin hangi siyasal görüşü yansıttığı önemli değildir, herhangi bir siyasi düşünceyi yansıtabilir. Bu tip bir siyasi saikle harekete geçen fail şiddet içeren bir eylem veya böyle bir eyleme girişeceğinden tehditle amacına ulaşmaya çalışır. Terör örgütünün asıl amacı ise eylemlerinin yöneldiği hedef üzerinde tahribat yapmak değil, yapılan bu tahribatla daha büyük kitlelere korku salmaktır. Burada yapılan eylemlerde kullanılan şiddet veya şiddet tehdidi amaca ulaşmak için kullanılan bir araçtır⁹. Oluşturulmak istenen korkunun asıl amacı ise siyasal saikin beslendiği ideolojik, etnik dini motivasyonlarca ortaya çıkan asıl maksadına ulaşabilmek için bir hükümetten, ya da genel kamuoyundan taviz koparmak, çeşitli makam ve mercileri belli bir biçimde davranmaya, en azından kendi görüşlerine saygı duymaya zorlamaktır¹⁰.

Bu stratejiyi (şiddet kullanımını) kriminal olarak kullanan organize suç örgütleri de bulunmaktadır. Fakat bu tür kriminal grupların kullandığı şiddetin amacı politik olmayan, maddi kazanca dayalı ilişkiler bütününe korumaktır. Terörizm ise siyasi bir amacı uygulamaya koymayı kabul ettirmek ve ya uygulamadan kaldırmak için başvurulmuş bir stratejidir. Şiddet sadece bu amaca ulaşmaya yönelik bir araçtır. Yani herhangi bir şiddet eyleminin terör eylemi olup olmadığının belirleyici unsuru failin söz konusu eylemi siyasi bir amaçla işleyip işlemediğidir.

⁹ Sertaç Başaren, “Kavramsal Olarak Terörizm; Tarihi, ve Hukuki Boyutlarıyla” *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006, s.9

¹⁰ Emre Öktem, a.g.e. , s. 56

Bu ayrım terörü, diğer şiddet türlerinden ayırmaktadır. Terör, terörizm, terörist eylem dediğimiz şeyler aslında birer şiddet türüdür fakat terör kavramını tamamlayan bu şiddetin siyasal amaçlı olmasıdır¹¹.

Terör ve terörizm kelimeleri her ne kadar birbiri yerine kullanılsa da aslında farklı iki terimi ifade etmektedir. Terör, kısaca silahlı eylemler marifetiyle kendini ve davasını duyurma; terörizm ise bu eylemleri savunan, stratejilerini anlatan, aktaran, geliştiren bir düşünce disiplini ve ya akımıdır denilebilir. Yani birinci kavram stratejik eylem; ikinci kavram ise stratejik söylemdir¹². Terörizm başlı başına bir ideoloji olmayıp totaliter bir silah, bir strateji olduğunu söylemek mümkündür¹³.

Akademik literatür içersinde, terörizm konusunda çok önemli bir yeri olan Grant WARDLAW terörizmi şu şekilde tanımlamıştır: *“Terörizm, bireyler ya da gruplar tarafından, yerleşik bir otorite adına ya da bu otoriteye karşı, eylemin esas mağdurlarından çok daha geniş bir hedef kitle üzerinde maksimum seviyede endişe ve korku yaratmak suretiyle, politik taleplerini kabul ettirmeye yönelik şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdididir”*. Londra’daki Terörizm Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Paul WILKONSON da terörizmi şu şekilde tanımlamıştır: *“Terörizm, bir takım politik taleplerin karşılanmasını sağlamak amacıyla; bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri yıldırım için, cinayet ya da imha hareketlerinin sistematik olarak kullanılması ya da tehdit oluşturmalarıdır”*¹⁴.

Tanımlara bakıldığında terör eylemlerindeki fail unsuru göze çarpmaktadır. Her iki tanımda da terör eylemlerinin devlet organlarını hedef alabileceği gibi devlet tarafından da bu tip eylemler yapılabileceğine işaret edilmektedir. Her ne kadar terörizm; genel olarak, azınlıkta bulunan bir grubun kendisinden güç olarak görece üstün olan bir gruptan belli bir politik fayda elde etmek için başvurulmuş şiddet eylemleri olarak algılsa da yönetimdeki otorite tarafından halkı belli bir yöne

¹¹ Ertan Beşe, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Ankara 2002, s. 24

¹² İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 8

¹³ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişikler*, Ankara 2007, s. 9

¹⁴ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 24

kanalize etmek ve ya baskı altında tutmak için de kullanılabilir. Bu tip eylemler ise literatüre ‘devlet terörü’ olarak geçmiştir.

1.2. Devlet Terörü Kavramı

Devlet terörü; devleti yöneten otoritenin kendi politik çıkarlarını korumak ve ya geliştirmek için kendi halkına karşı hukuk dışı şiddet kullanımı olarak tanımlanabilir. Yani devlet iç politikasının bir aracı olarak kararlarını halka benimsetmek amacı ile terörü kullanmaktadır. Bu terörizm çeşidi; hükümetlerin kendi halklarına karşı sistematik yıldırma, tutuklama, öldürme ve diğer baskı araçları ile terör uygulamasını anlatır. Devlet terörizminin en uç noktasında ‘soykırım’ suçu yer almaktadır¹⁵.

Devlet terörizminin amacı siyasi muhalifleri ya da etnik bir grubu bastırarak mevcut rejimi idame ettirmektir¹⁶. Ülke içindeki devlet terörü, daima hükümetin ve/veya hukuk sisteminin meşruiyet eksikliğinin tezahürüdür ve yönetenlerin daima haklı olduğu vehmi üzerine kuruludur¹⁷. Devlet terörizmi daha çok insan hakları olgusu gelişmemiş totaliter rejimlerde kullanılmaktadır. İnsanlarını bu strateji ile korkutarak, onları boyunduruk altına almayı hedeflemektedir. Böylece halkın tamamı veya bu tip bir şiddete - genellikle dil, din, ırk farklılıklarından dolayı - maruz kalan halkın; iktidar sahiplerinin hareket etmesini istediği gibi hareket etmesi sağlanmaktadır.

Devlet teröründe, insanlar birer nesne, bir araç ve aynı zamanda şekillendirilebilecek bir hammadDEDİR. Terör ile devlet mevcut rejimin devamını sağlayabilmek adına insan doğasını terörle değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amacına karşı gelenleri de sindirmeye, korkutmaya hatta yok etmeye çalışır¹⁸. Özellikle uluslararası klasik sistem devletin varlığını pekiştirmek için kurulduğundan; asgari demokratik standartlara ve temel insan haklarına uygunluk gösteremeyen rejimler

¹⁵ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.* , Ankara 2007, s. 32

¹⁶ Fatma Taşdemir, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara 2006, s. 35

¹⁷ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 258

¹⁸ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 35

kendilerince terörist stratejilerini haklı görürler. Devlet ideolojisini şekillendiren düşünürlerden Macchiavelli'nin "Korkuluyor olmak seviliyor olmaktan daha güvenlidir" ; Trotski'nin "birkaç kişiyi öldüren binlerce kişiyi sindirir"¹⁹ gibi sözleri devlet terörünün önerildiğini göstermekte ve bu stratejinin uygulayıcılarının zihninde bu tip eylemlerin meşru kaynağını oluşturmaktadır.

Kendi halklarına karşı kapsamlı devlet terörizmi uygulayan rejimlere örnek olarak; Sovyetler Birliği'nde Lenin ve Stalin, İtalya'da Musolini, Almanya'da Hitler, Çin'de Mao Zedong, Kamboçya'da Pol Pot liderliğindeki Kızıl Khmerler ve Irak'ta Saddam Hüseyin rejimleri verilebilir²⁰. Bu rejimler kendi otoritelerinin devamını sağlayabilmek için halkı korkutarak sindirmek ve böylece kimsenin muhalif olamamasını garanti almak şeklinde bir politika izlemişlerdir. Örneğin 1930'larda Naziler Almanya'nın başına geçtiğinde, 'gece ve sis' anlamına gelen ve rejim muhaliflerinin gizlice tutuklanarak ortadan kaldırılmalarını ifade eden 'Nacht und Nebel' politikasını uygulamaya başlamış ve her on avukattan rastgele birisini tutuklamışlardır. Avukatlardan bazıları idam edilmiştir. Avukatların tutuklanması belli bir nedene bağlı olmayarak avukatların düşüncelerinde korku yaratmak için tasarlanmıştır; böylece avukatlar Nazi rejimine muhalefet edememişlerdir²¹.

1.3. Devlet Destekli Terör Kavramı

Devletler terörizmi iç politik amaçlarını gerçekleştirmek için olduğu kadar, dış politikada diğer devletlere karşı üstünlük kurmak için de kullanabilmektedir. Terörizmin bu çeşidine ise 'Devlet Destekli Terörizm' denmektedir.

Devlet destekli terörizm; politik bir araç olan 'savaş' unsurunun can ve maddi kayıp olarak çok büyük kayıplara ve yıkıma yol açtığı için devletlerin, ikili ilişkileri düzenlemede başvurduğu bir strateji olmuştur. II. Dünya Savaşı sonucunda Almanya, Fransa ve İngiltere gibi güçlü devletler bitkin düşerek sahneyi savaşın asıl galiplerine bırakmış; uluslararası siyaset böylece Avrupa merkezli olmaktan çıkarak

¹⁹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 256

²⁰ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.35

²¹ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 37

dünya ölçeğinde iki kutbun çatışma alanına dönüşmüştür. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu nükleer cephanelik, sadece birbirlerini değil, tüm gezegeni yok edebilecek güce gelmiştir. Bu nedenle bu iki süper güç, nükleer savaşa doğru tırmanabilecek klasik silahlı çatışmalara girişmek yerine aracı örgüt ve devletler kullanmak, onlara askeri destek sağlamak, gizli operasyonlar yürütmek gibi daha az risk taşıyan dolaylı yöntemlere başvurmayı tercih etmişlerdir. Böylece Raymond Aron'nun deyimiyle, “nükleer çağ ve terör çağı, savaşçı barış kavramı üzerinde örtüşmüşlerdir”²². Ve terör; bir saldırı, bir savaş yöntemi olarak ülkelerin politikalarında belirleyici bir unsur olarak yerini almıştır²³.

Devlet destekli terörizmde; terör ulusal liderlerce, dış politikanın bir enstrümanı olarak kullanılmaktadır. Örneğin bir hükümet doğrudan veya vekilleri aracılığı ile hedef olarak görülen devleti zayıflatmanın; o devletin dikkatini veya kaynaklarını dağıtmanın; izlediği politikaları baltalamanın; hedef devletin izlediği politikalara karşı muhalefeti alevlendirmenin veya o politikanın gerçekleştirilme maliyetlerini arttırmanın bir yolu olarak ‘terörist taktikleri’ kullanabilmektedirler²⁴.

Bir politika olarak terörizmi destekleyen devletler, bu tür eylemlerini gizli tutmaktadırlar. Çünkü terörist kelimesi tamamen negatif algılardan oluşan bir olgudur. Ayrıca devletler ‘terörist devlet’ olarak tanımlanmak istememektedirler. Bu devletler, destekledikleri terör örgütlerinin siyasal hedefini yani ulaşmak istedikleri amacı çoğunlukla benimsemezler. Bu devletler için politik öncelik, hedeflerindeki devleti zayıf tutmaktır. Bunun hangi yolla olacağı çoğu zaman önemsizdir. Ayrıca destekçi devlet ve terörist organizasyonun amaçlarındaki bu ayrım, terörizmi destekleyen devletin daha iyi kamufle olmasını sağlamaktadır.

Modern silahların yüksek maliyetine kıyasla hükümetler için gizli bir biçimde faaliyet gösteren teröristler tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemleri göreceli olarak maliyetli değildir ve yerinde gerçekleştirilmesi halinde kuvvetli düşmanlara ‘anonim’ olarak saldırmanın potansiyel olarak risksiz aracıdır. Üstelik

²² Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 19

²³ Mehmet Ali Bal, *Savaş Stratejilerinde Terör*, 2. Basım, İstanbul 2008, s. 80

²⁴ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 37-38

saldırgan olarak görülme riskinin olmaması, uluslar arası cezalandırma ya da zararlar karşılık görme tehdidini bertaraf etmektedir. Uluslararası gerçekler ışığında sayılan bu avantajlar, terörizmi devletin çıkarlarını sağlamanın verimli ve güvenilir ayrı bir silahına dönüştürmüştür²⁵. Prof. Dr. Franco Ferracuti de terörizmi büyük boyutta bir savaşın göze alınamadığı dünyamızda gerçekleşen ‘vekalet yoluyla’ bir savaş olarak nitelendirmiş ve savaşa göre daha ucuz ve lokal olan terörizmin devletler üzerindeki cazibesi üzerinde durmuştur²⁶. Terör başlatılması ucuz ama önlenmesi pahalı bir yöntemdir²⁷.

Devlet destekli terörizm aslında bir istikrarsızlaştırma ve yıpratma stratejisidir. Devlet destekli terörizm olgusunun gündeme gelmesinin sebebi, bazı devletlerin terörizmi doğrudan bir dış politika aracı, pazarlık unsuru ve koz olarak kullanmalarıdır. Devlet destekli terörizm, devletlerin rakiplerine karşı verdikleri yıpratıcı bir mücadele, bir tür karşı saldırı şeklinde formüle edilebilir²⁸.

Devletlerin terörizme destekleri birkaç farklı şekilde ve düzeyde olabilir. Bunları Jhon Murphy 12 farklı düzeyde ele almıştır. Bu kategoriler devletlerin terörist eylemleri bizzat gerçekleştirmesi; doğrudan destek vermesi; istihbarat sağlaması; terörist eylemlere yönelik eğitim sağlaması veya teröristleri uzmanlaştırması; diplomatik ayrıcalıklardan yararlandırması; yüksek teknoloji sağlaması; silah ve patlayıcılar sağlaması; ulaşım imkanları sağlaması; teröristlerin ülkesini kullanmasına izin vermesi; finansal destek sağlaması; zımni ve sözlü destek vermesinden oluşmaktadır²⁹. Devletlerin terörizme bu denli destek vermelerinin sebebi bir çok farklı yelpaze altında değerlendirilebilir olsa da başat sebepleri, çıkar merkezli gelişen uluslararası ortamda daha güçlü bir yer edinebilmektir. Terörizmin küçültücü anlamı nedeniyle hiçbir devlet terörizmi desteklediğini açıklamamakta olmasına rağmen getirdiği kısa soluklu avantajlardan yararlanmak konusunda ise

²⁵ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.48

²⁶ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 11

²⁷ Nevzat Tarhan, *Psikolojik Savaş: Gri Propaganda*, 15. Basım, İstanbul 2011, s. 323

²⁸ Taner Tavas, “ Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri “, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000, s. 25

²⁹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.46

hevesli görünmektedirler³⁰. Fakat bu kısa süreli avantajlar, terörizm hem bölgesel hem uluslararası boyutta meydana getireceği yıkımlarla kıyaslandığında ise devletlerin bu kısa süreli kazanımları için çok büyük bedeller ödeyeceği ve ödediği görülmektedir.

1.4. Uluslararası Terörizm Kavramı

Genel olarak uluslararası terörizm, bir yabancı ülke veya kuruluşun desteği ile yürütülen ve /veya yabancı ülke vatandaşlarına kurumlarına ya da hükümetlerine karşı yöneltilen terörizmdir³¹. Ulusal terör olgusunda, meydana gelen terör eyleminin örgütlenme, hazırlanış, eylem ve sonuçlarının tek bir ülke sınırları içerisinde meydana gelmesi beklenmektedir. Eğer bu unsurlardan bir tanesi bile ikinci bir ülkenin etkisi altında gerçekleşiyor veya ikinci bir ülkeyi doğrudan etkiliyorsa yapılan eylem uluslararası bir boyut kazanmış olmaktadır.

“Terörizmin, Dünü, Bugünü, Yarını” adlı kitabında Yılmaz ALTUĞ tarafından yapılan tespite göre bir terörist eylemin uluslararası nitelik kazanabilmesi için; yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilmesi, hükümetler veya devletlerce desteklenen unsurlar tarafından yapılması, bir yabancı hükümetin veya uluslar arası örgütün siyasi mekanizmasını etkilemek için yapılması gerektiğini belirtmiştir³². Bu bilgiler ışığında uluslararası terörizmle ilgili genel bir tanım yapacak olursak; “Bir veya birden çok ülke vatandaşlarınca oluşturulmuş, desteğini içeriden ve dışarıdan, bir veya birden çok kaynaktan sağlayan organizasyon, kişi veya gruplarca, herhangi bir toplum, devlet veya devletler üzerinde baskı yaratmak suretiyle bazı kazanımlar sağlamak, etnik ve bölgesel soruları tahrik ederek ulusal menfaatlerine zarar vermek amacıyla şiddet eylemlerine başvurulmasıdır”³³ diyebiliriz.

³⁰ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* , s. 10

³¹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.44

³² Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı, *Terör, Terörizm* <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm6.htm> (10.05.2011)

³³ Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı, *Terör, Terörizm* <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm6.htm> (10.05.2011)

Günümüzde uluslararası terörizm, devletlerce sıkça kullanılan bir enstrüman haline gelmiştir. Ayrıca günümüzde ülke sınırları dahilinde meydana gelen sıradan politik bir olay bile çevre ülkeleri etkilemekteyken; siyasi şiddette başvurularak meydana/gündeme getirilen bir olay çevre ülkeleri daha derinden etkilemeye başlamıştır. Farklı ülkelerdeki terör örgütleri bir birbirleriyle çok rahat iletişim kurabilmekte; ortak eğitim ve saldırı faaliyetlerini düzenleyebilmektedir. Bu sebeple artık günümüzde, uluslararası olmayan bir terör eylemi yok denecek kadar azdır.

Terörizmin bu niteliği kazanarak eylemlerini artırmasına neden olarak gösterilebilecek faktörler, şu şekilde sayılabilmektedir:

a) Küresel iletişim ve ulaşım araçlarının son yıllarda teknolojiyle birlikte oldukça hızlı gelişimi,

b) Güçlü ve gelişmiş ülkelerin etkili ve güçlü politikaları karşısında zor durumda kalan ve uluslararası arenada istediklerini elde edemeyen bazı ülkelerin, terörizmi engelleri asmada bir araç olarak görmeleri,

c) Söz konusu güçlü devletlerin ekonomik, siyasi ve sosyal politikalarının işlerliğini kolaylaştırmak ve rakiplerini etkisiz kılabilmek için terörizmi bir araç olarak kullanmaları,

d) Bazı ülkelerin de yönetimleri adına seçtikleri ideolojilerini yaymada terörizmi yöntem olarak seçmiş olmaları,

e) Gelişen teknolojik imkanların artması neticesinde terör örgütlerinin bu imkanlardan istihbarat, eğitim, lojistik, teknik, finans temini ve eylem yöntemleri konusunda kendilerine yakın buldukları diğer terör örgütleriyle ilişki kurmayı verimli bir yöntem olarak seçmeleri;³⁴

Uluslararası terörizm, uluslararası hukukun ilgi alanına giren bir meseledir. Uluslararası terörist eylemler, uluslararası diplomasi ya da savaş kurallarının kabul

³⁴ Hakan İpek, *Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadelesi*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 48-49

edilen normları dışında kalan şiddet eylemleridir. Bu manada bir tanım vermek gerekirse uluslar arası terörizm, uluslararası hukukun temsil ettiği değerlere yönelik bir mücadeledir³⁵.

1.5. Küresel Terör Kavramı

Küresel terör, literatüre 11 Eylül saldırıları ardından giren bir olgu olmuştur. Terörizm uzun yıllar belirli ülkelerin kendi sorunları olarak görülürken 11 Eylül saldırıları ardından küresel bir tehdit olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bunda hedef ülkenin ABD olması, eylemin yapılış şekli ve can kaybının yüksek olması gibi faktörlerin etkili olması yanında soğuk savaş sonrası, dünyada güç dengeleri ve strateji arayışlarının da etkili olduğu unutulmamalıdır³⁶. Bu saldırıların sadece ABD'ye değil; aynı zamanda ABD önderliğinde gelişen ve batılı medeniyetlerin desteklediği kültürel hayata yönelik bir saldırı olduğu görüşünden hareketle ortaya çıkan bir kavramdır. Bu sebeple bu kavramı açıklarken öncelikle 'küreselleşme' kavramını açıklamakta yarar vardır.

Ekonomik, siyasal, kültürel ve hukuksal boyutları olan küreselleşmenin; içinde yaşadığımız bir süreci ifade etmesinden ve bu sürecin henüz tamamlanmamış olmasından dolayı tam bir tanımı yapılamamaktadır. Ama genel olarak küreselleşme olarak adlandırılan bu süreç; başta iletişim, bilgi ve ulaşım olmak üzere insani etkileşim birimlerinin, ticaret, sermaye ve paranın uluslararası coğrafı ve siyasi sınırların önemini yitirmesine yol açacak şekilde, dünya ölçeğine hızlı bir şekilde yayılmasını ifade eder³⁷.

Küreselleşme; tek faktörlü bir olgu değildir. Her şeyden önce küreselleşme bir süreçtir. Bu olgunun iki kaynağı vardır. Bunlardan biri iletişim – bilişim devrimi

³⁵ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.44

³⁶ İhsan Bal – Süleyman Özeren, *Uzakdoğu'dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara 2009, s. 1

³⁷ Zeynep Özlem Üskül, "Küreselleşme Süreci ve Birey Kavramı", *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 14. Kitap, İstanbul Barosu, İstanbul 2005, s.40

diğeri ise Sovyetler Birliği'nin çökmesidir³⁸. Küreselleşme 'soğuk savaş' döneminin bitmesiyle oluşmaya başlayan yeni dünya düzeninin adıdır.

1980'lerden bu yana teknolojinin, özellikle bilişim teknolojisinin inanılmaz bir hız kazanması, bilginin eskisine oranla daha çabuk ve kolay erişilebilir olması, ekonomik alanda da baş döndürücü değişikliklerin ortaya çıkması, sermayenin ve ticaretin sınır tanımamaya başlaması ile dünya yeni bir kavramla tanışmıştır: Küreselleşme. Ulus devleti sarsan dünyadaki bazı dengeleri değiştiren ve daha değiştireceği benzeyen küreselleşme, yaşamakta olduğumuz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır³⁹.

Birbiriyle beraber gelişen ve sonuçlar doğuran iletişim ve bilişim devrimleri; dünyanın her yerinde çok hızlı bir şekilde insanoğluna erişim olanağı sunmuştur. Özellikle kişiler arası ve bilgiye erişim her an olanaklı hale gelmiştir. Bu da insanların sadece ülkesine ait veya daha dar tabirle kendi yaşadığı coğrafyaya ait bütün olguların; tek geçerli sistem olmadığını, dünyada olup bitenleri de görüp öğrenebilmeyi ve bunları karşılaştırarak neyin iyi neyin kötü olduğunu herkesin kendi görebilmesini sağlamıştır.

ABD liderliğindeki batı dünyası ve Sovyetler Birliği liderliğindeki doğu dünyası arasındaki rekabet; 1945 yılından 1989 – 1991 yıllarında Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına kadar dünyadaki her şeyi belirlemiştir. 'Çift kutuplu dünya' olarak adlandırılan bu dünya düzeni; iki kamp arasındaki rekabete dayalı, kültürü, sanatı, edebiyatı, tabii ki teknolojisi, askeriyesi, siyaseti rekabet üzerine kurulu bir dünya oluşturmuştur. Bu rekabet Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile ortadan kalkınca yepyeni bir dünya düzeni ortaya çıkmaya başlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin de çökmesinde de bu teknoloji devriminin payı büyüktür. Demir perde ülkeleri bu sayede klasik özgürlükleri ve tüketim toplumu normlarını görebilmiştir. İkinci neden ise Sovyetler Birliği'nin ekonomisinin üretim verimliliğinin düşük olması yani ülke ekonomisinin çökmüş olmasıdır. Bu ekonomik

³⁸ Emre Kongar, *a.g.e.*, s.22

³⁹ Zeynep Özlem Üskül, *a.g.m.*, s. 41

kayıpta ise silahlanma yarışının ülke ekonomisinde meydana getirdiği ağır yük, başat rol oynamıştır.

Küreselleşme hem siyasal, hem ekonomik hem de kültürel öğelerden oluştuğu için karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu yapının siyasal ayağını ABD'nin siyasal liderliği ve dünya jandarmalığı oluşturmaktadır. Ekonomik ayak ise uluslararası sermayenin egemenliğidir ki uluslararası sermaye de büyük oranla ABD'nin hakimiyetindedir. Kültürel ayağın ise birbirini tamamlayan iki farklı kolu vardır. Bunlardan birincisi tekdüze tüketim kültürünün bütün dünyadaki egemenliği, diğeri ise mikro milliyetçilik ve mikro dinciliktir. Yani kendisinin farklı kültürel öğeler taşıdığını iddia eden her gruba, içinde yaşadığı daha büyük toplumun siyasal örgütlenmesinden ayrı bir siyasi özerklik verilmesi eğilimidir. Küreselleşmenin kültürel ayağının iki farklı kolunun birlikte etkisi; insanlığın tekdüze bir tüketim kültüründe marka ve firma imajlarında birleştirilmesi, buna karşılık siyasal bazda, kültür temeline dayalı olarak mikro parçalara bölünerek siyaseten iyice parçalanmasıdır⁴⁰. Özellikle demokrasi ve insan hakları olgusunun ardına sığınarak; her türlü etnik, mezhep, din ayrımcılığı körüklenmekte, buna hizmet eden parti, kişi, kuruluş, vakıf, dernek ve örgütler desteklenmektedir⁴¹. Kültür ayağı bu şekilde alt kültürleri ön plana çıkartırken, batı kültürü olarak tasvir edilen değerleri de üst kültür olarak empoze etmektedir. Batı kültürü, dünyadaki en doğru ve en yaygın kültür olarak kabul görmesi sağlanmaktadır.

Bu süreçler toplamda küreselleşme olgusunu oluşturmaktadır. Küreselleşmenin sonucunda ise klişe bir söz ile 'dünya küçülmüştür'. Küreselleşmenin sonuçlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Küçülen Dünya; herkesin dünyada olup bitenlerden anında haber alabilmesini veya istediği şeylere kolaylıkla ulaşılabilmenin sonucudur. Bu süreçten insanlar duygusal ve düşünsel olarak etkilenmektedir. Devletler de aynı şekilde siyasal ve ekonomik olarak etkilenmektedir. Yani artık dünyanın herhangi bir

⁴⁰ Emre Kongar, *a.g.e.* , s.20 - 28

⁴¹ Nurullah Aydın, *Küresel Terör ve Terörizm*, İstanbul 2009, s. 164

coğrafyasında meydana gelen siyasal, askeri, mali – ekonomik, düşünsel, duygusal bir olay sadece o coğrafyayı değil, tüm dünyayı etkilemeye başlamıştır.

2. Ulus devletlerin egemenliklerinin sınırlanması ve kısıtlanması; küreselleşmenin diğer bir sonucudur. ABD'nin dünya üzerinde egemenliği, devletler üstü örgütlenmelerin önem kazanması ve Avrupa Birliği (AB) gibi oluşumlar, uluslararası sermayenin devletler üstü ayrıcalıklar elde etmesi, ulus devletin egemenlik haklarını yukarıdan tehdit etmektedir. Örneğin artık uluslararası sermaye yatırım yaptığı ülkenin ulusal adaletine güvenmemekte, bir anlaşmazlık durumunda adaleti uluslararası tahkim örgütlenmelerinde aramaktadır. Ayrıca ulus devletlerin içindeki farklı kültür gruplarının özerklik eğilimleri, ulus devletleri aşağıdan doğrudan zorlamaktadır.

3. Yerel ve ulusal kültürlerin zayıflaması; küreselleşme sürecinin siyasi azınlıkları desteklemesine zıtlık teşkil etse de, ortaya çıkan sonuç küreselleşmenin her zaman aynı doğrultu da sonuçlar vermediğidir. Tekdüze tüketim kültürünün egemenliği giyim kültürü gibi gündelik yaşamı etkilerken, öte yandan sanat edebiyat gibi alanları da etkilemektedir. Özellikle ulusal diller çokça etkilenmektedir.

4. Zenginlerin daha zengin, yoksulların daha yoksul olması; özellikle küresel ekonominin salt kar güden anlayışının bir sonucudur. Yeni dünya düzeninin küresel ekonomisi uluslararası sermaye yoluyla, sermayenin tekelleşmesine yol açmakta, bu denetimsiz işleyişte gelir adaletsizliğinin yaygınlaşması sonucu gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki farkın kapatılmasını olanaksız hale getirmektedir.

5. İnsan hakları ve demokrasi kavramlarının yaygınlaşması; diğer sonuçlarla ters düşse de küreselleşme, bu kavramların dünya çapında yaygınlaşması sağlamaktadır. Her ne kadar küreselleşmenin diğer sonuçları bu kavramların içini boşaltır nitelikte olsa da; yani sözde bile olsa bu kavramların yaygınlaşması, daha fazla kabul görmesi eğilimini arttırmaktadır.

6. Terörün ve suçun küreselleşmesi; ise genel olarak bu sonuçlara duyulan tepkiden kaynaklanmaktadır. Bununla beraber her şeye daha kolay ulaşılması teröristlerin ihtiyaç duyduğu propaganda malzemeleri ve silah, cephane gibi eylem malzemelerine de daha kolay ulaşmasını sağlamakla beraber bu malzemelerde çeşitliliği de arttırmıştır. Bu da terörün daha çabuk yaygınlaşmasına

sebebiyet vermektedir. Ayrıca iletişimin yanında insanların daha rahat seyahat etmeleri yani hareket kabiliyetlerinin artması, insanoğlu ile paralel gelişen suçunda hareket kabiliyetini arttırmıştır. Böylece birbirleri arasında iletişimi arttıran suç örgütleri daha da güçlenmişlerdir. Ayrıca gelir dağılımının adaletsizleşmesi, insanlardaki bütün adalet duygusunun zayıflamasına sebep olmuş, bu da suç örgütlerine hem eleman kazandırmak hem de yeni etki alanları kazandırmak için imkan sunmuştur⁴².

Küreselleşmenin yol açtığı bu sonuçlara, küreselleşmeden herhangi bir fayda elde edemeyen gruplar tarafından bir tepki doğmuştur. Özellikle yeni dünya düzeninin kendi çıkarlarına zarar getirdiğini düşünen gruplar, büyüyen adaletsizliği ve kültürel yozlaşmayı işaret ederek bu düzene karşı savaş açmışlardır. Bu savaşta da strateji olarak terörist stratejiyi benimsemişlerdir. Küreselleşmenin meydana getirdiği değerleri ve bu yeni dünya düzenini yıkmayı amaçlayan bu teröre de kavramsal olarak küresel terör denmektedir.

Küreselleşme daha çok tek bir devletin ya da uygarlığın değerlerinin bütün dünyada egemen olması, yani Batı ve daha çok da Amerikan uygarlığının “diğer dünyaya” yayılması olarak görmektedirler. Küreselleşmenin en önemli darbesi Batı’nın “gelişmiş ve ilerici” kültürüne ayak uyduramayan uygarlıklara yönelmiştir. Olaylar bu şekilde gelişirken baskı altında kalan uygarlıkların sosyolojik yapıları deforme olmakta veya ufalanıp yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum da direniş ve şiddetin doğmasına yol açmaktadır. Bu durumda “küreselcilerin” uyguladığı baskıcı siyasete karşı bazı eylemciler ve organize gruplar tepkilerini şiddet ve terör eylemleri ile ortaya koymaktadır⁴³. 11 Eylül saldırıları da işte bu tepkinin ortaya konmasıdır. Gerek New York’taki ikiz kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi, gerekse Washington’daki Pentagon, küreselleşmenin simgeleri olarak görüldükleri için hedef seçilmişlerdir⁴⁴.

⁴² Emre Kongar, *a.g.e.*, s.29 - 34

⁴³ Saadat Rüstemova, *Küresel Terörizm*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2006, s. 15

⁴⁴ Emre Kongar, *a.g.e.*, s. 18

2. ULUSLARARASI HUKUK' TA TERÖRİZMİ TANIMLAMA ÇABALARI

Terörizmin, ne uluslararası hukuk biliminde ne de uluslararası hukukun en önemli süjesi olan devletlerarasında genel kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Hatta aynı devletin farklı kurum ve organlarının bile terörizm hakkında yaptığı tanımların değiştiği görülmektedir. Bu alanda çalışan uluslararası hukukçular ve yazarlar da ortak bir tanım üzerinde konsensüse ulaşmada başarısızdılar⁴⁵. Bunun temel sebebi ise siyasi yönü ağır basan bu olgunun herkesçe farklı algılanabilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çok farklı eylem ve şekillerde ortaya çıkabilen terörizmin, tüm unsurlarını kapsar nitelikte bir tanımına ulaşma çabası, on yıllardır hem ulusal hem uluslararası hem de akademik çerçevede ele alınmış fakat objektif tek bir tanıma ulaşamamıştır. Öyle ki 1983 yılında yaptığı çalışmasında Alex Schmid 109 tane terör tanımı derlemiştir⁴⁶. Tanımlamadaki böylesine bir çeşitlilik ve farklılık ise, terörizme karşı başta uluslararası alanda olmak üzere, kapsamlı ve evrensel düzeyde kabul edilebilir bir mücadele politikası geliştirmek açısından son derece problemli olmaktadır⁴⁷.

Bağımsız dünya devletleri 150 yılı aşkın bir sürenin sonunda, çatışmaların atmosferi içinde kolaylıkla ihlal edilebilir kırılgan bir yapıya sahip olsa da, savaş durumlarında uyulması gereken bazı genel kurallar saptamayı başarmış; bu kurallara Birleşmiş Milletler Antlaşmaları'nda ve Sözleşmeleri'nde hem de tanımları ile birlikte yer verilmişken, terörizm konusunda benzer bir ilerleme sağlayamamıştır⁴⁸. Terörizmi tanımlamada ortaya çıkan temel problemler, genel olarak, olayın dilbilimsel olarak tanımlanmasından değil; terörizmin siyasi, sosyolojik, ekonomik, hukuksal, felsefi, ahlaki ve uluslararası boyutları olan karmaşık niteliği ve sübjektif tabiatından kaynaklanmaktadır⁴⁹.

⁴⁵ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 9

⁴⁶ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* s. 6

⁴⁷ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 29

⁴⁸ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 14

⁴⁹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 11

Meydana gelen terör eylemlerine bakıldığı zaman uluslararası kuruluşlar ve devletler yapılan eylemin bir terör eylemi olduğu konusunda ortak bir fikre varmada çoğu zaman güçlük çekmemektedirler. Asıl sorun terörizm fenomenini tanımlamakta çıkmaktadır. Terör eylemlerini niteliksel tanımlama konusunda ulusal veya uluslararası bir anlaşmazlık söz konusu olmazken, terörizmin içerdiği siyasal ağırlık ortak tanımlamayı oldukça zorlaştırmaktadır⁵⁰. Meydana geldiğinde herkes tarafından anlaşılan fakat genel geçer bir tanımı üzerinde uzlaşıya varılamayan bu olgu için Christopher J. Joyner “*Siyasal olarak, akademik olarak ve hukuksal olarak terörizm fenomeni açık bir tanım gerektiriyor. Gerçek bir duygu içinde terörizm pornografi gibidir; gördüğünüzde onu bilirsiniz fakat evrensel olarak üzerinde uzlaşılmış bir tanımı yoktur*” demektedir⁵¹.

Devletler, terör olgusuna, siyasi içeriğinin yoğunluğundan ve meydana getirdiği sonuçların etki kapasitesinin yüksekliğinden dolayı kendi çıkarları çerçevesinden bakmaktadır. Devletlerin terör eylemlerine bakıştaki tarafsızlık, dünyanın temelde iki kampa bölündüğü soğuk savaş döneminde zirveye ulaşmıştır. Sovyetler Birliği’nin öncülüğünü yaptığı taraf, yaptığı tanımlamalarda faili otoriter bir devlet, mağdurları da bireyler olarak göstermektedir. Batılı devletler merkezli terör tanımlarında ise fail bireydir. Mağdur, daha doğrusu hedef ise devlet ve onun düzenidir. Doğu ya da Batı bakışlı tanımların her birinin gerisinde, adı konmamış ve ustaca idealize edilmiş bir senaryo yer almaktadır. Günümüzde ise soğuk savaşın bitmesine rağmen, tanım sorunu üzerinde bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu defa da ekonomik uçurum karşısındaki uzlaşmazlık, sorunu Batı – Doğu ekseninden Kuzey – Güney eksenine kaydırmıştır. Ekonomik açıdan elverişsiz durumdaki üçüncü dünya ülkeleri; devlet dışı aktörler, özellikle milli bağımsızlık hareketleri üzerine yoğunlaşan bir tanım arayışına tepki göstermişlerdir.

Bunun temelinde ise terörizmi siyasal malzeme veya uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanan devletlerin veya grupların çifte standardı söz konusudur⁵². Devletlerin terör olgusuna bakışlarındaki menfaat ve yaklaşım farklılıkları değişik

⁵⁰ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 9

⁵¹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.10

⁵² İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 9

“sömürge geçmişleri” bölgesel sorunlar ve özerklik mücadeleleri, iç güvenliği sağlamadaki yetersizlik, aşırı toplumsal gerilimler, kültürel ve dilsel uçurumlar gibi olgulardan kaynaklanabilmektedir⁵³.

2.1. Terörizm Tanımı Örnekleri

Genel olarak bir terörizm tanımı yapılmasındaki zorluklara karşın terörizmi tanımlama çabaları devam etmektedir. Bu konu üzerinde hem terör uzmanları, hem de hukukçular ortak bir akıl üretmek için çaba sarf etmektedirler. Bu çabalar sonucu ortaya farklı görüşler üzerine kurulmuş tanımlar çıksa da oluşturulan her tanım sorunun çözümüne katkı sağlayacak olan bilgi ve anlayış kapasitemizi arttırması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Terör tanımı yapmada ortaya çıkan zorluklar, bu konu hakkında yapılan çalışmaları iki farklı yöne yöneltmiştir. Bazı yazarlar kesin ve genel geçer bir terörizm tanımının, bu uğurda yapılacak mücadelenin olmazsa olmazı olarak nitelendirmiştir. Bazı yazarlar terörizmle ilgili bir tanımın yapılmasını imkansızlığına işaret ederek, çözümün terörizmi tanımlamak üzerinde yoğunlaşmakla değil; çocukları öldürme, rehine alma ve uçak kaçırma gibi suç unsurları üzerine yoğunlaşmakla mümkün olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede örneğin, Uluslararası Adalet Divanı (UAD) yargıçlarında Richard R. Baxter “*Terörizm hukuksal bir tanımının bize nüfuz ettiğini reddetmeye daima bir nedenimiz var. Terim, kesin değildir, müphemdir ve hepsinden ötesi bu işlevsel bir hukuksal amaca hizmet etmemektedir*” demektedir⁵⁴. Görüldüğü gibi ortak bir terörizm tanımının yapılamamasında olan karışıklık, terörizmin nasıl bir tanımının yapılması konusunu da etkilemiştir.

⁵³ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 25

⁵⁴ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.11

2.1.1. Akademik Tanımlar

Terörizm konusu üzerine yoğunlaşan akademisyenlerin, terörizmi anlamak ve yapılacak olan önleme ve mücadele stratejilerinin daha verimli olabilmesi için ortaya koydukları birçok terörizm tanımları vardır. Bu tanımlar doğal olarak yapıldıkları dönemin siyasi koşullarına, tanımlayan kişinin ideolojik tercihlerine ve bilimsel eğilimlerine göre şekillenmektedirler⁵⁵. Buna rağmen bu tanımlar ulusal ve uluslararası düzenlemelere kaynak ve çerçeve oluşturması bakımından ve terörizmin ne olduğunun anlaşılabilmesi için önemlidir. Bazı akademik tanımlar şu şekilde tanımlanabilir.

Anglo – Amerikan hukuk sisteminde tanım konularında ilk başvurulacak kaynaklardan biri olan Black's Law Dictionary terörizmi; “özellikle siyasal tutumu etkilemek amacıyla panik oluşturmak veya paniğe neden olmak için şiddetin kullanılmasını veya kullanılma tehdidinde bulunulması” olarak tanımlamaktadır⁵⁶.

The Penguin Dictionary of International Relations'da geçen terör tanımı ise şu şekildedir: “ politik amaçları gerçekleştirebilmek için, sistemli bir şekilde, şiddet kullanma veya şiddet tehdidinde bulunma”⁵⁷.

Faruk Sönmezoğlu tarafından derlenen Uluslararası İlişkiler Sözlüğü'nde uluslararası terörizm, genel olarak siyasal hedefi olan, organize ve uluslararası nitelikteki şiddet eylemleri ya da tehdidi olarak kabul edilmiştir⁵⁸.

Necati Alkan terörizmi, “bir ideoloji etrafında örgütlenen, birden fazla kişinin siyasal amaçlarını gerçekleştirebilmek için yürüttüğü kuralsız şiddet hareketleri” olarak tanımlamıştır⁵⁹.

⁵⁵ Emre Öktem, *a.g.e.* , s. 37

⁵⁶ İbrahim Kaya, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Ankara 2005, s. 17

⁵⁷ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 8

⁵⁸ Faruk Sönmezoğlu (Der.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, 4. Basım, İstanbul 2005, s.679

⁵⁹ Necati Alkan, *Söz Bitmeden: Terörle Mücadele Önleme Stratejileri*, 3. Basım, Ankara 2009 , s. 98

T.P. Thornton terörü “ Terör şiddet kullanma ya da şiddet kullanma tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere dizayn edilmiş sembolik bir fiildir” olarak ifade etmiştir⁶⁰.

Grant Wardlaw da terörizmi, “eylemcilerin politik taleplerine, asıl mağdurların gerisinde daha geniş hedef kitlenin razı olmasını sağlamak amacıyla, yerleşik otoriteye karşı ya da yerleşik otoriteye için bireyler ya da gruplar tarafından şiddet kullanma veya kullanma tehdidi ile yoğun korku ortamı ve korkuya neden olucu etkiler yaratan eylemlerdir” şeklinde tanımlamış ve terörizmi politik sonuçlara ulaşmak için psikolojik savaş silahı olarak görmüştür⁶¹.

M. Sami Denker, “ terörizm; siyasal amaçlar için örgütlü ve sistemli ve sürekli olarak şiddeti kullanmayı bir yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışıdır” diyerek tanımlama yoluna gitmiştir.

Alex Schmid, yüzden fazla tanım önerisinin sentezi olarak kendi önerisini sunmuştur. Bu tanım “terörizm, şahsi, kriminal, ya da siyasi sebeplerle yasadışı birey, grupların ya da devlet kökenli eylemcilerin başvurdukları, tekrar edilen şiddet eylemlerine dayalı bir endişe yayma yöntemidir. Cinayetten farklı olarak, şiddetin dolaylı hedefleri asıl hedefleri değildir. Şiddetin mevcut hedefleri olan insanlar rastgele (fırsatlara göre) ya da hedef bir insan kitlesinden tercihlere bağlı olarak (temsili ya da sembolik niteliklerine göre) seçilmiştir ve bir mesajı aktarma işlevi görmektedir. Teröristlerle (örgüt) mağdurlar (tehlikeye maruz kalan kişiler) ve ana hedef arasında tehdit ve şiddete dayalı iletişim süreçleri, ana hedefi (muhatap(lar)) manupile etmek için kullanılır ve asıl amaçlarının sindirme, baskı ya da propaganda oluşuna göre ana hedefi; dehşetin, taleplerin ya da kamuoyu dikkatinin hedefine dönüştürür” şeklindedir⁶².

⁶⁰ Hasan Emre Şenocak, a.g.e., s. 11

⁶¹ Taner Tavas, a.g.m. , s. 25

⁶² Emre Öktem, a.g.e. , s. 41

2.1.2. Ulusal Ceza Kanunlarında Yapılan Tanımlar

Ulusal ceza kanunlarında yapılan tanımlamalar, terörle mücadeledeki en etkin tanımları oluştursa da, ulusal – bölgesel özellik gösterdiklerinden dolayı uluslararası terörizmin önlenmesine ilişkin doğrudan bir katkıları yoktur. Fakat Avrupa Birliği gibi bir organizasyona üye devletlerin terörizm mevzuatlarını birbirlerine yaklaştırmaya çalışmaları, terörizm ile mücadele konusunda yapılacak işbirliği için önem arz etmektedir. Aynı zamanda devletler terörün uluslararası arenada genel geçer bir tanımı olmaması nedeniyle, hukuki zorunluluklar çerçevesinde ceza veya özel terör kanunlarında terör tanımları yapmıştır.

Yapılan ulusal tanımlar bu suçun önlenmesi, önlenemiyorsa cezalandırılabilmesi amacı gütmek durumundadır. Çünkü iç hukukta kanunlar düzenleyici nitelik göstermekte, belli bir merkezi otorite ve bu otoritenin anında harekete geçirebileceği kolluk gücü bulunmaktadır. Ulusal hukuklarda terör tanımı, somut bir davanın karara ulaşması sürecinde devreye girecektir ve tek bir uygulayıcı hakim tarafından yorumlanmaktadır. Kanunlarda düzenlenen tanımlara göre suça verilecek cevap (kolluk ve adliye tarafından) işleyecektir. Bu sebeple ulusal ceza hukukunda yapılan tanımlamalar, suçun maddi unsuru üzerine yoğunlaşmıştır ve suçta ve cezada kanunilik ilkesine⁶³ uygunluk kaygısı ile kıyas⁶⁴ tanımayacak şekilde kaleme alınmıştır⁶⁵. Zira suçların cezalandırılması hususunda suçun açıkça ve ayrıntılı olarak tanımlanması gerekmektedir. Terörle mücadele gibi olağan dışı önlemlerin alınmasını gerektirebilecek bir durumda tanım konusunun önemi daha da

⁶³ Ceza hukukunu yalnızca kanuna dayayan “suçta ve cezada kanunilik ilkesi”, kişilerin, kanunun açıkça suç saymadığı fiilleri nedeniyle cezalandırılmamalarını ve kanunun açıkça suç saydığı fiilleri nedeniyle de ancak kanunda söz konusu fiile karşılık yazılı olan ceza ile cezalandırılabilmelerini ifade etmektedir.(M. Nedim Bekri, *Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi ve İlkenin Uluslararası Belgeleri ile Uluslararası Ceza Hukuku Uygulamalarındaki Durumu*, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/38.say%C4%B1/04%20%20DR%20M.%20NED%C4%B0M%20B EKR%C4%B0.pdf>), (10.09.2011), s.58

⁶⁴ Kıyas yasağının gereği olarak; ceza kanunundaki suç tiplerinden hiçbirisine uymayan bir fiil başka bir suç tipine benzetilerek cezalandırılmaz. Bu yasak “Suçta ve cezada kanunilik ” ilkesini tamamlayıcı niteliktedir. <http://www.mulkiyeteftis.gov.tr> (10.09.2011)

⁶⁵ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 50

öne çıkmaktadır⁶⁶. Çünkü merkezi otoritenin, bu tanımlama ekseninde yapacağı mücadele adına insan hak ve hürriyetlerini askıya alabilmesi uluslararası sözleşmelerce de meşru sayılan bir önleme stratejisidir.

Amerika Birleşik Devletleri; 1996 tarihli Terörle Mücadele ve Etkin Ölüm Cezası Kanunu ile terörizmi şu şekilde tanımlamıştır:

Siyasi ve sosyal amaçlar doğrultusunda görünüşe göre bir sivil halkı korkuya sevk etmek veya zorlamak, devlet politikasını etkilemek veya devletin işleyişini etkilemek amacıyla Birleşik Devletlere, Birleşik Devletler veya başka ulusların yurttaşlarına karşı Birleşik Devletler sınırları dışında hukuka aykırı olarak şiddet kullanılması.

11 Eylül saldırıları ardından yürürlüğe giren ve çok tartışmalı hükümler içeren, P.A.T.R.I.O.T. kanunu olarak bilinen “2001 Amerika’yı Terörizmin Engellenmesi ve Durdurulması için Gereken Uygun Araçları Sağlayarak Birleştirmek ve Güçlendirmek Yasası” ise bu tanım içerisine takdir yetkisini de katmıştır. Bir suçun terörist fiil sayılabilmesi için “*hükümetin bu eylemlerin korkuya sevk etme veya zorlama ile devletin işleyişini etkileme veya devletin tutumuna karşı öç almanın hesaplandığını (düşünüldüğünü) göstermesi gerekmektedir*” hükmü sınırsız bir takdir yetkisi içermektedir⁶⁷.

İspanyol Ceza Yasası’nın 571. maddesinde ise terör suçu, ‘*Anayasal Düzeni yıkmayı ve toplumsal barışı ciddi şekilde bozmayı hedefleyen eylemler*’ olarak anılmaktadır⁶⁸.

Hindistan Terörle Mücadele Kanunu’na göre terörist; “*halk ya da halkın bir kısmı üzerine korku salmak amacı ile kasten adam öldürme veya şiddet veya kamu hizmetlerini veya iletişim araçlarını kesintiye uğratma veya mallara zarar verme eylemlerini gerçekleştirerek dinler ve muhtelif ırklar arasındaki uyumu bozan,*

⁶⁶ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 13

⁶⁷ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 15

⁶⁸ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* s. 17

hukuken kurulu hükümet üzerinde baskı ve korku oluşturan veya Hindistan'ın egemenlik veya bütünlüğünü tehlikeye düşüren kişi” olarak tanımlanmıştır⁶⁹.

İngiltere'nin 20 Temmuz 2000 tarihli Terörizm Yasası geniş bir kapsama sahiptir. Bu kanuna göre:

1. bu yasada bir eylem ya da tehdit oluşturan eylem aşağıdaki hallerde ‘terörizm’ haline gelmektedir:

a) alt bent (2) kapsamındaki eylemler,

b) başvurulmuş ya da tehdit oluşturan eylemin, hükümeti etkilemek ya da toplumu ya da toplumun bir bölümünü sindirmek amacına hizmet edecek şekilde tasarlandığı haller; ve

c) başvurulmuş ya da tehdit oluşturan eylemin siyasi, dini ya da ideolojik bir amacı ilerletmek için yapıldığı haller.

2. Eylem şu hallerde bu alt bent kapsamındadır:

a) bir kimseye karşı ciddi bir şiddet içeriyorsa,

b) mala mülke karşı ciddi bir zarar içeriyorsa,

c) eylemi gerçekleştiren şahsın dışında bir kimsenin hayatını tehlikeye koyuyorsa,

d) toplumun ya da toplumun bir bölümünün sağlık ya da güvenliği için bir risk yaratıyorsa,

e) eylem, elektronik bir sisteme ciddi şekilde müdahale edecek ya da sistemi karıştıracak şekilde tasarlanmışsa.

⁶⁹ Emra Öktem, a.g.e., s. 49

3. Alt bent (2) kapsamında başvurulmuş ya da tehdit oluşturan eylem, ateşli silahlar ya da patlayıcıların kullanılmasını içeriyorsa, alt-bent (1) (b)' deki unsurları karşılamasa da terörizmdir⁷⁰.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ise 3713 sayılı ve 12 Nisan 1991 tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nda terör; “*cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*”⁷¹ Şeklinde tanımlanmıştır.

Ulusal ceza hukuklarında yapılan terörizm tanımlamalarına bakıldığında; ülkelerin ceza ya da doğrudan terörizm ile ilgili yasaları, her ne kadar kullanılan kavram ve ifadeler farklı olsa da, eş anlamlı bir şekilde failerin motivasyonlarını esas alan eylemlere atıfta bulunmaktadır. Failin eyleminin temel motifi, devletin temel düzeni ya da prensiplerini değiştirmek ya da toplumu korkutmak olduğunda, terörizm olarak nitelendirilmekte ve çoğu zaman da bu suçlar açıklanmaktadır⁷².

2.1.3. Uluslararası Örgütler Tarafından Yapılan Tanımlar

Uluslararası organizasyonların terörizm tanımı yaparken tek amacı suçluyu cezalandırmak değil, aynı zamanda uluslararası terör eylemlerine karşı devletler düzeyinde gösterilecek tepkiyi örgütlemek ve düzenlemekle ilişkilidir. Terörist faaliyetin sembolik yönü de dikkate alarak, dayanışmayı ifade eden kendi

⁷⁰ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 27

⁷¹ 12 Nisan 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html>) (09.09.2011)

⁷² Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 28

sembolizmini üretmeye amaçlamaktadır. Bu tanımların diplomatik yönü önem arz etmektedir⁷³.

En geniş terörizm tanımlarından birisi İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) tarafından benimsenmiştir. Buna göre:

“‘Terörizm’ saik ve kasdına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma, ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmadır.”⁷⁴

Avrupa Birliği (AB) de terörle mücadelede üye devletlerarasında tekdüzeliği sağlamak ve terörle etkin bir mücadele gerçekleştirmek için bir Çerçeve Karar almıştır. Buna göre:

“Her üye devlet, kendi ulusal hukukuna göre tanımlanmış olan doğaları ve bağlamları gereği

- *Halkı ciddi şekilde sindirme veya*
- *Bir devleti veya uluslararası örgütü bir eylemi işlemeye veya işlemekten kaçınmaya gayri meşru zorlama veya*
- *Bir ülkenin veya uluslararası örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırma veya yıkma;*

amacıyla işlenen bir ülke veya uluslararası bir örgüte ciddi şekilde zarar verebilecek olan aşağıda (a) dan (i) ye kadarki fıkralarda belirtilen kasti eylemlerin terörist suçlar olarak sayılmasının sağlanması için gereken önlemleri alacaktır.

⁷³ Emre Öktem, a.g.e., s. 50

⁷⁴ İbrahim Kaya, a.g.e., s 11

- a) *Ölümüne sebebiyet verebilecek şekilde bir kişinin yaşamına saldırılar;*
- b) *Bir kişinin fiziksel bütünlüğüne saldırılar;*
- c) *Adam kaçırmaya ya da rehin alma;*
- d) *Devlet ya da kamu imkanlarını, taşıma sistemlerini, bilgi sistemi de dahil olmak üzere altyapı imkanlarını, kıta sahanlığı üzerindeki sabit platformları, insan yaşamını tehlikeye atma ya da büyük ekonomik tehlikeye yol açma ihtimalinde kamusal mekan veya özel mülkiyeti geniş çaplı yok etmeye neden olma;*
- e) *Uçaklar, gemiler ya da başka insan ve mal nakil aracını kaçırmaya;*
- f) *Nükleer, kimyasal ya da biyolojik silahları ya da silah ve patlayıcıları üretme, bulundurma, edinme, nakil, sağlama ya da kullanma ile biyolojik ve kimyasal silahlara yönelik araştırma ve geliştirme;*
- g) *İnsan hayatını tehlikeye atacak biçimde tehlikeli maddeleri ortama salma ya da yangın, sel baskını veya patlamalara neden olma;*
- h) *İnsan hayatını tehlikeye atacak biçimde su, enerji veya diğer doğal kaynakların sunulmasına müdahale etme ya da bunu engelleme;*
- i) *(a) dan (h) ye kadarki fıkralarda sıralanan eylemlerden birini işleme tehdidinde bulunmak⁷⁵*

BM de kuruluşundan bu yana uluslararası hukukta kullanılabilir bir tanım oluşturmaya çalışmış olsa da bu konuda ne yazık ki başarılı olamamıştır. Devletlerin mutabık kaldığı bir tanımlama yapılamadığı için de BM bünyesinde yer alan terörizm ile ilgili sözleşmelerde belli suç tipleri sıralanarak, bunlara karşı mücadele edilmesini şart koşmuştur ve bu eylemler terörizm olarak nitelendirilmiştir. BM bünyesinde terörizm konusu ile ilgili önem arz eden 12 sözleşme olsa da bu düzenlemelerde net bir terörizm tanımı yoktur⁷⁶. Özetle rehine alma ve uçak kaçırmaya, BM personelinin kaçıırılması, yasalara aykırı plastik patlayıcı kullanımı, Devlet Başkanlarına ve siyasi liderlere yönelik suikastlar; sivil uçakların düşürülmesi veya bunlara karşı yapılan saldırılar, elçiliklerin veya sivillerin bombalanması; sivillere, hükümete veya askeri kuvvetlere ait binaların bombalanması dahil barış zamanındaki devlet dışı organize

⁷⁵ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s 12

⁷⁶ Sözleşmeler için bakınız: Engin Akın, *Terör ve Terörün Finansmanı Suçu: Anayasa Mahkemesi – Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Metinleri Çerçevesinde*, Ankara 2009

şiddet eylemleri ve silahlı savaşta dini mekanlara yönelik saldırılar terörist eylem olarak nitelendirilmiştir⁷⁷.

BM içinde en aktif görev alan ve en güçlü organlarından biri olan BM Güvenlik Konseyi de (diğer BM organları sadece tavsiye kararları çıkartabilirken Güvenlik Konseyi tüm üyeleri bağlayıcı kararlar alabilmektedir) uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için terörizm ile ilgili birçok kararlar almıştır⁷⁸. Konsey kararları uluslararası hukuk yaratma niteliğine sahip bulunmasa da BM Anlaşması bağlamında üye devletlere karşı emredici hükümler verebilmektedir. Bu sebeple Konseyin terörizm kavrayışı önem arz etmektedir. Bu kavrayış Konseyin 1566 sayı ve Kasım 2004 tarihli kararında en belirgin halinde görülmektedir. Her ne kadar açık ve net bir tanım olarak kabul edilmese de bu kararda şu eylemlerin asla kabul edilemeyeceği belirtilmiştir: “ ...ölüme veya ciddi bedensel yaralanmaya sebebiyet verme amacı ile işlenen ve sivillere yönelik de olabilen suç doğurucu eylemler veya bir devleti, kamuoyunu, kişi topluluklarını veya bireyleri kışkırtmak amacı ile rehine alınması; halka gözdağı verilmesi veya bir hükümeti veya uluslararası bir organizasyonu terörizm ile ilgili uluslararası anlaşma ve protokollerde tarif edilen ve suç oluşturan bir eylemi yapmaya veya yapmaktan çekinmeye zorlama”⁷⁹

Ayrıca BM bünyesinde oluşturulan panel, komite ve benzeri unsurların yapmış olduğu çalışmalar neticesinde ulaşılan tanımlar her ne kadar herhangi bir sözleşmede yer almadığı için uluslararası hukukta yer almasa da; BM’nin teröre bakışını görmemizi sağlamaktadır. İspanya Başbakanı Jose Luis Rodriguez ZAPATERO’nun girişimleri ile BM çatısı altında kurulan “Tehdit, Meydan Okuma ve Değişim konulu Yüksek Panel” çalışmalarının sonucunda “Daha Güvenli Bir Dünya - Ortak Sorumluluğumuz” adında bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda yapılan çalışmalar sonucunda Yüksek Panel terörizmi; “*kasti bir şekilde sivillerin veya savaşmayanların ölümüne veya yaralanmalarına sebep olan ve aynı zamanda*

⁷⁷ Ben Saul, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Terörizmin Tanımı: 1985 – 2004”, (Çev: Seda Koç) *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi: Kayıhan İçel, Editör: Yener Ünver, Ankara 2008, s.78

⁷⁸ Engin Akın, *Terör ve Terörün Finansmanı Suçu: Anayasa Mahkemesi – Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Metinleri Çerçevesinde*, Ankara 2009, s. 17

⁷⁹ Ben Saul, *a.g.m.* ,s. 77

amacının doğasında veya içeriğinde, bir nüfusa düşmanlık taşıyan veya bir hükümeti veya uluslararası bir örgütü bir şey yapmaya veya yapacağı bir şeyden imtina etmeye zorlayan her türlü eylem” olarak tanımlamıştır⁸⁰.

Terörizm tanımı, ancak bireysel terörist eylemlerin ortadan kaldırılmasına ilişkin genel bir uluslararası anlaşmanın kapsamında yer alırsa pratik sonuçlar doğurabilir. Oysa uluslararası anlaşmalar akdedilirken baş gösteren eğilim, bu anlaşmaların her birinin belli bir suç tipine özgülenmesi şeklindedir. Bunun başlıca nedeni ise temel sorunun artık suçları tanımlamak değil, çağdaş uluslararası toplumun ihtiyaçlarını, uluslararası hukuk düzenindeki gerçek yetki dağıtımını ve örgütlenmesiyle bağdaştırmak şeklinde ortaya çıkmasıdır. Başka bir deyişle güvenlik ihtiyacı, hukuki titizliğe galip gelmiştir⁸¹.

Verilen akademik, hukuki ve işlevsel tanımların çeşitliliğine bakıldığında tek terörizm tanımının oluşturulmasının zorluğu anlaşılmaktadır. Fakat yapılan tanımlara göz atıldığında genel olarak terörizmin ne olduğu, neleri kapsadığı konusunda bir fikir birliği gözlenmektedir. Yapılan saldırıların hemen hemen hepsinde; meydana gelen olayın bir terörist saldırı olup olmadığında tüm dünya kamuoyu mutabık kalmaktadır. Burada da görüldüğü üzere asıl sorun terörün ne olduğu değildir. Tanım sorunundaki asıl mesele, devletlerin çıkar odaklı sisteminde bir baskı unsuru olarak kullanabildikleri terörizmin hukuksal boyuta etki edebilecek şekilde tam olarak tanımlanmasının; devletlerin siyasi ve politik kararlarına gölge düşürecek olmasıdır.

2.2. Terörizmi Tanımlama Sorunun Nedenleri

Gerçekten, uluslararası toplumun terörizmin genel kabul görmüş tek bir tanımına ulaşamamış olmasının, devletlerarasındaki mevcut güç eşitsizliklerinden,

⁸⁰ Ömer Yılmaz, “ İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?”, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, Ankara 2006, s. 153

⁸¹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 28

siyasal sistemlerinin, ideolojilerinin, siyasal çıkar ve önceliklerinin farklı olmasına kadar uzanan birçok sebebi vardır⁸².

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de tanım sorununun özünde yatan asıl mesele devletlerin, halkların self – determinasyon hakkına yönelik tutumudur. Özellikle BM çatısı altında bu konu ile ilgili olarak birçok karar alınmış ve bu kararlarda sömürge, yabancı üstünlüğü ve ırkçı rejim altındaki halkların, self – determinasyon hakkının kullanılması ve bağımsızlık için mücadelesinin meşru ve uluslararası hukuk ilkelerine tamamen uygun olduğu vurgulanmıştır⁸³. Self – determinasyon hakkı genel anlamıyla sömürgelerin bağımsızlığı olarak algılanmaktadır. Mevcut bir devletten ayrılma hakkı olarak kullanılabilecek bu terim Birleşmiş Milletlerin 14.12.1960 tarih ve 1514 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve meşruluğu tanınmıştır. Yine BM aldığı karar ve bildiriler yoluyla “hiçbir ayrım yapılmaksızın tüm toplumu temsil eden bir hükümete sahip devletlerde self – determinasyon ilkesinden yararlanılamayacağı” öngörülmüştür⁸⁴. Sorun ise bu mücadelenin silahlı direnişi veya kuvvet kullanmayı içerecek şekilde olup olmadığından kaynaklanmaktadır.

Self determinasyon ilkesi konusunda bu tip anlaşmazlık yaşanmasının ana sebebi ise; bazı ulusal kurtuluş hareketlerinin terörizm ve self – determinasyon hakkı arasında tehlikeli bir bağ kurmuş olmaları neticesinde, aşağıdan yukarıya terör ve yukarıdan aşağıya bastırıcı terör silsilesinin dünyanın birçok yerinde yaşanmış ve yaşanıyor olmasından kaynaklanmaktadır⁸⁵.

Milli bağımsızlık savaşlarının niteliği ve bunlar sırasında uygulanan şiddeti meşrulaştırmak için öne sürülen gerekçeler üzerinde süre giden tartışma, çözümün ya da çözümsüzlüğün kilit noktasıdır. Milli bağımsızlık hareketlerini desteklemekte ciddi menfaatleri bulunan ülkeler, bu hareketlerin sıklıkla başvurdukları bazı eylemleri suça dönüştürecek bir terör tanımına katılmada isteksizlik

⁸² Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 11

⁸³ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 19

⁸⁴ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 59

⁸⁵ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 15

göstermektedir⁸⁶. Bu durumda devletler kendi politik çıkarları doğrultusunda açık olarak desteklediği grupların eylemlerinin, terörist eylem olarak adlandırılmasını istememektedir.

Uluslararası hukukta terörizmin tanımına ulaşamama sorunu teknik değil siyasi niteliktedir. Bir yandan, ekonomik, siyasi ve sosyal haksızlılara uğrayan ya da kendilerini böyle gören devletler terörizmin tamamen biçimsel ve olgusal bir tanımını benimsemeyi reddetmektedirler⁸⁷. Çünkü terör ‘güçsüzlerin silahı’ olarak lanse edilmekte ve genellikle sömürgecilikten miras olarak kalan çatışma bölgelerinde ve bu bölgelere yakın bir coğrafyada yaşayan az gelişmiş ülkeler, self determinasyon haklarına ulaşmak için kullandıkları şiddet eylemlerinin ‘terör eylemi’ olarak adlandırılmasını istememektedir. Çünkü terörist eylemler hangi gerekçeye dayanırsa dayansın uluslararası toplum tarafından yasaklanmıştır. Yapılacak olan genel geçer terör tanımının içine; kendi halkının özgürlüğü için çalıştığını iddia eden gruplar ve bu grupları destekleyen devletler, self determinasyon hakkı için başvuru şiddet eylemlerinin girmesini istememektedir. Fakat çoğu zaman kendi kaderini tayin hakkı için verilen mücadelenin, terörist stratejiden beslendiği veya birbirlerine benzer özellikler gösterdiği de bir gerçektir.

“Bir kimse için terörist, bir başka kimse için özgürlük savaşçısıdır” meşhur sözünün açıkça gösterdiği gibi, siyasi anlayıştaki çeşitlilik ve devletlerin arasındaki politika farklarından kaynaklanan nedenlerden dolayı, tek tip olarak kabul edilmiş bir tanım yoktur. Diğer bir tabirle bir kimsenin özgürlük savaşçısı veya katil olması, öldürme keyfiyetinden ziyade, failin siyasi ve ideolojik bağlılıklarına bağlı olmaktadır ki, bu da konunun entelektüel boyutu ile tartışılması açısından, üzerinde uzlaşılmış bir kriterin oluşmasına engel teşkil etmektedir⁸⁸.

Diğer yandan, bu konudaki uluslararası hukuk yaptırımlarının etkinlikten uzak oluşu nedeniyle, terör mağduru devletlerin başvurduğu - meşru müdafaa kisvesi altında - tek taraflı karşı tedbirler terör eylemlerine benzer nitelikler

⁸⁶ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 31

⁸⁷ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 29

⁸⁸ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 29

göstermektedir⁸⁹. Devlet terörü olarak karşımıza çıkan bu olgu; hukuki geçerliliği olan bir terörizm tanımı olması halinde uluslararası arenada devletleri zor duruma sokacaktır. En azından günümüz medya çağında pejoratif bir terim haline gelen terörizm ile anılır hale geleceklerdir. Hiç kimse, hiçbir örgüt ya da devlet kendisinin terörist olarak görülmesini istememektedir⁹⁰.

Devletlerin yapılabilecek olan terör tanımına karşı direnç göstermelerinin bir diğer sebebi ise; terör eylemleri karşısında alınacak vaziyeti hukuki bir cendere sokmanın, devletin siyasi manevra alanını kısıtlamak anlamına gelmesidir. Terörizmi kesin hatlarla tanımlamak, kimi devletlerin terörist gruplara destek verme tasarılarını ve gelecekteki girişimlerini de güçleştirecek veya imkansız kılacaktır⁹¹. Görüldüğü gibi devletler bazında terörizme bir tanım bulmadaki asıl zorluk; bu fenomeni on yıllardır bir iç – dış politika aracı olarak kullanan devletlerin, bu sayede elde ettiği kısa vadeli siyasi çıkarlarından vazgeçememeleridir.

Terörizm, kelimesinin günlük kullanımındaki anlam bulanıklığına, bu terimi yüzeysel bir biçimde ya da sansasyon yaratmak amacı ile kullanıp terör saldırılarını eğlenceye dönüştüren medyalarda katkıda bulunmaktadır. Terörizm kelimesinin yaygın ve yüzeysel biçimde kullanılması, bu kelimenin anlamını ucuzlatmaktadır. Günlük dildeki gelişmelerin hukuk diline rahatlıkla ve hızla aktarıldığı günümüzde, hukuki tanımın kapsamı ölçsüz bir biçimde genişleme riski ile karşı karşıyadır. Bu durum, zaten sorunlu olan tanımlama arayışının çalışma sahasını da genişletme sonucu doğurabilir⁹².

Terörizmin tanımına ulaşmadaki bir diğer zorluk ise, terörizmin olmazsa olmaz şartlarından siyasal şiddetin evrensel bir olgu olmayışı, yani kültürden kültüre farklı algılanabilmesidir. Terörizmin bu özelliğini Ertan BEŞE şu şekilde açıklamıştır: “*Şiddetin bütün şekilleri, sosyal ve yasal kontrol modellerinin formüle edilmesine esas teşkil edecek olan sosyo – politik değerlendirme temelinde, kriminal boyutu açısından benzer nitelikler; fakat amaçları, araçları, failleri ve kurbanları*

⁸⁹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 29

⁹⁰ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 12

⁹¹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 33

⁹² Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 36

tarafından farklılıklar gösterebilir. Dolayısıyla siyasal şiddet ve onun en yaygın şekli olan terörizm de kavramsal olarak evrensel değildir. Çünkü siyasal şiddet kavramını oluşturan şiddet olgusu ve siyasal olma, zamandan zamana ve bir yerden diğerine değişmektedir. Böylece terörizmi oluşturan tanımlama; toplumdan topluma, devletten devlete ve hatta bir akademik yazardan diğerine farklılık arz etmektedir⁹³.” Ertan BEŞE’nin bu açıklamasını destekler nitelikte Franco FERRACUTİ de aynı konuyu şu şekilde ifade etmiştir. “ *Olayların boyutları, milli bir abideye slogan yazmak gibi kısmen legal veya tolere edilebilir hareketlerden, Bologna tren istasyonundaki yüzlerce kişinin katledildiği katliamlara kadar değişmektedir. Olayın değeri de bir memleketin genel atmosferine, hatta herhangi bir bölümün belli bir politik ve tarihi anda ki durumuna göre tartılmalıdır. Mesela Orta Amerika ve Kuzey İrlanda’da bir arabanın yakılması olayının değer ve etkisi, İsviçre veya Norveç’ten farklı olacaktır⁹⁴.*

Hukukla siyasetin kesişim noktasında yer alan tanım sorunun çözümlenmemesi halinde, belli bir eylem ortaya çıkınca, bunun siyasi ya da adi bir suç niteliğinde olduğu hususu, farklı yönlerden istismara sebep olmaktadır. Hal böyle olunca tanımsızlık sebebini, uluslararası hukukun zaafından ziyade, devletlerin arasındaki uyuşmazlıkta aramak gerekir. Evrensel bir tanıma ulaşılması halinde bile, bu tanımın dünya çapında genel uygulamaya geçeceğine şüphe ile bakılmaktadır⁹⁵. Terörizmin tanımlanamaması uluslararası bir ikilem, bir açmazdır. Ne var ki bunun kısa zamanda, görülebilen, tahmin edilebilen zaman dilimi içerisinde değişmeyeceği ve belirsizliğin terörizmin bir özelliği haline dönüştüğü görülmektedir⁹⁶.

2.3. Uluslararası Terörizmle Mücadelede Tanım Sorunun Etkisi

Uluslararası terörizmle mücadelede en büyük engellerden biri, bütün dünya devletlerinin ya da en azından terörizm niteliğinde suçları işleyen kimselerin etkin bir

⁹³ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s 23

⁹⁴ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 21

⁹⁵ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 34

⁹⁶ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.10

şekilde adaletin önüne çıkmasını sağlayacak kadar çok sayıda devletin üzerinde anlaşmaya vardıkları ortak bir terörizm tanımının yapılamamasıdır⁹⁷.

Temel bir tanım olmaksızın terörizm olarak nitelediğimiz olgunun bir tehdit olup olmadığını, bu olgunun kendisinden önce var olan şiddet eylemlerinde farklı olup olmadığını ve bir terörizm kuramı olup olmayacağını söylemek mümkün değildir⁹⁸. Tanım ortaya çıkan bir konunun nihai amacını kavramaktan ibarettir. Tanım sağlam temellere oturtulmazsa, üzerine inşa edilecek her şey kısa sürede yıkılıp gidecektir⁹⁹. Bu şekilde belirsiz bir olgu ile mücadele de hiç şüphesiz eksik kalacaktır.

Günümüzde uluslararası düzeyde faaliyet gösteren terörist gruplara ve stratejilerine karşı verilecek mücadelede uluslararası işbirliği ön plana çıkmaktadır. Fakat devletlerin terörist faaliyetlere bakışlarındaki çifte standart bu işbirliğinin temellerini sarsmakta ve yapılan işbirliğinden beklenen faydanın çok altında verim alınmaktadır. Genel kabul gören ve sarıh bir terörizm tanımının bulunmayışı, terör eylemlerini cezai açıdan bastırmak ve uluslararası işbirliği ve diplomasi temelinde siyasi eylem yoluna gitmeyi öneren hukuki nitelikteki yaklaşımı sekteye uğratmaktadır¹⁰⁰.

Devletleri tam bir işbirliği içerisinde terörizm ile mücadele etmesini mümkün kılacak en önemli etken meşru zemine oturturulmuş, objektif ve genel kabul gören bir terör tanımı olacaktır. Böyle bir tanım devletleri uluslararası işbirliği yapma konusunda destekleyecek ve böylece terörizme verilecek cevabın örgütlenmesine de fayda sağlayacaktır. Objektif bir tanım, ayrıca devletlerin ulus aşan nitelikteki terör suçlarında soruşturma ve kovuşturma aşamalarında yeknesaklık sağlayacak ve terör suçlularına verilecek hukuki ceza etkin bir role kavuşacaktır.

Terörizmin kabul edilmiş bir tanımı olmaması, uluslararasılaşmış bu suçun uluslararası bir mahkemede kovuşturulmasının da önüne geçmektedir. Çünkü

⁹⁷ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s.10

⁹⁸ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 14

⁹⁹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 25

¹⁰⁰ Gös. yer

uluslararası ceza hukuku açısından tam olarak tanımlanamayan bir suç cezalandırmak olanaksız olmaktadır¹⁰¹. Hukukun üstünlüğü ilkesi, suçların cezalandırılması hususunda suçun açıkça ve ayrıntılı olarak tanımlanmasını gerektirmektedir. Terörle mücadele gibi olağan dışı önlemlerin alınmasını gerektirebilecek bir durumda tanım konusunun önemi daha da öne çıkmaktadır¹⁰². Küresel terörizm, insanlığın bu zamana kadar geliştirdiği demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel insan hakları gibi değerlere açık bir saldırı teşkil etmesine rağmen uluslararası hukuk bu suç ile mücadelede etkisizdir. Hukuk terörizme verilecek cevabın bir parçası olacaksa, terörizm sorununun niteliği açıkça tanımlanmalıdır¹⁰³.

Terörizmin genel geçer bir tanımının olması ‘kimin terörist’ olduğunu da anlamamızı sağlamaktadır. Tanımlayıcının sübjektif bakışına bağlı kalan bir tanımlama ‘kimin terörist olduğu’ sorusuna kendi değerleri ve görüşüne bağlı olarak cevap verecektir. Bu yüzden objektif ve yetkin bir tanıma ulaşılmadıkça, terörle mücadele kültürel rölativizmin etkisinden kurtulamayacaktır. Devletlerin yanı sıra, bireysel ya da toplumsal düzeyde de, baskıcı totaliter bir rejime direnmiş ya da azınlıkların korunması gibi meşru bir gerekçe öne süren teröristlerin başvurdukları şiddetin hoş görülmesi yönünde eğilimler mevcuttur¹⁰⁴. Bu da tanım sorununun en önemli kaynağı haline gelmiş olan ‘birinin özgürlük savaşçısı diğerinin teröristidir’ klişesine yol açmaktadır. Zira terör ve terörizm kavramlarının aşırı sübjektivizmden kurtarılması kişilere, ideolojilere, devletlerin bakış açılarına göre terör tanımının yapılmasının önüne geçilmesi ortak, herkesin kabul ettiği objektif bir terör ve terörizm tanımının gerekliliği terör ve terörizm ile mücadele etmek açısından son derece önemlidir¹⁰⁵.

Genel kabul gören bir tanıma ulaşılması halinde, terör eylemlerini gerçekleştirenler, yaptıkları eylemlerin terör kapsamı dışında kaldığını, örneğin milli

¹⁰¹ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 15

¹⁰² İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 13

¹⁰³ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 24

¹⁰⁴ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 26 - 31

¹⁰⁵ Gökhan Gökulu, *Terör Eylemlerinin Medyaya Yansıması: 15 – 20 Kasım İstanbul Saldırıları Örneği* (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 23

bağımsızlık savaşı eylemleri ya da diğer meşru ve düzensiz savaş eylemlerinden birini oluşturduğunu ileri sürerek bu eylemlerin sonuçlarını bertaraf edemeyeceklerdir¹⁰⁶. Tanım eksikliği, terörist eylemlerin siyasi suç olarak kabul edilip edilemeyeceği konusunda da devletlerin farklı politikalar izleyebilmesine olanak sağlamaktadır. Nitekim ‘suçluların iadesi’ konusundaki en ciddi anlaşmazlık, ‘siyasi suçların’ iadeye istisna teşkil etmesidir. Terörizmle suçlanan kişiler genellikle faaliyetlerinin siyasal nitelikte politik aktiviteler olduğunu ve bu nedenle iade edilmemeleri gerektiğini iddia etmektedirler¹⁰⁷. Devletler de bu talepleri kendi politik çıkarlarına paralel bir şekilde yorumlayarak karar vermektedirler. Bu şekilde gerçek bir terörist iade edilmekten veya yargılanmaktan kaçabildiği gibi, bir siyasi suçlu da iade edilerek terörist muamelesi görebilmektedir. Bu da terörizmin nemalandığı adaletsizliği güçlendirmektedir. Bunun yanında bu durum terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğinin önemli bir parçası olan teröristlerin iadesini engellemektedir¹⁰⁸.

Terörizmi tanımlama konusundaki bir başka problem terörist ve terörizm kavramlarının son derece ideolojik kavramlar olması ve bu kavramların farklı ideolojik ve politik değer yargılarını yansıtmasıdır. Bu durum kavramların analiz edilmek için değil, saldırmak ve suçlamak için kullanılmasına yol açmaktadır¹⁰⁹. Terörist, gerçekten bu terimi hak ediyor olsun veya olmasın, içerdiği negatif algılamalar, “düşmanı” aşağılamak ve onun yaptığı eylemlerin meşruluğunu dışlamak için kullanılmaktadır. Sembolik bir silaha dönüşen bu terim, aynı zamanda işkence ve yargısız infaza kadar varan, bütün anti terör eylemlerini meşrulaştırmak için kullanılmaktadır. Bu bakış açısında, teröristler, sadece düşman değil, barbarlığın ötesinde, insanlıktan çıkmış şeytanlar, ruh hastalarıdır. Dolayısıyla onlara diğer suçlulardan farklı muamele etmek meşrudur. Bu anlamda terörizme karşı alınan hukuki tedbirler, klasik anlamda toplumun savunma mekanizmasını harekete geçmesinin ötesinde siyasi kudretin sembolik eylemlerine dönüşmektedir. Terörle

¹⁰⁶ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 26

¹⁰⁷ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 61

¹⁰⁸ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 66

¹⁰⁹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 12

yürütülen maniken mücadelenin tarafları, iki siyasi grup ya da söylem değil, bir yanda ‘şer’ güçleri, diğer yanda tüm insanlar olarak sunulmaktadır¹¹⁰.

11 Eylül dönemini izleyen dönemde terörizm kelimesinin aşırı biçimde genişleyen anlamlar içermeye başladığı, özellikle ulusal düzenlemeler arasında önemli farkların ortaya çıktığı gözlenmektedir. Böylece çok anlamlı terörizm, muhtelif örgütlerin ve devletlerin kendi siyasi menfaatleri doğrultusunda anti terör stratejileri geliştirmelerine imkan vermekte ve uluslararası sistemin plastik (değişik şekillere girebilen) özelliğini güçlendirmektedir¹¹¹.

Oluşan bu durumda da devletler düşmanlarına karşı kendi anlayışlarının ürünü olan terör çerçevesine göre saldırmaktadır. Kendisine karşı yapılan eylemlere tepki veren devletler bir yandan devlet terörünü kendi algısına göre meşrulaştırarak uluslararası değerleri çiğnemekte, diğer yandan da terör örgütlerinin bu sayede propagandalarını yapmalarını sağlamaktadır. Bu sarmal dünya genelinde kabul edilmesi sağlanılmaya çalışılan hukukun üstünlüğü gibi değerlerin içlerinin boşalmasına sebep olmakta ve tamir edilemez zararlar meydana getirmektedir. Görüldüğü gibi üzerinde uzlaşılmış yasal bir terörizm tanımı, devletlerin orantılı ve meşru bir düzlem içinde terörle mücadele etmelerini sağlamaya da yardımcı olacaktır. Zira hiçbir devlet terörizmin içeriğinde bulunan negatif özelliklerden dolayı kendisine ‘terörist’ nitelemesinde bulunulmasını göze alamayacaktır.

Özet olarak terörizmin, meşru sayılabilecek mücadele türlerinden ayırt edilmesine, öte yandan devletlerin terörizme karşı mücadelesinin genel bir hukuki temele oturtulmasına objektif ve genel geçer bir tanım büyük katkı sağlayacaktır¹¹².

3. TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Terörizm genel olarak; özellikle kitlelerin ideolojik olarak aşırı derecede şartlanmaları, başta kaynakların eşit olmayan bir şekilde paylaşımı nedeniyle ortaya

¹¹⁰ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 36

¹¹¹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 33

¹¹² Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 30

çıkan ağır ekonomik şartların ve çok daha ciddi olarak da toplulukların dini, etnik farklılıklarının sebep olduğu siyasi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu durumda; genellikle ayrımcılık, eşitsizlik ve mahrumiyetin siyasal ve sosyal şartları, terörizmi besleyen temel unsurlardır. Bu nedenle de; devletler açısından, terörizmle mücadele seçeneklerini ya da terörizme verilecek karşılığın şekillerini, terörizmi ortaya çıkaran nedenleri gerçekçi bir şekilde ele alarak seçme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır¹¹³.

Her şeyden önce terörizm bir nihai amacın aracı olduğu, kendi başına bir son olmadığı anlaşılmalıdır¹¹⁴. Terörist gruplar terörizmi bir strateji olarak benimsemekte, bir amaç olarak değil araç olarak görmektedirler. Bu stratejinin de en önemli ayağı propagandadır. Yanlış uygulamalar teröristlerin şiddet uygulamalarının temel dayanaklarını oluşturmaktan ziyade, terör örgütlerinin propaganda malzeme ve mazeretlerini oluşturmaktadır¹¹⁵. Teröristler, toplumlardaki artan hayal kırıklığını, süre giden sosyal ve ekonomik sorunları, siyasal istikrarsızlıkları sömürerek, topluma moral bozukluğu aşılarmaktadır¹¹⁶. Çünkü teröristler; strateji olarak var olan sorunları yoğun propaganda faaliyetleri ile belirginleştirerek toplumda ve devlet organlarında zaaf ve güç kaybı meydana getirmek istemektedirler. Bu sayede devlet organlarının isteklerine daha kolay boyun eğeceğini hesaplamakta ve bu şekilde amaçlarına ulaşmayı hedeflemektedirler.

Birleşmiş Milletlerin 8. Uluslararası Kongresi'nde terörizmin nedenleri yoksulluk, işsizlik, sosyal hizmetlerin zayıflığı, eğitim yetersizliği, halkın marjinalleşmesi, sosyal ayrımcılık, aile ve sosyal bağların zayıflaması, göçlerin getirdiği olumsuz sonuçlar, medya kurumlarının şiddet, nefret ve ayrımcılık gibi düşünceleri yayması olarak belirlenmiştir¹¹⁷. Görüldüğü gibi terörizmin sebepleri farklı perspektifler üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat bu nedenlerden birkaçının üzerine gidilmesi terörizmi ortadan kaldırmaya yetmeyecektir. Bu sebeple terörizm ile topyekun mücadele edilmeli ve tüm nedenlerin üzerine gidilmelidir.

¹¹³ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 17

¹¹⁴ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 41

¹¹⁵ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 12

¹¹⁶ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 25

¹¹⁷ Saadat Rüstemova, *a.g.t.*, s. 26

Terörizmin en önemli nedenlerinden birisi politik/siyasi neden olarak adlandırabileceğimiz sorunlardır. Politik/siyasi nedenler kapsam olarak çok geniş bir konu zenginliğine sahiptir. Sömürgecilik, yabancı işgali, kültürel haklar ve dini faktörler gibi farklı konular genelde terörist davranışların temelini oluşturur¹¹⁸. Zaten terörizmi oluşturan etmelerin en önemlisi siyasal şiddettir. Terörizmin özünde olan siyaset, terörizmin nedenlerinde de başat rol oynamaktadır. Terörizm ana nedenlerinden birini oluşturan “ötekileştirme” olgusu da aslen siyasi içeriklidir denebilir. Çünkü birçok yönden ötekileştirme yapılabilmesine rağmen, ötekileştirme asıl olarak kişinin kendi bünyesinde oluşturduğu kimliği üzerinden yapılmaktadır ve bir kişinin kimliğini oluşturan temeller din ve etnik kökendir. İnsanların kişilikleri, birey olarak sahip oldukları alt kimlik özellikleri ile ait oldukları büyük sosyal gruplardan edindikleri üst kimlik özelliklerinden oluşmaktadır. Kendi kimliklerini ırk, din, mezhep gibi değişmez özelliklerden inşa eden bireyler, başlarına gelen herhangi bir kötülüğün nedeni olarak da bu değişmez karakteristiklerini görecektirler. Bu yüzden herhangi bir olayda, hatta hizmet sunumunda, dolaylı da olsa kişilerin karakteristik özelliklerini sorgulamak “biz ve onlar” ayrımını körükleyerek ötekileşmeyi artıracaktır¹¹⁹. Ötekileşmede insanları toplumdan soyutlayarak birbirlerine nefretle bakar hale getirmektedir.

İnsanların sosyo – ekonomik ortamları da terörizmi tetikleyebilmektedir. Sosyal değerlerdeki veya normlardaki hızlı değişimler toplumda artan sapmalara, uyuşmazlıklara sebep olmakta, sosyal problemleri ortaya çıkardığı gibi hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte, hem de onların toplumu etkilemelerine sebep olmaktadır. Şiddet yanlıları veya teröristler, hızla değişen sosyal değerlerden istifade ederek, sürekli değişen düşman hedefler, ard arda verilen sloganlar ile kitlelerde şaşkınlık yaratmakta, toplumda çeşitli gruplar arasındaki ayrılıklar körüklenmekte, neticede sosyal psikolojide korku hipnozu olarak adlandırılan toplumu pasif, aldırma, reaksiyon vermez hale getiren ortamı meydana

¹¹⁸ Ethem İlbiz, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Türkiye'nin Terörle Mücadelede İnsan Hakları Sorunu*, (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) ,Ankara 2009, s. 13

¹¹⁹ Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Ankara 2010, s. 278

getirmektedirler¹²⁰. Ayrıca eğitim durumu ve siyasi şiddet arasındaki ilişki araştırılmış ve aralarında ters bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Eğitimin, insanları sorunlarını çözmeye şiddetten çok politikayı kullanmaya sevk ettiği yapılan araştırmalar sonucu öğrenilmiştir. Bu bilgiden yola çıkarak eğitim düzeyi düşük olan bölgelerde yaşayan bireylerin, kendisine haksızlık yapıldığını düşündüğü bir ortamda, hakkını şiddete başvurarak aramaya meyilli olduğu çıkarılabılır. Ayrıca ekonomik anlamda geri kalmışlığın, terörizmi besleyen unsurlardan birisi olduğu da sık sık dile getirilmiştir. Özellikle yoksulluk ve işsizliğin fazla olduğu bölgelerdeki insanlar, terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerine daha açıktır. Yoksulluğun illegal faaliyetlere katılma konusunda büyük bir etkisi olduğu da yapılan araştırmalarda görülmektedir¹²¹.

Terörizmin nedenlerinin yanın da terörist olmanın nedenlerine de kısa bir şekilde değinmekte yarar vardır. Yakalanan ve hapisanelerde yatan veya serbest kalmış teröristlerle yapılan mülakatlarda bilim adamları teröristlerin bu yola yönelmelerindeki etmenleri şu şekilde izah etmişlerdir. Haklarını elde etmek için başka yöntem kalmaması, sonuca kestirmeden ulaşma isteği, sosyo – ekonomik çevrelerinde karşılaştıkları çeşitli sorunları siyasal söylemlere dönüştürme ve karşılaştıkları bu sorunlara çözüm arama yöntemlerinde diğer insanlarda radikal bir şekilde ayrışmaları. Bu izahtan da anlaşılacağı üzere teröristler aslen psikolojisi tamamen bozuk insanlar veya asosyal kişilikler değildir. Aksine risk almayı seven, girişimci, akılcı, idealist kişiler oldukları özellikle lider kadrosu için söylenebilir¹²².

Yukarıda da belirtildiği gibi bu etmenlerin tek başlarına terörizme etki edebilme kabiliyetleri olmadığı gibi, doğrudan terörizmin nedenlerini de oluşturmamaktadırlar. Bu etmenlerdeki herhangi bir eksiklik, terör örgütleri tarafından işlenerek propaganda malzemesi olarak kullanılmakta ve asıl sorun burada oluşmaktadır. Terör örgütleri bu etmenlerdeki eksiklikleri kullanarak “haksızlığa uğramışlık” hissini etki alanında bulunan halka empoze etmeye çalışmaktadır. Zira

¹²⁰ Zafer Kılıç, *Küreselleşme ile İvmeye Kazanan Uluslararası Terörizm ve Buna Karşı Alınan Tedbirler*, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı), Isparta 2007, s. 13

¹²¹ Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, *a.g.e.*, s.3

¹²² İhsan Bal, *a.g.m.*, s.14

terörizmin temel gerekçesi; “haksızlığa uğramışlık” duygusu ve bu duygu ile beslenen; açlık, geri kalmışlık, sömürülme, aşağılanma, ikinci sınıf muamele görme, ezilme ve dayatmalar tarzında ortaya çıkan dışsal uyarılarla sürekli olarak karşılaşma, sistematik bir biçimde kültür erozyonuna tabi tutulma, etnik farklılıkların ilişkilerde başat etmene dönüşmesi gibi etmenlerden oluşmaktadır¹²³.

Bu tip mahrumiyet algıları terörizmin temel sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun farklı kesimleri arasında var olan eşitsizlik algılamaları, diğer gruplara göre kendilerini mahrumiyet içinde olduğunu algılayan grupların şikayetlerine zemin hazırlamaktadır. Bu da; etnik veya grupsal tansiyonu yükseltebilen bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Adaletsizlik ve eşitsizlik algılarının yaygın olduğu sistemler içerisinde bu durum öç alma duygularını harekete geçirebildiğinden, şiddet ve terörizm daha kolay zemin bulabilmektedir. Bu mağduriyet algılamaları ekonomik, etnik, ırksal, politik, dini veya sosyal konuları kapsayabilen büyük bir yelpaze içerisinde olabilir. Terör gruplarının amacı bu farklılıkları kullanarak kendi propagandaları ile kitleleri motive ederek kendi lehlerine kullanmayı amaçlamaktadırlar. Terör hareketlerinin temelinde yatan bu pek çok faktör ve bunlar üzerinden geliştirilen mağduriyet duygusu, ilk olarak bireylerin toplumdan soyutlanmalarında, daha sonra uygun bir motivasyon ile de terör gruplarına katılmalarında etkili olmaktadır¹²⁴.

4. KÜRESELLEŞMENİN TERÖRİZM ÜZERİNE ETKİLERİ

Ulusal terör gruplarının olduğu gibi uluslararası terör örgütlerinin de en önemli aracı propagandadır. Örgütler propagandalarını yaparken - yukarıda da bahsedildiği gibi – en çok devletlerin yanlış politikalarından kaynaklanan sorunlardan beslenirler. Küreselleşmeyi hedef almış terör örgütleri de aynı stratejileri kullanmaktadır. Küreselleşmenin meydana getirdiği sonuçları veya sorunları kendi algılarına göre yeniden anlamlandırıp, desteklerini almak istedikleri hedef kitlelerine

¹²³ Zafer Kılıç, *a.g.t.* , s.9

¹²⁴ Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, *a.g.e.*, s.2

sunmaktadırlar. Bu sebeple yukarıda kavram olarak açıklamaya çalıştığımız küreselleşmenin, küresel terör örgütleri tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılan / kullanılabilecek sonuçlarına ve bu sonuçların etkilerine bakmakta yarar vardır. Çünkü bir sorunla etkili bir şekilde mücadele edebilmek için öncelikle o sorunun temelinde yatan nedenleri anlamak gerekir. Eğer sorun iyi anlaşılmazsa, çözüm arayışları sorunu daha da büyütebilmektedir.

Küreselleşmenin fiili ölçeği hala belli bir düzeyde kalırken, siyasal ve kültürel etkisi oransız denebilecek ölçüde büyüktür¹²⁵. Küreselleşme ile beraber toplumlar ve medeniyetler arasındaki etkileşim de artmıştır. Tarihsel süreç içerisinde hemen hemen her medeniyet birbirini etkilemiş ve benzeşik yönleri iç içe geçmiştir. Fakat tümüyle değerler manzumesinin terki ile bir diğerini kabullenmek söz konusu olmamıştır¹²⁶. Küreselleşme ile yaygınlaşan ‘batı kültürü’ ise saldırgan bir tavır göstererek medeniyetler arasında iyi – kötü ayrımı getirmiş, diğer medeniyetlerin bazı yanlarını içselleştirirken, diğer yanlarını ise tamamen dışlanmaktadır. Bu da etki altına aldığı medeniyetin ayrışmasına ve kendi özelliğini muhafaza edememesine yol açmaktadır.

Batı’nın – özellikle ABD’nin – evrensel bir batı kültürünü teşvik etmesi ve bu kültüre ağırlık kazandırma çabaları ile bunu başararak hayata geçirebilme doğrultusunda giderek kaybolan becerisi arasındaki uyumsuzluk; batı ve diğerleri arasındaki ilişkilerin merkezindeki sorundur¹²⁷. Küreselleşme, ortaya koyduğu mekanizmaya ‘yeni dünya düzeni’ demekle fakat ‘dünya’ denilen şeye yeni bir anlam katamamaktadır. Ayrıca herhangi bir yeni anlam katamadığı bu düzenin bütün dünya tarafından kabul edilmesini ve sisteme dahil olmasını istemektedir¹²⁸. Bu sistemde oturmuş değerler övülmekte, diğer değerler ise kötülenmektedir. Böylece sistemin dışında kalan, itilen, dışlanan değerler oluşmaktadır. Bu sebeple batılı olmayan toplumlarda batılı değerlere yönelik yaygın şüphecilik ve şiddetli muhalefet

¹²⁵ Eric Hobsbawm, *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, İstanbul 2008, s. xiii

¹²⁶ Nurullah Aydın, *a.g.e.*, s. 151

¹²⁷ Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, 6. Basım İstanbul 2008, s. 267

¹²⁸ Ahmet Davutoğlu, *Küresel Bunalım*, 18. Basım İstanbul 2010, s. 51

oluşmaktadır. Batı için evrenselcilik anlamına gelen, diğer medeniyetler için emperyalizm anlamına gelmektedir¹²⁹.

Bu vesile ile batı medeniyeti tüm dünyaya kendisini batılı değerler bazında geliştirerek sisteme girmesini istemektedir. Ama batı medeniyeti bu değerler bazında kendini geliştirse bile ‘batılı’ olmayanı sistemin bir parçası haline getirmemekte, daha doğrusu buna ek olarak sisteme dahil edildiğinde kimliğini de inkar etmesini teklif etmektedir¹³⁰. Bu da meydana ‘batılı olan - olmayan’ olgusunu getirmektedir. Samuel P. HUNTINGTON’un “Uygarlıkların Çatışması Yeni Dünya Düzeni’nin Yeniden Kurulması” adlı kitabında sık sık ‘batı ve diğerleri’, ‘batılı ve batılı olmayan’ gibi sözcükler geçmesi bu tezi destekler niteliktedir. Böylece terörizmin kaynaklarından biri olan ‘ötekileştirme’ kavramı ortaya çıkmaktadır. Ötekileştirme de zincirleme olarak beraberinde çifte standardı, kutuplaşmayı eşitsizliği ve adaletsizliği getirmektedir.

Küreselleşmenin etki alanında kalan doğu medeniyetleri, batı ilkesi ve batı eylemi arasındaki çelişkilere dikkat çekmekte tereddüt etmezler. Riyakarlık, çifte standartlar ve yersiz itirazlar evrenselcilik takıntılarını bedelidir. Demokrasi, Müslüman köktendincileri iktidara taşımaması koşulu ile desteklenir; silahsızlanma İran ve Irak için dayatılan, ama İsrail için dayatılmayan bir konudur; serbest ticaret, ekonomik büyümenin iksiriyken, tarım için bu söz konusu değildir. İnsan hakları Çin ile ilgili bir meseleyken, Suudi Arabistan’la pek ilgisi yoktur; petrol sahibi Kuveytlilere yönelik saldırıların önü kesilir, ama petrol sahibi olmayan Boşnaklara yönelik saldırılar engellenmez¹³¹.

Küreselleşme ile, bilgiye daha kolay ulaşılması geri kalmış toplumların da öğrendiklerini analiz ederek doğruyu bulabilme kabiliyetini arttırmıştır. Küreselleşmenin yaydığı insan hakları, demokrasi, eşitlik gibi kavramlar tüm dünya tarafından içselleşmeye başlamıştır. Bu standartları öğrenen kişide ise, yukarıdaki paragrafta aktarılan tipteki çifte standartlara karşı ve insan hakları, eşitlik gibi

¹²⁹ Samuel P. Huntington, *a.g.e.*, s. 268

¹³⁰ Ahmet Davutoğlu, *a.g.e.*, s. 86

¹³¹ Samuel P. Huntington, *a.g.e.*, s. 269

değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmayı tahahüd eden bir coğrafyada ötekileştirmeye maruz kaldığında (özellikle batılı olarak addedilen ülkelerde yaşayan diğer toplumlara mensup kişiler) belli bir tepki doğmaktadır. Hindu kast sistemi içinde güvenlik ve hürriyet anlamında, bulunduğu kastta, eşitsizliğe, hürriyetsizliğe rağmen o bilinçle yetişmiş insan bunu adet, töre, devlet üstünlüğü gibi argümanlarla meşrulaştırarak tepki göstermeye bilirdi. Ama küreselleşmenin etkisiyle bu bilgileri içselleştirmiş olan insan bütün insanların eşit olduğu düşüncesine sahipse; artık o eşitsizliği ve hürriyetsizliği meşrulaştıramadığı için tepki göstermeye başlamaktadır. Zaten İslam medeniyetleri içerisinde şiddeti, terörü besleyen çok önemli bir ortam vardır. Bu medeniyette gelir bölüşümünde muazzam bir adaletsizlik, İslam dünyasında insanların çoğunun yoksulluk ve ihtiyaç içerisinde yaşaması, siyasi baskılar ve diktatörlükler bu ortamı hazırlamıştır. Buna ek olarak Müslümanların kültürel ve sosyal olarak küreselleşme sürecinde kendilerine yaşatılan dışlanma ve giderilemeyen eşitsizlikler, küreselleşmeye verilen bu tepkiyi arttırmaktadır¹³². Küreselleşme ile sıkı bağları bulunan teknoloji ve iletişim devrimi de terörizmin sonuçlarının hızla yayılmasında büyük etkene sahiptir. Özellikle internet ve medya sınır tanımadan tüm eylemleri trajik bir şekilde ortaya koyarak, terör örgütlerinin ihtiyaç duydukları propagandalarının iletilmesini kolaylaştırmaktadır.

Batı, batılı olmayan toplumlarını ekonomilerini, kendisinin hakim olduğu küresel bir ekonomiyle bütünleştirmeye ve Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund – IMF) ve diğer uluslar arası ekonomik kurumlar aracılığı ile, kendi çıkarlarını ön plana çıkartarak, uygun olduğunu düşündüğü ekonomik politikaları diğer uluslara dayatmaktadır¹³³. Halihazırda moda haline getirilmiş olan serbest piyasa küreselleşmesi, gerek uluslararası gerekse ulusal ölçekteki ekonomik ve toplumsal eşitsizlikleri gözle görülür derecede arttırmıştır. Özellikle aşırı ekonomik istikrarsızlık (1990’larda küresel serbest piyasanın yarattığı istikrarsızlıklar gibi) koşullarında bu eşitsizlikte gözlenen kabarış, yeni yüzyılda tanıklık ettiğimiz belli başlı siyasal ve toplumsal gerilimlerin kökenini oluşturur. Ayrıca küreselleşmenin etkisini en çok hisseden kesimlerin, küreselleşme sürecinden

¹³² Ahmet Davutoğlu, *a.g.e.*, s. 72, 85

¹³³ Samuel P. Huntington, *a.g.e.*, s. 268

en az faydalanan kesimler olması kutuplaştırmayı arttırmıştır. Küresel serbest piyasa, devletlerin ve refah sistemlerinin kendi hayat tarzlarını koruma yeteneğini yok etmiştir. Küresel bir ekonomide işlerin çoğu, ülke dışındaki, Batı'daki ödeme dilimlerinin sadece bir kısmıyla aynı derecede vasıflı çalışma ortaya koyan insanlarla halledilmektedir. Bu da ülke içerisinde köylerden gelen vasıfsız ve yoksul grup üzerinde küreselleşmenin artı bir baskı yaratmasına sebep olmaktadır¹³⁴. Bu da üzerinde baskı birikmiş toplumların tepki gösterme potansiyelini attırmaktadır.

Görüldüğü gibi küreselleşme süreci, özellikle insan hakları ve demokrasi kavramlarının yaygınlaştırılması açısından yaptığı etkiler bakımından, siyasal, ekonomik ve kültürel olarak fiilen gerçekleştirdiği tekelci ve tekilci (monistik) eğilimlerle, sert bir çelişkiler yumağını da beraberinde oluşturmaktadır. Küreselleşmenin meydana getirdiği kültürel – ekonomik sonuçlar bir takım adaletsizlikler doğurmuş, bu da özellikle az gelişmiş ülke halkları arasında yeni dünya düzenine karşı çok olumsuz duygular ve isyana dönük protestolar yaratmıştır. Bu gidişatta geri kalmış ülkeler açısından kalkınma umutlarını söndürmesi bu ülke halklarını umutsuzluğa sürüklemiştir. Toplumsal süreçlerdeki bu tip gelişmeler, her bir etkinin birbirleriyle uyumlu olmayan hatta birbirlerine zıt olan sonuçlar doğurması, kendi iç çelişkilerini de beraberinde getiren diyalektik bir etki - tepki sarmalını kaçınılmaz kılmaktadır. Küreselleşme süreci kaçınılmaz olarak birbiriyle çelişkili ve diyalektik gelişmelere gebe, yani birbirine karşıt sonuçlar doğurmaktadır¹³⁵. İşte bu çelişkilerin doğurduğu kafa karışıklığı ve adaletsizlik ortamı küreselleşme olgusuna karşı bir direnç geliştirmiştir. Bu da gerilimin artmasına ve tepkisel bir sürecin başlamasına sebep olmuştur.

Her şeyden önce küreselleşme bir süreçtir. Bu süreç içerisinde sadece olumsuz sonuçlar değil, olumlu sonuçlarda meydana gelmektedir. Hatta olumlu sonuçlar daha fazla bile olabilir. Küreselleşme ile insanların öğrenme güdülerinin arttığı gibi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi gibi kavramlar da genel geçerlilik kazanmaya başlamıştır. Fakat terörist stratejiyi kullanan gruplar, küreselleşme

¹³⁴ Eric Hobsbawm, *a.g.e.*, s xii - xiii

¹³⁵ Emre Kongar, *a.g.e.* , s. 33 - 35

sürecinin içindeki aksaklıkları, ayrışmayı çok iyi analiz ederek kendi etki alanı içerisindeki toplumlara karşı bir propaganda malzemesi olarak sunmakta ve böylece küreselleşmeye karşı kullandığı şiddeti meşrulaştırmaya çalışmakta ve medeniyetler arasındaki ayrımı arttıran nefret tohumlarını insanların düşüncelerine ekmektedirler. Bu da küreselleşmenin sadece negatif etkilerine değil, tamamına bir nefret olarak yansımaktadır.

Küreselleşme aynı zamanda tek taraflı olmayan bir etkileşim sürecidir. Bu etkileşim batı medeniyetinden doğu medeniyetine olduğu kadar, doğu medeniyetlerinden batı medeniyetlerine doğru da gerçekleşmektedir. Bu etkileşimde batı medeniyeti toplumlarının da doğu medeniyeti öğelerine karşı bir direnci söz konusunu olmaktadır. Şüphesiz küreselleşmeye karşı meydana gelen şiddet eylemleri de batı toplumlarında bir gerilim oluşturmaktadır. Böylece ortaya ortak özelliklerin geri planda, ayrışan özelliklerin ise ön planda olduğu, direnç ve gerilime dayalı bir etkileşim süreci meydana gelmektedir. Etkileşim içindeki tarafların birbirlerine karşı sert tutumu ve karşılıklı eylemlerinin daha büyük bir aşamaya getirdiği etkileşim sürecinde ise iki taraflı bir nefret sarmalına dönüşme ihtimali çok yüksektir. Karşılıklı anlayış yerine karşılıklı kinin geçmesi ise her zaman şiddeti strateji olarak benimsemiş grupların lehine olmaktadır.

Küreselleşme, oluşturduğu negatif sonuçlar itibari ile terörizmi körüklerken; teknolojik gelişim ve ortaya koyduğu yeni dünya konjonktür de, bunlardan çok iyi yararlanmayı bilen teröristlerin işini kolaylaştırmıştır. Küreselleşme sürecinin, terörizmin hizmetine sunmuş olduğu birçok olanak bulunmaktadır. Modern teknolojinin sunmuş olduğu fırsatlar doğal olarak terörist örgütler tarafından da, amaçları doğrultusunda kullanılmakta ve bu durum terörist örgütlerin, örgütlenme, eylem stratejisi geliştirme, haberleşme, eylem gerçekleştirme gibi tüm süreçleri üzerinde etkili olarak, bir anlamda terörist örgütlerin hareket kabiliyetini arttırmaktadır. Sermayenin serbest dolaşımına olanak sağlayan, liberal ekonomi ilkelerinin hızla yaygınlaşması, özellikle terörizmin finansmanı bağlamında, terörist örgütlere daha önce görülmemiş düzeyde çeşitli olanaklar sunmaktadır. Terörist örgütler ile uluslararası organize suç örgütlerinin (mafya) iç içe geçtiği ve bu

durumun terörist örgütlere, finansman, silah ticareti gibi lojistik destek imkânları yarattığı bir gerçektir. Teknolojik gelişmelerin ulaşım alanına yansmasıyla beraber öncelikle maliyetler açısından, diğer taraftan oluşturulan hukuksal düzenlemeler aracılığıyla (Avrupa Birliği örneğinde olduğu gibi) bireylerin ulusal sınırları aşan mobilize olma özgürlükleri genişlemiştir. Askeri teknolojinin hızla ticarileşmesi, birçok şirketin uydu teknolojisi aracılığıyla, gözlem, bilgi toplama gibi hizmetler sunması, terörist örgütler tarafından gerekli enformasyonun elde edilmesini kolaylaştırmıştır¹³⁶. Ayrıca iletişim teknolojilerindeki gelişim, terörizmin temel amacına ulaşmada en önemli etkiye sahip olan “duyurma” işlevini daha verimli bir şekilde yaygınlaştırabilmesini sağlamıştır. Böylece medya ve internet yolu ile terörist örgütler propagandalarını rahatlıkla yapabilmektedirler.

5. TERÖR ÖRGÜTLERİ

Özel bir amaç ve görev için varolan terörist örgütler sosyal topluluklardır. Bu sosyal topluluklar, belirli siyasal amaçlarına şiddet yolu ile ulaşmayı hedefleyen bir işbirliğini oluştururlar¹³⁷. Bu işbirliğinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için oluşturulan örgüt, aynı ideolojiyi benimseyen kişiler tarafından oluşturulur. Eylemin sevk ve idaresinin belirli kişilere tahsis edilerek bölünmesi, gruplaştırılması ve bu kişiler arasında ilişkilerin ortak amaçlara yönelmesini sağlayacak biçimde düzenlenmesi örgüt tarafından yerine getirilir. Genel olarak ülkelerin ulusal ceza kanunlarında bir oluşumun örgüt olarak adlandırılabilmesi için iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş olması gerekmektedir¹³⁸.

Bir grubun (veya birlikte hareket eden grupların) işlevi ve yapısının anlaşılması, terörist eylemlerin sona erdirilmesine yönelik terörizmle mücadele metotlarının etkisinin değerlendirilmesinde çok önemlidir. Dolayısıyla bir terörist

¹³⁶ Doğan Sökücü, *a.g.t.*, s. 8-9

¹³⁷ Dinçer Hacıhafızoğlu, “Terörist Grupların Örgütlenmesi ve Yönetimi”, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000, s. 29

¹³⁸ Erol Özdemir, “Terörizmin Unsurları Ve Bazı Çözüm Önerileri”, (<http://www.caginpulisi.com.tr/74/17.htm>) (24.09.2011)

örgütü; gruplardan oluşan, amaçlarına ulaşmada şiddeti sürekli kullanan, değerleri ve inançlarını şiddet üzerine kuran bir sistemler bütünüdür. Bir terör örgütü, düşmanı veya destekçileri üzerinde psikolojik etki oluşturma özelliğiyle, şiddet kullanma amacı içinde olan gruptur¹³⁹. Terörist grupların amaçlarına ulaşmada gerçekleştirecekleri işbirliği hayati önem taşımaktadır. Bu işbirliğinin düzenli ve bir sistem halinde yürütülebilmesi için ise bu gruplar belli bir örgütlenme içine girmişlerdir. Genellikle hücre yapılanmalarından oluşan bu örgütler, üç ana hatta ayrılmaktadırlar. Askeri, siyasi faaliyet ve eylem gösteren gruplar, bu grupların her türlü ihtiyaçları ve örgüte para, silah vs. gibi lojistik destek sağlamakla görevli gruplar ve yönetici kadrolar, her örgütün şemasında bulunurlar.

Silahlı mücadele yürüten teröristler, kendilerini hücresele birimlerle organize ederler. Hücreler, teröristler tarafından belirli görevleri gerçekleştirmek üzere oluşturulmaktadır. Terör örgütleri; hareketin veya partinin doğasından kaynaklanan, sayısı belli olmayan, dağılması oluşmasından daha kolay olan, kendi politika ve programlarına düşman kişilerin örgüt içine sızmalarına ve yıpratıcı çalışmalar yapmalarına açıktır. Bu olumsuzluğu en alt düzeye indirmek için, terör örgütleri göreceli olarak küçük ve gizliliğe önem veren bir yapılanmayı tercih etmektedirler.

Hücrelerin çekirdeğini, arkadaşlık, evlilik, iş gibi ilişkilerin içinde iyi tanıyan bir grup insan oluşturmaktadır. Bu çekirdek bir grup sempatizan ile çevrelenir. Bu insanlar birlikte gösterilerde, protesto mitinglerinde, propaganda araçlarının dağıtımında ve benzeri sokak eylemlerinde yer almaktadırlar. Bu nedenle terörist hücreler başlangıçta sosyal, mesleki, dinsel ve politik düşünceler açısından homojen bir yapı gösterirler ve kendiliğinden bu grubun içinden oluşurlar¹⁴⁰.

Terörist bir örgütün en temel gereksinimlerinden biri de verimli bir idari yapı ve buna destek olacak yapılanmalardır. Terörist liderler destek ve eylem üniteleri arasında bir uyum sağlamaya çalışırlar. Yeni üyelerin katılımının ve eğitiminin sağlanması, propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi ve güvenli örgüt

¹³⁹ Erdal Bayer, *Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme*, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2008, s. 24

¹⁴⁰ Dinçer Hacıhafızoğlu, *a.g.m.*, s. 30

evlerinin bulunması gibi işlevleri gerçekleştiren birimler oluşturulur. Örgütün eylem hücrelerinin varlığı ve sürekliliği bu gibi hizmet birimlerine bağlıdır¹⁴¹. Bu birimler eylemden ziyade eylem hazırlıkları için gerekli olan lojistik desteği sağlamak için çalışmaktadırlar. Terörist örgütlenmelerde bu tip görevleri üstlenen birimlere “destek kolu” adı verilmektedir. Bu destek yapılanmalarının bir görevi de örgütün maddi kaynağını oluşturabilmek için finansman bulmaktır. Uluslararası bir takım baskılar nedeniyle devletlerin kendi gündeminde olan veya düşman olarak gördüğü diğer bir devletin aleyhine faaliyet gösteren terör örgütlerine eskisi kadar mali ve lojistik destek sağlaması mümkün olmamaktadır¹⁴². Bu durum destek kollarının önemi daha da arttırmıştır. Çünkü örgütlerini finanse etmekle de görevli olan destek kolları maddi kaynaklarda sıkıntı yaşamamak için kendi kaynaklarını yaratma yoluna gitmişlerdir.

Terör örgütlerinin her ne kadar herkesçe bilinen ve örgüte tamamen hükmedebilen bir lideri varsa da, bu liderler tüm kararları kendileri almazlar. Örgütün yönetim sistemini “komuta konseyi” adı verilen bir organ yürütür. Bu konseyler kendi programlarındaki askeri ve politik eylemlerin düzenlenmesi, hücre, destek kolu ve diğer birimlerin oluşturulması ve feshedilmesi gibi konularda işlev görmektedir. Terör eylemlerinin askeri ve politik yönden hazırlanması; hedef seçimi, operasyonun planlanması, önceliklerin belirlenmesi oluşturulan komuta konseylerinin sorumluluğundadır¹⁴³. Fakat yine de liderin tartışmasız bir konumu ve şahsi olarak kendisine kesin bir bağlılık söz konusudur ve son sözü söyleme yetkisi kendilerindedir.

Görüldüğü gibi terörist grupların örgütlenmesi genellikle operasyonel faaliyet gösteren (askeri veya politik) hücreler, bunlara her türlü lojistik desteği (araçlar, levazımat, enformasyon vs.) sağlamakla görevli olan destek kolları ve bunları oluşturmaktan ve faaliyetlerini düzenlemekten sorumlu olan komuta konseyi denen yönetim birimlerinden oluşmaktadır. Terörist örgütlenmelerin yapılanmalarında gizlilik esastır. Lidere ve yöneticilere sıkı bağlılık vardır ve bu

¹⁴¹ Dinçer Hacıhafızoğlu, *a.g.m.*, s. 31

¹⁴² Engin Akın, *a.g.e.*, s. 365

¹⁴³ Dinçer Hacıhafızoğlu, *a.g.e.*, s. 35

lider kadrolarının hemen altında ise oluşturulan hiyerarşik yapı gereği bölge, il ve birim sorumluları vardır¹⁴⁴. Terörist gruplar bu şekilde örgütlenerek bütün üyelerinin kesin ve sürekli bir işbirliği içerisinde çalışmasıyla eylemsel faaliyet gösterebilecek duruma gelebilmektedirler. Bu işbirliği ve düzen ortamını sağlamak için yönetici sınıf katı bir disiplin uygulamaktadır. Hiyerarşik bir düzen içerisinde oluşturulan tüm birimlerin uyması zorunlu olan katı kuralları vardır. Bu kurallara uymayanlar ise gerek terör örgütlerinin kendi içlerinde kurdukları mahkeme benzeri yapılanmaların kararları gereği, gerekse hiyerarşik üstleri tarafından ölüm cezasına kadar varabilen çok sert cezalarla cezalandırabilmektedir.

Bu şekilde sert bir hiyerarşik yapı ile örgütlenen terörist gruplar, şiddet uygulayarak politik hedefine ulaşmak için öncelikle illegal bir parti kurarlar. Bu parti ideolojilerinin temel bütünlüğünü sağlamak ve onu savunmak için emir komuta sistemi çok iyi çalışan bir parti mekanizması olmalıdır. Bu örgütün siyasi söylemini dillendirmesi açısından önemlidir. Daha sonara merkez komite denilen yönetici kadrolar oluşturulur. Bu merkez kadrolar her şeyden önce terör ve şiddeti ve zor kullanmak üzere bir silahlı güç, bir ordu oluştururlar. Bu ordu oluşturulduktan sonra halkı yıldırان ve korkutan eylemlere başlanması gerekmektedir. Bu eylemler sırasında devlete karşı halkı da yanına çekmeyi amaçlayan silahlı silahsız yoğun bir propaganda yapılır. Daha sonra kendi tarafına çektiği insanlarla davalarını devam ettirebilmek için bir de legal yapılanma kurulur. Bu legal yapılanma terörist örgütün ve ideolojinin siyasi arenada propagandasını yapmakla görevli olacaktır¹⁴⁵.

Tüm terörist örgütler kendilerine yandaş bulabilmek için bir ideolojik amaç oluşturmaya mecburlardır. Çünkü insanları terörist yapan şey, ne devletlerin yanlış politikaları ne de insanın sosyo-politik, sosyo-ekonomik durumudur. Tabii ki bunlarda belli bir ölçüde insanların terörist olmasında etki eden faktörlerdendir. Fakat insanları hayatları pahasına mücadeleye iten asıl sebep o davaya olan inançlarıdır. Belirgin bir dava uğruna mücadele etmek, insanı üst bir nosyona hizmet

¹⁴⁴ Erol Özdemir, "Terörizmin Unsurları Ve Bazı Çözüm Önerileri", (<http://www.caginpolsi.com.tr/74/17.htm>) (24.09.2011)

¹⁴⁵ Nihat Ali Özcan, " Bir Terör Örgütü Olarak PKK; İdeolojisi, Yöntemi, Yükselişi ve Çöküşü ", *Dünyada ve Türkiye'de Terör Konferansı: Ekonomik ve Sosyal Yapıya Etkileri*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ed. Ali Tarhan, Ankara 2002, s. 109

ettiği yönündeki düşüncesini geliştirmektedir. Belli bir amaca dönük eylemleri içeren bir örgüt ise bu tip adanmış insanların birleştiği bir organizma görüntüsü verir. Bu ideoloji örgüt elemanlarının örgüte sıkı sıkıya bağlanmalarının yanında yenin eleman kazanma yolunda da örgütün vazgeçilmezidir. Fakat her ideoloji insanlar üzerinde böyle bir etki bırakmaktadır. İnsanlar üzerinde inandırıcılığın artması için belirlenen ideoloji ve amacın geniş kitlelerce bilinmesi ve bu uğurda savaşılmaması gerekmektedir.

Terörizm daha çok sanayileşme insanın keşfettiği mücadele tarzının fikri kısmıdır. Terör ve terörizmin tarihi iki bin yıl öncesine kadar ilerlese de “modern terörizm” olarak adlandırılan olgunun stratejileri bakımından modern çağın bir ürünü olduğu gözlemlenmektedir¹⁴⁶. Modern terörizmde, terörist örgütlerin motivasyonunu oluşturan dört dalga vardır. Prof. Rapaport, modern terörizmi anarşist, sömürge karşıtı, yeni sol ve dini olmak üzere dört dalgaya ayırmıştır. ‘Anarşist dalga’, ilk küresel veya tarihte gerçekten ilk uluslararası terörist deneyimi olmuştur; üç benzer, birbirini takip eden ve birbirinin üstüne gelen dalga bunu takip etmiştir. ‘Sömürge karşıtı dalga’, 1920’lerde başlamış ve yaklaşık 40 yıl kadar sürmüştür. Sonra bugün sadece birkaç grubun Nepal, İspanya, İngiltere, Peru ve Kolombiya’da halen faal olduğu ‘Yeni Sol dalga’ yirminci yüzyıl sona ererken ortadan kalkmıştır. Son olarak 20. Yüzyılın sonlarına doğru da bir ‘dini dalga’ ortaya çıkmıştır¹⁴⁷. Bu dalgalar görüldüğü gibi dönemlerinin başat ve yeni gelişmekte olan ideolojileridir. Büyük bir insan grubu içerisine yayılmış bu ideolojiler bütün dünyaya sesleri duyurmak, haklı olduklarını ilan etmek ve istedikleri siyasi üstünlüklerin gerçekleşmesi amacı ile silahlı propaganda yolunu izleyerek terörist stratejileri kullanmışlardır.

Bu terörist dalgaların oluşmasında hiç şüphesiz dünya genelinde varolan uluslararası politikaların da rolü büyüktür. Dünya savaşları, sanayileşme hareketleri, iki kutup arasında geçen soğuk savaş süreci terörizmi oldukça etkilemiştir. Özellikle iki kutuplu dünya düzeninde, kutupların birbirleriyle sıcak temasa geçmesinden önce, birbirlerine karşı diğer küçük devletleri ve terörist organizasyonları kullanarak

¹⁴⁶İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 20

¹⁴⁷Erdal Bayer, *a.g.t.*, s. 43

üstünlük sağlama girişimleri terör örgütlerinin güçlerini arttırmalarına sebep olmuştur.

Soğuk savaş döneminde SSCB'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) Afganistan'ı işgaline karşı desteklenen terörist gruplar güçlerini arttırmış ve günümüzün en tehlikeli organizasyonu haline gelmişlerdir. Soğuk savaş döneminde “Dünya'yı yönetme politikalarının” beşiği olan Ortadoğu coğrafyasında yaşanan dengesiz gelişmeler, kutupların terör organizasyonları daha fazla desteklemesine yol açmıştır. Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen terör olayları her geçen gün artmış ancak destek aldığı veya destek için kullandığı ideoloji değişim göstermiştir. Bir dönem sosyalist, bir dönem milliyetçi özellik gösteren terör örgütleri, daha sonra artan şekilde dini fanatizm ideolojisi ile motive edilmeye başlanmıştır.¹⁴⁸

Soğuk savaş döneminde özellikle Ortadoğu coğrafyasında etkinlik gösteren terör örgütleri, taraf oldukları devletlerin şemsiyesi ve destekleri altında kendilerini güvende hissetmişler; soğuk savaş sürecinin sona ermesi ile de adeta açıkta kalmışlardır. Ancak bu süreç çok uzun sürmemiş ve ABD'nin ben merkezli politikaları tepkisel süreci başlatmakta gecikmemiştir. Bu defa devletler değil tabandan gelen ve soğuk savaş döneminde devlet desteği ile güçlenen örgütler ön plana çıkmaya başlamıştır. Teknolojinin sunduğu avantajları kendi kazanımlarına çeviren örgütler, yeni düzenin söylemlerini mağduriyet merkezli ajite ederek, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra hareketliliğini arttırmak suretiyle liderliğini Usame Bin Ladin'in yaptığı El – Kaide örgütü çatısı altında birleştirmeye başlamışlardır¹⁴⁹. Bu örgüt ise 11 Eylül 2001 tarihinde ABD topraklarına yaptığı saldırılarla tüm dünyaya meydan okuyarak yeni bir terörizm dalgasının sayfalarını açmıştır. Küresel terör olarak adlandırılan bu olgu ise diğer terör türlerinin öngörülebilir eylem, istek ve amaçlarından tamamen farklılık göstererek; gözle görülmeyen, kaotik, akıl dışı bir kıyamet terörizmi oluşturmuştur¹⁵⁰.

¹⁴⁸ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *Türkiyeli Avrupa: Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Olası Etkileri*, İstanbul 2004, s. 212

¹⁴⁹ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 10

¹⁵⁰ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 24

5.1. Terörist Örgütlerin Amaçları

Terörist örgütler genel olarak siyasi özellik taşıyan amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmak için bir araya gelen gruplardır. Bu örgütlerin üyeleri taşıdıkları amaca başka türlü ulaşmanın imkansız olduğunu düşünerek terörizmi bir strateji olarak kullanma yoluna gitmişlerdir. Örgütler siyasi hedeflerine ulaşmak adına şiddeti bir amaç değil araç olarak kullanarak, amaçları doğrultusunda merkezi yönetimden taviz kopartmak istemektedirler.

Her terörist örgütün kendi kuruluş amacı ve bu amaca ulaşmak için saptadığı ara hedefleri vardır. Terörizm; şiddet eylemleri ile uygar bir toplumu/bir ülkeyi ayakta tutan ne varsa, bunları aşındırmayı tahrip etmeyi, ortadan kaldırmayı ve bu suretle ortaya çıkacak boşluktan/zafiyetten istifade ederek toplumda kaotik bir ortam oluşturarak hedefine ulaşmayı amaçlar. Kısa, orta ve uzun vadede bir ülkeyi istikrarsızlaştırıcı son derece etkin bir stratejiye sahip olan terörizm, amacına ulaşmak için verdiği fiziki ve maddi kayıpların ötesinde, hedef kitle içinde asıl başarmak, istediği psikolojik tahribattır. Bu çerçevede terör örgütlerinin amaçları, eylem ve faaliyetleri bulunduğu ülkelere ve kendilerini destekleyen odaklara göre farklılık arz edebilmektedir¹⁵¹. Terörist örgütlerin, motivasyonları ve ideolojilerine göre hedefledikleri amaçlar değişiklik gösterebilmekte ise de genel olarak terör örgütleri rejim değişikliği, toprak değişikliği, politika değişikliği, sosyal kontrol, statükonun devamı gibi amaçlar edinmişlerdir¹⁵².

Terör örgütleri için terörizmi kullanmak bir stratejiden ibarettir. Bu yolla insanları yıldırma, sindirmek yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için şiddete başvururlar¹⁵³. Devamlı kullandıkları bu şiddet stratejisi ile toplumda korku hipnozu denen durumu oluşturmak isterler. Bu şekilde sadece söyleneni yapan, hiç itiraz etmeyen, cevap vermeyen, itaatkar bir toplum oluşturmayı amaçlarlar. Böylece toplumu oluşturan bireyler neyin doğru neyin yanlış olduğunu

¹⁵¹ Kasım Varol, "Terör ve Sağduyu", (http://www.caginpolicisi.com.tr/v1/yazdir.php?art_id=1094) (26.09.2011)

¹⁵² Erdal Bayer, *a.g.t.*, s. 43

¹⁵³ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 16

bilemeyecek duruma geleceklerdir. Bu sayede terör örgütünün önerdiği reçete ne kadar zararlı olsa da, evvelden tamamen reddettiği şeylerden ibaret de bulunsa, pasif itaatkarlık içerisinde sürüklenen toplum bunu kabul edecek ve merkezi otoriteye de bu reçetenin kabulü için baskı yapacaktır¹⁵⁴.

Terörist faaliyetlerin amacı kendi siyasi, politik, ideolojik düşüncesini karşısındaki hedef kitleye kabul ettirebilmektir. Bunun için kendi amaçlarına uygun tepkiler yaratmayı amaçlayan eylem ve propaganda faaliyetleri¹⁵⁵ ile bir korku iklimi yaratmak, toplumda ve kişilerde korku, panik ve ümitsizlik duygusu yaratarak devlete olan güveni ortadan kaldırmak, sosyal bütünlüğü bozmak ve bu yolla toplumsal düzeni bozmak amacını taşırlar¹⁵⁶.

5.2. Terörist Örgütlerin Stratejileri

Terörizm, bir ideoloji, bir doktrin hatta bir sistematik değildir. Terörizm bir yöntem, taktik, strateji, bir bakıma da bir savaş şeklidir. Terörist örgütler terörizmi, ideolojileri doğrultusunda oluşturdukları amaçlarına ulaşmada bir strateji olarak kullanmaktadırlar¹⁵⁷. Amaçlar nihai arzular olup, stratejiler ise bu amaçlara ulaşmak için oluşturulan faaliyet planlarıdır. Amaca ulaşmak için kullanılan strateji örgütün öncelikli hedeflerini ve esas misyonunu yansıtmalıdır.

Örgütler, kuruluş amaçlarına ve bu bağlamda misyonlarına ulaşmak için kendilerine bir istikamet belirlemek zorundadır. Strateji, ilerleme istikametini gösteren, zayıf ve kuvvetli yönlerin değerlendirilmesi, imkan ve kabiliyetler bağlamında ileriye dönük olarak önceliklerin belirlenmesine ait bir planlamadır. Strateji, misyonun yerine getirilmesi ve stratejik hedeflere ulaşılması için bir plan

¹⁵⁴ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 21

¹⁵⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 16

¹⁵⁶ Abdülkadir Baharççek, "Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu", (<http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt10/sayi1/011-028.pdf>) (26.09.2011)

¹⁵⁷ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 17

veya projedir¹⁵⁸. Bu strateji mantığını anlamak, sadece terörizmi anlamak için değil aynı zamanda terörle mücadele politikaları oluşturmak için de önemlidir.

Terörist strateji, amacına ulaşmak için şiddeti bir araç olarak kullanmaktadır. Sürekli ve sistematik uygulanan şiddetin doğuracağı toplumsal bunalımdan faydalanmak isterler. Terörist stratejinin asıl ulaşmak istediği hedef, şiddet eylemleri dolayısıyla oluşan fiziki kayıpların ötesinde, hedef kitle içinde psikolojik tahribattır. Terörizm tehdidi altında yaşayan toplumlar geleneksel sıcak savaşlara oranla çok daha az kayıplara uğramışlardır. Ancak terörizmin yol açtığı kayıplar sembolik, siyasal ve sosyo-psikolojik açıdan çok daha önemli ve kalıcıdır¹⁵⁹.

Teröristlerin, terörizm stratejisini kullanmalarının başlıca sebebi ise devlet ile aralarında bulunan güç eşitsizliğidir. Bu mücadele tarzı modern çağda örgütlenmiş, yeni bir savaş stratejisi olarak 19. Yüzyıl'da yazılmış ve 20. Yüzyılda gelişerek doktrinel destek bulmuştur¹⁶⁰. Terörizm güçsüzlerin silahı olarak kabul edilmiştir. Özellikle istediklerini alamayan ve devlet ile aralarındaki güç dengesizliği bakımından çaresiz olan insanların kendilerini ifade etme yöntemi olarak modern çağda kullanılmaya başlanmıştır. Terörizm savunucuları olan Bakunin, Karl Heinzen ve Nechaev gibi ideologlar “ *Güçlü ordusu ve polis teşkilatı olan, söz dinlemez devlete karşı az bir kuvvetle sistematik bir şekilde çalışarak silahlı eylemler yapılması en doğru stratejidir* ” görüşünde birleşmişlerdir¹⁶¹. Teröristler de terör stratejisi ve propaganda ile karşılarında tanımladıkları ittifakı yeneceklerine ve bu yöntem haricinde başka bir yöntemle başarı şanslarının hiç olmadığına inanmaktadır¹⁶². Motivasyonlarının en temel direği ise bu inançları ve ideolojilerine olan bağlılıklarıdır.

Terör örgütleri faaliyetlerinin altında yatan asıl saik sırf zarar vermek değil, bir bakıma gözdağı vermektir. Faaliyetlerindeki hedeflerinden çok asıl hedef

¹⁵⁸ Erdal Bayer, *a.g.t.* , s. 46

¹⁵⁹ Taner Tavas, *a.g.e.* , s. 17

¹⁶⁰ İhsan Bal, *a.g.e.* ,s. 20

¹⁶¹ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.* , s. 209

¹⁶² İhsan Bal, *a.g.e.* ,s. 12

kitlelerinde oluşturacakları etkiyi hesap etmektedirler. Terör örgütlerinin hedef kitle üzerinde oluşturmak istediği etki ise korkudur. Ölme veya yaralanma korkusu, teröristin deposundaki en önemli stokudur. Düşmanlarına korku salmak, aynı zamanda sıradan insanların çoğunu etkilemek demektir. Korku yaratmak bir teröristin başarısı sayılır; bir saldırı planlarken hedeflenen en büyük amaç budur¹⁶³. Terörizm yoluyla oluşturulan güvensizlik ve belirsizlik ortamında korku içerisinde bulunan birey, sahipsizlik ve çıplaklık duygusuna kapılmaktadır ve böylece her türlü etkiye açık hale gelmektedir. Bu aşamada toplumu bir arada tutan bağlar da çözülmeye başlamaktadır. Kitlelerin dehşete kapılması sonucu umutsuzluk da hızla yayılmaktadır. Toplumsal düzeni bu şekilde bozarak insanların psikolojisi üzerine büyük tahribat yapan terör örgütleri, aynı zamanda devletin tepkisini de üzerine çekmeye çalışmaktadır. Provokasyon stratejisi, düşmanın terörizme şiddetle karşılık vermeye ve halkı radikalleştirip teröristleri desteklemeye neden olacak bir girişimdir¹⁶⁴. Bu provokasyon stratejisi sayesinde zihni karışık hale gelen toplumları ise belli konulara inandırmak daha kolay olmaktadır¹⁶⁵.

Terörist örgütler otoritenin kendilerine karşı sert bir tepki göstermelerini arzulamaktadırlar. Devleti baskıcı bir tepki göstermeye zorlamak suretiyle devletin kaynak, istek ve enerjisini tüketmek, düzenin zaaflarını belirginleştirerek, otoritenin meşruluğunun asıl temeli olan sosyal desteği zayıflatmak isterler. Teröristler devleti zayıf göstermek için özellikle güvenlik güçleri ile karşı karşıya gelmektedirler. Bu şekilde sert ve baskıcı tutumlar sergileyen otoriteye karşı teröristler daha fazla ve şiddetli eylemlerle karşılık verirler¹⁶⁶. Çünkü güvenlik güçleri halkın gözünde devleti temsil eden, onun devamlılığının teminatı olan, devletin sokakta görünen yüzüdür. Bu şekilde devletin aşırı tepki gösterdiği durumlarda bile artarak yaptıkları eylemleri ile hükümetin teröristleri durduramayacak kadar zayıf olduğuna halkı ikna etmeyi amaçlamaktadırlar. Ayrıca kendilerinin de yeterince güçlü olduğunu göstererek kendilerine karşı gelenleri cezalandırabilme kabiliyetine haiz olduklarını göstermek

¹⁶³ Barry Davies, *Terörizm: Ortadoğu'da Şiddet Dünya'da Terör*, (Çev. Pınar Bulut), İstanbul 2006, s.

34

¹⁶⁴ Erdal Bayer, *a.g.t.*, s. 48

¹⁶⁵ Nevzat Tarhan, *a.g.e.*, s. 324

¹⁶⁶ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 21

isterler¹⁶⁷. Ordu ve polisin, halk nezdindeki güveninin zayıflatılması, bir topluluğun kendilerini koruyacak olan silahlı güce güvenmemesi, insanların kendilerini güvende hissetmemesi anlamına gelmektedir. Kendisini güvende hissetmeyen insan ise korku içerisinde kalacaktır¹⁶⁸. Toplumsal korku ise siyasal cevaplar doğuracaktır. Böylece korku hem toplumda yaratılmak istenen amaç, hem de siyasal hedefe götüren strateji vazifesi görmektedir. Diğer yandan terörist strateji, bir kısır döngü oluşturarak terör karşısında tedirginliğe düşen devletin, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayarak baskıcı bir tutum izlemesini amaçlamaktadır. Çünkü devletin bu tutumu terörist söyleme elverişli zemin hazırlamasını sağlayacak ve örgütler rahat bir şekilde propagandalarını yapabileceklerdir¹⁶⁹.

Terörist strateji halk ve güvenlik güçlerini karşı karşıya getirmek için siyasal krizleri silahlı çatışmalara dönüştürmek istemektedir. Bu strateji hükümeti ve güvenlik güçlerini baskıcı olmaya ve aşırı tepki göstermeye iterken, halkı da teröristleri desteklemeye itmektir. Terörizm toplumsal ilişkileri kutuplaştırmak ve bozmak için uzlaştırıcı toplumsal unsurları etkisiz hale getirmeye çalışmaktadırlar¹⁷⁰. Devletin yüksek akıl, dürüstlük, adalet yerine maddi güçle silahlanması devlete saygıyı azaltacak bir eylemdir. Halkın rızası ve saygısının azalması ise devleti iyice güçsüz kılacaktır¹⁷¹.

Terör örgütleri için halkın kazanılması esastır. Bunun için her yol mubah görülür. Devletin aynı yöndeki faaliyetleri ise etkisiz kılınmaya çalışılır. Terör örgütleri hedefleri belirlenen amaca insanları yönlendirmek ve insanları kazanmak için her yöntemden yararlanmaktadırlar. Şiddetin oluşturduğu korku ortamı ile düşünceler ve duygular şekillendirilmeye çalışılır¹⁷². Toplumsal destekle alan kazanmak teröristlerin en büyük stratejileridir. Bu alan da devletten kazanılmaktadır. Bu yüzden devletler nezdinde terörle mücadele bir alan kazanma savaşıdır¹⁷³. Alan

¹⁶⁷ Erdal Bayer, *a.g.t.*, s. 48

¹⁶⁸ Nevzat Tarhan, *a.g.e.*, s. 27

¹⁶⁹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 55

¹⁷⁰ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 21

¹⁷¹ Nevzat Tarhan, *a.g.e.*, s. 83

¹⁷² Nurullah Aydın, *a.g.e.*, s. 47

¹⁷³ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 224

kazanma savaşının en önemli silahı ise propagandadır. Terörizm bu sebeple örgütler tarafından politik sonuçlara ulaşmak için bir propaganda silahı olarak görülmektedir.

Görüldüğü gibi terörist strateji vahşi şiddet eylemleri ile toplumu etkilemek ve bu sayede otoriteden ideolojik amaçlarına uygun bazı imtiyazlar kazanmak istemektedir. Şiddet eylemleri ile terör örgütleri ilk olarak toplumu korkutmak ve davalarını duyurmak daha sonra da yine aynı toplumun çeşitli propaganda faaliyetleri ile kendisine sempati duymasını, kendisinin haklı olduğunu inanmasını amaçlarlar. Devlet de teröristle mücadele ederken kendisinin meşru ve güçlü olduğunu göstererek, halkının da yanında olmasını ve terör örgütlerine prim vermemesini, yapılan şiddet hareketlerinden korkmamasını amaçlamaktadır. Hem devlet hem terör örgütlerinin asıl kazanmak istediği toplumun vicdanıdır. Hem terörizmin hem de terörle mücadelenin temel stratejileri bunun üzerine kurulmuştur.

5.3. Terörist Örgütlerin Eylem Stratejileri

Eylem terör örgütlerinin olmazsa olmaz gerçeğidir. Eylemin varlığı ile terör örgütünün varlığı paralellik göstermektedir¹⁷⁴. Çünkü seslerini duyurabilmek ve propaganda faaliyetlerine başlayabilmeleri için öncelikle şiddet içeren, medyanın ilgisini çekebilecek eylemlere ihtiyaç duyarlar.

Terör örgütleri konusunda çalışan uzmanlara göre; teröristler rastgele, sıradan ve maceracı anlamda eylem yapmamakta; aksine alabildiğine bilinçli hareket ederek irili ufaklı eylem yapmaktadırlar. Teröristlerin hedeflerine ulaşmada kullandığı yaygın stratejilerden en önemlisi yaptığı saldırılar aracılığıyla, hedefinde olan bütün kitlelerce bir iletişim aracı biçiminde algılanmasını sağlamaktır. Verdiği şiddet unsuru taşıyan mesajlar doğrultusunda alınan tepkileri ölçerek eylemlerini tekrar organize ederler¹⁷⁵. Şiddet ve şiddetin algılanma şekli her toplumda farklılık gösterdiğinden, yapılan eylemlerin insanlara tam manası ile korku salabilmesi için bu eylemler titiz bir ön çalışmanın sonucu yapılır. Eylemin getireceği tepki çok

¹⁷⁴ Nurullah Aydın, *a.g.e.*, s.47

¹⁷⁵ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 224

önemlidir. Aşırıya kaçan eylemler örgütün ideolojik desteğine zarar vereceği gibi, az bir tepki oluşturan eylemler ise terörün amacı olan korku hissini sağlamada yetersiz kalacaktır. Terörist eylemlerde başarı bir bombanın patlayıp patlamaması ile değil, bu eylem ile verilmek istenen mesajın yerine ulaşmasına ve hedef kitlenin kendilerine biçilen rolü iyi oynaması ile ölçülmektedir¹⁷⁶.

Teröristin eylemi gerçekleştirdiği andaki hedefinin çok fazla önemi yoktur. Eylemci açısından halkını özgür kılmak, kendinden kabul ettiği insanlara karşı yapılan kötü muameleleri cezalandırmak, intikam, nefret gibi motivasyonlar söz konusu olsa da, eylemin planlayıcıları çoğu zaman karşıya iletilecek mesajın daha fazla üzerinde durmaktadırlar¹⁷⁷. Eylem stratejisi, aslında insan psikolojisi üzerine kuruludur. Terör eylemi adeta seyircilere karşı oynanan bir oyundur. Mağdur zoraki bir oyuncudur. Hemen hemen hiçbir zaman bilinçli olarak seçilmez. Sadece o an orada olduğu için bu tip bir şiddete maruz kalmıştır. Terör eylemine doğrudan ya da medya aracılığı ile tanık olan seyirci durumundaki halk ise “bu benim de başıma gelebilirdi” düşüncesi ile korkuya kapılır ve mağdurla duygu birliğine girer¹⁷⁸. Böylece toplumun büyük bir kemsinde korku hali oluşur ve toplumun içerisinde bulunduğu bu güvensizlik ortamı devletleri politika değişikliğine iten asıl etmeni oluşturur. Çünkü her demokratik hükümet tabandan gelen bu tür baskılara boyun eğmek zorundadır. Bir Çin atasözü “ bir kişiyi öldür, on bin kişiyi korkut” demektedir¹⁷⁹. Bu tam olarak terörist eylemin elde etmek istediği sonucu özetlemektedir.

Teröristler eylemlerin nerede ve ne zaman gerçekleşeceği belirsizdir. Bu sayede güvenlik güçlerine karşı bir adım önde olmaktadır. Bu şekilde güvenlik güçlerinin terör eylemlerini önleme kabiliyetleri azalmaktadır. Aynı zamanda bu sayede oluşan gizem halk arasındaki korkuyu da arttırmaktadır. Çünkü eylemlerde bulunan gizem halk ve güvenlik güçlerini nereden ve ne zaman geleceği belli olmayan bir tehlikeye karşı her zaman tetikte olma güdüsünü yükleyecektir. Bu da

¹⁷⁶ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 18

¹⁷⁷ Deniz Ülke Arıboğan, *Terör, Korku Hali: Tarihin Sonundan, Barışın Sonuna*, 3. Basım, İstanbul 2007, s. 32

¹⁷⁸ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 55

¹⁷⁹ Necati Alkan, *a.g.e.*, s. 101

zamanla yılgınlık ve stres yaratacak, böylece insanlar bitkin düşerek daha öfkeli, daha korku dolu bir hale gelecektir. Bütün alınan önlemlere rağmen teröristlerin yaptıkları vahşice eylemler önlemediğinde ise insanlar artık pes etme noktasına gelecektirler¹⁸⁰.

Teröristler bir eylemi yaparken, onun hedefindeki kitlenin en fazla etkileneceği yerlerde yapmaya özen gösterirler. Genel olarak insanın olağan yaşam alanlarını seçmektedirler. Alışveriş merkezleri, çarşılar, meydanlar, iş merkezleri teröristler için gerekli sansasyonu yaratmada öncelikli yerlerdir. Bu yerlerde yapılan saldırılar insanların olağan yaşamını sekteye uğratmakta ve toplumu olağan yaşamından vazgeçmeye zorlamaktadır.

Yirminci yüzyılın simgeleşmiş ünlü ismi Ernesto Che Guevara ise terör eylemini ve amacını şu şekilde açıklamaktadır:

*“Bir mücadele etkin olarak nefret, düşmana karşı uzlaşmaz bir nefret, insanoğlunun sınırlarının ötesinde bir azim verir ve onu etkili, şiddetli, seçici ve soğukkanlı bir ölüm makinesine dönüştürür. Bizim askerlerimiz böyle olmak zorundadırlar; nefretsiz bir halk, zalim düşmanları yenemez. Savaşı düşmanın gittiği yere kadar götürmek gerekir, evine, eğlence yerlerine kadar yaymak gerekir. Savaşı bütünsel hale getirmek ve düşmanın tek bir huzur anı yaşamasına, kışlalarının dışında ve hatta içinde sükuneti tatmasına izin verilmemesi gerekir. Bulunduğu her yerde ona saldırmalı, kendisini attığı her adımda takip edilen vahşi bir hayvan gibi hissetmesi sağlanmalıdır. O zaman morali azalacaktır. Daha yırtıcı olmaya başlayacaktır. Ama yok oluşunun işaretlerini o zaman görmeye başlayacaktır.”*¹⁸¹

5.4. Terörist Örgütlerin Propaganda Faaliyetleri

Terör örgütleri propaganda ile doğar ve propaganda ile yaşamlarını devam ettirirler. Bu çerçevede propaganda terör örgütlerinin hem aracı hem de amacıdır¹⁸².

¹⁸⁰ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 223

¹⁸¹ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 17

¹⁸² Necati Alkan, *a.g.e.*, s. 9

Örgütler amaçlarına sadece propaganda yaparak ulaşabileceklerinin farkındadırlar. Yapılan her eylem, oluşturulan her strateji, kurulan her ilişki, örgütün propagandasını yapabilmesi için tasarlanmıştır. Çünkü propaganda örgüte halk desteğinden, yeni eleman ve finans kaynakları kazanmaya kadar çok geniş bir yelpazede hizmet sunmaktadır.

Propaganda bir topluluğun düşüncelerini, duygularını, davranışlarını, tavır ve hareketlerini etki altına almak ve onları değiştirmek amacı ile yapılan bilgi, belge, doktrin ve görüşlerdir. Propagandanın amacı, propagandayı yapana doğrudan veya dolaylı fayda sağlamaktır. Bununla birlikte propaganda ile hasım grubu ekonomik ve politik olarak yalnızlığa itmek amaçlanır¹⁸³.

Terör örgütleri kuşlama, trikleme, pullama, afiş, broşür, gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon vb. yayınlar aracılığı ile ve ölüm orucu, açlık grevi vb. eylemlerle propaganda faaliyetlerini yürütmektedirler. Bunun yanında yürüttükleri silahlı faaliyetlerini de silahlı propaganda olarak adlandırırlar¹⁸⁴.

Teröristler ve özellikle de liderleri iyi demagoglardır. İnsanların nasıl ve neyden etkileneceğini çok iyi bilmektedirler. Propagandalarında hangi malzemeleri kullanacaklarını çok iyi hesaplamakta ve zekice kurulmuş cümleler ve kurgulanmış eylemlerle etkileyici mesajlar vermektedirler¹⁸⁵. Terör örgütleri propaganda faaliyetleri ile davalarını ve örgütlerini tanıtmak, sempati toplamak ve potansiyel taraftar toplamak istemektedirler¹⁸⁶. Ayrıca terörist örgütler propagandalarını psikolojik bir savaşın aracı olarak görmektedirler. Güvenlik güçlerinin yenilgisini sağlamak ve toplumun direncini kırmak için, düşünce, heyecan, eğilim ve davranışlar üzerine ısrarlı etkiler yaparak; onların morallerini bozmayı, manevi çöküntü içerisine girmelerini, korku duygusu uyandırarak cesaretlerini kırmayı amaçlamaktadırlar¹⁸⁷.

¹⁸³ Nevzat Tarhan, *a.g.e.* , s. 36

¹⁸⁴ Necati Alkan, *a.g.e.* , s. 99

¹⁸⁵ İhsan Bal, *a.g.m.* , s. 19

¹⁸⁶ Nurullah Aydın, *a.g.e.* , s.49

¹⁸⁷ Nevzat Tarhan, *a.g.e.* , s. 23

Propagandanın ana hedefi, yerleşmiş bazı değerler ve inançları yıkmaktır. Bu yolla halkı kendi içlerinden çıkan liderlere soğutmak, güvenlik güçlerine duyulan güveni sarsmak, sosyal ve ekonomik dayanışmayı yıkmak amacını taşır. İnsanları kaygılı, şüpheli, mutsuz ve zihni karışıklık içerisinde tutmak istemektedirler¹⁸⁸. Teröristler hedefledikleri toplum kesimlerine göre farklılaştırdıkları yoğun propaganda faaliyetleri ile toplumun zaaflarını, çelişkilerini belirginleştirerek, birleştirici unsurların önemini azaltarak toplumu kutuplaştırmayı amaç edinmişlerdir. Bertaraf edilmemesi halinde yıkıcı ve zararlı mesajlar içeren bu propaganda faaliyetleri zamanla sanki gerçekmişçesine toplumda yerleşmektedir. Propagandanın temel amacı devletin uluslararası ilişkilerini bozmaktan, devletin küçük düşürülmesine kadar geniş bir ölçekte ele alınabilir. Ayrıca taraftar bulma ve eleman temini açısından da propaganda çok hayati bir fonksiyonu icra etmektedir¹⁸⁹.

Terör örgütlerinin kullandığı silahlı propaganda bir yöntem olarak, kendilerinin varolduklarını, etkili olduklarını kanıtlamak için de kullanılır. Teröristler sıra dışı, çarpıcı eylemler düzenleyerek medyanın etkisini üzerlerine çekerler. Kendi insanları olarak tanımladıkları grupları da kendilerine yaklaştırmak ve kendi örgütlerine katılmaya ikna edebilmek için verilmediği düşünülen hakları argüman olarak kullanarak bir propaganda aracı haline getirirler. Ayrıca devlet politikalarının birçoğu doğru ve hatta gerekli olsa da içlerinden seçtikleri bazı maddeleri farklı yorumlayarak adaletsizlik içinde yaşadıklarını, üzerlerine doğrudan ya da psikolojik baskı yapıldığını savunurlar. Bu mahrumiyet propagandası sürekli yapılarak, silahlanmanın tek çıkar yol olduğu konusunda toplulukları ikna etmeye çabalarlar¹⁹⁰. Teröristler ve örgütleri özgürlüğün, adaletin ve hukukun üstünlüğünün propagandasını yapmaktadırlar. Çünkü ancak bu ideallerin bayraktarlığını yaparak ilgi ve destek sağlayabilmektedirler¹⁹¹.

Propaganda, terör örgütün ne kadar güçlü olduğunu, davalarının haklılığı ve mücadelelerinin özgürlük, adalet için olduğunu abartarak anlattıkları bir yöntemdir.

¹⁸⁸ Nevzat Tarhan, *a.g.e.* , s. 322

¹⁸⁹ Taner Tavas, *a.g.m.* , s. 21

¹⁹⁰ Nevzat Tarhan, *a.g.e.* , s. 44

¹⁹¹ Taner Tavas, *a.g.m.* , s. 19

Böylece örgütler iç bünyelerinde moral bulurken, seyirci kitle önünde resmi güçleri ve otoriteleri artmaktadır. Teröristler kendilerini olduğundan daha güçlü göstermeyi amaçlamaktadırlar. Lehlerinde bir kamuoyu oluşturmaya özel önem veririler. Eylemlerinin manşetlere çıkması, televizyon ve radyodan sansasyonel bir şekilde verilmesi, teröristlere önemli kişiler oldukları hissini vermektedir¹⁹².

Örgütler propaganda faaliyetlerini sürekli olarak kendi elemanları üzerinde de uygularlar. Bunun amacı örgüt elemanları disiplin ve hiyerarşi içinde bir arada tutabilmektedir. Ayrıca örgüt elemanlarının davalarına dolayısıyla ideolojik amaçlarına kesin bir inançla bağlanmaları ve stratejilerini benimsemeleri için de propaganda önemlidir. Çünkü terör örgütü elemanları gerçekleştirdikleri eylemsel ve vahşi cinayetleri işlerken bir an olsun pişman duymayacakları hatta gurur duyacakları şekilde motive edilmeleri gerekmektedir. Terörist propaganda ile uzlaşa yerine savaşı, birleşme yerine ayrışmayı, empatik iletişim yerine silahlı iletişimi ve sonuçta tüm köprülerin atıldığı, karşılıklı kampların kurulduğu, nefretin doruğa ulaştığı bir gerilim ortamının yaratılması hedeflenmektedir. Bunun sonucunda örgüt elemanları, insanların hayretler içerisinde kaldığı eylemlerin ne kadar makul ve haklı olduğunu hiçbir pişmanlık duymadan savunabilecek pozisyona gelmektedirler¹⁹³. Örgüt liderleri yapılan eylem ve uygulanan stratejilerin haklılığını ve meşruluğunu, ideolojik temellerine uygun argümanlarla ve sürekli bir slogan halinde söylemlerle sağlamaya çalışmaktadırlar. Her dönem teröristlerinin vicdanını rahatlatan ve onu gözü kara bir ölüm makinesine çevirebilen sözlerden bir tanesi ise terörizm ideologu Karl Heinzen tarafından söylenmiştir:

“... öldürmenin suç olduğu dünyamızda her devlet bu suçu işlemekte. Eğer öldürmede bir meşruiyet söz konusu ise bu, masumların güçlü iktidarlar karşısında kendi haklarını, mallarını, canlarını korumak için yapılan mücadeleden başka bir şey olamaz, varsın burjuva, emperyalist, kapitalist ve Amerika bize ‘terörist’ desin, bunun bir önemi yok. Eğer inandığımız değerler karşısında

¹⁹² Taner Tavas, *a.g.m.* , s. 19

¹⁹³ İhsan Bal, *a.g.m.* , s. 17

savaşmak, ‘terör’ olarak nitelendiriliyorsa bırakın ‘terörist’ olarak adlandırılalım.”¹⁹⁴

Bu söz görüldüğü gibi eşitlik (öldürmede de olsa) ve inanç üzerine kurulmuştur. Buradaki amaç herkes tarafından kötü düşünceler uyandıran ‘terör’, ‘terörist’ gibi kelimelerin, terör örgütleri elemanları tarafından içselleştirmek, hatta onların aslında kahraman olduklarını düşünmelerini sağlamaktır.

Kitle iletişim araçları, genellikle toplumla tek taraflı bir iletişim kurmakta, istedikleri hedef kitleyi seçebilmekte, çok geniş bir izleyici kitlesine ulaşabilmekte, mümkün olduğunca büyük bir izleyici kitlesinin dikkatini çekebilmek için semboller kullanabilmektedir. Bu yönüyle medya, her türlü propagandanın en etkin aracı durumundadır. Sesini kitlelere duyurmak isteyen herkes, medyada yer alabilmek için farklı yöntem ve teknikler kullanabilmektedir¹⁹⁵.

Terörizm şiddeti bir iletişim amacı olarak kullanmaktadır. Sansasyonel eylemleri ile medyanın ilgisinin üzerine yoğunlaşması eylem stratejilerinin ana hedefidir. Çünkü medyanın ilgi duymadığı bir eylem sadece eylemin mağduru, mağdurun yakın çevresi ve olay anını gören kişiler üzerinde etki yapacaktır. Terörizmin asıl hedefi ise davalarını tüm ülkeye, hatta destek bularak dış faktörlerin yardımını sağlamak adına tüm dünyaya duyurmaktır. Bunun da ancak vahşi, kanlı, mağdurlar açısından acıklı eylemlerle elde edebileceklerini bilmektedirler. Çünkü iyi bir şekilde dramatize edilerek yapılan bir eylemin etkileri de bu yönde olmaktadır. Bu da halkın daha fazla ilgisini çekmekte ve dolaylı olarak da medyanın yoğun olarak bu eylemi işlemesine sebep olmaktadır. Böylece terör örgütleri daha fazla insanla etkileşim ve iletişim içerisine girebilmektedir.

Silahlı propaganda faaliyetleri ile örgütlerin amaç ve hedefleri şu şekilde ifade edilebilir:

- Varlığını duyurma ve gücünü gösterme,

¹⁹⁴ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 223

¹⁹⁵ Necati Alkan, *a.g.e.*, s. 101

- Devletin otoritesini sarsma,
- Devleti halka baskı yapmaya zorlama,
- Kendinden yana olmayanları sindirme, etkisiz ve duyarsız hale getirme,
- Toplumu korku hipnozuna tabi tutma,
- Taraftarlarına moral verme,
- Örgüt üyelerini eğitme,
- Örgüt üyeleri üzerinde otorite kurma ve disiplin sağlama,
- Kaos meydana getirme¹⁹⁶.

Terörizmin bu özelliklerine bakıldığında; terörle yapılan mücadelenin asıl unsurunun karşı propaganda ve terör örgütlerine propaganda malzemesi sağlamayacak şekilde adaletli bir biçimde yapılan düzenlemelerde yattığı şüphe götürmeyecek bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörle mücadele aynı zamanda bir propaganda savaşıdır demek yanlış olmayacaktır¹⁹⁷.

5.5. Terör Örgütlerine Örnek Olarak El-Kaide

Uluslararası, dini motifli bir terör örgütü olan El – Kaide’nin kuruluşu soğuk savaş döneminde meydana gelen olaylar sırasında şekillenmiştir. 1979 yılında Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgali sonrası başlatılan Afgan cihadına destek vermek amacıyla farklı ülkelerden gelen Müslümanlar arasında koordinasyonu sağlamak ve yardımları organize etmek amacıyla kurulmuştur. 1988 yılında kurulan El-Kaide, yaygın bir terörist ağ oluşturmaktan ziyade, İslam dünyasında bulunan aşırı İslamcı toplumsal kesimlere teknik, finansal ve ideolojik destek sağlayan bir uluslararası platform görevi görmüştür¹⁹⁸. Günümüzde ise aynı ideoloji üzerine kurulmuş terör örgütlerinin birleştiği bir organizasyon halini almıştır.

¹⁹⁶ Necati Alkan, *a.g.e* , s. 100

¹⁹⁷ Taner Tavas, *a.g.m.* , s. 19

¹⁹⁸ Beyhan Gürbüz, *Dini Motifli ve Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak El- Kaide* , (Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s. 122

El – Kaide manifestosuna katılan, aktif militan veya sempatizan bir çok destekçi vardır. El – Kaide kendi kontrol alanını çok iyi kurmuş bir örgüttür. Aktif militan sayısının on binin çok üzerinde olduğu bilinmektedir. Günümüzde 55 ülkede faal olan, üzüm salkımı sistemiyle örgütlenen El – Kaide sadece ABD, Birleşik Krallık, İsrail gibi ülkeler ve Batılı değerler açısından değil Müslüman ülkeler ve İslami değerler açısından da büyük bir tehlike oluşturmaktadır¹⁹⁹.

El-Kaide'nin örgüt yapısı incelendiğinde ise karşımıza, diğer terör örgütlerinden farklı bir yapılanma çıkmaktadır. Diğer terör örgütlerinin aksine birleşik ve bütünlüklü bir yapılanmaya sahip olmayan El-Kaide, merkezden bağımsız yerel dinamikler üzerine kurulu ve küresel çok uluslu bir yapıdır. Örgüt bünyesinde, önemli kararların tartışılıp onaylandığı ve başında Usame Bin Ladin'in bulunduğu bir 'Danışma Meclisi' ve özellikle askeri konuların müzakere edilip onaylandığı, 'Askeri Şura' yer almaktadır. Örgüt yapılanması içerisinde bunlar dışında, üç bölümden daha söz etmek mümkündür. Bunlar; Hücreler, Mücahitler\Mücahit Grupları, Bölgesel\Yerel örgütlenmelerdir. Ayrıca El-Kaide içerisinde; Örgütün para ve mali işleriyle ilgili konularıyla ilgilenen ticari komite, dini kuralların görüşülerek karara bağlandığı dini komite (fetva komitesi), bilgilerin basılması için medya komitesi ile seyahat bürosunun bulunduğu şeklinde bilgiler bulunmaktadır. Ancak bu yapılanmalar içerisinde şahıs olarak kimlerin bulunduğu, günümüzde halen bu yapının korunup korunmadığı gibi konularda herhangi bir bilgi mevcut değildir. İstihbarat ve güvenlik kurumlarının bütün çalışmalarına rağmen, halen dünyanın farklı bölgelerinde terör eylemi gerçekleştirebilen ve böylelikle etkinliğini muhafaza eden El-Kaide'nin, bütün bu özellikleri, diğer terör örgütlerinden farklı bir yapısı ve sistemi olduğunu doğrulamaktadır. El-Kaide terör örgütünün en önemli özelliklerinden bir diğeri de, örgüt liderinin bizzat eylemlere iştirak etmemesidir. El-Kaide'ye bağlanan terör örgütleri, örgütün kurallarını benimsemekle birlikte kendi içlerinde bağımsızdırlar. Örgüt sürekli aktiftir ve eylemlerini bir coğrafi bölgeden diğer bir coğrafi bölgeye kaydırmada oldukça yeteneklidir. Teknolojik imkânlardan da en üst seviyede yararlanmaktadır. Terör uzmanları tarafından en iyi yapılanmaya

¹⁹⁹ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 218

sahip örgüt olarak adlandırılan El-Kaide, çok gevşek bir ilişkiler sistemi içinde, birbirini tanımayan insanlardan oluşur²⁰⁰.

El – Kaide dünyadaki tüm Müslümanların problemlerinin savunucusu olduğunu iddia etmektedir. Filistin sorunu, Afganistan savaşı ve Irak savaşının aslen Müslümanları hedef aldığını ve bu sebeple düşmanı düşmanın silahı ile vurmaya hedeflemektedir. Örgütün nihai amacı; bütün Müslümanları birleştirerek Halifelik yönetiminde bir İslam devleti kurmaktır. Bu amaca ulaşmak için ise Batı güdümünde hareket eden İslam ülkelerindeki yönetimleri devirerek sınırları kaldırmak ve ABD’yi bu ülkeler üzerindeki emellerinden vazgeçirmeye zorlamak için eylemler yapmaktadırlar. Örgütün lideri Usame Bin Ladin ise bu amaca ulaşmanın tek yolunun güç kullanmaktan geçtiğini ifade etmiştir²⁰¹.

1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren ise diğer dini tandanslı örgütler El – Kaide çatısı altında toplanarak birlikte hareket etmeye başlamışlardır²⁰². El – Kaide terör örgütünün öncelikli hedefleri ise Afrika’da bulunan ABD Büyükelçilikleri olmuştur. 1992 yılında Yemen’de bir otel saldırısıyla başlayan ABD’ye yönelik eylemler zinciri her geçen yıl daha da ölümcül ve karmaşık bir görünüm almıştır. Bu eylemler ardından giderek güçlenen örgüt, kitle imha silahlarını da elde etmeye başlamıştır²⁰³. Örgüt özellikle yaptığı propaganda faaliyetleri ile gücüne güç katmış ve teknolojinin avantajlarını da kullanarak korkunç bir güç haline gelmiştir. Sempatizanlarının tam sayısı belli olmayan, karmaşık ve bağımsız örgütsel yapılanması ile 11 Eylül saldırılarında bütün dünya politikasını etkileyebilecek eylemler yapma kapasitesine ulaşmıştır.

El – Kaide örgütünün asıl gücü ise ideolojisinde yatmaktadır. Hatta El – Kaide’yi bir örgütten ziyade bir ‘ideoloji ya da dünya görüşü’ olarak tanımlayan

²⁰⁰ Beyhan Gürbüz, *a.g.t.*, s. 145

²⁰¹ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 218

²⁰² İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 10

²⁰³ Beyhan Gürbüz, *a.g.t.*, s. 139

birçok çalışma bulunmaktadır²⁰⁴. İdeolojisini dine dayayan örgüt, bu kutsal ideolojik amaç uğruna ruhları ve bedenleri ile kararlılıkla savaşacak çok sayıda insan bulabilmektedirler. Hatta savaştıkları ideoloji için ölmek düşüncesi dini tandanslı terör örgütü elemanları için bir mutluluk kaynağıdır²⁰⁵. El –Kaide örgütü stratejisinin temeline ise “Cihad” propagandasını koymuştur. Böylece tüm Müslümanları terörle mücadelenin merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu mücadeleyi mümkün olduğunca geniş bir cepheye yaymak ve geniş bir nefret cephesi oluşturmak Ladin’in temel stratejisidir. Bölgesel ve toplumsal entegrasyonları yok etmek üzere ‘biz ve ötekiler’ cephesi oluşturmak ve bu zıtlaşmayı güçlendirmek istemektedir²⁰⁶.

Ladin kendi mücadele yöntemini tasvir ederken terörizmi cihad kelimesiyle aynı anlamda kullanmaktadır. Ladin bu etiketlemeyi bilinçli olarak kullanmaktadır. Bu yöntemle geniş halk desteği sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece kavram kargaşasına düşen bir kısım Müslümanların kendi nefret cephesine geçeceğini hesaplamakta ve aynı zamanda da cepheyi genişleterek düşmanların saldırılarını geniş Müslüman kitleler üzerine çekmeye çalışmaktadır. Bu stratejisinde ise başarılı olduğu gözlemlenmektedir. Bilakis her terör saldırısından sonra özellikle batı ülkelerinde Müslümanlar sokağa daha tedirgin çıkmakta, Müslümanların mabetleri kundaklanmakta ve her geçen gün sadece Müslüman oldukları için daha fazla insan terörle ilişkilendirilmektedir²⁰⁷.

El – Kaide terör örgütü çok iyi propaganda yapabilen bir örgüttür. Eylemlerini meşrulaştırmak için cihad terimi arkasına sığınmaktadırlar. El – Kaide önderliğinde birleşen beş örgüt liderinin ‘Dünya İslam Cephesi’ adı altında yayınladıkları ve fetva niteliğinde olan ortak cihat bildirisinde de bu en iyi şekilde görülmektedir. Bildiride “El Aksa Camii ve Mekke’yi işgalden kurtarmak ve ordularını İslam topraklarından söküp atmak için, - ister sivil ister asker olsunlar -

²⁰⁴ İlyas Avcı, “El – Kaide Tehdidi ile Mücadele”,
([http://www.pa.edu.tr/objects/assets/content/file/dergiler/2009/Cilt%2011/PBD%2011%20\(3\)%202009-Word+Pdf/PBD%20%20\(3\)%202009-Tamam%C4%B1.pdf#page=101](http://www.pa.edu.tr/objects/assets/content/file/dergiler/2009/Cilt%2011/PBD%2011%20(3)%202009-Word+Pdf/PBD%20%20(3)%202009-Tamam%C4%B1.pdf#page=101)) (02.10.2011), s.101

²⁰⁵ Fang Finjing, “Radikal Dini Terörizm Faaliyetleri ve Mücadele Yöntemleri”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006, s. 151

²⁰⁶ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 19

²⁰⁷ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 18

Amerikalılarını ve müttefiklerini, hangi ülkede mümkünse orada öldürmek, her Müslüman için farzdır” denmektedir²⁰⁸. Bu şekilde elemanlarını motive eden örgüt insanların davranış biçimlerini ve hayatlarını düzenleyen din motifini kullanarak eylemlerini hiçbir suçluluk duygusu taşımadan yapmalarını sağlamaktadır. İlahi bir nosyona bağlı hareket ettiklerine inanan örgüt elemanları ise bu uğurda müthiş bir motivasyon ile çalışmaktadırlar.

El – Kaide terör örgütü aynı zamanda medyayı da çok iyi kullanan bir yapıya sahiptir. Bu örgüt iletişim teknolojilerini çok iyi bir şekilde kullanarak sayısız gencin düşüncelerini yöneten ve ayartıcı, çekici ve bugünün şartlarında karşı konulamaz olan ideolojik bir dayanak noktası sağlamıştır. İlk olarak El Cezire daha sonra CNN ve dünyadaki diğer kitle iletişim araçlarından yapılan yayınlar sayesinde Ladin’in mesajları büyük izleyici kitlelerini cezbetmiştir. Ladin taraftar kazanmak ve Cihad düşüncesini yaymak için medyayı son derece iyi bir biçimde kullanmıştır²⁰⁹.

6. TERÖRLE MÜCADELE

Terör tek nedene dayanan basit bir şiddet hareketi değildir. Terörizmi yaratan siyasal, sosyal, kültürel, tarihsel, psikolojik ve ekonomik nedenlerin varlığından söz etmek mümkündür²¹⁰. Terörle mücadele de, terörizmin doğasına uygun olarak tek yönlü değil, çok yönlü bir uygulamalar bütünü içermelidir. Başa çıkmaya çalıştığımız bir olgu ile mücadele etmenin ve buna dönük stratejiler geliştirmenin olmazsa olmaz unsuru, onu tanıyabilmekten geçmektedir. Bir terörist hareketi ayakta tutan unsurların, terörist ideoloji, örgütlenme, eylem ve bu doğrultuda geliştirdikleri stratejiler olduğu düşünülürse; bütün bu unsurlara yönelik, kapsamlı bir mücadele konsepti geliştirilmesi ve polisiye tedbirlerin ötesinde başka politikalarla desteklenmesinin önemi ve gereği açıktır²¹¹. Aynı şekilde sadece

²⁰⁸ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 214

²⁰⁹ Fang Finjing, *a.g.m.*, s. 157

²¹⁰ Abdulkadir Baharçipek “Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü”, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Editörler: Murat Sever, Hüseyin Cinoğlu, Oğuzhan Başbüyük, Ankara 2010, s.32

²¹¹ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 25

ekonomik, sosyal veya siyasal çözümlerle de terörizmle mücadelede başarı sağlanamamaktadır²¹².

Terörle mücadelede güvenlik konseptini belirleyenlerin, terörizmin amaçlarını, araçlarını, yöntemlerini ve ideolojisini doğru saptamadan başarılı olabilmeleri mümkün değildir²¹³. Terörün önemli bir kısmı psikolojiktir. Bu sebeple terörle mücadele önlemleri de bu psikolojik emelleri alt etmek üzerine kurulmalıdır. Silahlı propaganda taktikleri ile toplumun üzerinde korku hali oluşturmak ve bu psikolojiden yararlanarak hedeflerine ulaşmak isteyen teröristlerin bu sebeple stratejilerinin çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Terörizmin asıl hedefi gerçekleştirdikleri eylemler değildir. Asıl hedef bu eylemler sayesinde kazanılacak psikolojik üstünlük ve eylemlerine karşı toplumda oluşan tepkileri kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaktır. Bu sebeple terörizmle yapılacak mücadelenin temel unsurları bu stratejiyi hedef almalıdır. Yani terörle mücadele tüm işlevleri ile ele alınmalı, siyasal şiddetin bir ürünü olan terörizm sadece şiddet boyutuyla ele alınmamalıdır. Şiddetin içerdiği siyasal özellik de çok iyi bir şekilde tahlil edilmelidir²¹⁴.

Devletler açısından terörle mücadelede en önemli konu; teröristlerin eylemlerinin terörizm propagandasının yakıtı olmasını engellemek ve inisiyatifi teröristlerin elinden almak olmalıdır²¹⁵. Bu özelliklerine bakıldığında; ‘Terörizm bir tiyatrodur’ ve amacı izleyicinin üzerinde yaratacağı duygusallıktır. Yapılırken durduramadığınız bir eylemi tepki aşamasında durdurmak ve arzu edilen tepkinin yaratılamayacağı mesajını vermek, tiyatronun boş koltuklara oynanması anlamına gelecektir. Bugün terörle mücadele adına gerçekleştirilen uygulamalar ise çoğunlukla oyunu gerçekleştirenleri cezalandırmak ve onları yok etmeye çalışmak şeklindedir. Bu tiyatronun daha yüksek bir seyir zevki ile izlenmesini ötesinde bir sonuç yaratmamakta, eylemler sonucunda alınan tepki ise teröristin bile hayal edemeyeceği boyuta gelmektedir. Bu sebeple mücadelenin boyutu yalnızca terör eylemlerini

²¹² Abdulkadir Baharççek, *a.g.m.* , s. 33

²¹³ İhsan Bal, *a.g.m.* , s.376

²¹⁴ İhsan Bal, *a.g.m.* , s.36

²¹⁵ İhsan Bal, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*, Ankara 2006, s. 8

cezalandırmakla sınırlı kalmamalı ve kurumsal işbirliği, ortaya çıkan etkileri hafifletmek ve bu şekilde terör eylemlerini işlevsiz kılmak çerçevesinde şekillenmelidir²¹⁶. Bunun içinde devletin öncelikle terörle mücadele bağlamında halkın gönlüne hitap etmesi gerekmektedir.

Terörizm ile mücadele, aslen mücadele alanına konu olan insan topluluklarının akıl ve kalplerini kazanmaya yönelik faaliyetler toplamıdır. Bu bağlamdaki öncelikli strateji ise; insanların terörist olmasının engellenmesi, insanları teröre iten sebeplerin ortadan kaldırılması, teröristlere karşı yöneltilen operasyonların ve diğer mücadelelerin ikna edici bir şekilde halka sunulmasıdır²¹⁷. Çünkü terör aslında bir alan kazanma savaşı şeklinde gerçekleşir. Hem terör örgütlerinin hem de onunla mücadele eden birimlerin asıl hedefi halk üzerinde etki kurmaktır. Terör örgütleri faaliyetleri ile halk üzerinde korku ve ümitsizlik yaratarak halkın devletten uzaklaşmasını, toplumsal birliği yıkmayı ve halkın yapılan baskılar karşısında belirsizlik ve kafa karışıklığı içerisine girerek kendilerinin hazırladığı reçeteyi kabul etmelerini ve hangi şartlar altında olursa olsun şiddetin sona ermesini istemelerini sağlamaya çalışmaktadır. Otorite ise en iyi şekilde görevi olan insanları huzurlu bir şekilde yaşatmak eylemini gerçekleştirebilmek için imkanları ölçüsünde çalıştığının ve bunun için uyguladığı politikaların halk tarafından da onaylanmasını beklemektedir. Çünkü ancak halkın otoriteye olan inancı ile teröristlerin uyguladığı propaganda faaliyetleri anlamsız kalacaktır. Bu uğurda da devlet terörle mücadele ederken halkı daima bilgilendirmeli, ve kendisinin meşru olarak adlandırılmasını sağlayan adalet, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve temel hak ve hürriyetlerden ödün vermemelidir.

Bu sebeple terörle mücadele stratejisi oluşturanların, bu mücadeleyi iki temel unsur üzerine kurmaları zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi teröristle mücadele, diğeri ise terörizmle mücadeledir²¹⁸. Fakat bu iki çatının çalışma stratejisini ayrı ayrı değerlendirmemek gerekmektedir. Çünkü iki stratejinin amacı da

²¹⁶ Deniz Ülke Arıboğan, "Terörizme Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İş Birliği İmkanları", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006, s. 126

²¹⁷ İhsan Bal, *a.g.e.*, s.3

²¹⁸ İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 3

aslında terörizmin fikirsel kısmını hedef almaktadır. Bu sebeple terörizm ile mücadele edenlerin bu iki ayrımı sadece stratejide gözlemlmeleri gerekmektedir.

Teröristle mücadele etkin olarak örgütlerin eylemsel özelliklerini yok etmek ve bu uğurda savaşan elemanlarını yakalayarak etkisiz hale getirmek üzerine kuruludur. Genel olarak güvenlik güçlerine verilen bu görev ise terörle mücadelenin en hassas noktalarından birini oluşturmaktadır. Konum itibari ile toplumsal birliği ve güvenliği korumakla görevli olan güvenlik güçleri aynı zamanda devlet otoritesinin toplumda görülen kısmını oluşturmaktadır. Bu da doğal olarak terörist ve güvenlik güçlerini karşı karşıya getirmektedir. Bu durumu çok iyi tahlil eden teröristler propaganda faaliyetlerinde kullanmak üzere; yaptıkları eylemlere ve kendilerine karşı güvenlik güçlerinin aşırı tepkisel davranmalarını sağlamayı hedeflemektedirler. Çünkü teröristler genel olarak kendi kabiliyetlerinden değil, mücadele ettikleri otoritenin hatalarından güçlenerek çıkmaktadırlar²¹⁹. Bu sebeple terörist saldırıları karşısında, toplumda en fazla dayanıklı olması gerekenler, güvenlik güçleridir. Terörizmle mücadelede aşırı tepki vermek tepkisizlik kadar tehlikelidir. Dolayısıyla, mücadele stratejisi, teknik ve taktikleri arasında uygun dengeyi kurabilmek gerekmektedir. Asla teröristlere toplumların artan hayal kırıklıklarını ve süre giden sosyal sorunları ve siyasi istikrarsızlıkları sömürme fırsatı verilmemelidir²²⁰.

Her ne kadar terör eylemlerine karşı yapılan tepkisel önlemler kısa vadede insanların üzerine su serpse de uzun vadede teröristlerin eline propaganda malzemesi vermesi dolayısıyla, genel mücadelede büyük sorunlar teşkil etmektedir. Bu yüzden terörle mücadele birimlerine profesyonel katkılar yapılarak, özellikle mücadele ettiği terörizm fikrinin ne olduğu, amacı, stratejisi ve genel özellikleri ile ilgili bilgiler aktarıldıktan sonra kendi alanı içerisine giren terörist örgütle mücadelede sıkı bir eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Bu birimlere çalışan personelin hepsinin terörle mücadele stratejilerinde sadece teröristle savaşmak ve askeri bir savaşım stratejisine girmemek gerektiğini bilerek bunu özümsemiş olması gerekmektedir. Temel strateji; hedeflerde seçici olunması, halkın desteğini alma konusunda hassas

²¹⁹ İhsan Bal, *a.g.m.*, s.377

²²⁰ Taner Tavas, *a.g.m.*, s. 25

olunması, düşmanı her şeye rağmen yok etmek değil titiz istihbarat çalışmaları ile belirlenmiş birbirinden bağımsız hücrelerin, diğer masumlara zarar vermeden yakalanması ve yargı önüne çıkarılması olmalıdır. Bu ise ancak profesyonel ve eğitilmiş polis birimlerince hayata geçirilebilmektedir²²¹. Bu birimlerce; terör örgütünün politik kanatta yer alan üyeleri sempatanları da dikkate alınmalı ve bu kişilere doğrudan terörist muamelesinde bulunulması yerine, topyekun terör sempatanlarının uzun bir süreç içerisinde ve demokrasi şemsiyesi altında ıslah edilmesinin gerekliliğine inanılması gerekmektedir²²².

Terörizm ile mücadelenin temeli, terörist örgütlerin stratejilerinin çok iyi bilinmesinden geçmektedir. Ancak bu sayede eylemlerinin teröristlerin istediği etkiyi yapmasının önüne geçilebilir. Terörist eylemler doğaları gereği yeri, zamanı ve şiddeti bilinmeyecek bir şekilde meydana gelirler. Bu sebeple çoğu zaman istihbari faaliyetler terör eylemlerini önlemede yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple kolluk kuvvetlerince yapılan müdahaleler daha çok yapılan eylemlerden sonra teröristleri yakalamaya yönelik bir özellik gösterirler. Bu sebeple asıl önemli olan terörist eylemlerin etki alanını kısıtlamaktır.

Teröristlerin eylemleri ve varoluşları için güvendikleri bazı destek dayanakları vardır. Bunlardan en önemlilerinden biri de finans kaynaklarıdır. Gerçekten de terör örgütleri belli bir finansal varlık göstermeden uluslararası eylemler yapmaları neredeyse imkansızdır²²³. Bunun yanında örgütler finansmanlarını eylem planlamadan silah satın almaya, eleman kazanmadan örgütün temel ihtiyaçlarını karşılamaya kadar çok geniş bir yelpazede kullanılmaktadırlar. Bu sebeple güvenlik güçleri terör örgütlerinin finans sistemlerini de hedef alan operasyonlar yapmalıdırlar.

²²¹ Mehmet Özcan - Serkan Yardımcı, "Avrupa Birliği ve Terörizmle Mücadele", *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006, s. 242

²²² İhsan Bal, *a.g.m.*, s.36

²²³ Kimberley Thachuk, "Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006, s. 57

Topyekun mücadelenin ikinci ayağı ise terörizm ile yani insanların hedeflerine ulaşmada tek yolun şiddetten geçtiği yönündeki fikirleri ile mücadele etmektir. Terör örgütleri ile mücadelede, silahlı mücadelenin yanında örgütün eleman ve taban kazanma süreci ile de etkin mücadele zorunludur. Çalışmalar terör hareketlerinin temelinde pek çok sosyal, psikolojik, siyasal ve ekonomik faktörün varolduğunu göstermektedir. Bu etmenler ilk olarak fertlerin toplumdan soyutlanmalarında, daha sonra ise uygun bir motivasyonla terör gruplarına katılmalarında etkili olmaktadır²²⁴. Bu yüzden siyasi iktidarların uygulaması gereken stratejilerden biri de terörün bu kök sebepleri ile mücadele etmektir. İşsizlik, yoksulluk, eğitim seviyesi, eşitsizlik gibi etmenler her ne kadar terörün asıl sebebi olmasalar da, teröristlerin propagandalarında ve dolayısıyla halkı yanına çekerek taban oluşturmalarında önemli bir işlev görmektedir.

Teröristlerde bulunan eylem önceliği yani, terörizmin doğasından kaynaklanan özellikleri nedeni ile yapılan eylemlerin yerinin, zamanın belirsizliği ve bu sebeple terörist eylemler meydana gelmeden önce önlenmesinin neredeyse imkansız oluşu sebebiyle, terörizm ile mücadelenin önemi daha fazla meydana çıkmaktadır. Çünkü teröristle mücadeleden ziyade terörizmle mücadele eylem sonrası teröristlerin beklenen tepkiyi alamamalarını da sağlamak için bazı düzenlemeler yapmak zorundadır. Bu sebeple halkı bilinçlendirmenin yanında; terörist propagandanın söylemlerini ve görsel olarak eylemlerinin büyük kitlelere ulaşmasını sağlayan medya ile ilgili düzenlemeler yapmak otoritenin bu mücadelede dikkat etmesi gereken hususlardandır. Medya herkesin rahatça bilgiye ulaşabilmesi ve ifade özgürlüğü açısından vazgeçilmez bir unsur olmasının yanında, teröristlerinde propagandalarını etkin bir şekilde yaptıkları, kar amacı güden ticari kuruluşlardır. Bu sebeple meşru otorite, özellikle medya mensuplarınca terör olayları haber yapılırken gerekli imtina gösterilmediği hallerde devreye girerek denetim mekanizmalarını harekete geçirmelidir²²⁵.

²²⁴ Murat Sever - Hüseyin Cinoğlu - Oğuzhan Başbüyük, *a.g.e.*, s.1

²²⁵ Necati Alkan, *a.g.e.*, s. 108

İnsanları terörist yapan yola etki eden birçok sosyo – ekonomik, sosyo – kültürel, psikolojik etmenler olsa da, insanların terörist olmalarının asıl nedeni terörizmin kendi hedeflerine ulaşmadaki tek yol olduğuna inançlarıdır. Bu düşünce ile mücadele etmek için ise devlet tarafından tüm insanlara eşit yaklaşılarak onlara mağdur olmuşluk hissi verilmemesi gerekmektedir. Bu şekilde halkın her türlü talebinin devlete kurumlarına rahatça iletebilmesi, her isteğinin her ortamda rahatça dillendirebilmesi gerekmektedir. Ancak bu tip demokratik faaliyetler insanların şiddete olan inancını kırabilecek ve haklarının aramalarının tek yolunun demokratik zemin olduğunu insanlara gösterebilecektir. Bu bağlamda terörizmle mücadele etmenin ilk önceliği teröristle fiziki olarak, şiddet kullanarak mücadele etmek değildir. Terörizmi gidermeye çalışırken ilk öncelik toplumsal ihtiyaçlar olmalıdır. Halkın düşüncesi, medyanın doğru kullanımı, ekonomik ve sosyal araçların terörü kesmek için kullanılması, eğitim ve kültürün birer araç olarak devreye sokulması gerekmektedir²²⁶.

6.1. Terörle Mücadelede Demokratik İlkelerin Rolü

Demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetlere saygı olarak açabileceğimiz demokratik ilkeler özellikle toplumu bir arada tutmak ve herkesin hakça ve insanca yaşadığı bir sistemin olmazsa olmaz parçalarıdır. Değişen uluslararası sistem, devletleri ve yönetimleri etkilemiş ve özellikle soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte, demokratik sistemler gittikçe yaygınlaşarak, temel hak ve özgürlükleri, insan haklarını, hukukun üstünlüğünü esas alan demokratikleşme ikliminin bütün dünyada yerleşmeye başladığı görülmüştür²²⁷.

İnsanların genel olarak refahını amaçlayan demokratik ilkelerin karşısındaki en büyük engellerden birisi de terörizmdir. Terörizm insan haklarını ciddi bir şekilde tehlikeye atarak ve demokrasiyi tehdit ederek; özellikle meşru bir şekilde kurulmuş hükümetleri istikrarsızlığa uğratmayı ve çoğulcu sivil toplumu yıkmayı

²²⁶ Sedat Laçiner, "Toplumsal Sorunların Bir Belirtisi Olarak Terörizm", (<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=97>) (03.06.2011)

²²⁷ Abdulkadir Baharççek, *a.g.m.*, s. 33

amaçlamaktadır²²⁸. Çünkü demokratik ilkeler toplumu bir arada tutan moral değerlerin en önemlilerindendir. İnsanlara özgür bir şekilde yaşama olanağı sunmaktadır. Doğal hukuk temelinde gelişen bu ilkeler aynı zamanda günümüz politik sisteminde devletlerin meşruiyet kriterlerini oluşturmaktadırlar²²⁹. Terörizm ise bu değerlerin toplum içerisinde yok olmasını amaçlamaktadır. Çünkü ancak bu şekilde propagandasını yaparak toplumu birbirine bağlayan bağlara zarar verebilecektir. Bu sebeple meşru otorite demokratik ilkeleri hem korumalı, hem de terörizme vereceği cevapta bir silah olarak yumuşak güç (soft power) de denilen bu ilkeleri kullanmalıdır.

Terörizmle mücadelede bu ilkelerin kullanılması, devletin meşruiyet zeminini arttırdığı gibi terör eylemleri sırasında meydana gelen kargaşa ortamının doğmasını ve üstünlüğün terör taraftarlarının eline geçmesini engellemektedir. Bu ilkeler terörle mücadelenin temel taşı olan halkın desteğinin sağlanmasında da oldukça etkin bir rol üstlenmektedir²³⁰. Sağlam temeller üzerine oturan bir demokrasinin terörizme karşı kendi iç dinamikleri ve güçleri vardır. Bu tip devletlerde halk kendi güvenliğini ve devletin güvenliğini bu ilkelere ve hukuk düzenine emanet etmiştir ve siyasi otoriteyi halk kendisi belirlemektedir. Dolayısıyla mantıksal olarak, siyasi iradeyi şiddet kullanmak yoluyla etkilemek isteyen terör örgütleri karşısında halkı bulacaktır²³¹.

Fakat devletler genellikle terör tehdidinin ciddiyetinden dolayı, bu tehditle mücadele için baskıcı yöntemleri kullanabilmektedirler. Düzeni sağlamak ve devam ettirmek için demokratik hak ve ilkelere ters bir mücadele tarzı benimsemek; teröristlere has bir anlayış olan “amaçlar araçları meşru kılar” anlayışının devletlerce kullanılması anlamını gelecektir. Bu ise devletlerin çok acı tecrübeler yaşayarak geliştirdiği demokratik düzenin delinmesine sebep olacaktır. Bu aslen teröristlerin istediği bir değişikliktir. Bu sebeple devletlerin, terörizm tehlikesine karşı strateji

²²⁸ Avrupa Konsayı Bakanlar Komitesi’nin İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkındaki İlkeleri, (http://www.jp.coe.int/Upload/90_GuidelinesHumanRights_Terrorism_TUR.pdf) (25.08.2011)

²²⁹ Fatih Karaosmanoğlu, *Tarihin Başlangıcı: Uluslararası ilişkiler & Haklar ve Güvenlik*, Ankara 2008, s. 33

²³⁰ İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 27

²³¹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s.248

geliştirirken, kurduğu sistemi temel ilkelerini ayakta tutması gerekmektedir. Aksi halde terörizmin reddini ve bir suç olarak kabul edilmesini gerektiren temel değerler çürümeye başlayacaktır²³².

Demokratik bir hukuk düzeninde devletler, terörle mücadeleyi, teröristlerin kullandığı yöntemlerle yapmaları kabul edilemez bir özellik göstermektedir. Hukuk, demokrasi, birey ve insan hakları merkezli değerler sistemine sahip olan toplumlarda, terörle mücadele ancak bu değerler ölçüsünde yapılmalıdır²³³. Aksi halde bu değerlerle yönetilen toplum kendi devletine yabancılaşacak, güven duygusu ise azalacak ve toplumsal tahribat meydana gelecektir. Halk desteği azalan bir devlet ise haklılığını ve meşruluğunu yitirecektir. Devletlerin hukuki olarak korumak zorunda olduğu bu temel ilkeleri, devletin kendi eliyle ihlal edilmesi ise halk üzerinde çok büyük bir güven sorunu oluşmasına neden olacaktır²³⁴. Böylece terörizmle mücadelede demokratik ilkelerin ihlal edilmesi daha geniş siyasal tahribata neden olacak, çok daha ciddi, uzun dönemli olumsuz etkilerin oluşmasına ortam sağlayacaktır²³⁵. Oysa ki devletlerin terörle mücadele konusunda elindeki en önemli güç, haklı ve meşru olmasıdır. Kendisini meşru kılan ilkelere ters hareket edilmesi ise merkezi otoritenin halktan soyutlanmasına neden olacak ve terör örgütlerin asıl amaca ulaşmasında istemeden de olsa katkı sağlayacaktır. Terörle mücadelede bahsedilen bu temel değerlere uymak devlerce zorunludur ve devletlerin lehlerine sonuçlar doğurmaktadır. Buna mukabil baskıcı bir şekilde mücadele politikası izleyerek bu değerleri askıya alan terörle mücadele politikaları ise devletlerin hukuki temelleriyle birlikte sosyal yapısının da yara almasına sebep olacak ve kendisini korumaya çalışan devlet, kendi bindiği dalı kesmiş olacaktır²³⁶.

Terörizmle mücadelede güçlü olmanın birinci kuralı haklı olmak, meşru olmak, ve bütün mücadele boyunca haklı kalmayı başarmaktır. Adalet, eşitlik, hukuk, demokrasi, insan hakları, birey özgürlükleri ideallerinde öncülük eden devletler, bu

²³² Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 117

²³³ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 228

²³⁴ Fatih Karaosmanoğlu, *a.g.e.*, s. 59

²³⁵ Taner Tavas, *a.g.e.*, s. 25

²³⁶ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 247

ilkeler sayesinde terörle mücadeleyi daha verimli hale getireceklerdir²³⁷. Öte yandan teröristlere karşı devlet terörü yöntemleri ile cevap vermek devleti, hukuk devleti anlayışının reddine götürerek, devleti düşmanı ile aynı mantık içerisine yerleştirecektir. Bu ise, devletin meşruiyet söylemini güçsüz kılarak onu teröristlerin seviyesine indirgeyecektir. Her türlü aracı ve düşmanlarının bütün yöntemlerini kabullenmemek, demokrasinin vazgeçilmez değerlerinden biridir. Hukukun üstünlüğünü ve bireysel hakların tanınmasını korumak, demokrasilerde güvenlik anlayışının önemli bir unsurunu oluşturur. Neticede bu kavramlar, demokrasinin ruhunu oluşturur ve bu tip zorluklarla başa çıkmasını sağlarlar²³⁸.

Devletin terörle mücadele stratejisinin, teröristlerin uyguladığı yöntemlere benzerlik göstermesi halinde bir kaos durumu oluşacak ve vatandaşların kime inanacağını bilmediği toplumsal bir çözülme başlayacaktır. Hatta bu durum terör örgütlerinin siyasi meşruiyet kazanmasına kadar tırmanarak hem topluma hem de devlete zara verecektir. Bu şekilde oluşan terörü terörle yenme politikasının devlete ve topluma zarar verdiğini tecrübe göstermektedir²³⁹.

Terörle mücadelede demokratikleşmenin en önemli rolü, terör örgütünün ideolojik altyapısını çökertmesi, adeta altını oymasıdır. Fikri meşruiyetini kaybeden, propaganda için kullandığı (istismar ettiği) demokrasi sorunlarının birer birer çözüldüğünü gören terör örgütü adeta oksijensiz kalmaya başlayacaktır. Kitleler ile terör örgütü arasındaki köprüler bu şekilde yıkılacak, diğer taraftan devlet ile terör mağduru vatandaşları arasında yeni bağlar oluşmaya başlayacak ve mevcut bağlar güçlenecektir²⁴⁰. Daha çok demokrasi eğer diğer iyileştirmeler ile (ekonomik, sosyal, yasal vs.) birleştirilebilir ise orta ve uzun vadede terörde azalmaya neden olacak, daha da önemlisi yeni terör örgütlerinin oluşması riskini oldukça azaltacaktır²⁴¹.

²³⁷ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 245

²³⁸ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 248

²³⁹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 259

²⁴⁰ Sedat Laçiner, "Toplumsal Sorunların Bir Belirtisi Olarak Terörizm", (<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=97>) (03.06.2011)

²⁴¹ Sedat Laçiner, "Demokrasi ile Terör Çözülür mü?", (<http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=1045>)

6.2. Terörle Mücadele Stratejileri

Terörizm ile mücadele stratejileri sınıflandırılmasına yönelik olarak çeşitli akademisyenler ve otoriteler tarafından farklı seçenekler ve yaklaşımlar söz konusu olsa da genel olarak bu stratejiler bastırıcı ve uzlaşmacı olarak iki sınıfa ayrılabilir. Uzlaşmacı strateji genel olarak teröristle mücadele etmek yerine, omlarla doğrudan görüşme yoluyla spesifik taleplerine karşı bir takım ödünler vermek ve teröristler tarafından ileri sürülen şikayetlere karşı bir takım iyileştirmeler ve reformlar yapmak şeklinde kendini göstermektedir²⁴². Devletlerle teröristler arasında anlaşma ve uzlaşma türünde bir yöntemin kullanılmasının iyi bir yöntem olmadığını savunurlar. Bunu temelinde ise devletlerin hiçbir mücadele içerisine girmeden teröristlerle uzlaşmasının örnek teşkil ederek terörizme başvuracak grupların artmasından kaynaklanan korkudur²⁴³.

Bastırıcı metod ise kendi içerisinde “Ceza Adalet Modeli” olarak da isimlendirilen “Yasal Bastırma” ve “Savaş Modeli” olarak da isimlendirilen “Askeri Bastırma” şeklinde ikiye ayrılır. Ceza ve adalet modelinde terörizm diğer suç tipleri gibi bir suç olarak görülür ve teröristlerde suçlu olarak görülürler. Bu anlayışta terörizmle mücadele hukukun üstünlüğü çerçevesinde ‘suçlama’, ‘yargılama’ ve ‘cezalandırma’ prosedürleri çerçevesine oturtulmuştur. Bu modelde askeri kaynakların kullanılabilme imkanlarına rağmen temel olarak terörizmle mücadelenin ağırlıklı yük ve sorumluluğu, koruyucu ve soruşturmacı hizmetleri ile polise verilmektedir. Savaş modelinde ise terörle mücadele, savaş kurallarına uygun olarak yürütülmekte ve terörizm düşük yoğunluklu çatışma olarak algılanmaktadır. Bu yöntemde ise yetki ve sorumluluk ağırlıklı olarak ordunun üzerindedir²⁴⁴. Fakat savaş modeli benimsendiği takdirde, özellikle uluslararası kamuoyu açısından, teröristlerin siyasi rollerini üstü kapalı da olsa kabul etmiş olma ve dolayısıyla eylemlerini meşrulaştırma risk ve ihtimali taşımaktadırlar. Ayrıca ordunun çağdaş toplumlardaki

²⁴² Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 118

²⁴³ Arman Khanat, *11 Eylül Saldırıları Sonrası ABD’nin Terörle Mücadele Politikası ve İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi*, (Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslar arası Polislik Çalışmaları Anabilim Dalı), Ankara 2008, s. 12

²⁴⁴ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 60

yeri göz önüne alındığında terörle mücadeledeki rolünün yanlış tanımlanması dolayısıyla temel hak ve özgürlüklerde ciddi etkiler yaratabilmektedirler. Bu sebeple bu sistemde özellikle demokratik sistemler tarafından benimsenmemektedir²⁴⁵. Ayrıca normalde düşmana karşı savaşmak üzere motive edilen ordunun, devletin suç işlemiş vatandaşlarına karşı kullanılması, demokratik yönetimlerce kabul edilemez bulunmaktadır.

Ronald Crelisten tarafından geliştirilen mücadele stratejisinde aslen baskıcı yöntemin ikiye ayrılması şeklindedir. Ronald Crelisten terörle mücadelede takip edilmesi gereken iki önemli model bulunduğunu söylemektedir: kolluk modeli ve savaş modeli. Genel itibari ile polisiye tedbirleri içeren kolluk modelinde, polis teşkilatları güç kullanım yetkisine sahiptirler ve mücadelede kullanılacak gücün minimal derecede olması kabul edilmiştir. Bunun aksine savaş modelinde ise zaten adından da anlaşılabilirliği gibi daha çok savaş taktikleri kullanılır ve genel itibari ile silahlı kuvvetler (ordu) güç kullanımında tam yetkilidir. Çoğu zaman da maksimum güç kullanımı benimsenmiştir. Fakat bahsi geçen yazara göre savaş modeli, hukuk düzeninden ve demokrasiden uzak bir hal seyretmektedir ve kolluk modelinin deforme olmuş halidir²⁴⁶.

Terörizm ile mücadelede demokratik ilkeler üzerine kurulu devletlerin stratejileri aslen ceza adalet modeli üzerine kurulmuştur. Bu modelde devletlerin çok iyi bir adalet mekanizmasına sahip olması gerekmektedir. Tüm adalet mekanizması hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü anlayışını çok iyi şekilde içselleştirmiş olmalıdır. Çünkü terörist her şeyden önce suç işlemiş bir insandır. Adalet mekanizmasının temel unsuru ise suça karışmış olan insanın yargı çerçevesinde cezalandırılması ve bunun sonucun ıslah edilmesi amaçlanmaktadır.

Terörizme hukuk kuralları çerçevesinde verilecek cevap özellikle sınırlı ve iyi tanımlanmış olmalıdır. Terörle mücadele faaliyetleri durumun gerektirdiği

²⁴⁵ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 120

²⁴⁶ Süleyman Özeren – Hüseyin Cinoğlu, “Terörizm ve Amerika Birleşik Devletleri: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Terörle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi”, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006, s. 162

mecburiyetleri aşmamalı ve sadece teröristlerin kendilerine dönük olmalıdır. Diğer bir deyişle kanunlar; teröristlerin ailelerine, temsil ettikleri ideolojiye veya bu düşüncenin teröre bulaşmamış sempatizanlarını suç altında bırakabilecek şekilde yorumlanmamalıdır²⁴⁷. Böyle bir durum sadece otoriter toplumlara mahsustur ve bu şekilde hareket etmek demokrasinin temel değerlerine zarar getirmesi bağlamında etkisizdir. Terörist şiddete karşı verilmesi gereken cevap pasif bir yaklaşımla her türlü şiddetten kaçınmak değil, terör eylemlerine karşı gösterilecek şiddetin hukuk dairesi içerisinde kullanmak olmalıdır²⁴⁸.

Bu sistemde terörizme verilen karşılık aynı zamanda inanılır ve güvenilir olmalıdır. Toplumu genelinde devletin terörle mücadele için atmış olduğu adımların hem gerekli hem de etkili olduğu yönünde ikna olması gerekmektedir²⁴⁹. Adalet mekanizmasının etkinliği, özellikle terör suçlarına karşı, ağır ve olağanüstü düzenlemeler getirmesi ile değil, hızlı ve etkin bir kovuşturma sistemi, şeffaf bir yargılama süreci ve insan temel hak ve özgürlüklerine azami saygı gösterilmesi suretiyle, verilen kararlara halkın her kesiminin saygı göstermesi ve kabul etmesi ile doğru orantılıdır²⁵⁰.

Kanun koyucular bu sistemde çok dikkatli olmak zorundadırlar. Bu tehdidin büyüklüğünden ve mücadelenin çok zor olmasından kaynaklanan sebeplerle temel ilkelerden kaymadan işlevsel olarak görevini yerine getirmek zorundadır. Çünkü terörist eylemler ile meydana gelen ağır durum bir anlamda yasaların kötüye kullanılmasına yol açabilecektir. Hukukun üzerine düşen terörist eylemlerin sorumlularının bir daha topluma tehdit olmamalarını sağlayacak bir rol oynamalıdır. Adalet sisteminin sürekli ve ciddi terörizm tehlikesi ile mücadelede yetersiz kalacağını düşünerek temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı bazı tedbirler almak mahiyetinde yapılacak yasal düzenlemeler, hukukun üstünlüğü ilkesinin

²⁴⁷ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 122

²⁴⁸ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 252

²⁴⁹ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 124

²⁵⁰ Ömer Yılmaz, "İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006, s. 126

kazanımlarını bir anda yok edebilecektir²⁵¹. Çıkarılan kanunların, evrensel niteleme içerisinde yer alan, doğal hukuk kurallarına yaklaştırılma süreci ve olmazsa olmaz değerler içerisinde yer alan temel hak ve özgürlüklere saygılı olması ve bu doğrultuda çıkartılan kanunlar özenle dikkate alınmalı ve gerekli bütün devlet kurumlarınca istinasız bir şekilde yerine getirilmelidir²⁵². Mücadele politikaları belirlenirken asıl olan kanuni meşruiyet değil hukuki meşruiyet olmalıdır.

Ceza adalet sistemini takip eden liberal demokratik devletler, bu sistemi hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinden bir an olsun ayrılmadan takip etmek zorundadırlar. Aksi halde yapılacak baskıcı unsurların denge – fren sisteminden koparak aşırı hale gelebilmektedir. Bu şekilde aşırı baskı demokrasileri Polis Devletine kadar götürebilmektedir. Devletin genel bir baskı ortamına doğru yönelmesi, kaçınılmaz olarak kendisini yabancılaştıracak, ılımlı kişilerin aşırı grup ve örgütlere katılmasına sebep olacak ve devletin varolan kriz şartlarını kendi siyasal gücünü arttırmak yönünde istismar ettiğine dair şüpheler oluşacaktır.²⁵³ Bu ise terörle mücadele açısından kabul edilemez bir durumdur. Çünkü liberal demokrasilerde ve hukuk devletlerinde terörizme verilecek cevabın etkinliği, halk tarafından güvenilirliğine ve kabul edilebilirliğine bağlıdır²⁵⁴.

Ceza adalet sisteminde genel sorumluluk polisiye birimlerin üzerinde olsa da istisnai bazı durumlarda askeri unsurlarda kullanılabilinmektedir. Terörle mücadele ederken silahlı kuvvetlerin kullanılması dört farklı şekilde olabilmektedir. Birinci olarak; askeri seçenek polis seçeneğinin bir uzantısı olarak ciddi toplumsal kargaşa ve acil durumlarda destek sağlaması için son çare olarak başvurulmaktadır. İkinci olarak; terör örgütleri diğer örgütler tarafından destekleniyorsa, bu ülkede bulunan kamplara yapılacak saldırılarda silahlı kuvvetler kullanılmaktadır. Üçüncü olarak; terörle mücadele faaliyetlerinde, özellikle kırsal alanda komando birlikleri bir strateji olarak kullanılabilinmektedir. Dördüncü ve son olarak da silahlı kuvvetlerden kitle imha silahları gibi askeri teknolojinin kullanıldığı terör saldırılarında

²⁵¹ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 121

²⁵² İhsan Bal, *a.g.m.*, s.36

²⁵³ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 121

²⁵⁴ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 127

yararlanılabilmektedir²⁵⁵. Fakat silahlı kuvvetlerin kullanımı bu şartlar altında dahil sıkı bir şekilde sivil otoritenin kontrolüne bağlıdır²⁵⁶.

6.3. Uluslararası Terörizm İle Mücadele

11 Eylül saldırıları, terörizmin şiddet ve etkisinin en fazla görüldüğü andır. Tarihte böyle bir terörist saldırının bu kadar heyecan verici, korkutucu ve hatta dehşet verici bir etkisi olmamıştır. Buna karşılık olarak güvenlik politikaları, politik ajandalarda ve toplumların belleklerinde en fazla bu dönemde yer edinmiştir. Terörizm tehdidine karşı güvenliğin sağlanması, güvenlik politikalarının ele alınması, bu çerçevede kamu politikalarının oluşturulması ve kurumsal hale dönüştürülmesi ve hatta dış politikaların şekillendirilmesi yine bu süreçte göze çarpan hususlardır²⁵⁷. Terörün bu yeni karakteri, devletleri terörle mücadelede işbirliği yapma yoluna itmiştir. Çünkü terör tek bir devletin hatta tek bir kıtanın içerisine sığmayacak kadar geniş bir etki alanına sahip olmuştur. Teröristler küreselleşmenin sunduğu teknolojilerden en iyi şekilde yararlanarak örgütlenme, propaganda, eğitim, finans kaynaklarını yeniden karakterize etmiştir. Bu da terör örgütlerinin etki ve icra alanının tüm dünyaya yayıldığını göstermektedir.

Bu sebeple küresel terörizmle ulusal kaynakları kullanarak mücadele etme seçeneği gözden düşmüş ve ülkelerin bir araya gelerek mücadele etme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu tip bir işbirliğini işler duruma getirebilmek için taraf ülkelerin; terör fenomenin tanımı, tehdit kapasitesinin üzerinde ulaşılabilecek maksimum fikir birliği ve aynı zamanda, sıfır tolerans anlayışını da içerisine alan terörizme karşı kullanılacak taktiklere karşı konsensüse varmış olmaları gerekmektedir²⁵⁸. Terörle mücadelenin neyi amaçlaması gerektiği ve hangi stratejiler uygulanması gerektiği uluslararası hukuk kuralları ile belirlenerek, devletlerin ortaklaşa girişmek zorunda olduğu bu mücadelenin objektif sınırları belirlenmelidir.

²⁵⁵ Süleyman Özeren – Hüseyin Cinoğlu, *a.g.m.*, s. 179

²⁵⁶ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 120

²⁵⁷ Fatih Yamaç, “11 Eylül 2011 Sonrası Fransız Terörle Mücadele Politikası”, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006, s. 80

²⁵⁸ Süleyman Özeren – Hüseyin Cinoğlu, *a.g.m.*, s. 163

Dünyayı siyasal içerikli şiddetten arındırmak mümkün değilse bile, bu eğilimin marjinalize edilmesi mümkündür. İşbirliği çabaları ve terörle mücadele stratejilerinin bu yönde gelişmesi daha anlamlı olacaktır. Terörizmle mücadele hedefinin iyi saptanması ve fazla ütöpik iddiaların yerine gerçek dünya ile daha uyumlu tavırlar benimsenmesi gerekmektedir. Terörle mücadelenin hedefi onu yok etmeye çalışmak ve radikal bir savaştan ziyade; onunla birlikte yaşamayı öğrenerek, onun etkinliğini kısıtlamak ve gereksiz hale getirmektir. Çünkü terörizmin başarısı yarattığı tepki ile ölçülmektedir²⁵⁹.

Terörle askeri güçlere dayanarak mücadele etme şeklinde kendini gösteren ve giderek diğer ülkeler tarafından da benimsenen mevcut İsrail ve ABD politikası, en fazla ve sadece sınırlı ve geçici bir başarı kazanabilir. İnandığı ideal uğruna kendini öldürmeyi göze almış bir eylemciyi, onu bu tip operasyonlarla öldürmekle tehdit ederek başarılı bir sonuca ulaşmayı imkansız kılmaktadır. İngilizlerin Kuzey İrlanda'daki deneyimi, “zeki, kapsamlı bir siyasal müdahalenin, katı polis ve askeri yöntemlerin kendi başlarına durduramadığı teröre nasıl etkili bir şekilde son verdiğinin” en iyi çağdaş örneklerinden biridir²⁶⁰.

Uluslararası terörle mücadelenin asıl meşruiyet kaynağı devletlerce varılan konsensüs ve uluslararası hukuk kuralları olmalıdır. Uluslararası terörle mücadelede gücü temel alan yöntemler sadece gerekli olduğu hallerde gerekli olduğu kadar kullanılmalıdır. Terörle mücadelenin asıl hedefi, terörizm eylemlerinde bulunan insanları etkisiz hale getirmek değil, onların bu yolu kullanmaya iten sebepleri ortadan kaldırmak olmalıdır. Bu sebeple devletler öncelikle samimi bir şekilde dünya üzerinde bulunan eşitsizlikleri ve ayrımcılığı önlemeye çalışmalıdır. Unutulmamalıdır ki uygarlığın asıl ve en güçlü silahı hukuktur²⁶¹. Demokratik temel ilkeler her zaman terörizmle mücadelede medeniyetin en büyük silahı olacaktır. Uzun vadede istikrar ve barışın en sağlam temeli; insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek ve bu değerlere etkin kılmakla atılabilecektir.

²⁵⁹ Deniz Ülke Arıboğan, *a.g.m.*, s. 126

²⁶⁰ Shireen Mazari, “Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006, s. 227

²⁶¹ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 3

Bu noktada uluslararası kuruluşların terörle mücadelede etkin bir şekilde varlığını göstermesi gerekmektedir. Norm tanzim eden başlıca kurum ve uluslararası hareketin yasal kaynağı olan BM'nin, kendi hizmetindeki önemli politik ve ekonomik araçlarla AB'nin, birçok üyesi ve ilgili alanlardaki uzmanlığı ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) uluslararası toplumun dikkatini terörizme çekmede önemli bir rolü vardır²⁶². Özellikle BM yayınladığı kararlar ve uluslararası eylemlerin meşruiyet kaynağı olması özelliği ile uluslararası terörizm ile mücadeleye çok önemli katkılar sağlayabilme kapasitesine sahiptir.

²⁶² John Colston, "NATO'nun Terörizm İle Mücadeledeki Rolü ve Uluslararası İşbirliği'nin Önemi", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006, s. 235

II. BÖLÜM

11 EYLÜL SALDIRILARI ve SONRASINDA TERÖRİZM İLE MÜCADELE

11 Eylül saldırıları yapıış şekli, amacı ve doğurduğu sonuçlar bakımından hem dünya kamuoyunu, hem de devletlerin politik duruşunu derinden etkilemiştir. Bu etkileşim de kaçınılmaz olarak uluslararası örgütleri ve uluslararası hukuk olgusu üzerinde bir takım etkiler doğurmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrası Amerikan kamuoyu başta olmak üzere tüm dünya belli bir korku ve nefret sarmalının içine girmiştir. Güvenlik duygusunun yitirildiğini düşünen devletler, genel olarak bu yorumdan kurtulmanın yolunu sert ve tepkisel politikalarda görmüşlerdir. Teröre bir cevap olarak düşünülen bu politikalar ise başta insan hakları olmak üzere uluslararası hukuku zedeler nitelik göstermiştir.

Bu bölümde 11 Eylül saldırılarından bahsedildikten sonra, Amerika önderliğinde gerçekleştirilen Afganistan ve Irak operasyonlarına değinilerek, dünya konjonktürü aktarılmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise ülkelerin ve uluslararası örgütlerin politikalarında terörle mücadeleye yönelik yapılan düzenlemeler ve değişiklikler; örnek ülke ve örgüt düzenlemeleri ile gösterilmeye çalışılacak ve son olarak da uygulanan politikaların terörle mücadelede etkinliği incelenecektir.

1. 11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI ULUSLARARASI ORTAM

11 Eylül saldırılarının planlama, kullanılan silahlar, meydana getirdiği can ve mal kaybının büyüklüğü, hedeflerin önemi göz önüne alındığında uluslararası kamuoyunun ve diğer başat aktörlerin, bir kargaşa ortamına girmesi sürpriz olmamaktadır. Şimdiye kadar uygulanan güvenlik politikalarının yetersizliği su yüzüne çıkmış ve güvenlik algısı bir anda çökmüştür. Yıkılan güvenlik algısının

tekrar inşası için alınan tedbirler ise, çoğu zaman temel hak ve hürriyetler alanına müdahalede bulunmakta ve uzun tecrübeler ve pozitif kazanımlar sonucu ortaya çıkan uluslararası hukuk ilkelerine karşı zorlama yorumlarla uygulama alanı bulmaya çalışmaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrası süreçte güvenlik – özgürlük dengesi; özgürlük aleyhine bozulmaya başlamıştır.

1.1. 11 Eylül Saldırıları Ve Etkileri

11 Eylül 2001’de, Boston – Los Angeles seferini yapan American Airlines’a ait Boeing 767 tüpü bir yolcu uçağı, 81 yolcu ve 11 mürettebatı ile kaçırılmış; hava korsanları kaçırılan uçakla ile New York, Manhattan’da Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerinden kuzey kulesine çarparak saldırıyı başlatmıştır. Kısa bir süre sonra Washington’dan Los Angeles’a giderken kaçırılan, yine American Airlines’a ait Boeing 757 tipi ikinci bir uçak, hava korsanları tarafından Dünya Ticaret Merkezi’nin diğer kulesine çakılmıştır. Her iki kulede birbiri ardına çökmüştür. Olay bununla sona ermemiş, aynı gün, 56 yolcu ve 9 mürettebatı ile Boston – Los Angeles seferini yaparken kaçırılan United Airlines’a ait Boeing 767 tipi üçüncü bir uçak, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı’nın merkezi Pentagon’a çakılmış, bina kısmen çökmüştür. Pentagon’a yapılan saldırının hemen ardından, Dışişleri Bakanlığı binasının önüne park edilen bir kamyonunda patlama meydana gelmiş, kısa bir süre sonra, bir bombalı saldırı da Washington’nun en önemli alışveriş merkezi olan Washington Mall’da ve ABD Kongre binası Capitol Hill’de meydana gelmiştir. 38 yolcu ve 7 mürettebatıyla New York – San Francisco seferini yaparken kaçırılan dördüncü bir uçak ise Pennsylvania’nın Pitsburg kenti yakınlarında düşmüştür²⁶³.

11 Eylül Saldırıları’ndan önce de ABD vatandaşları, askeri personeli ve bu ülke vatandaşlarına ait ticari kurumlar terör saldırılarının hedefinde bulunmuşlardır. Fakat bu saldırıların hepsi yurtdışındaki ABD kişi ve kurumlarına yapılmıştır ve bunlar ciddi bir uluslararası terör eylemi değildir²⁶⁴. ABD tarihinde ilk kez kendi toprakları üzerinde bir yabancı saldırıya hedef olmuştur. Zira II. Dünya Savaşı’nda

²⁶³ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 153

²⁶⁴ Süleyman Özeren – Hüseyin Cinoğlu, *a.g.m.*, s. 159

Japonların gerçekleştirdiği Pearl Harbour saldırısı gerçekte ABD'nin ulusal topraklarına değil sömürgelerine yapılmıştır²⁶⁵. Olaylarda toplam 2795 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu rakam, Amerikan iç savaşından bu yana ABD'nin bir günde uğradığı en büyük insan kaybıdır. Bunun yanı sıra, ABD çok büyük bir maddi hasara da uğramıştır²⁶⁶.

11 Eylül saldırıları ABD'nin tehlikeli iç ve dış düşmanların saldırılarına açık, korkunç derecede savunmasız bir toplum haline geldiği şeklinde genel bir anlayışa neden olmuştur. 11 Eylül saldırılarının daha derin anlamda önemi, ABD'nin savunmasızlığını düşmanlarına göstermesinden ve ülke içinde Dünya Ticaret Merkezi'ndeki saldırılardan daha yıkıcı kitlesel trajedilere neden olabilecek ne kadar çok kolay hedef bulunduğunu aniden fark eden Amerikalıları korkutmasından kaynaklanmaktadır²⁶⁷. Bu sonuç ortaya bir güvenlik duygusu bunalımı çıkartmıştır. Meydana gelen bu güvenlik sendromu ise hızlı bir şekilde yayılarak etkisini başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada göstermiştir. Bunu sebebi ise yapılan saldırılarda hedeflerin sembolik olarak seçilmiş olduğunun anlaşılmış olmasıdır. Gerçekten de 11 Eylül saldırılarının ABD'ye karşı yönelmesinin asıl sebebi bu ülkenin küreselleşmenin başat aktörü olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde Dünya Ticaret Merkezi küreselleşen ekonominin en büyük temsilcisi, Pentagon ise küreselleşmenin askeri ayağının en güçlü üyesidir. Küreselleşmenin kalbine yapılan bu saldırılar doğal olarak küresel değerleri savunan diğer ülkeleri ve vatandaşlarını da aynı korku ortamına sokmuştur. Terör örgütlerinin dünyanın en güçlü, teknolojik imkanları en fazla, istihbarat ağı en geniş ülkesi olan ABD'de dahi bu denli büyük bir saldırı gerçekleştirebiliyor olması; görece daha az güçlü olan ülkelerin bu tip saldırılara karşı daha savunmasız olduğunu göstermiştir ki bu da halklar üzerindeki güvenlik sendromunun boyutlarını arttırmıştır. Aynı zamanda bu korku, saldırıları gerçekleştirenlere karşı da açık bir nefret ile beraber büyümüştür.

11 Eylül saldırı sonucunda meydana gelen can ve mal kaybının, neredeyse bir devletin ABD'ye karşı düzenli askeri birlikleri ile gerçekleştireceği orta

²⁶⁵ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 142

²⁶⁶ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 153

²⁶⁷ Richard A. Falk, *Dünya Düzeni Nereye? Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, İstanbul 2005, s. 302

büyükölükte bir silahlı saldırı neticesinde ortaya çıkabilecek boyutlara ulaştığı söylenebilir²⁶⁸. Bu da terörizm ne denli güçlü bir etki ortaya çıkarabileceğinin göstergesidir. 11 Eylül saldırıları güvenlik ve tehdit paradigmlarını belirleyen konvansiyonel tehlike anlayışının sona erme sürecinde olduğunun göstergesidir. Dünyaya hakim olan asimetri, asimetrik savaş olarak nitelendirilebilecek terörizmi en büyük güvenlik tehdidi olarak karşımıza çıkarmıştır. Bu da göstermiştir ki 21. yüzyılın güvenlik tehditleri düzenli ordulardan değil²⁶⁹ terörizmle beslenen devlet dışı aktörlerden gelecektir. Terörizmin içinde var olan sınır tanımayan, yeri, zamanı, boyutları belli olmayan şiddet ise bu tehdit algısını arttırmaktadır. Terörizmin stratejisindeki belirsizlik, onunla mücadele etmeyi zorlaştırmakta ve tam tanımlanamayan hatta görünmeyen bu düşman insanların korku duvarını aşmakta ve insanlara güvensiz bir ortamda yaşadığı hissini vermektedir.

İnsanoğlunun tarih içindeki arayışının ve yürüyüşünün temel unsurları ontolojik güvenlik ve özgürlük arayışdır. Güvenlik insanoğlunun ontolojik varoluşunun, özgürlük ise onu diğer varlıklardan ayıran iradesinin temel unsurlarıdır. Her özgürlük ve güvenlik problemi yeni açılımları beraberinde getirmiştir²⁷⁰. 11 Eylül deneyiminin acımasız gerçekliğinden kaynaklanan keder, korku ve kızgınlık gibi endişeli tutumlar da, hükümetlerin halk üzerindeki güvenlik duygusunu tekrar inşa edecek bazı adımlar atmasını zorunlu kılmıştır.

11 Eylül saldırılarının hemen ardından dönemin ABD Başkanı George W. Bush yaşananları ulusal bir trajedi olarak değerlendirmiş; Amerika ve Amerikan halkını korumak için gereken her şeyin yapılacağını ve tüm kaynakların seferber edileceğini belirterek, terörist saldırıların sorumlularının mutlaka yakalanarak adalete teslim edileceğini söylemiştir²⁷¹. Başkan Bush 20 Eylül 2001 tarihinde yaptığı konuşmasında “... her bölgedeki her ulus şimdi bir karar vermek zorundadır. Ya bizimle birliktesiniz ya da teröristlerle. Bugünden itibaren terörizmi barındırmaya ya da desteklemeye devam edecek herhangi bir ulus ABD tarafından düşman rejim

²⁶⁸ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 153

²⁶⁹ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 155

²⁷⁰ Ahmet Davutoğlu, *a.g.e.*, s. 70

²⁷¹ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 143

sayılacaktır” diyerek, teröristler ile teröristleri barındıran ve destekleyen ülkeler arasında ayrım yapmayacağını belirtmiştir²⁷². Yine başka bir konuşmasında Başkan Bush, “ *Savaştaız, teröristler tarafından Amerika’ya karşı açılmış bir savaş var ve buna cevap vereceğiz* ” diyerek ABD’nin 21. Yüzyılın ilk savaşını yaşadığını belirtmiştir. Böylelikle saldırılardan sonra ABD’de adeta bir seferberlik ilan edilmiş oluyordu²⁷³.

Bu saldırılara karşı tepkiler sadece ABD ve batı dünyasından değil, tüm dünyadan gelmiştir. ABD’nin yanında yer alan ilk devlet İngiltere olmuştur. İngiltere yapılan saldırıları kendisine yapılmış kadar acı ile karşıladığını açıklamış, bir o kadar çabuk ve etkili bir şekilde terör ile mücadelenin gerekliliğinden bahseder olmuştur. Diğer devletler de yaşanan olayları kınayarak ABD’ye destek vereceklerini açıklamışlardır.

Devletlerin olduğu gibi uluslararası örgütler de tepki vermekte gecikmemiştir. NATO Genel Sekreteri George Robertson, anlamsız saldırılara kınamış ve ittifak ülkelerini “terörizm belasına” karşı ortak cephe kurmaya çağırıştır. Akabinde NATO Daimi Konseyi 12 Eylül 2001’de ABD’ye karşı yapılan saldırılardan sonra 24 saatten kısa bir sürede, Washington Antlaşması’nın, “bir ittifak ülkesinin saldırıya uğradığı anda, tüm üyelerin saldırıya uğramış sayılacağı” ilkesini içeren 5. maddesinin uygulanmasına karar verildiğini açıklamıştır. AB de saldırıları kınayarak ABD ile dayanışma içerisinde olacaklarını açıklamıştır. BM saldırıdan bir gün sonra Güvenlik Konseyi’nin 1368 sayılı kararı ile terörü kınayarak uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit olarak gördüğünü belirtmiş, tüm dünya devletlerini terörist saldırıları gerçekleştirenleri, organize edenleri ve destekleyenleri adalete teslim etmek için birlikte çalışmaya çağırıştır²⁷⁴.

²⁷² Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 154

²⁷³ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 144

²⁷⁴ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 144 - 147

1.2. Afganistan Operasyonu

11 Eylül saldırılarını takip eden günlerde, Bush yönetimi, saldırıların ardında Suudi terörist Usame Bin Ladin ve El Kaide örgütünün olduğuna dair şüphe olmadığını belirterek; saldırılardan Afganistan'daki *de facto*²⁷⁵ Taliban Hükümeti'ni sorumlu tutmuştur. 4 Ekim 2001'de ise İngiliz Hükümeti, "11 Eylül 2001'de ABD'deki Terörist Vahşetler İçin Sorumluluk" başlığı ile bir belge yayınlamış ve Bin Ladin, El Kaide ve Taliban'ın arasındaki ilişkilere değinerek saldırının sorumlularının bu gruplar olduğunu belirtmiştir. Bu belge daha sonra ABD tarafından da onaylanmıştır²⁷⁶.

ABD'nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi tarafından 7 Ekim 2001 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ne bir mektup gönderilerek Afganistan'daki Taliban rejimi tarafından desteklenen El Kaide Örgütü'nün olayın sorumlusu olduğuna ilişkin ellerinde ciddi delillerin bulunduğu; bu örgütün 11 Eylül saldırılarından sorumlu olduğu; ABD ve vatandaşlarına karşı devamlı bir tehdit oluşturduğu; ABD ve uluslararası toplumun tüm çabalarına rağmen Taliban rejiminin politikalarını değiştirmeyi reddettiği; El Kaide Örgütü'nün Afganistan topraklarından dünya çapında masum insanlara saldıran ve ABD'nin ve vatandaşlarının çıkarlarını içeride ve dışarıda hedef alan terör birimlerini eğitmeye ve desteklemeye devam ettiği vurgulanmaktadır. Ardından da bu saldırılara yanıt olarak ve daha başka saldırıların gerçekleştirilmesini önlemek amacıyla ABD'nin, diğer devletlerle birlikte, BM Antlaşmasının 51. Maddesine uygun olarak doğal olan bireysel ve kolektif meşru müdafaa hakkı çerçevesinde operasyonlarını başlattığını belirtmiştir²⁷⁷. Yani 11 Eylül saldırılarından tam 26 gün sonra ABD ve İngiltere diğer devletleri de arkasına alarak, egemen bir devlet olan Afganistan'a karşı kapsamlı bir askeri operasyon başlatmıştır. Afganistan'daki Taliban karşıtı yerel güçlerinde desteklediği "Kalıcı

²⁷⁵ Bu terim daha çok devletin ya da hükümetin tanınması ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Uygulamada bu terim geçici ve sınırlı bir tanıma yöntemi olarak kullanılmaktadır. Buna göre tanıyan devlet yeni devleti, geçici ve belirli hukuki ilişkilerle sınırlı olmak üzere fiili bir kuruluş olarak tanıma yoluna gidebilmektedir. (Der. Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, İstanbul 2005)

²⁷⁶ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 154

²⁷⁷ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 155

Özgürlük Operasyonu (Operation Enduring Freedom)” daha sonraki dönemde yaklaşık 40’a yakın ülke tarafından da desteklenmiştir²⁷⁸.

Belirtildiği üzere ABD, Afganistan gerçekleştirdiği bu operasyonu meşru müdafaa hakkından kaynaklandığını belirtmiştir. ABD bu iddiasını iki önermeye dayandırmıştır. İlk olarak ABD, 11 Eylül terörist saldırılarını, BM Antlaşması madde 51 çerçevesinde bir “silahlı saldırı” olarak nitelendirmiştir. İkinci olarak El Kaide tarafından gerçekleştirilen ABD’ye yönelik silahlı saldırıların, kontrol ettiği Afganistan topraklarının bu örgüt tarafından bir operasyon üssü olarak kullanılmasına izin veren Taliban rejimine izafe edilmesi gerektiği ve uluslararası hukukun, teröristler tarafından saldırıya uğramış bir devlete, bunları barındıran devletlere karşı meşru müdafaa esasında kuvvet kullanma hakkı vermesi önermesine dayandırmıştır²⁷⁹. ABD güçleri savaşın başlamasından birkaç hafta sonra Taliban’ı devirmiş ve El-Kaide’yi birçok şehir merkezinden çıkarmayı başarmıştır. Bu süreçte ABD ve müttefikleri, tüm dünya tarafından en baskıcı rejimlerden birine büyük zarar vermeleri ve defedilmesini sağlamalarından dolayı (ilk haftalardaki durum için) alkışlanmış ve Amerikan kamuoyu da hayat tarzlarına saldıran kişilere karşı gerçekleştirilen bir savaş olarak gördükleri bu duruma destek vermişlerdir²⁸⁰. Denebilir ki; bütün uluslararası kuruluşlar, devletler ve dünya kamuoyu ortak bir duruş sergileyerek yapılan saldırının hem hukuki olarak hem de mantıksal olarak meşruluğuna hak vermiştir.

NATO Genel Sekreteri 11 Eylül saldırılarının sorumlusunun, Taliban tarafından barındırılan El Kaide Örgütü olduğuna ilişkin kanıtların açık ve ikna edici olduğuna ve 11 Eylül saldırılarının ABD’ye dışarıdan yöneltildiğine ve bu nedenle; Washington Antlaşması’nın 5. maddesi tarafından kapsanan bir fiil olarak sayılmasına karar vermiştir. Böylece NATO’nun söz konusu kararı ile meşru müdafaa esnasında kuvvet kullanmanın hukuki olabilmesi için öngörülen,

²⁷⁸ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, “ABD’nin yeni Terörle Mücadele Konsepti: Savaş Yerine Uyumlu İşbirliği mi?”, *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2010, s. 365

²⁷⁹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 157

²⁸⁰ Alon Ben-Meir, “11 Eylül: Sonuçları ve Yeni Düzen”, (Çev. Serpil Açıkalın), *11 Eylül Sonrası Ortadoğu*, Editörler: Sedat Laçiner, Arzu Celalifer Ekinci, Ankara 2011, s. 11

uluslararası sistemin uygun kurumları tarafından kanıtların yeterli bulunması koşulu karşılanmış olmuştur. Benzer şekilde Amerikan Devletleri Örgütü 21 Eylül 2001 de almış oldukları bir kararla, 11 Eylül saldırılarını bütün Amerika Devletleri'ne yapılmış bir saldırı olarak nitelendirmiş ve örgüte taraf olan tüm devletlerin kıtada barış ve güvenliği sağlamak için etkin karşılıklı yardım sağlayacaklarını açıklamışlardır. AB bünyesinde gerçekleştirilen 21 Eylül 2001 tarihli Olağanüstü Brüksel Zirvesi'nde de ABD'ye destek kararı çıkmıştır²⁸¹.

Asya Kıtası'nda bulunan ve siyasi duruş itibari ile ABD'ye uzak, coğrafi konum itibari ile Afganistan'a komşu ülke organizasyonları da yapılan bu harekati kınamamışlardır. 56 üyeli İKÖ ABD'ye, askeri yanıtını Afganistan dışına genişletmeme çağrısında bulunmuş fakat Afganistan'a yapılan müdahaleyi kınamamıştır. 21 üyeli Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Formu da benzer şekilde 11 Eylül saldırılarını kınamış fakat ABD'nin saldırılarına karşı sessiz kalmıştır. Bu durumda bu örgütlerin sessiz kalması da, ABD'nin eylemlerini kabul ettikleri ya da en azından buna tolerans gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir²⁸².

Dünya devletlerinin çoğu ABD'nin Afganistan'a yönelik harekati destekledikleri gibi, hava sahasını kullandırma ve diğer askeri kolaylıklar sağlamak için çeşitli yardım tekliflerinde bulunmuştur ve dünyanın çeşitli kompartımanlarından destek almıştır. Özellikle de koalisyona sonradan katılan ülkeler (İlk koalisyon ABD, İngiltere, Avustralya tarafından oluşturulmuştur) büyük bir çoğunlukla Afganistan'ın yeniden inşasına ve demokratik sistemin oluşturulmasına, Afgan halkına sunulan hizmetlerin güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmuşlardır²⁸³. 11 Eylül olaylarına ve sonrasında yapılan harekata yönelik tepkiler birlikte değerlendirildiğinde, 11 Eylül saldırılarının büyüklüğünün etkisiyle; bir silahlı saldırı olarak kabul edildiği ve dolayısıyla ABD'nin Afganistan'a yönelik müdahalesinin meşru kabul edildiği söylenebilir.

²⁸¹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 166

²⁸² Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 167

²⁸³ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *ABD'nin Yeni...*, s. 365

1.3. Irak Operasyonu Ve Önleyici Vuruş Doktrini

ABD 11 Eylül saldırıları sonrası yaşadığı travmanın bir daha başına gelmemesi için bir takım önlemler almaya başlamıştır. Nitekim dönemin ABD Başkanı Bush yaptığı konuşmalarda sık sık ülkesini ve vatandaşlarını korumak için tüm kaynaklarını seferber edeceğini ve bu tip saldırıların bir daha asla meydana gelmemesi için ne gerekiyorsa yapılacağını kesin bir dille söylemiştir.

Başkan Bush'un, 1 Haziran 2002'de aynı yönde bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Bush şu sözlerle yer vermiştir: *“Haydut devletlerin ve teröristlerin amaçları göz önüne alındığında, ABD artık geçmişte olduğu gibi tepkisel bir tutuma güvenemez. Muhtemel saldırıyı caydırmadaki iktidarsızlık, günümüz tehditlerinin aciliyeti ve muhtemel hısumlarımızın seçtikleri zararın büyüklüğü; düşman saldırılarının gerçekleşmesini bekleme seçeneğini ortadan kaldırmaktadır”*²⁸⁴ diyerek, Amerikan politikalarında yeni bir yaklaşımın sinyallerini vermeye başlamış ve hedef olarak kendisinin “şer eksen” olarak nitelendirdiği ülkeleri göstermiştir.

Bu düşünceler ışığında kamuoyu oluşturmaya çalışan Bush yönetimi nihayet, 20 Eylül 2002'de, 11 Eylül 2001'de meydana gelen trajik olayların ve Irak'tan algılanan tehdidin sonucu olarak, “Dünyayı sadece daha güvenli değil, aynı zamanda daha iyi yapmak” için, “Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi” adında yeni bir güvenlik stratejisi yayınlamıştır. Fakat Bush Doktrini olarak isimlendirilen bu yeni ulusal güvenlik stratejisi, radikal bir takım unsurlar içermektedir²⁸⁵. Yeni ulusal güvenlik stratejisi ile; önceki başkan Clinton'ın geliştirdiği stratejiden ciddi bir kopma meydana gelmiştir²⁸⁶. Doktrinin en çarpıcı yönü soğuk savaş döneminde güvenlik amacına hizmet eden “caydırıcılık ve çevreleme politikalarının”, uluslararası teröristler ve kitle imha silahları tarafından karakterize edilen 21. Yüzyılın yeni tehdit ortamında yetersiz kaldığına işaret

²⁸⁴ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 239

²⁸⁵ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 238

²⁸⁶ Ülkü Halatçı Ulusoy, “11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu'nun Bir Değerlendirmesi”, *11 Eylül Sonrası Ortadoğu*, Editörler: Sedat Laçiner, Arzu Celalifer Ekinci, Ankara 2011, s. 337

edilerek; bu politikaların yetersizliğini gidermek için Uluslar arası Hukukta ihtilaflı bir doktrin olan “sezgisel meşru müdafaa hakkına” dayanmış olmasıdır²⁸⁷.

Söz konusu doktrinde, ABD’nin yeni dış politikasının neleri kapsadığı da açıkça ifade edilmiştir. Öncelikle, düşman devletlere ve kitle imha silahlarına sahip olmak isteyen teröristlere karşı askeri müdahalede bulunulacağı açıklanmıştır. İkinci temada, stratejik olarak Amerika’nın kendi askeri gücü ile başka herhangi bir yabancı gücün rekabet edemeyeceği belirtilmiştir. Üçüncü olarak ABD stratejisine göre çok taraflı uluslararası işbirliğine taraf olunmakla beraber kendi güvenliği ve uluslararası çıkarlarını korumak adına tek taraflı hareket etmekte tereddüt edilmeyeceği açıklanmıştır. Son stratejik amaç ise, özellikle Müslüman ülkeler başta olmak üzere demokrasi ve insan haklarını tüm dünyaya yaymak olarak açıklanmıştır²⁸⁸.

Başkan Bush’un ortaya attığı “önleyici vuruş doktrini” içerisinde barındırdığı yeni önleyici meşru müdafaa hakkı anlayışı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu doktrini farklı kılan asıl husus ise; geleneksel “gereklilik” kriterini esnetmek istemesinden kaynaklanmaktadır. Kısaca değinilecek olursa bu doktrin önleyici meşru müdafaa hakkı için gerekli olan “yakın tehdit” anlayışının günümüz teröristlerinin izlediği yeni stratejilerden dolayı tam manası ile uygulamanın imkansız olduğundan bahisle; artık “potansiyel tehdit” anlayışıyla hareket edilmesini öngörmesidir²⁸⁹. Zira günümüzde tehditler, öngörülemeden aniden ortaya çıkabilmektedir. Doktrinde belirtilen “önleyici vuruş” ile terörizme karşı yeni ve stratejik bir çözüm olarak sunulmuştur. Bu Doktrin, teröristlere ve terörizme yataklık eden devletler ile kitle imha silahlarını barındıran veya bu silahları kullanma amacıyla olan devletlere karşı kuvvet kullanılmasını öngörmektedir²⁹⁰.

Fakat potansiyel bir tehdidi ortadan kaldırmak için önleyici saldırı yapmak uluslararası hukukla ters düşmektedir. Faraziyesindeki tehdidi ortadan kaldırmak için “gerekirse tek başına harekete geçmeyi” esasları arasına alan Bush Doktrini esas

²⁸⁷ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 238

²⁸⁸ Ülkü Halatçı Ulusoy, *a.g.m.*, s.338

²⁸⁹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 240

²⁹⁰ Ülkü Halatçı Ulusoy, *a.g.m.*, s.338

itibariyle hukuksal bir doktrin değildir; siyasal bir doktrin olup BM Antlaşması'nın ruhuna ve lafzına aykırıdır²⁹¹.

Bu doktrinin ilk somut uygulamasının ise ABD'nin Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu olduğunu değerlendirmek yerinde olacaktır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonraki dönemde ABD, “şer ekseninin” ilk sırasına Irak'ı yerleştirmiştir. 11 Eylül Saldırıları'nın sorumlusu El Kaide ile bağlantısı olduğu iddia edilen Saddam Hüseyin rejimi, Irak'ta kitle imha silahları üretmek; söz konusu silahların kullanılma ihtimali ve bu silahların teröristlerin eline geçmesinin başta ABD ve müttefikleri olmak üzere uluslararası düzen için en büyük tehdidi oluşturduğu gereğiyle; ABD otoritelerince suçlanmakta ve acil önlem alınması gereği dile getirilmiştir. Diğer yandan Saddam'ın iktidarda kalması 11 Eylül Saldırıları ile ortaya çıkan manzarada ABD'ye karşı olası saldırıların devamına neden olabilecektir. Bu nedenle bu tehdidin, teröristler faaliyete geçmeden önce önleyici savaş kapsamında engellenmesi görüşü hakim olmuştur. Amerikan hükümeti tarafından ise bu tehdidi ortan kaldırmanın en verimli yolu, diktatör Saddam Hüseyin rejimini devirmek ve Irak'ta demokratik bir yönetim biçimi oluşturmayı hedefleyen askeri bir operasyon olarak görülmüştür²⁹².

ABD, 25 Ekim 2002 tarihinde teröre yataklık ettiği ya da edeceği ve silahsızlanma konusundaki yükümlülüklerini ihlal ettiği ve elindeki kitle imha silahlarını sorumsuzca kullanacağı gerekçeleri ile BM Güvenlik Konseyi'nin izni olmaksızın oluşturulacak bir koalisyon ile Irak'a karşı kuvvet kullanabileceğini resmen açıklamıştır²⁹³. Bush Doktrini'nin yorumuna uygun olarak yapılan bu açıklamadan sonra ise özellikle BM'de yoğun bir süreç başlamıştır. ABD Irak'a yapacağı saldırı öncesi, Afganistan'a yaptığı operasyonda olduğu gibi BM'nin direkt olmasa da doğrudan onayını almak istemiş ve bu sayede yapacağı operasyonun, özellikle müttefiklerine ve Ortadoğu Ülkeleri'ne karşı meşru bir çerçeve içerisinde olduğunu göstermek istemiştir. Fakat BM bu kez ABD'nin sunduğu argümanlara

²⁹¹ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 251

²⁹² Tolga Çevik, 11 Eylül Saldırıları Sonrasında ABD'nin Uluslararası Terörizm İle Mücadeleye İlişkin Güvenlik Politikaları, (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Çanakkale 2008, s. 96

²⁹³ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 243

karşı daha mesafeli yaklaşmış ve tatmin olmamıştır. Çeşitli komisyonlar ve denetim mekanizmaları tarafından süreci değerlendiren BM, ABD'nin istediği kararları bu kez almamıştır.

BM Güvenlik Konseyi tarafından Irak'ın öngörülen yükümlülüklerini yerine getirilmesini uluslararası denetim altında bir takvime bağlayan ve “*yükümlülüklerinin sürekli ihlalden ötürü ciddi sonuçlarla karşılaşacağı*” yolunda ısrarla uyarın 8 Kasım 2002 tarih ve 1441 sayılı bir karar kabul edilmiştir. Denetimler sürerken denetim rejiminin etkinliğinden ve Irak'ın işbirliğinden şüphe duyan ABD, denetim mekanizmasının işlemediğini savunmuş ve Irak'ta hala kitle imha silahlarının var olduğunu iddia etmiştir. Çalıştıkları 11 hafta sonunda, 14 Şubat 2003 tarihinde raporlarını tamamlayan denetçiler ise Irak'ta kitle imha silahı olduğuna dair hiçbir kanıta ulaşamadıklarını fakat sebebi izah edilemeyen pek çok parça ve maddeye rastladıklarını belirtmişlerdir. 24 Şubat 2003'te ise ABD, İngiltere ve İspanya, BM Güvenlik Konseyi'ne, Irak'ın 1441 sayılı karar çerçevesinde silahsızlanma konusunda kendisine tanınan son fırsatı değerlendirmede başarısız olduğunu deklare eden bir karar tasarısı sunmuş ancak Fransa, Rusya ve Çin'in tasarımı veto edeceğini açıklaması ile tasarımı geri çekmek zorunda kalmıştır. Fakat BM'nin bu uygulamaları ve aldığı kararlar, ABD'nin Bush Doktrini çerçevesinde yeni bir operasyon başlatmasını engelleyememiştir. 28 Şubat 2003 tarihinde Beyaz Saray Sözcüsü “Yönetimin amacının artık Irak'ı basitçe silahsızlandırmak olmadığını fakat amacın artık rejim değişikliği olduğunu” ifade etmiştir²⁹⁴.

16 Mart 2003 tarihinde toplanan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve İspanya liderleri, savaş konseyi adını verdikleri toplantının ardından yaptıkları açıklamada diplomasi için fazla şans kalmadığını açıklamışlardır. 18 Mart 2003 tarihli ulusa sesleniş konuşmasında ABD Başkanı Bush, Saddam Hüseyin ve ailesine Irak'ı terk etmek için kırk sekiz saatlik bir süre vermiştir²⁹⁵. Tüm bu gelişmelerin ardından, ABD 20 Mart 2003 günü Irak'ta rejim değişikliğini amaçlayan kapsamlı bir operasyon başlatmış ve kısa sürede Irak'ı işgal etmiştir. Fakat bu operasyonda

²⁹⁴ Fatma Taşdemir, *a.g.e.*, s. 243

²⁹⁵ Yasir Adil Erdem, *Küresel Terörizm ve Irak Savaşı*, (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s. 64

Afganistan Operasyonu'nda olduğu gibi tüm dünya ile işbirliği içerisinde hareket edilmemiştir. ABD'nin en yakın müttefiklerince dahi meşruiyeti sıkça sorgulanan, BM başta olmak üzere uluslararası veya bölgesel hiçbir uluslararası örgütün desteği alınmamasına rağmen başlatılan bu operasyon ise uluslararası kamuoyu tarafından da meşru bulunmamıştır.

1.4. İstanbul, Madrid ve Londra Saldırıları

El – Kaide'nin Türkiye unsurları, ilk defa 15 Kasım 2003 tarihinde Neve Şalom ve Beth İsrail Sinagoglarına aynı anda intihar saldırıları gerçekleştirerek Türkiye ve dünyanın gündemine girmiştir. Bu saldırılarda 26 kişi yaşamını yitirmiş, 300'ün üzerinde kişi de yaralanmıştır. Daha bu saldırıların yankısı sürerken bu defa 20 Kasım 2003 tarihinde İngiltere Başkonsolosluğuna ve HSBC Bankası binasına da eş zamanlı saldırılarda bulunulmuştur. Bu saldırılar sonucunda da 32 kişi yaşamını yitirmiş, 400'ü aşkın kişi yaralanmış ve 70'ten fazla araç kullanılmaz hale gelmiştir²⁹⁶. Bu saldırıların en dikkat çeken yanı ilk saldırıların Yahudi ibadethanelerine, ikinci saldırıların ise İngiliz kurumlarına karşı yapılmış olmasıdır.

El – Kaide üyelerinin İspanyayı hedef alan saldırısı ise 11 Mart 2004 tarihinde Madrid'de gerçekleşmiştir. Avrupa ülkeleri arasında ABD'ye en yakın müttefiklerden biri olan İspanya saldırıları da İstanbul'da olduğu gibi özellikle Irak işgaline misilleme olarak gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılar İspanya'nın başkenti Madrid'de dört ayrı trene koyulan toplam on bombanın patlaması ile gerçekleşmiştir. Bu saldırılar sonucu 191 kişi hayatını kaybetmiş, 1430 kişi de yaralanmıştır²⁹⁷. Bu saldırıların şehrin atar damarları olan ulaşım sistemlerinde olması ve yapılan saldırının sabah saatlerinde gerçekleşmesi saldırının bilançosunu da arttırmıştır. Bu saldırılarla Avrupa terörizm gerçeğini sınırları içerisinde yaşamış ve 11 Eylül saldırıları sonrası birçok önleme stratejisi geliştirmiş olmasına rağmen bu saldırılar sonrası gerçekle yüz yüze gelmiştir.

²⁹⁶ Necati Alkan, "Türkiye'nin Terörle Mücadele Deneyimi", *Uzakdoğu'dan Yeni Kıta'ya Terörle Mücadele, Der. İhsan Bal, Süleyman Özeren*, Ankara 2009, s. 131

²⁹⁷ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 120

7 Temmuz 2005 günü İngiltere'nin Londra kentinde metro istasyonlarında üç adet, yine bu kentin Tavistock Meydanı'nda bir otobüste patlayan bir adet olmak üzere, şehrin toplu taşıma merkezlerinde patlayan 4 adet bomba patlamıştır. Bu saldırılar sonucu toplam 52 kişi hayatını kaybetmiş, 700 kişi yaralanmıştır²⁹⁸. Bu saldırılar da Madrid'de olduğu gibi şehrin ulaşım merkezlerinde meydana gelmiştir. Bu saldırılarda İngiltere'nin hedef alınması ise 11 Eylül saldırıları akabinde başlayan ABD'nin küresel terörle mücadelesinin her safhasına en güçlü desteği veren ülke olmasıdır.

El- kaide terör örgütünün gerçekleştirdiği bu saldırıların temel amacı küresel terörle mücadelede ABD'nin yanında yer alan müttefiklerini hedef alarak onların her an tehlike içinde oldukları hissi verilmek istenmesidir. Aralarında bir yıl bile süre geçmeden gerçekleşen bu saldırılar; özellikle Irak Operasyonunun uluslararası destek alamaması ardından El – Kaide terör örgütü ve onun adına eylemler gerçekleştiren diğer örgütlerin, bunu iyi kullanarak propaganda faaliyetleri ile tekrar güç kazanması sonucu yapılmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrası oluşan hava ile yapılan ve uluslararası meşruiyeti dünyanın dört bir yanından gelen destek açıklamaları ile kanıtlanan Afganistan Operasyonunda çok iyi bir netice elde edilmiş ve terör örgütü El- Kaide'ye ağır bir darbe indirilmiştir. Hatta Amerikalı bir general; Usame Bin Ladin ve El – Kaide terör örgütünün Afganistan içerisinde ve dışarısında artık hiçbir eylem yapamayacağını belirterek, yapabilecekleri tek şeyin kaçmak ve saklanmak olabileceğini ve operasyon yapma kabiliyetinde ve pozisyonunda olmadıklarını belirtmiştir²⁹⁹. Fakat örgüt bitme noktasına gelmişken ABD'nin Afganistan'da yaptığı hataların ardından Irak'a yaptığı saldırı ABD ve müttefiklerine olan inancın iyice azalmasına sebep olmuştur. Bu da çökme noktasına gelen, hiçbir destek alamayan, bunlara ek olarak bölge halklarının da desteğini yitirmiş olan El-Kaide terör örgütü ve destekçilerinin; ABD'nin bu hatalarını propaganda malzemesi olarak kullanması ile birlikte tekrar

²⁹⁸ Sedat Laçiner, "Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği" *Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006, s. 321

²⁹⁹ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 229

can bulmasını, halk desteği ile lojistik destek almalarını sağlamıştır. Üyelerinin ve sempatanlarının kendilerinden kopmaması ve yeni üyeler kazanabilmek için örgüt; küresel çapta eylemler gerçekleştirme yoluna gitmiştir. Bu eylemlerden en çarpıcı olanları ise İstanbul, Madrid ve Londra saldırılarıdır.

El – Kaide terör örgütü elemanları, ABD’nin Afganistan’a yaptığı askeri müdahaleden sonra dünyanın pek çok ülkesine dağıtılmıştır. Ancak örgüt mensuplarının dünyanın pek çok ülkesinde bulunan bağlantıları devam etmiştir. El – Kaide bir şemsiye, bunun altında da Ortadoğu’dan Müslümanların yaşadığı Avrupa Kentlerine, oradan ABD’ye kadar uzanan alt bağlantıları mevcuttur³⁰⁰. Bu bağlantılar ise El – Kaide’ye vurulan ağır darbeler sonucu yeraltında kalmış fakat ABD’nin hatalı stratejileri karşısında tekrar güç bularak gün yüzüne çıkmaya başlamışlardır. ABD’nin diğer ülkelerin görüşlerini almadan geliştirdiği savaşım stratejileri sadece kendine değil, diğer ülkelere de önemli zararlar vermiştir. İstanbul, Madrid ve Londra saldırıları ABD’nin müttefiki olmanın bedelleri olarak ortaya çıkmaktadır³⁰¹.

Bu saldırıların, El - Kaide ve daha birçok etkin terör örgütünün savaşım stratejisi olan, her alanda savaş ve misilleme ilkelerine göre yapıldığı söylenebilir. Nitekim El Kaide lideri Bin Ladin; *“Eğer düşmanlar Müslümanlara ait toprakları işgal ediyorlar ve masum insanları kalkan olarak kullanıyorlarsa, bu bize düşmanlara saldırma yetkisi verir..... Amerika ve Müttefikleri Filistin, Çeçenistan, Keşmir ve Irak’ta Müslümanlara karşı katliam yapmaktadırlar. Müslümanların da ABD ve müttefiklerine karşı misilleme hakkı vardır”*³⁰², diyerek bu stratejinin eylemlerini haklı olduğunu kanıtlamada önemli pay sahibi olduğunu göstermiştir. Bu saldırılar sonrası kimsenin evinde rahat edemeyeceği tezi güçlendirilmek istenmiş ve gerçektende dünyanın 11 Eylül saldırılarından sonra daha az güvenli olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu saldırılar ile küresel terör örgütleri, ABD’nin en güçlü müttefiklerine bile rahatlıkla zarar verebilecek kapasitede olduklarını göstermişler ve ABD’nin

³⁰⁰ Necati Alkan, *a.g.e.*, s. 124

³⁰¹ İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 104

³⁰² İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 19

saldırlara maruz kalmayan diğer müttefiklerinin de aslında güvende olmadıklarını göstermek istenmiştir. Bu saldırılar sonrası özellikle İtalya, Fransa ve Danimarka’da alarm verilmiş, bu toplumlarda bir süre korku hakim olmuştur.

2. DEVLETLERİN ve ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN 11 EYLÜL SALDIRILARI ÇERÇEVESİNDE YAPTIĞI DÜZENLEMELER

11 Eylül saldırıları terörizmin acımasız yüzünü dünyaya yeniden gösteren bir saldırı olmuştur ve adeta terör yeniden tanınmıştır. Terörün ne denli büyük boyutlara ulaşabileceği ve ne denli kayıplar yaşatabileceği dünya kamuoyu tarafından bu acı tecrübe ile bir kez daha anlaşılmıştır. Saldırının büyüklüğü sebebiyle yarattığı şok etkisi, bir güvenlik bunalımı doğurmuş ve ortaya çıkan bu korku ortamını yenebilmek için hükümetleri ve uluslar arası örgütleri harekete geçirmiştir. Tehdit algılamalarının ve savunma mekanizmalarının, değişen terörizmle mücadelede ve onu önlemede başarısız olduğunu gören devletler yeni düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Özellikle Irak Operasyonu’na bir cevap olarak gelen İstanbul, Madrid ve Londra saldırıları hem ikinci bir şok etkisi yaratmış hem de yeni düzenlemeleri beraberinde getirmiştir.

2.1. Devletlerin Yaptığı Düzenlemeler

Devletler genel olarak belirtilen saldırılara tepkisel cevap vermişlerdir. Kanunlarında yaptıkları düzenlemelerin yanı sıra, terörle mücadele eden birimlerinde de bazı değişiklikler yapma yoluna gitmişlerdir. Bu başlık altında 11 Eylül saldırılarının direkt muhatabı olan ABD’nin ve bu saldırılara karşı yapılan operasyonlarda ABD’nin en büyük destekleyicilerinden biri konumunda olduğu için Madrid saldırılarına mazur kalan İspanya’nın yaptığı bazı düzenlemeler aktarılmaya çalışılacaktır.

2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yaptığı Düzenlemeler

ABD'nin 11 Eylül Saldırıları'nın hemen ardından ulusal tedbirler kapsamında gerçekleştirdiği reformlar ve bu reformları izleyen bir dizi yasal düzenleme gerçekleştirilmesinin temel nedeni, terör örgütlerinin ortadan kaldırılması, üyelerinin tespit edilmesi ve yargılanma süreçlerinin hızlandırılmasıdır. 11 Eylül Saldırıları'nın öncesinde ve saldırılar sırasında yapılan hataların tekrarlanmasını engellemek ve bu bağlamda muhtemel saldırıları gerçekleşmeden önlemek ise, bu reformların arkasında yatan diğer önemli nedenlerdir³⁰³. 11 Eylül olaylarına ilişkin ABD'de üç temel reform yaşandığı görülmektedir: PATRIOT Kanununun yasalaşması, 2004 tarihli İstihbarat Reformu ve Terörizm Engellenmesi Kanunu'nun kabul edilmesi ve İç Güvenlik Örgütü'nün (Department of Homeland Security) kurulmasıdır³⁰⁴.

2.1.1.1. İç Güvenlik Örgütü

İç Güvenlik Örgütü, kuruluş kanununun 2002 yılında tamamlanmış olmasına rağmen, uzun süren tartışmalar sebebiyle 2003 yılında faaliyete geçebilmiştir. ABD'de 22 kurumun bir çatı altında toplanmasıyla oluşturulmuş bu örgüt, 180.000 çalışanı ile en büyük federal kurumlardan biri olma özelliğini göstermektedir³⁰⁵.

Başkan Bush, Amerikan halkının daha güvende olmasını sağlamak amacıyla yönetimin büyük sorumluluğu bulunduğunu ve bunun için ilk adımın ulusal güvenliğin sağlanması adına atılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda

³⁰³ Tolga Çevik, *a.g.t.*, s. 59

³⁰⁴ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *"Terörizm ve ..."*, s. 184

³⁰⁵ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 185

kurulmasını önerdiği İç Güvenlik Örgütü'nün kuruluş gerekçelerini şöyle sıralamıştır³⁰⁶:

“Amerikan halkının güvende olması için; öncelikli görevi Amerikan toprağını savunmak olan; sınırlarımızın, taşımacılık alanlarının ve diğer kritik altyapı alanlarının güvenliğini sağlayacak; çoklu kaynaklardan gelen iç güvenlik istihbaratlarını en iyi şekilde sentez ve analiz edecek; her türlü olası tehdit ve tehlikelere karşı merkezi ve yerel yönetimler, özel sektör ve Amerikan halkı arasında etkin bir iletişim koordinasyonu sağlayacak; Amerikan halkını bio-terörizm ve diğer kitle imha silahlarına karşı korumaya yönelik çabalarımızı koordine edecek; bu konuda acil yardım için gerekli ekipman ve desteği en kısa sürede ulaştıracak; federal ilk yardım faaliyetlerini yönetecek ve daha fazla güvenlik elemanı bu alanda çalışacak; ve iç güvenlik için ayrılan kaynakların en etkin şekilde yönetilmesini sağlayacak bir kuruma ihtiyaç vardır. Bu da İç Güvenlik Örgütü'dür.”

2004 yılı İç Güvenlik Örgütü Stratejik Planı'na göre bu kurumun üç temel misyonu bulunmaktadır. Birinci olarak, ABD sınırları içerisinde bir daha terör saldırısı olmamasını sağlamak ve bu ülkede yaşayan insanlara daha güvenli bir ortam oluşturmak; ikinci olarak, bu ülkeyi terör saldırılarına karşı kapalı hale getirmek; üçüncü olarak da verilen zararları düşürmek ve diğer kurumlara bu türden suçların beklenmedik etkilerini ortadan kaldırabilmeleri yönünde stratejik destek vermek, olarak sıralanmıştır³⁰⁷. 2007 Ekim ayında yayınlanan yeni planda ise dördüncü bir amaç olarak, uzun vadede başarı elde etmek için bu örgütün güçlendirilmesinin sürdürülmesi eklenmiştir. İlk üç amaç ulusal çabaların organize edilmesine katkı sağlarken bu son amacın, örgütün ilkelerinin, çalışma sisteminin, yapısının ve bünyesindeki kurumların gelişimini ve sağlamlaştırılmasını öngördüğü belirtilmiştir³⁰⁸.

Bu örgüt terör konularında olduğu gibi diğer pek çok konuda da sorumluluklara sahiptir. Örneğin her türden felaket ve acil durumlara hazırlıklı

³⁰⁶ Tolga Çevik, *a.g.t.*, s. 65

³⁰⁷ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 185

³⁰⁸ Tolga Çevik, *a.g.t.*, s. 65

olabilmeleri için diğer kurum personeline eğitim vermek bu sorumluluklardan birisidir. Bu kurumun seyahat ve taşımacılık alanlarında da yetki ve sorumlulukları vardır. Bazılarınca temel insan haklarına saygısızlık olarak görülen ABD'ye giren herkesin fotoğraf ve parmak izlerinin alınması gibi işlemlerde yetki ve sorumluluk da bu kuruma aittir. Ayrıca örgüt, gerek yerel gerekse federal kurumlara, terörle veya afetlerle mücadele konularında yeni bulunan teknolojik gelişmeleri kazandıracak mali çalışmalar yapmakla da görevlidir. Ek olarak, ABD'nin teröre mağdur olma riskinin hesaplanması ve riskli alanların ortadan kaldırılması yönünde çalışmalar yapmak da bu örgütün sorumluluğuna verilmiştir³⁰⁹.

2.1.1.2. İstihbarat Reformu ve Terörizmin Engellenmesi Kanunu

11 Eylül Komisyonu'nun tavsiyeleri doğrultusunda; ABD'de faaliyet gösteren 15 farklı istihbarat örgütünün tek çatı altına toplayarak, tüm istihbarat kurumlarını organize edecek olan Ulusal İstihbarat Müdürlüğü 2004 yılında kabul edilen bu kanunla kurulmuştur. Senato tarafından atanacak olan bu müdür; ABD Başkanı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Ulusal İstihbarat Müdürlüğü, Ulusal İstihbarat Programı için yıllık bütçe oluşturmak; fon ve personel transferi yapmak; istihbarat topluluğu için üzerinde çalışılacak konuları belirlemek; istihbarat kaynak ve metotlarını korumak ve gerektiğinde yabancı istihbarat birimleri ile işbirliği yapmak gibi yetkilere sahiptir³¹⁰.

En temelinde bu kanun, istihbarat örgütleri arasında var olan duvarları yıkmak ve böylece bu örgütler arasındaki bilgi akışını sağlamak amacıyla çıkartılmıştır³¹¹. Bahse konu kanunla bu örgütlerin birbirleri ile işbirliği içinde çalışarak koordinasyonun artmasının sağlanması, böylece de istihbari faaliyetlerden beklenen faydanın artması amaçlanmaktadır.

³⁰⁹ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve...*, s. 185

³¹⁰ Tolga Çevik, *a.g.t.*, s. 73

³¹¹ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 189

Bu kanun ayrıca iki yeni kurum daha kurarak terörle mücadele konusunda daha fazla verim elde etmeyi planlamıştır. Bu kurumlardan biri, ulusal bazda terörle ilgili istihbaratın yapılacağı ve konu ile ilgili stratejik operasyonel planlamaların yapılacağı Ulusal Terörle Mücadele Merkezi'dir. İkinci kurum ise terörle mücadelenin en temel aktörü olan ve izlenecek tüm terörle mücadele stratejilerinin onun üzerine kurulması gerekli olan insan hakları ve özgürlükler çerçevesindedir. Gizlilik ve Sivil Özgürlükler Takip Örgütü, yeni kurulan hükümet kurumlarının insan haklarına saygılı bir şekilde hareket edip etmediklerini takip etmek amacıyla kurulmuştur.

2.1.1.3. PATRIOT Kanunu

Orijinal adı “Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001” (U.S.A. P.A.T.R.I.O.T.)³¹² kanunu olan düzenlemeden çalışmamızda PATRIOT Kanunu olarak bahsedilecektir. Bu yasanın Türkçe karşılığı ise “2001 Amerika’yı Terörizmin Engellenmesi ve Durdurulması için Gereken Uygun Araçları Sağlayarak Birleştirmek ve Güçlendirmek Yasası” (ABD Vatansever)³¹³ olarak çevirmek mümkündür.

PATRIOT Kanunu 2001 yılında kabul edilmiştir. Bu kanun 15’ten fazla federal yasal düzenlemeyi değiştirmiştir. Bu kanun aslen terör ve terörle ilgili konulara ilişkin çıkartılmış olmasına rağmen, aynı zamanda kara para aklama, dinleme, arama izinlerinin yetki alanlarının arttırılması, Uluslararası İstihbarat Takip Kanunu (FISA), çeşitli bilişim teknolojilerinin kullanılarak soruşturulmaların yürütülmesi, mali suçlar, sınır kontrolleri, uyuşturucu ve ihbar edenlerin ödüllendirilmesi³¹⁴ gibi alanlarda da bağlayıcı hükümler içermektedir. Kanunun en can alıcı noktası ise, federal ve yerel kolluk görevlilerine terör örgütü üyesi olduğuna

³¹² (http://www.fincen.gov/statutes_regs/patriot/) (17.06.2011)

³¹³ Joshua D. Zelman, “Uluslararası Hukukta Son Gelişmeler: Anti- Terörizm Mevzuatı – Bölüm II: Etki ve Sonuçları”, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi Kayıhan İçel, Editör Yener Ünver, Ankara 2008, s.295

³¹⁴ İbrahim Kaya, *a.g.e.* , s. 113

inanılan kişilerin dinlenmesi ve takip edilmesinde sıra dışı yetkiler tanınmasıdır³¹⁵. Saldırıların hemen ertesinde yürürlüğe giren ve 4 yıllık bir sürede yürürlükte kalacak bu kanun, 21 Temmuz 2005'te 16 maddesinden 14 maddesinin yürürlükte kalması kabul edilmiş ve kanun daimi nitelik kazanmıştır³¹⁶.

Bu yasanın en temel amacı, topluma zarar verme potansiyeli olan kişi ve grupları çok kısa bir sürede teşhis etmek ve üyeleri hakim önüne çıkartabilmek için gerekli adımları atmaktır³¹⁷. Yasada başlıca yapılmak istenen şey; istihbarat birimlerinin yeterli bilgi ve donanımına sahip olmasının önündeki yasal engellerin kaldırılması ve daha geniş yetkilerle donatılmalarını sağlamaktır. İstihbarat birimleri arasında bilgi paylaşımı hususunda sorun çıkmamasını temin etmek ve istihbarat paylaşımının düzenli ve devamlı şekilde yapılmasını kolaylaştırmak da amaçlardan birisidir. PATRIOT Kanunu, mevcut olan yasalarda güvenlik güçlerinin yetkilerini sınırlandıran ibareleri kaldırmıştır. 11 Eylül saldırılarının, bilgi yetersizliği ve güvenlik güçleri arasındaki bilgi paylaşımının karmaşık bir prosedüre sahip olması nedeniyle önlenemediği ileri sürülmüştür. Bu nedenle söz konusu yasada bilgi paylaşımı konusunda da değişiklikler yer almıştır. Ek olarak, yasa güvenlik güçlerinin ABD'de yaşayan herkes hakkında bilgi toplama konusundaki yetkilerini artırmıştır³¹⁸.

ABD Adalet Bakanlığı tarafından 2004 yılında yayınlanan “Sahadan Rapor: ABD PATRIOT Kanunu İş Başında” adlı rapor, bu kanunun temel amaçlarını ve ulaşılan noktaları belirten bir rapor hazırlamış ve bunları 4 başlık altında toplamıştır³¹⁹. Bu rapora göre:

“Federal hükümetin istihbarat paylaşımı kapasitesini artırmak” başlığı altında; istihbari faaliyetlerde bulunma yetkisi olan kurumlar arasında işbirliğini artırmak ve özellikle kolluk kuvvetleri ile istihbarat örgütleri arasında bulunan görülmez duvarı yıkmak için bir dizi düzenlemeler yapıldığı belirtilmiştir. Fakat

³¹⁵ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 186

³¹⁶ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 163

³¹⁷ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 186

³¹⁸ Arman Khanat, *a.g.t.*, s. 60 - 61

³¹⁹ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 186 - 187

halen örgütler arasındaki paylaşımın istenilen düzeyde olmadığı, bunu sebebinin ise işin sonunda takdirin kimin alacağını hesabı olduğu söylenmiştir.

“*Terörle mücadelede kullanılan yasaların sertleştirilmesi*” ise bahse konu yasaların gözden geçirilerek daha sert bir şekilde sokulması amacını yansıtmaktadır. Bu işlemde amaç olarak, teröristleri sokaklardan sürekli uzaklaştırılmak gösterilmiştir. Bu sebeple de kanunun ıslah edebilme özelliği göstermediği için eleştiriye maruz kaldığından bahsedilmektedir.

“*Terörizmi soruşturan kurumların önündeki engellerin kaldırılması*” başlığında ise polis soruşturmalarında lazım gelen bazı hukuki izinleri esneterek, ilgili kolluk görevlisine zamandan tasarruf etmesi sağlanmış ve taktiklerini kullanabilmesi için daha geniş yetkiler verildiği görülmektedir.

“*Yeni teknolojiyi takip edebilmek için kanunları çağın gereklerine göre değiştirmek*”; teröristlerin teknolojik imkanları kullanabilme kapasitelerinin artmasından dolayı, kolluk güçlerinin de teknolojiyi kullanma kapasitelerini arttırmak için gerekli görülmüştür. Yeni kanunla, telefon dinleme ve kişi takibinde yeni teçhizatların kullanılması önündeki yasal engeller kaldırılmıştır.

PATRIOT Kanunu, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerini ve özellikle demokrasi gibi ABD’nin temel değerlerini hiçe saydığı eleştirilerine mazur kalmıştır. Kanunla birçok ihtilafli düzenleme yapılmıştır. ABD’nin en geniş insan hakları örgütlerinden biri olarak kabul edilen Amerikan Sivil Hakları Örgütü (ACLU) tarafından üzerinde yeterince tartışılmadan çok acele çıkartılmış yasal bir düzenleme olduğu eleştirisi getirilmiştir³²⁰. Yasanın getirdiği savunma hakkına ilişkin sınırlamalar, özel yaşama müdahaleyi kolaylaştırması, ifade hürriyetinin sınırlanması gibi konular, hukukun üstünlüğüne vurulan bir darbe olarak görülmektedir. Bu kanun, kanuna aykırı elde edilmiş delilleri dahi mahkeme sonucuna etki edebilecek deliller olarak kullanılabilmesinin yolunu açmıştır³²¹. Bu kanunun getirdiği başka bir yenilik de, hükümetin internet ya da başka türden ağlar

³²⁰ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve ...*, s. 186

³²¹ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 163

üzerinden kişileri, makul bir şüphe nedeni olmaksızın takip etme yetkisi vermesidir. Bu yasayla eğer kolluk kuvvetleri soruşturmada kullanılabileceğine inanıyorsa, insanların bağlandıkları internet adreslerini, bağlanılan zaman dilimini, süresini ve e-mail alabilme yetkisi ile donatılmıştır³²².

PATRIOT Kanunu ile Göç ve Vatandaşlık Kanunu'nda yapılan değişiklikler en çok eleştiri alan düzenlemelerden birisi olmuştur. Bu kanunun “Terörizm ile İlgili Tanımlamalar” başlığını taşıyan 411. maddesinde yer alan terörist faaliyet, terörist faaliyette bulunma/katılma terimlerinin geniş birer tanımı yapılmış; bu tanımlamada herhangi hukuk dışı bir faaliyet sırasında silah kullanılmasını da içerecek şekilde terörist faaliyet tanımını genişletmiştir. Bu genişletmede sınır dışı edilebilecek yabancıların sayısının artması sonucunu doğurmuştur. Bu yasa ile malvarlığı aleyhinde veya silah kullanımı içeren bir suçu işleyen yabancıнын, bu suçu başka ülkede işlese dahi sınır dışı edilebileceğine hükmolunmuştur. Aynı şekilde terörist faaliyet terimine eklenen bir tanımlamaya göre; bir yabancı, terörist bir örgüte üye olduğu iddia edilen bir arkadaşına veya ailesine sadece yiyecek içecek ve barınma sağladığında, bu kişilerin bu tür bir faaliyete dahil olduğunu bilmesi bile sınır dışı edilebilecektir. Aynı kanunun 412. maddesi ise Adalet Bakanı tarafından, bir yabancıнын terörist olduğuna dahil makul sebepler olduğuna dair karar verildiğinde süresiz olarak gözaltına alınmasına imkan tanımaktadır³²³.

PATRIOT Kanunu'nda geçen, terörle mücadelede şüpheli teröristlerin gözaltı sürelerinin belirsizliğini, kanuni haklarından yararlanamayacağı ve insan olma nedeniyle kazanılan haklarından yararlanamayacakları yönündeki hükümlerine de birçok eleştiri getirilmiştir. Uluslararası arenada ortak kabul edilen ve ülkelerin de kanunlarında geçen “Herkes, suçu ispat edilinceye kadar suçsuzdur” hükmüne dayanarak terör şüphelilerinin de, suçları ispat edilene dek suçlu sayılamayacağı, gözaltında bulunan kimselere avukat tayin edileceği ve adil şekilde yargılanacağı

³²² Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve...*, s. 186

³²³ Joshua D. Zelman, *a.g.m.*, s. 296 - 297

hususlarının önemine dikkat çekilmiş ve bu tip haklardan hiçbir koşulda vazgeçilemeyeceği vurgulanmıştır³²⁴.

Görüldüğü gibi yasa, hükümet ve organları üzerindeki yargı denetimini, kamunun hesap verebilirliğini ve hükümet tasarruflarına karşı hukuk yoluna başvurma imkanını azaltmıştır³²⁵. PATRIOT Kanunu özellikle gizlilik ile ilgili olarak eleştirilmiş ve yapılan kanunun hükümetin insan ve örgüt takip etmede en yüksek seviyede yayılmış otoritesi olduğu belirtilmiştir. Bu kanunla getirilen bazı düzenlemeler, ABD Anayasası'nın 4. maddesinde belirtilen temel insan haklarına ve ABD Hukuku'nda *due process*³²⁶ olarak adlandırılan hukukun egemenliği ilkesine aykırılık içermektedir³²⁷. Bu düzenlemeler temel insan haklarını ihlal eden unsurlar barındırdıkları gerekçesiyle demokrasiyi ayaklar altına almakla suçlanarak eleştirilmektedir³²⁸. Birçok insan hakları örgütü, hukukçular ve akademisyenler tarafından da; PATRIOT Kanunu ile temel insan haklarının ihlal edildiği ve bunun da Amerika gibi özgürlüğü benimsemiş bir ülkeye yakışmayacağı ileri sürülmüştür. Amerikan Sivil Hakları Örgütü, "Vatandaşlık Yasası Amerika'nın adalet sistemini yanlış yöne sürüklüyor" diyerek yapılan uygulamalara karşı çıktıklarını belirtmişler, Amerikan Göçmenler Avukat Örgütü ise ABD Anayasası'nın PATRIOT Yasası ile ayaklar altına alındığı dile getirmiştir³²⁹. Ayrıca yasa; terör zanlılarına ilişkin olarak birçok insan hakları kuralını ihlal ettiği, terörle mücadele gerekçesiyle özel hayatın ve haberleşmenin gizliliği ilkesini çiğnediği, ABD'de bulunan yabancılara ilişkin tanınan insan haklarının ilke yurttaşlarına oranla çok daraltıldığı ve böylece ciddi ayrımlar yapıldığı, kişilerin fişlendiği gibi pek çok nedenden dolayı insan hakları savunucuları tarafından da eleştirilmektedir³³⁰.

³²⁴ Arman Khanat, *a.g.t.*, s. 65

³²⁵ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 163

³²⁶ Amerikan Anayasası'nın 5. Ve 14. Değişiklik hükümlerinde düzenlenen bu terim, hukuk krallarına sıkı sıkıya bağlı olmayı ifade etmektedir. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin birçok korumanın temelini oluşturan bu kavram, zaman içinde gösterdiği gelişmeyle artık sadece usuli korumaları değil, maddi hukuka ilişkin korumaların sağlanmasında da etkili bir araç haline gelmiştir. (*Joshua D. Zelman, a.g.m*)

³²⁷ Süleyman Özeren - Hüseyin Cinoğlu, *Terörizm ve*, s. 188

³²⁸ Göş. yer

³²⁹ Arman Khanat, *a.g.t.*, s. 64

³³⁰ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 113

Amerikan yasalarında özgürlükleri kısıtlayacak şekilde bu denli değişiklikler yapılmasının temel sebebi ise ABD'deki özgürlük orijinli yaşam şeklinin, ülkeyi terörist saldırılara açık hale getirdiği düşüncesidir. ABD'deki sivil hak ve özgürlüklerin çok olması nedeniyle bu özgürlük ortamının teröristlere eylemlerini hazırlayabilmek ve uygulayabilmek için rahat bir ortam sunduğu temeline dayanan bu düşünce, saldırılar sonrasında ulusal tedbirler çerçevesinde oluşturulan ağır yasa ve uygulamaların zeminini oluşturmuştur. Saldırıların ardından ülkedeki özgürlüklerin sınırlarına yönelik sorgulamalarda bulunan Amerikan Yönetimi, güvenlik adına özgürlüklerden yana bir takım kısıtlamalara gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Amerikan Yüksek Mahkemesi yargıçlarından Sandra Day O'Connor; *“Önümüzdeki dönemde ülkemizde daha önceden hiç görülmemiş ölçüde kısıtlamalara şahit olacağız...”* diyerek anayasada yapılacak sınırlamaların ilk sinyallerini vermiştir³³¹. Gerçektende ABD tarihine bakıldığında, 11 Eylül'den fazla kayıp ve zarara uğrandığı dönemlerde bile, ülkede güvenlik nedeniyle özgürlükler üzerinde bu kadar baskı yapılmamıştır³³².

Kısacası birçok yönden eleştirilen ve ABD Anayasası'nda belirtilen insan haklarına aykırı bulunan PATRIOT Yasası ve diğer düzenlemeler, tıpkı 11 Eylül Saldırıları gibi Amerikan insanının hayatında yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu düzenlemelerin ardından yönetimin, baskı ve etkisini hayatının her alanında hissetmeye başlayan Amerikan halkı; ABD'nin, uğruna savaşlar yaptığı ve dünya üzerine yaymaya çalıştığı; en önemlisi de Amerikan toplumunu bir arada tutan en önemli unsurlar olan demokrasi ve insan hakları ilkelerini yeniden sorgulamaya başlamıştır. Özgürlükler ve bu özgürlüklerin korunması, yani insanların güvenli bir şekilde hak ve özgürlüklerini rahatça kullanabilmeleri; Amerika'nın kuruluşundan beri, bu ülkenin en temel değeri olagelmıştır. Zira bu ülke “Özgürlükler Ülkesi” olarak nam salmıştır. Fakat 11 Eylül saldırıları sonrası yine temel hak ve özgürlükleri korumak bahanesi ile bu hak ve özgürlüklere hiç olmadığı kadar kısıtlamalar getirmiştir. Bu da Amerika'nın üzerine kurulduğu değerler sistemine yabancılaşması anlamına gelecektir ki bu yabancılaşma özgürlüklerin içinin boşaltılması sonucunu

³³¹ Tolga Çevik, *a.g.t.*, s. 69

³³² Arman Khanat, *a.g.t.*, s. 64

doğuracaktır. Bu şekilde sıkı sıkıya bağlandığı değerleri ihlal eden bir sistem ise zayıflayarak yıkılmaya mahkumdur. Amerika Bağımsızlık Bildirgesi'ni kaleme alan asıl kişi olan ve ABD'nin "kurucu babalarından" sayılan Thomas Jefferson'nın "*Biraz düzen için biraz özgürlükten feragat eden bir cemiyet ne özgürlüğü ne de düzeni hak edecek; bilakis her ikisini de kaybedecektir*"³³³ sözü ise bu durumu çok güzel bir şekilde ifade etmektedir.

2.1.2. İspanya'nın Yaptığı Düzenlemeler

İspanya terörle mücadele alanında dünyanın en tecrübeli ülkelerinden biridir. Uzun yıllar ayrılıkçı terör örgütü "Euzkadi Ta Askatasuna" (ETA, Bask Anayurdu ve Özgürlük) ile mücadele eden İspanya, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin en yakın müttefiklerinden biri olmuş ve küresel terörle savaşta etkin rol almıştır. Ayrıca 2004 yılında gerçekleşen Madrid terörist saldırıları ile de El-Kaide terörünü yakından yaşamıştır³³⁴. Bu sebeple İspanya'nın 11 Eylül saldırıları sonrası terörle mücadele adına ortaya koyduğu eylemleri incelerken, İspanya'nın terörle mücadele kültürüne ve tecrübesine değinmek yerinde olacaktır.

2.1.2.1. İspanya'nın Terörle Mücadele Tecrübesi

İspanya, özellikle coğrafi konumunun bir sonucu olarak, tarih boyunca, farklı krallıkların ve etnik grupların bir coğrafya özelliği göstermiştir. Bask dilini konuştukları ve aynı isimli bölgede yaşadıkları için Basklar olarak anılan insanlar, İspanya'daki bu etnik gruplardan önemli bir tanesini oluşturmaktadır.

Bask sorunu, Basklıların dil, kültür ve köken itibarı ile İspanya'nın geneline hakim olan dokudan farklı olduğu tezi üzerine kuruludur. Basklar İspanya'daki etnik gruplar içerisinde Latin kökenli olmayan tek gruptur. Diğer etnik gruplara göre,

³³³ Joshua D. Zelman, *a.g.m.*, s. 294

³³⁴ Yılmaz Şimşek, "İspanya'nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği", *Uzakdoğu'dan Yeni Kıta'ya Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2009, s. 244

sayıları daha az olan, kendi dillerini en az bilen grup olmalarına rağmen, Basklıların gösterdiği ayrılıkçı eğilimler daha çok öne çıkmıştır. Bu ayrılıkçı eğilim ise; Bask bölgesinin en önemli iki sanayi şehri Bilbao ve San Sebastian şehirlerinde geniş taban bulacak olan, bağımsız bir Bask Devleti kurmak amacı taşıyan, ETA adlı terör örgütünün 1959 tarihinde kurulmasına sebep olacaktır.³³⁵

2.1.2.1.1. Bask Sorunu ve ETA'nın Kuruluşu

Bask bölgesi 1812 yılında kabul edilen merkezîyetçi anayasaya kadar otonom bölge olma özelliğini sürdürmüş, fakat yeni anayasa ile bu otonom özellik yavaşça merkezîyetçiliğin lehine değişmeye başlamıştır. 1876 tarihine gelindiğinde ise Bask bölgesine verilen ayrıcalıklar tamamen kaldırılmıştır. Bu gelişmeleri takiben kurulan Bask Milliyetçi Partisi, bu bölgede ayrıcalıklar elde etmek yolunda bazı mesafeler kazanmıştır. 1936 yılında başlayan iç savaş sırasında ise otonom bir Bask Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Fakat bu hükümet 8 ay kadar yaşayabilmiştir. General Franco'nun emrindeki güçler henüz iç savaş sürerken Bilbao şehrini işgal ederek Bask bölgesini tamamen kontrol altına almıştır³³⁶. Cumhuriyetçiler ve milliyetçiler arasında gerçekleşen ve temelinde etnik veya kültürel çatışmalar değil, yönetim sistemi üzerindeki anlaşmazlıklar bulunan³³⁷ iç savaşın sonrasında ülke yönetimine iç savaşın galibi konumundaki milliyetçi General Franco el koymuştur. Franco 1939 – 1975 yılları arasında ülkesini faşist bir diktatörlükle yönetmiştir. Bu dönemde devlet merkezîyetçi bir yapı oluşturulmuş ve bölgeselcilik ve özerklik gibi yaklaşımlar terk edilmiştir. İç savaş sonrasında ise başta Bask Milliyetçi Partisi yöneticileri başta olmak üzere, Bask milliyetçiliğini savunan merkez kadrolar İspanya dışına sürülmüştür³³⁸. Franco yönetiminin amacı Bask milliyetçiliğini büyümeden bastırmak olmuştur. Bu sebeple Bask dili Bask bölgesinde yasaklanmış, Bask milliyetçilerinin mallarına el konulmuş ve bazı Basklılar faili meçhul

³³⁵ Osman Metin Öztürk, "Avrupa ve Orta Doğu Ülkelerinin Terör Karşısındaki Konumları", *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000, s. 158

³³⁶ Emin Gürses, *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi: IRA-ETA-PKK*, 2. Basım, İstanbul 2001, s. 57

³³⁷ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 122

³³⁸ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.109

cinayetlere kurban gitmişlerdir³³⁹. Franco rejimi, tüm otonom yönetimleri yasaklamış, liderlerini sürgüne göndermiş, hapsetmiş veya idam ettirmiştir. Tüm bölgesel semboller, bayraklar ve tüm kamu alanları ile eğitimde otonom bölge dillerinin kullanılması yasaklanmış ve milliyetçi istekler hiçbir zaman düzenli ve sistematik bir şekilde ifade edilme imkanı bulamamıştır. Bu dönemde görüldüğü üzere bölgesel milliyetçi taleplere tamamen baskı ile karşılık verilmiştir³⁴⁰.

Franco rejimi, Bask Bölgesi üzerindeki baskılarını arttırdığı oranda Basklılar arasında milliyetçi – ayrılıkçı isteklerin körüklenmesine yol açmıştır. Franco yönetimi bölgesel, kültürel, eğitim ve dil üzerinde baskılarını arttırmıştır. Bask ayrılıkçıları, Franco'nun aşırı merkeziyetçi ve baskıcı tutumuna bir tepki olarak (özellikle genç militanlar tarafından) Bask Milliyetçi Partisi'nin yumuşak tutumuna karşı tavır almışlardır. Amaçlarının Bask bölgesinin bağımsızlığı ve Fransa'daki Bask bölgesiyle bütünleşmek olduğunu açıklayan bir grup, bu amaçlarına ulaşmanın tek yolunun silahlı mücadeleden geçtiğini vurgulamıştır. Bu görüşler doğrultusunda ise 31 Temmuz 1959 tarihinde ETA adı altında bir örgüt kurulmuştur³⁴¹.

ETA temel argümanını Bask bölgesinin, İspanya'nın bir kolonisi olduğu ve bölgenin ekonomik, siyasal, kültürel olarak sömürüldüğü üzerine kurmuştur. Bu sömürüyü def ederek bağımsızlığa ulaşma yönündeki stratejisini ise; İspanyol polisi, askeri ve sivil muhafızlara karşı silahlı mücadeleyi başlatarak, güvenlik güçlerinin bu durum karşısında harekete geçerek Bask bölgesinde baskıları arttırması; böylece Basklıların da doğacak duruma tepki göstermesi ile ETA'ya üye katılımı, maddi ve manevi destek artması ve tüm bu olayların sonucu olarak da Madrid'in yükselen Bask muhalefetine karşı direnemeyerek Bask bölgesini terk etmesidir³⁴². 1960'lı yıllarda bu strateji ile bir çok eylem teşebbüsünde bulunan ETA'nın ilk ciddi eylem süreci 1968 yılında örgüt mensuplarının aracını durduran bir trafik polisinin öldürülmesi ile başlamıştır. Bu saldırı sonrası polisin yaptığı operasyon sonucu bir örgüt mensubu öldürülmüş, akabinde ise bir polis şefi ETA tarafından evinde

³³⁹ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 58

³⁴⁰ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 123

³⁴¹ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 59

³⁴² Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 64

vurularak öldürülmüştür³⁴³. Bu eylem zinciri ile ETA şiddeti bir araç olarak kullanmaya başlamış ve zincirleme şekilde şiddet eylemleri ve bunlara karşı alınan tedbirler birbirlerini takip etmişlerdir.

ETA'nın şiddet eylemleri süresince toplam 2367 kişi yaralanmış, 817 kişi hayatını kaybetmiş ve toplam 3426 terör saldırısı düzenlenmiştir. Buna ek olarak, ETA'nın gençlik kollarınca 3761 kez sokaklarda şiddet eylemlerinde bulunulmuştur³⁴⁴. İspanyol yönetiminin ise bu terörist saldırıları farklı dönemlerde farklı şekillerde olmuştur. Özellikle Franco yönetimi esnasında sert ve tepkisel bir süreç ile yürütülen mücadele stratejileri, anayasal monarşiye geçişle yerini daha demokratik ve insancıl yöntemlere bırakmıştır. Franco döneminin biterek, anayasal monarşiye geçilmesi ile bölgesel haklar tekrar özgürlük kazanmış fakat bu durum ETA'nın faaliyetlerini azaltmadığı gibi arttırmıştır. Bu sebeple İspanyol hükümetleri çok zorlu bir terörle mücadele deneyiminden geçmişler ve sık sık sabırları ETA'nın gerçekleştirdiği eylemlerle sınanmıştır.

2.1.2.1.2. İspanya'nın Terörle Mücadele Stratejisi

İspanya 1968 yılında tanıştığı ayrılıkçı terörizm ile hem diktatörlük hem de demokrasi döneminde mücadele etmiştir. Diktatörlük döneminde General Franco'nun bölgesel milliyetçi hareketlere karşı büyümeden başının ezilmesi anlayışına karşı; demokratik düzende haklara saygı çerçevesinde geliştirilen bir anlayış hakim olmuştur. Bu sebeple İspanya'nın terörle mücadele stratejisi bir birinden çok farklı iki anlayışla şekillendiği için, bu bölüm iki farklı başlık altında incelenecektir.

³⁴³ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 254

³⁴⁴ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 123

2.1.2.1.2.1. Franco Dönemi

Francco dönemi, iç savaşın General Franco önderliğindeki milliyetçilerle kazanılmasından, General Franco'nun ölümüne kadar olan 1939 – 1975 yılları arasını ifade etmektedir. Bu dönemde iç savaş sırasında karşı tarafta yer alan Katalanlar ve Basklar “ulusal hainlik” suçlanmışlar; 1955 yılında çıkartılan bir yasa ile de bütün yerel birimler üzerinde çok sıkı merkeziyetçi bir yapı kurulmuştur. Tüm Bask eyaletlerinin ekonomik ve idari otonomileri kaldırılmış ve Baskça yasaklanmıştır³⁴⁵. Fakat uygulanan bu baskılar, fikirleri yok etmemiş dahası sistemli şiddete dönüşen bir ivme kazanmıştır³⁴⁶.

1968 yılında ETA tarafından ilk şiddet eylemine başvurulmasına ise yönetim bölgede olağanüstü hal ilanı ile karşılık vermiştir. Meydana gelen bu ilk eylemin ardından onlarca tutuklama meydana gelmiştir. Basklılarında bu duruma daha fazla eylemle karşılık vermesi ise İspanyol yönetimini kısır bir döngüye sürüklemiş, örgüt üyelerine karşı büyük bir tutuklama kampanyası başlatılmıştır. Bu uygulamalar, örgüt adına eylemde bulunmamış, örgütle doğrudan irtibatı olmayan ancak örgüte karşı sempati duyan yüzlerce insanı da kapsamıştır³⁴⁷.

Francco döneminde, yıpranmaması için, orduya direkt olarak terörle mücadele konusunda öne çıkmalarını sağlayacak çok aktif görevler verilmemiş³⁴⁸ olmasına karşılık; iç güvenliği yöneten “*Guardia Civil*” ve polis teşkilatı bu dönemde orduya bağlı olarak çalışmış ve yöneticileri de ordu içerisinden seçilmiştir. Dolayısıyla Franco rejimi süresince teröristlere karşı polis kurumu adı altında askeri önlem ve uygulamalar ile cevap verilmiştir³⁴⁹.

Ceza adalet sistemi de bu dönemde baskı üzerine kurulmuştur. Terör ve terörist tanımının kanunlarda geniş tanımlarının bulunması, örgüte sadece sempatan düzeyinde yakınlığı bulunan kişilerinde terörist olarak algılanmasına sebep olmuş,

³⁴⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.116

³⁴⁶ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 279

³⁴⁷ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 267

³⁴⁸ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s. 160

³⁴⁹ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 125

hiçbir suç isnadı olmaksızın uzun gözaltılar yapılmıştır. Ayrıca pek çok ETA örgüt üyesi idamla yargılanmış, bazıları özellikle dış baskılardan dolayı idam edilmezken, birçoğu Franco'nun onayı ile idam edilmiştir. Franco yönetiminin güvenlik tedbirlerinin daha da arttırması ile birlikte ise ETA'nın karşı silahlı saldırıları artmıştır. Özellikle 1970 sonrası dönemde eylem sayısı bir hayli fazladır³⁵⁰. Franco rejiminin bölgesel taleplere olan baskısı, doğal olarak terör saldırıları neticesinde daha da artmıştır. Bu dönemde terör olaylarına karşı tepkisel yaklaşım ve ETA'nın terör stratejisine katkıda bulunulmuştur. Nitekim ETA'nın terör stratejisi çatışma sarmalından oluşmaktadır ki bu strateji eylemin baskıyı arttırmasını ve bu artan baskının da ezilenlerin bilinçlenmesini sağlamasından oluşmaktadır. Sarmalın her dönüşünde de eylemin şiddetinin artması da doğal bir sonuçtur³⁵¹.

Tüm bunlardan öte; Franco döneminde Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) tarafından oluşturulan raporlarda, İspanya'nın "Bask milliyetçiliğine sistematik işkence yaptığı" tespit edilmiştir³⁵².

2.1.2.1.2.2. Demokrasi Dönemi

20 kasım 1975'te Franco'nun ölümünden iki yıl sonra demokratik seçimler yapılmış ve otoriter bir rejimden anayasal monarşiye geçiş yaşanmıştır. İspanya'nın demokratik bir ülke olarak küresel terörizme karşı geliştirmiş olduğu 21. Yüzyıl perspektifinin temelleri, bu geçiş süreci ile birlikte yaşanmıştır³⁵³.

İspanya, 1978 Anayasası ile otonom bölgelerden oluşan bir devlet haline getirilmiştir³⁵⁴. 1979 yılının Ekim ayında yapılan bir referandum ile de; ülke bütünlüğü ve milliyetlerin özerkliği gözetilmek kaydıyla oluşan yeni otonom yapı kabul edilmiştir. Bask bölgesi de bu bölgelerden birisi olmuştur. Her bölge, o bölgeye ilişkin kanunları yapan ayrı bir parlamentoya sahip kılınmıştır. Merkezi yönetim dış politika, savunma, yargı ve ekonominin genel yönetimi konularını kendi

³⁵⁰ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 69

³⁵¹ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 124

³⁵² Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.122

³⁵³ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 124

³⁵⁴ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 71

üzerine almış; bunun dışında kalan alanlardaki yetkiler, özel kanunlarla bölgelere devredilmiştir. Merkezi yönetime de, yerel parlamentoların çıkarmış olduğu kanunları değiştirme yetkisi tanınmıştır³⁵⁵.

Bask bölgesi bu yeniliklerden diğer bölgelere nazaran daha fazla faydalanmış ve kendi polis teşkilatını dahi kurabilmiştir³⁵⁶. Yeni anayasa çerçevesinde, Bask bölgesinde resmi dairelerde İspanyol bayrağının yanı sıra Bask bayrağının kullanılması; İspanyolcanın yanı sıra Bask dilinin de resmi dil olması; Bask dilinde eğitim, öğretim ve radyo – televizyon yayınlarının yapılması imkanı tanınmıştır. Bölgeler mali özerkliğe sahip kılınmış; vergilerin toplanması ve dağıtılması merkezi yönetime bırakılmakla birlikte, gelir ve kurumlar vergisi dışında kalan vergilerin kullanımı bölgesel yönetimlere bırakılmıştır³⁵⁷.

Fakat yeni anayasayla getirilen bu değişiklikler de Bask bölgesindeki terör sorununun çözümüne yetmemiş, ETA ve 1978 yılında ETA'nın legal faaliyet alanı olarak kurulan Herri Batasuna Partisi (HB), tam bağımsızlıktan taviz verilmeyeceğini açıklamıştır. ETA 1980 yılının Eylül – Ekim – Kasım aylarında 36 kişiyi öldürerek o güne kadar olan şiddet eylemlerinde rekor kırmıştır³⁵⁸. 1978 – 1980 arasındaki anayasa hazırlama ve yerel parlamentolara geçiş döneminde ise toplam 280 insanın ölümüne neden olmuştur³⁵⁹. Görüldüğü gibi terörizmle mücadelede hak ve özgürlük artırımı terörizmle mücadelede yardımcı etmenlerin başında gelse de tek başına hiçbir şey ifade etmemektedir. Terörizmle mücadele birçok etmenin bir araya gelmesi ile başarıya ulaşmakta ve bunların başında da sosyal alanda adil bir yönetimin ve düzenin oluşması, demokrasi ve temel özgürlüklerin herkesçe eşit kullanılması gibi fırsat ve onur eşitliğine dayalı bazı somut adımların atılmış olması ve bunların halk tarafından içselleştirilerek, desteğinin sağlanması gerekmektedir. Bunun içinde azımsanmayacak ölçüde zorlu bir sürecin geçmesi ve halkın bu süreç içerisinde ikna olması gerekmektedir. İspanya da 1978 anayasası ile bu sürecin başlangıcı için büyük bir adım atmış ve doğal olarak bu adım terörü durdurmaya

³⁵⁵ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s. 161

³⁵⁶ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 124

³⁵⁷ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s. 161

³⁵⁸ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 72

³⁵⁹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.124

yetmemiştir. Fakat İspanyol hükümetleri diğer adımlarda da iyileştirmeler yaparak topyekun şekilde teröre karşı durabilmek için düzenlemeler yapmaktan vazgeçmemiştir.

Terörle mücadele organizasyonunun demokratikleşerek etkin bir hal alabilmesi için İspanya’da öncelikle polis teşkilatı içerisinde düzenlemelere gidilmiştir. Bunun için polis teşkilatı içerisinde bulunan askeri yapılanma ve özelliklere son verilmiştir. Yasal olarak orduya bağlı olan polis teşkilatı İçişleri Bakanlığı’na bağlanarak sivilleştirilmiş, eskiden askerlerden oluşan üst düzey yönetici kademesi tasfiye edilerek sivillerden meydana gelen bir üst düzey yönetim kademesi oluşturulmuştur³⁶⁰. Buna ek olarak Terörle Mücadele Merkezi Komitesi, Polis Özel Harekat Birimi ve Jandarma Teşkilatına bağlı Özel Terörle Mücadele Birimleri oluşturulmuştur. İlerleyen dönemlerde ise Jandarma teşkilatı da İçişleri Bakanlığına bağlanmış ve üst yönetimi sivilleştirilmiştir. Özellikle terörle mücadele eden polis ve jandarma birimlerine özel eğitimler verilerek terörist ile etkin mücadele sağlanması amaçlanmıştır. Bu birimlere hizmet verdikleri halkın tarihi ve kültürel özellikleri ile mücadele ettikleri terör örgütünün ideolojisi ve halkla bağlantıları konusunda, yoğun bir eğitim verilmiş ve özellikle güvenlik güçlerinin sempatican - militan ayrımı yapması ve bunlara farklı yaklaşması üzerinde durulmuştur³⁶¹.

Bu dönemde terörle mücadele birimlerinin yetki ve kapasiteleri de arttırılmıştır. Terör suçunun kapsamı daraltılmış ve dolayısıyla gerçekten terör suçuna karışmamış kişilere karşı suiistimal ve hak ihlalleri önlenmiştir³⁶². Terörizm suçları “olağanüstü” suçlar kapsamından çıkartılarak “örgütlü” suçlar kapsamına alınmıştır. Yargılamada ise “olağan mahkeme” ve “doğal hakim” ilkesi geçerli kılınmıştır³⁶³. Ayrıca 10 gün olan gözaltı süresi ilerleyen dönemle kısıtlanarak 4 güne indirilmiştir. Ayrıca İspanyol Ceza Yasası’na eklenen bir madde ile örgüt mensuplarının silahlı mücadeleyi reddetmeleri akabinde serbest bırakılmalarını ve

³⁶⁰ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 125

³⁶¹ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s. 161

³⁶² Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 271

³⁶³ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s. 161

sürgünden dönmelerini öngören bir düzenleme getirilmiş ve silahı mücadeleyi reddeden örgüt mensuplarının topluma kazandırılması sağlanmıştır³⁶⁴.

İspanya bu dönemde aldığı adli ve polisiye tedbirleri siyasi, ekonomik ve sosyal alan faaliyetleri ile de desteklemiştir. Tüm bu tedbirlerin eş zamanlı olarak yürütülmesini ve uygulanması için çeşitli planlar devreye sokulmuştur. İspanya'nın yapmış olduğu bu başarılı girişimler ülkenin AB'ye girebilmek adına yaptığı demokratikleşme uygulamaları ile de paralellik göstermektedir. Hatta denebilir ki İspanya'nın bu ETA'ya karşı bu dönemdeki başarısı, AB'ye giriş süreci ile yapmış olduğu demokratik açılımlar ve buna bağlı uluslararası anlaşmalarla başlamıştır³⁶⁵. Yeni demokrasi anlayışıyla çok kültürlü ve farklı geleneklere sahip toplumsal yapının anayasa ve diğer yasaların sağladığı güvenlik şemsiyesi altında, yerel yönetimlere yansması sağlanmış ve bölgeler arasındaki ekonomik dengeyi sağlamak için ekonomik kaynak aktarımı ve alt yapı yatırımları yapılmıştır. Yine farklı grupların siyasal süreçte kendilerini ifade edebilmeleri ve taleplerini hiçbir baskıya maruz kalmadan iletebilmeleri için, örgütlenerek siyasi platforma yönelmesi sağlanmıştır³⁶⁶. Bu süreçte ETA'nın siyasi kolu olan HB partisinin faaliyetleri de yasallaşmıştır³⁶⁷.

Tüm bu adımlarla beraber teröristleri yurt içinde yalnız bırakmak ve ETA'nın sosyal kabulünü en aza indirebilmek amacıyla; Bask bölgesindeki demokratik taraflarla siyasi uzlaşma sağlamak için bir dizi anlaşmalar yapılmıştır. ETA'nın eylemlerini lanetlemeyi reddeden tek parti olan HB hariç tüm partiler bu anlaşmalara taraf olmuştur. Böylece terör örgütünün sosyal kabulü en aşağılara çekilmiş ve terörle mücadele sürecinin önemli bir ayağı olan “halkın desteğini kazanma” amacı takip edilmiştir³⁶⁸.

İspanya'nın demokrasi odaklı terörle mücadele sürecini sekteye uğratan en önemli etmen ise 1983 yılında faaliyete geçen “Anti-Terörist Kurtuluş Hareketi”

³⁶⁴ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 129

³⁶⁵ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 272

³⁶⁶ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s. 162

³⁶⁷ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 72

³⁶⁸ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 127

(GAL) adlı, gizli bir örgütün kurularak ETA üyelerini hedef almasıdır. Bu örgütün temel amacı ETA'yı eylemlerini tamamen bırakana dek, onun kullandığı yöntemlerle ortadan kaldırmaktır³⁶⁹. GAL hem İspanya'daki hem de Fransa'daki Bask Bölgesinde birçok eylem yapmış ve bu eylemlerde 27 kişi hayatını kaybederken birçok kişi de yaralanmıştır³⁷⁰. GAL'in Bask bölgesinde bulunan güvenlik güçlerinden istihbarat aldığı, bu örgütün İspanyol istihbarat örgütü bünyesinde bir birim olarak kurulduğu ve hatta 1989 – 1991 yılları arasında İçişleri Bakanlığı örtülü ödeneğinden 1,5 milyon dolar kaynak aldığı iddia edilmiştir³⁷¹. İspanya'nın böyle bir çözüme gitmesinin temel nedeni ise; askeri güçlerin ETA'nın eylemlerini arttırmasından (1978 – 1982 yılları arasındaki süreçte) duyduğu rahatsızlığı güçlü bir şekilde dile getirmesi - hatta bu sebeple başarısız bir darbe girişiminde bile bulunulmuştur – sonucu, hükümeti etkilemeyi ve baskı altına almayı başararak, bu tip bir örgütlenmeyi telkin etmesi olarak gösterilebilir. Fakat GAL'in uyguladığı işkence, öldürme ve diğer uygulamaların önü alınamaz hale gelmesi, bu örgütün terör örgütlerini andıran bu hareketlerinin ETA'yı adeta kamçılıyarak eylemlerini arttırmasına sebep olması ve hükümet politikalarına karşı halk desteğinin azalması ile bu uygulama terk edilmiştir. Daha sonra GAL aleyhine başlatılan yasal süreç içerisinde bu örgülle devlet arasındaki bağlar delillendirilmiş ve açılan davalar sonucunda İçişleri eski Bakanı, yardımcısı ve birçok üst düzey güvenlik yetkilisi tutuklanmıştır³⁷². İspanya'nın bu tip üst düzey yetkililerin yaptığı ihlalleri yargı çerçevesinde cezalandırması ise uluslararası ve ulusal kamuoyunun tekrar güvenini ve desteğini kazanmasını sağlamıştır.

İspanya'nın AB üyeliği süreci, demokratik atılımlar yapılması yanında terörle mücadelede uluslararası işbirliğini kolaylaştırması bakımından da bu ülkeye yardımcı olmuştur. Özellikle Franco rejimini kendisine karşı sürekli bir tehdit olarak gören ve bu sebeple de Franco rejimi ile mücadeleye giren her türlü oluşumu destekleyen Fransa; ETA'yı da desteklemiş ve İspanyol sınırına yakın Fransız topraklarında silahlı Bask birliklerinin kurulmasına göz yummuş, Fransa'ya iltica

³⁶⁹ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 268

³⁷⁰ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.126

³⁷¹ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 72

³⁷² Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 272

eden örgüt mensuplarının taleplerini İspanya'nın bütün çabalarına rağmen onaylayarak, geri verme taleplerini reddetmiştir³⁷³. İspanya'nın demokrasi sürecinde de bu yaklaşımını belli bir süre sürdürme Fransa ise özellikle İspanya'nın AB sürecine girmesi ile birlikte bu tutumunu değiştirmiştir. Yaşanan süreçte de iki ülke teröre karşı işbirliğine gitmiş ve bu süreçten sonra ETA en büyük darbeleri almaya başlamış ve sonun başlangıcı bu işbirliği ile gelmiştir. Zaten ETA'nın az olan uluslararası bağlantıları, neredeyse tek destekçisi olan Fransa'yı da kaybetmesi ile sıfır noktasına gelmiştir.

Fransa'nın yanı sıra Latin Amerika ülkeleri, Meksika ve İngiltere ile yapılan işbirliği neticesinde birçok ETA mensubu tutuklanmış veya sınır dışı edilmiştir. Uluslararası alanda kazanılan başarı ile beraber örgütün finansal kaynaklarında da önemli ölçüde tıkanmalar meydana gelmiş ve bu da örgütün zayıflamasına neden olmuştur³⁷⁴. 11 Eylül saldırıları sonrası süreçte terörizm konusunda değişen algılamalara bağlı olarak ETA, ABD tarafından bir terörist organizasyon olarak tanımlanmış ve AB ülkelerinin 28 Aralık 2001 tarihinde kabul ettiği "Ortak Terör Örgütleri" listesinde yer almıştır³⁷⁵.

1995 sonrası işbaşına gelen hükümetler geçmiş tecrübelerin de yardımıyla teröristlere ve onların stratejilerine karşı gerekli mücadeleyi vermekten de geri durmamışlardır. İzledikleri, sosyal siyasi ekonomik politikaların yanında teröre karşı polisiye ve hukuki önlemler de almıştır. Terör örgütünün siyasi uzantılarının sonlandırılması çabaları bu önlemlerin en önemlisi olmuştur. ETA'nın legal alandaki uzantıları ve HB yargı kısılcına alınarak faaliyetleri engellenmeye çalışılmış, nitekim 2002 yılında kanunlar çerçevesinde HB kapatılmıştır. 2003 yılında ise HB, AB terör örgütleri listesine eklenmiştir³⁷⁶. İspanyol hükümeti adalet mekanizmasını bu denli çalıştırırken, adaleti esneterek kendi çıkarları doğrultusunda kullanmamış, bilakis güçlü bir adalet mekanizması oluşturarak, kanunilik ilkesi esasında hareket etmiştir. Bu şekilde sağlam bir adalet mekanizmasının aldığı bu kararı Avrupa İnsan

³⁷³ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.116

³⁷⁴ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 274

³⁷⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.130

³⁷⁶ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 275

Hakları Mahkemesi de onaylamış, HB'nin devamı niteliğinde açılan yeni partiler dahil bu kararların ışığında yasaklanarak seçimlere girmeleri engellenmiştir.

İspanya 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde de ETA'ya karşı olan mücadelesini demokratik düzenlemeler ışığında gerçekleştirmiştir. Kamuoyuna her zaman önem vererek, halk terör konusunda bilinçlendirilmiş, mücadele yöntemleri olabildiğince şeffaf hale getirilmiş ve halkın yapılan çalışmalardan devamlı haberdar olması sağlanarak, toplumsal destek ve mutabakat aranarak; yapılan mücadele şekillendirilmiştir. Bir anlamda halk terörle mücadeleye ortak edilmiştir. 2004 yılında yapılan Madrid saldırılarının halk üzerinde oluşturduğu psikolojik etki iyi kullanılarak zaten terörle mücadele politikalarını destekleyen halk, bu desteğini iyice arttırmış ve bu sayede terör ve şiddeti destekleyen yayın organları kapatılmış ve ETA'nın her türlü eylemi halk tarafından anında ve sert bir biçimde lanetlenmesi ile de örgüt giderek yalnızlaştırılmıştır. Fakat İspanya köşeye sıkışan örgüte yönelik intikam saldırıları düzenlemek yerine, onların taleplerini ifade edebilecekleri, isteklerini dillendirebilecekleri bir anlaşma/tartışma süreci başlatarak, terörizmin tamamen tasfiyesi ile sonuçlanacak olan sürecin kapılarını sonuna kadar açmıştır³⁷⁷.

İspanya ETA ile mücadelesinde yıllar boyu değişik stratejiler uygulamış, sonuç olarak mücadele stratejisindeki sertlikle doğru orantılı olarak, terör olaylarındaki eylem sayısının ve sertliğinde arttığını gözlemlemiştir. Anti demokratik uygulamalar sonucu yaşanan tecrübeler göstermiştir ki terör örgütleri ile yapılacak mücadeleyi, örgüt üyeleri ile yapılacak bir mücadeleye indirgeyen ve düello tarzı bir çözüm arayan uygulamalar, örgütlerin daha fazla taban ve güç kazanmasına sebep olmuştur³⁷⁸.

Özet olarak İspanya önce terörü önleyerek demokratikleşmeye geçme yerine, terörle mücadele ederken demokratikleşmeyi gerçekleştirmeyi tercih etmiştir³⁷⁹. İspanya'nın demokratik düzlemde ortaya koyduğu temel strateji ise halk desteğinin kazanılarak terör örgütünün yalnız bırakılması, teröre asla taviz

³⁷⁷ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 277

³⁷⁸ Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 267

³⁷⁹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s.133

verilmeden hukuki çerçeve içerisinde polisiye tedbirler alınması, uluslararası işbirliğinin oluşturulması, siyasi isteklerin hiçbir baskıya maruz kalmadan ifade edilebileceği demokratik platformlar oluşturmak ve son olarak da temel hak ve özgürlüklere saygıyı yapılan her hamlede en dikkat edilmesi gereken unsur haline getirmek olmuştur.

2.1.2.2. İspanya'nın 11 Eylül Saldırıları Sonrası Küresel Terörizme Karşı Mücadelesi

11 Eylül saldırıları beraber terörizmle mücadelede yeni bir devir açılmıştır ki bu da yerel veya ülkesel mücadeleden daha kapsamlı ve karışık olan küresel terörizmle mücadeledir. Her ne kadar İspanya'daki terörizmle mücadele yaklaşımının özellikle ulusal terörizme yoğunlaştığı belirtilse de 11 Eylül saldırıları sonrası hükümet görevini yerine getiren hem bir önceki Başbakan Jose Maria Anzar hem de mevcut Başbakan Jose Luis Rodríguez Zapatero; farklı perspektiflerden konuya yaklaşımlar da küresel terörle mücadelede önemli roller oynamışlar ve İspanya'yı küresel terörle mücadelede etkin bir şekilde ön saflarda tutmuşlardır³⁸⁰.

Terörizmin acısını bilen ve yaklaşık 30 yıllık terör tecrübesi olan İspanya, 11 Eylül saldırılarını kınamış ve hem halk nezdinde hem de hükümet nezdinde ABD'nin ve vatandaşlarının yanında yer alacaklarını belirtmiştir. Afganistan'a yapılacak operasyonda kamuoyu nezdinde olumlu tepki oluştururken, Washington Antlaşması'nın 5. Maddesi'nin uygulanması teklifini 12 Eylül 2001 günü İspanya hükümeti getirmiştir³⁸¹.

Dönemin İspanya Başbakanı Anzar, ABD Başkanı Bush'un en yakın müttefiklerinden biri olmuştur. Meşruiyeti her zaman şüpheli bulunan ve bu sebeple uluslararası arenada olduğu gibi, dünya kamuoyunda da destek bulamayan Irak Operasyonu'na dahi 1432 asker göndererek, İngiltere ile beraber ABD'ye en çok destek veren ülke olmuştur. Başbakan Anzar bu desteğini her fırsatta göstermiş ve

³⁸⁰ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 130

³⁸¹ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 131

2002 yılının ilk döneminde AB dönem başkanlığı sırasında Avrupa Parlamentosu'nda okuduğu programında mevcut siyasi durumun terörizme karşı ortak bir cevap verilmesi gereğini oluşturduğunu belirterek, gündemin en önemli maddesinin bu olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden de Birliğin uluslararası etkinliğini arttırmak için de ABD ile özellikle adli ve yasal anlamda işbirliği yapılması gerekliliğini vurgulamıştır.

Bu dönemde İspanya, ABD'nin yakın bir müttefiki olmakla beraber, küresel terörizme karşı tepkisel bir mücadeleye girişmiştir. Bu tepkisel anlayış ise İspanya'nın yıllar boyu mücadelesi ile şekillenen terörizm tecrübesine tamamen zıt bir durum teşkil etmiştir. Terörizm ile mücadelede başat aktörlerin hukuki meşruiyet ve kamuoyu desteği almak olduğunu acı tecrübeler ile öğrenmiş olan İspanya, kendi terörizmle mücadele politikaları ile tamamen çelişen bir politika izleyen ABD'nin yanında – ABD'nin politikalarını destekler biçimde – yer almıştır. Bu tezat bir bakıma dış politika tercih ve kaygılarının anlamlı bir örneğini oluşturmaktadır. Nitekim birçok ülke ister başka devletlerin terörizm sorunlarına isterse küresel terörizm tehdidine karşı, samimi bir şekilde sorun çözücü yaklaşmamakta ve her türlü gelişmeyi dış politika aracı olarak kullanmakta ve ileri sürülen politikalara bu saiklerle karşı çıkmakta veya desteklemektedir³⁸². Kısacası İspanya, Başbakan Anzar döneminde küresel terörle mücadeleye salt dış politik çıkarları kapsamında bakmıştır. İspanya Başbakanı Anzar'ın bu tutumu ise İspanyol halkının 11 Mart saldırıları ile tarifsiz acılar çekmesine sebep olmuş ve Anzar'ın partisinin seçimleri kaybederek sekiz yıllık iktidarının sona ermesiyle sonuçlanmıştır.

11 Mart saldırılarından üç gün sonra yapılan genel seçimlerde Anzar koltuğunu kaybederek, yerini Zapatero'ya bırakmıştır. Anzar'ın seçim arifesine çok güçlü bir şekilde girmiş olmasına rağmen 11 Mart saldırılarındaki tutumu, halkın kendisine olan güvenini kaybetmesine neden olmuş ve bu sebeple Anzar seçimleri kaybetmiştir. Anzar'ın terörist saldırılardan hemen sonra suçlu olarak ETA'yı göstermesi ve bunun BM dahil uluslararası arenada kabul ettirmeye çalışmış; buna karşılık ETA'nın ilk defa bir açıklama yaparak kendilerinin bu saldırıdan sorumlu

³⁸² Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 132

olmadıklarını belirtmişler ve Anzar hükümetini yalancılıkla suçlamıştır. Bir gün sonra ise polisin yaptığı araştırmalar sonucu bir kamyonette yedi adet fûnye ve Arapça bir kasetin bulunması, El Kuds El Arabi gazetesinin saldırıların sorumluluğunu El - Kaide örgütünün bir e – posta ile üstlendiğini duyurması ise Anzar hükümeti’ni zor durumda bırakmıştır. Bu olaylar gölgesinde 14 Mart 2004 günü girilen seçimlerde ise; Irak savaşında kamuoyunun sesini dinlemeyen ve 11 Mart saldırılarında ise yine kamuoyunu yanlış yönlendirmeye çalışan Anzar seçimi kaybetmiş ve yerine Zapatero ipi göğüslemiştir³⁸³.

Yeni Başbakan Zapatero ilk iş olarak Irak savaşını ve arkasından gelen işgali bir felaket olarak nitelendirip, ABD Başkanı Bush ve İngiltere Başbakanı Blair’i bu savaşı haklı göstermek için dünyaya yalan söylemekle suçlamış ve İspanyol askerlerini aksi bir gelişme olmazsa Irak savaşından geri çekeceğini duyurmuştur. Bu karar İspanya halkı ve savaş karşıtları tarafından sevinçle karşılanmış fakat ABD ve müttefikleri tarafından ise terörün ilk defa bu kadar tesiri olduğu ve bu kararın teröristlerce zafer olarak algılanacağı ve teröristleri bu tip eylemlere karşı teşvik edeceği iddia edilmiştir. Fakat asker çekme kararı aslında İspanya’nın terörizmden korkmasına ve teröristlere taviz vermesine değil, terörizmle daha etkin mücadele etmek amacıyla halk tarafından kabul edilmeyen bir politikadan vazgeçilmesine dayandırılmıştır. Bunun en güzel kanıtı ise İspanyol halkının 11 Mart saldırılarının ertesi günü sokak ve caddeleri doldurarak, terör vahşetinden korkmadıklarını ve ona duymuş oldukları nefret ve itirazları ifade etmeleridir.

Özellikle ABD’nin, batı demokrasilerinde endişenin yıkıcı etkilere sahip olduğu ve bu sebeple seçimleri halkın oylarına bağlı olan siyasetçilerin bu süreç ile terörle mücadele etmek yerine teröristleri teskin etmeye yönelecekleri suçlamalarına karşın, Zapatero İspanya’nın terörle mücadele tecrübe ve stratejisine dayanarak terörle etkin bir şekilde mücadele edileceğini açıklamıştır. Gerçekten de Başbakan

³⁸³ Gös. yer

Zapatero getirdiği sağduyulu, kapsamlı ve yapıcı yaklaşım ile terörle mücadele konusunda tüm dünyanın saygısını kazanan politikalar izlemiştir³⁸⁴.

Zapatero terörle mücadele bağlamındaki politikalarını en iyi şekilde, 21 Eylül 2004 günü BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma ile ortaya koymuştur. Başbakan Zapatero bu konuşmasında teröre her zaman karşı çıkacaklarını ve bununla mücadele edeceklerini ancak bunu başka hiçbir yolla değil fakat tamamen ulusal ve uluslararası kanunilik, insan haklarına saygı ve BM'e bağlılıkları çerçevesinde gerçekleştireceğini duyurmuştur. Küresel terörle savaştan ziyade küresel terörizm ile mücadeleye dikkat çekmiş ve küresel terörizmi tetikleyen unsurlarla mücadelenin önemini vurgulayarak, “dünya çapında ne kadar çok insan onurlu şartlarda yaşarsa, tüm insanlık o kadar güvende olur tespitini yapmıştır. Küresel terörizm ile mücadelede sonuç alınmak isteniyorsa, devletlerin bu mücadelenin temel unsuru olan; hukukun üstünlüğü, demokratik prensiplerden vazgeçmeme, insan temel hak ve özgürlüklerine saygı, göstermeleri gerektiğine vurgu yapmıştır³⁸⁵.

Ayrıca İspanya küresel terörle mücadele adına, ötekileştirmenin ve yabancılaştırmanın önüne geçmek için “Medeniyetler İttifakı” tezini öne sürmüştür. Medeniyetler İttifakı farklı kültürler ve bölgelere mensup milletler ve topluluklar arasında anlayışı ve işbirliğine dayalı ilişkileri geliştirmeyi ve kutuplaşma ve her türlü aşırılıkla mücadele etmeyi hedeflemektedir. Bu ittifakın amaçlarından biri de farklı topluluklar arasında anlayış ve güveni geliştirmeye kendilerini adanmış toplum kurumları bir araya getirerek, özellikle Müslüman ve Batılı toplumlar arasında birleştirici bir köprü kurmaktır³⁸⁶. 100'ün üzerinde üye ülke ve 20 dolayında uluslararası kuruluş tarafından oluşan Dostlar Grubunca desteklenen Medeniyetler İttifakı Projesi, karşılıklı yabancılaşma ve kutuplaşma eğilimine, ancak kültürler arasında karşılıklı saygıyı savunan kapsamlı bir koalisyonla karşı konabileceği anlayışı üzerine kuruludur³⁸⁷. İspanya bu girişimle terörle mücadelenin temel

³⁸⁴ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 135

³⁸⁵ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 138

³⁸⁶ *Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı Girişimi*

(http://www.medeniyetlerittifaki.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=2) (24.08.2011)

³⁸⁷ *Türkiye ve Medeniyetler İttifakı*

direklerinden plan terörü oluşturan etmenlerin önüne geçmeyi hedeflemiştir. Bu şekilde alan kazanarak, karşılıklı anlayışı artırarak meydana gelen gerilimlerin önüne geçilerek (her defasında iki medeniyet arasındaki gerilimin kaynağının dini değil politik olduğu vurgulanmıştır) küresel terörizmin propaganda unsurlarını yok etmek istenmiştir.

İspanya'nın önderliğinde daha yüksek bir sesle dile getirilmeye başlanan bu yaklaşım, uluslararası alanda da kabul görmüş ve 11 Mart 2005 tarihinde düzenlenen Madrid Zirvesi başkan ve başbakan düzeyinde geniş katılım bulmuştur. Bu zirvenin amacı, küresel terör tehdidine, küresel ve demokratik bir karşılık politikası ile alternatif getirmektir. Bu zirvede İspanya'nın terörle mücadele üzerine getirdiği yeni soluk ilham alınmıştır. Bu zirvede dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın getirdiği ve İspanyol yaklaşımı ile paralellik gösteren ve beş temel prensipten oluşan yeni bir terörle mücadele stratejisi açıklanmıştır. Beş temel prensibin orijinal İngilizce metninde “d” harfi ile başlaması sebebi ile “5D stratejisi” adı verilen bu yaklaşım şu başlıkları taşımaktadır:

- Küresel teröre bulaşmamış grupların, amaçlarına ulaşmada terörizmi taktik olarak kullanmaktan vazgeçirmek,
- Teröristlerin eylemlerini yaparken kullandıkları araçları temin etmelerini engellemek,
- Devletleri teröristleri desteklemekten vazgeçirmek,
- Devletlerin terörizmi önleme kapasitelerini artırmak,
- Terörizmle mücadelede insan haklarını savunmak,³⁸⁸

Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler nezdinde İspanyol sentezinin hayata geçirilebilmesi için çalışmalar halen sürse de hem uluslararası kuruluşlarda hem de ulusal hükümetlerde, bu konuya salt küresel terörle mücadele yerine, ekonomik ve siyasi fayda sağlama çabaları daha ağır bastığı için istenen düzeye getirilememiştir. Fakat bu sentezin en üst makamlarca dile getirilerek seslendirilmesi hem İspanyol

(<http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki.tr.mfa>)(24.08.2011)

³⁸⁸ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 149

sentezinin doğruluğunu kanıtlamakta hem de terörle mücadelede genel geçer bir “olması gereken” uygulamasının ilk adımı sayılabilir.

İspanya ulusal terörle mücadele uygulamasında da yukarıda belirtilen prensipler ışığında hareket etmiştir. Hem İspanyol halkı hem de İspanyol hükümeti 11 Mart saldırıları ardından tepkisel bir süreç içerisine girmemiştir. Terörün korku ortamından sonra propagandasını daha rahat yapabilmesi için gerekli olan “kin – nefret ortamı”, “ötekileşmenin” artarak halk arasında gerginlik oluşması gibi sonuçlara terör örgütü ulaşamamıştır. Nitekim 11 Eylül saldırılarının hemen ardından, ABD’de Müslümanlara ve sırf sakalları ve kıyafetleri Müslümanlara benzediği için Sihlere karşı girişilen ve terörle mücadele adına kişisel hak ve hürriyetleri oldukça sınırlanmış, bireysel ve toplu şiddet eylemleri ile yabancı korkusu ve düşmanlığı İspanya’da yaşanmamıştır. Buna mukabil saldırılarda hayatını kaybedenlerin ailelerine kaçak yollarla ülkeye girmiş de olsalar İspanyol vatandaşlığı verileceği açıklanmıştır. Human Rights Watch örgütü de İspanya’da herhangi bir olay veya yabancı düşmanlığı yaşanmadığı, hatta 11 Mart saldırılarını düzenleyen örgüt elemanlarının Faslı olmalarına rağmen İspanyol polisinin diğer Faslılara dahi ayrımcılık yapmadığı belirtilmiştir³⁸⁹.

İspanya 11 Eylül saldırıları ve 11 Mart saldırıları sonrası diğer ülkelerde olduğu gibi terörle mücadele konusunda acil yasalar çıkartma yoluna gitmemiştir. Terörizm suçları karşısında verilecek cezaları artırarak, caydırıcılığı etkinleştirmeyi hedefleyen bir yasa çıkartılmıştır. Bu kanunla gelen yeni düzenlemeye göre terör suçlarına 40 yıla kadar hapis cezası verilebilecektir³⁹⁰. Ayrıca Bilgi Toplumu Yasası ve Terörizmin Finansmanını Durdurma ve Önleme adında iki yasa çıkartılmıştır. Bu yasalardan birincisi ile güvenlik güçleri mahkeme kararı ile dijital ortamdaki iletişimi inceleyebilme yetkisi kazanmış, ikincisi ile de hükümet altı ay süre ile teröristlere ait olduğu değerlendirilen hesapları dondurabilme yetkisi kazanmıştır³⁹¹.

³⁸⁹ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 136

³⁹⁰ UTSAM Raporlar Serisi: 15, *İspanya’nın Terörle Mücadelesi* (<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0spanya'n%C4%B1n%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadelesi.pdf>) (24.08.2011)

³⁹¹ Ömer Yılmaz, *a.g.m.*, s. 132

İspanya'nın terörle mücadele stratejisi bize halkın teröre neden destek verdiğini araştıran ve problemlere, insana değer vererek çözüm arayan demokratik mücadele yöntemlerinin mutlaka kazanacağını ortaya koymaktadır. Bataklığı kurutmak için öncelikle bataklığa su getiren kaynakların kesilmesi ve sonrasında bataklıkla mücadele edilmesi örneği İspanya'nın terörle mücadele yöntemini özetlemektedir³⁹².

2.2. Uluslararası Örgütlerin Yaptığı Düzenlemeler

Uluslararası örgütler, ortak bir fayda elde etmek için kurulmuş ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren örgütlerdir. Terörizmin sınırları aşarak uluslararası bir tehdit haline gelmiş olması, kolektif bir şekilde mücadele etme zorunluluğu oluşturmuştur. İnsanlığın daha önce yaşadığı acı dolu tecrübelerin bir daha yaşanmaması için kurularak, insan haklarının, demokrasinin ve hukukun uluslararası düzeyde etkin bir hale gelmesi için faaliyet gösteren bu örgütler; terörizm konusunda da ortak bir akıl oluşturmak için çalışmaktadırlar. Bu şekilde terörizm ile mücadelenin ve terörizme verilecek cevabın belli kriterler çerçevesinde olması hedeflenmektedir. Uluslararası örgütlerin kararlarına genel olarak uymamanın çok büyük yaptırımları bulunmasa da, özellikle devletlerin uygulamalarının meşruluğu, onayı, uluslararası hukuka uygunluğunun denetimi için bu tip yapılanmaların önemi büyüktür. Ayrıca aldığı kararlarla devletlerin ortak ve birlikte hareket edebilmelerini sağlamadaki görevleri, terörizmle mücadele açısından oldukça önemlidir.

Bu başlık altında 11 Eylül saldırıları ardından bazı örgütlerin aldığı kararlar ve düzenlemelere kısa bir şekilde yer verilecektir. Bunun için ilk defa uluslararası düzeyde kuvvet kullanımını yasaklayan bir antlaşma ile kurulan ve 192 üye ülkeden oluşan küresel bir örgüt olan Birleşmiş Milletler; tüm üye ülkeleri bağlayan standart yasalar aracılığıyla ortak bir pazar oluşturmayı başarmış ve devletlerarası ve çok uluslu bir oluşum olan Avrupa Birliği; insan haklarını demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacı ile Avrupa Kıtası çapında kurulmuş (Rusya ve

³⁹² Yılmaz Şimşek, *a.g.m.*, s. 281

Azerbaycan dahil) ve 47 üye ülkeden oluşan hükümetlerarası bir kuruluş olan Avrupa Konseyi; örnek olarak incelenecektir.

2.2.1. Birleşmiş Milletlerin Yaptığı Düzenlemeler

Terörün küreselleşmesi ona karşı artık bir ya da birkaç devletin aldıkları önlemlerle başarılı olunamayacağını göstermiş ve işbirliği içerisinde, topyekun küresel bir mücadeleyi gerekli kılmıştır³⁹³. Bu hususta da şüphesiz bağlayıcı kararlar alabilen ve 192 üye devletten oluşan Birleşmiş Milletlerin rolü büyüktür.

Birleşmiş Milletler uluslar arası barış ve güvenliği sağlamak ve onu korumak için kurulan, bunun için de üyelerini işbirliğine davet eden uluslararası bir örgüttür. BM Şartı'nın giriş kısmında örgütün kuruluş amacı “...*bir insan yaşamı içinde iki kez insanlığa tarifsiz acılar yaşatan savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, ...saygı gösterilmesi için gerekli koşulları oluşturmaya, ...uluslararası barış ve güvenliği korumak için güçlerimizi birleştirmeye, ...bu amaçları gerçekleştirmek için çaba harcamaya karar verdik* ” olarak gösterilmiştir. Ayrıca Şart'ın 1. maddesinde örgütün amaçları şu şekilde belirlemiştir: uluslararası barış ve güvenliği sağlamak; uluslararası dostça ilişkiler geliştirmek; uluslararası işbirliğini sağlamak; uluslararası sorunların çözüm bulduğu bir merkez olmak³⁹⁴.

Terörizmin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu ve bunun yukarıda anılan amaçlara ulaşmakta bir engel teşkil ettiği dikkate alındığında, örgütün bu alanda çalışmalar yapmasını bir hükümlülük olarak algılamak gerekmektedir. Bu sebeple örgüt kurulduğu 1945 yılından beri terörizm ile ilgili birçok çalışma yapmıştır.

11 Eylülde ABD'ne yönelik terör eylemlerinin yaşanması pek çok uluslar arası örgüt gibi Birleşmiş Milletlerin de tepkisini çekmiş ve örgüt daha önceden mevcut olan terörizmle mücadele alanındaki girişimlerine yenilerini ekleme ihtiyacı

³⁹³ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 119

³⁹⁴ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 89

duymuştur. Bu girişimler terörizmle mücadele konusunda 11 Eylül'e kadar çeşitli adımlar atan ancak yeterli etkiyi yaratamayan BM sisteminin bu konuda kendini yenileme isteğini sergilemektedir³⁹⁵. BM, Soğuk Savaş dönemindeki dünya konjonktürünün bir sonucu olarak, terörizmle mücadele alanında başarılı olamamış fakat 11 Eylül sonrası dönemde terörle mücadele konusunda oldukça ciddi çabalar sarf ettiği ve önemli derecede yol aldığını söylemek doğru olacaktır³⁹⁶. Gerçektende BM uluslararası terörizm engellenmesi ve bu konuda uluslararası camianın işbirliği içerisinde, belli kurallar dahilinde çalışılabilmesi için 11 Eylülden sonraki süreçte bir çok karar almıştır. Bu kararlardan bazıları şunlardır:

BM Güvenlik Konseyi (Konsey) saldırıların hemen akabinde 12 Eylül 2001 tarihinde 1368 sayılı kararı almıştır. Bu kararla yapılan saldırılar kınayarak olayları uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak gördüğünü açıklamıştır. Kararın son paragrafında ise Konsey, BM Şartı altındaki sorumlulukları ile uyum içinde, 11 Eylül terörist saldırılarına cevap vermek ve terörizmin tüm çeşitlerine karşı mücadele etmek için gerekli tüm adımları atmaya olan istekliliğini açıklamıştır³⁹⁷.

28 Eylül 2001 tarihinde ise 1373 sayılı kararı ile Konsey; devletlere bir takım bağlayıcı yükümlülükler getirmiştir. Bunlar aktif ya da pasif olarak terörün desteklenmesinin durdurulmasını öngörmektedir. Terörün finanse edilmesi, teröristler ve teröristlere ilişkin malvarlıklarının dondurulması, sınır kontrollerinin sıkılaştırılması, pasaport ve kimlik dokümanlarının taklit edilebilirliğinin engellenmesi yönünde çalışılması bu yükümlülüklerdendir. Ayrıca BM Şartı'nın VII. bölümü uyarınca alınan bu kararla, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla Terörizmle Mücadele Komitesini kurmuştur. Alınan bu kararın diğer bir önemi de BM Şartı'nın VII. bölümü uyarınca alınmış olmasıdır. Zira bu bölüme ilişkin alınan kararlar uluslararası barış ve güvenlikle ilgilidir ve bunlar her devlet için bağlayıcılığı olan ve uyulması zorunlu kurallardır³⁹⁸.

³⁹⁵ Kader Asan, *Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikası*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s. 73

³⁹⁶ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 90

³⁹⁷ 1368 sayılı Genel Kurul Kararı Metni için Bkz: Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 175

³⁹⁸ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 104

11 Eylül sonrasında terörle mücadele konusunda 28 Nisan 2004 tarihinde alınan 1540 sayılı Konsey kararı da yeni bir komite kurulmasını sağlamıştır. Kitle İmha Silahları Komitesi adlı bu yeni komite; kitle imha silahları olarak adlandırılan kimyasal, biyolojik ve nükleer silahların denetlenmesi amacı ile kurulmuştur. Şart'ın VII. bölüm uyarınca alınan bu karar da bağlayıcı niteliktedir. 11 Eylül sonrası dönemde ortaya çıkan güvenlik anlayışının bir sonucu olarak devletlerden ziyade devlet dışı aktörlerin bu silahlara erişmesi, bunları edinmesi, bulundurması ve kullanması olasılığı artan bir risk taşımaktadır. Bu sebeple bu kararın 1. paragrafında *“tüm devletler nükleer, biyolojik ve kimyasal silahları veya onların ulaştırılması için gereken araçları geliştirme, edinme, üretme, sahip olma, nakletme, transfer etme veya kullanmaya teşebbüs eden devlet dışı aktörlere her çeşit yardımı sağlamaktan kaçınılacaktır”* hükmü yer alarak uluslar arası terör örgütlerinin kullandığı materyallere ulaşımını kesmeyi ümit etmektedir³⁹⁹.

Bu kararlara verilebilecek bir diğer örnek ise 8 Ekim 2004 tarihinde alınan 1566 sayılı karardır. Karar aslen Terörle Mücadele Komitesi ile ilişkili olmakla beraber kararın ekinde Güvenlik Konseyi nezdinde terörün ne olduğu ve onunla mücadelenin hangi esaslar çerçevesinde yapılması gerektiği hususları maddeler halinde sıralanmıştır⁴⁰⁰.

BM İnsan Hakları Komisyonu da dikkatleri 11 Eylül saldırılarından sonra, ulusal liberal demokrasiler tarafından kabul edilen terörle mücadele politikalarının uluslararası insan hakları standartlarına ciddi bir meydan okuma şeklinde geliştiğine dikkat çekmiştir. Bu sebeple İnsan Hakları Komisyonu, kendisine tavsiyelerde bulunmak ve insan hakları konusunda mevcut durumu incelemekle görevli bir uzman atanmasına karar vermiştir. Atanan uzman ise ilk raporunda BM içindeki insan hakları koruma sistemlerinden ne sözleşmeye dayalı ne de sözleşme dışı usullerin devletlerin ulusal seviyede uyguladıkları terörizm karşıtı politikaları insan haklarının korunması açısından değerlendirmede başarısız kaldığını kabul etmiştir. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 18 Aralık 2002 tarihinde aldığı kararında

³⁹⁹ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 115 – 117

⁴⁰⁰ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 94

devletlerin terörizm ile mücadele adına aldıkları tüm tedbirlerin uluslararası hukuka ve özellikle insan hakları, mülteciler hukuku ve insancıl hukuka uygun olması gerektiği teyit edilmiştir⁴⁰¹.

2.2.2. Avrupa Birliği'nin Yaptığı Düzenlemeler

11 Eylül terörist saldırıları sonrası tüm dünya da olduğu gibi AB de terörle mücadele stratejilerini gözden geçirerek, yeniden yapılandırma ihtiyacı hissetmiştir. Bölük pürçük ve nispeten çok yavaş şekillenme sürecinde olan AB'nin terörle mücadeleye ilişkin önlemlerinin bu saldırılardan sonra ciddi oranda değişime uğradığı gözlemlenmiştir⁴⁰².

11 Eylül saldırıları ile sarsılan dünyada, AB'nin saldırılara ilk cevabı ABD'ye tam siyasi desteği olmuştur. 11 Eylül saldırılarının hemen ardından 12 Eylül'de bir deklarasyon yayınlayan AB, terörist saldırıları kınayarak ABD hükümeti ve halkı ile dayanışma içinde olduklarını ifade etmiştir. Saldırıları tüm insanlığa yapılmış olarak kabul eden AB, uluslararası terörizm ile mücadelede ABD ile yakın işbirliği içinde olacağını belirterek, BM ve diğer uluslararası organizasyonların terörizmle mücadele ile ilgili (özellikle terörizmin finansal kaynakları açısından) gerekli tüm önlemleri uygulayacağını vurgulamıştır⁴⁰³.

Söz konusu trajik saldırıların ardından 21 Eylül 2001 tarihinde Brüksel'de olağanüstü bir Konsey Zirve toplantısı gerçekleştirilmiş ve terörizm ile mücadeleye katkı sağlamak amacıyla bir takım yeni önlemler almayı içeren “eylem planı” kabul edilmiştir. Bu önlemler özellikle dış ilişkiler, polis ve yargı işbirliği, hava ulaşımı, insani yardım ve ekonomik – mali politika alanlarında olmaktadır. Terörizme karşı mücadele amaçlı bu önlemler; Amerikan halkı ve Afganistan sivil halkı ile dayanışma; hava ve diğer ulaşım sektöründe arttırılmış güvenlik ve ABD ve AB üyesi olmayan diğer ülkelerle polis ve adli işbirliğini geliştirmek ve terörizme karşı daha geniş bir koalisyon oluşturmada diplomatik işbirliğinin artırılmasına yönelik

⁴⁰¹ Enver Bozkurt – Selim Kanat, *a.g.e.*, s. 165

⁴⁰² İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 125

⁴⁰³ Mehmet Özcan - Serkan Yardımcı, *a.g.m.* s. 208

kararlılık anlayışı şeklinde gelişeceği vurgulanmıştır. Ayrıca bu zirvede 11 Eylül saldırılarına karşı ABD'nin Afganistan'a gerçekleştirdiği operasyonun yasallığını da tanımıştır⁴⁰⁴.

8 Ekim 2001 tarihinde toplanan AB Adalet ve İçişleri Bakanlar Konseyi, BM'nin aldığı bir karar uyarınca, AB Komisyonu'ndan 11 Eylül saldırılarının yapılması ile bağlantısı olduğu düşünülen 27 örgüt ve kişinin malvarlığının dondurulmasına ilişkin gerekli önlemlerin alınmasını istemiştir⁴⁰⁵. Ayrıca bu tüp malvarlıklarının dondurulmasına ilişkin AB, Konsey Ortak Pozisyonu kabul etmiştir. Ayrıca AB çatısı altında faaliyet gösteren ve ortak polis birliği olarak nitelendirilebilecek Europol ve ortak yargı birliği olarak nitelendirilebilecek Eurojust'ın çalışma alanları terör suçlarını da kapsayacak şekilde arttırılmıştır⁴⁰⁶.

Şüphesiz bu süreçte AB'nin yaptığı en önemli düzenleme, 13 Haziran 2002 tarihli "Terörizm ile Mücadele Hakkında Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı" olmuştur. Bu düzenleme öncelikli olarak terörizmin temel unsurları ve verilecek cezalara ilişkin olup, terörizm suçlarının etkin, orantılı ve caydırıcı bir şekilde cezalandırılmasını amaçlamaktadır⁴⁰⁷. Bu kararın en büyük özelliği ise kapsamlı bir işlevsel terör tanımı yapmasıdır. Kararın ilk dört maddesinde azmettirme, yardım, yataklık ve teşebbüsü de kapsayacak şekilde, terör tanımlamasına yer verilmiştir. Diğer maddelerde ise yargı yetkisi ve verilecek cezaların etkili olması için gereken unsurlardan bahsedilmiştir⁴⁰⁸. Ayrıca bu çerçeve karar sadece AB üyesi ülkeleri kapsamamakta, AB dışındaki ülkelerde işlenen bu tür eylemleri de içermektedir. Bu da AB Komisyonu'nun terörizmle mücadeledeki kararlılığının sadece AB düzeyinde değil, aynı zaman da küresel nitelikte olduğunu da göstermektedir⁴⁰⁹.

Genel olarak 11 Eylül saldırıları sonrası dönemde AB politikaları incelendiğinde, terörizme karşı çok yönlü bir yaklaşım sağlama çabasının olduğu

⁴⁰⁴ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 107

⁴⁰⁵ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 108

⁴⁰⁶ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 127

⁴⁰⁷ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 110

⁴⁰⁸ Çerçeve kararın tam metni için Bkz: *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi Kayıhan İçel, Editör Yener Ünver, Ankara 2008, s. 451)

⁴⁰⁹ Ertan Beşe, *a.g.e.*, s. 109

görülmektedir. Birlik, uluslararası güvenliğin sağlanması açısından kendisini sorumlu bir küresel aktör olarak görmektedir. Birliğin uluslararası terörizmle mücadele açısından uzun dönemli politikasının temel direkleri olarak, AB içerisinde üye devletlerin ceza hukuklarını harmonize ederek yargı ve polis güçleri arasındaki işbirliğini azami seviyeye çıkarmak, üye ülkeler arasında ortak bir politika belirleyerek genel tutumu koordine etmek, soruna global bir yaklaşım benimseyerek BM'in çatısı altında bir çözüm üretilmesini sağlamak, bu yeni terörizmin önemli niteliklerinden biri olan finansal gücünü sona erdirmek ve hava yolu taşımacılığı esas olmak üzere sınırlarda güvenliğini arttırmak olarak söylenebilir⁴¹⁰.

2.2.3. Avrupa Konseyi'nin Yaptığı Düzenlemeler

Avrupa Konseyi, Avrupa'nın demokratik vicdanını oluşturan bir kurumdur. 1949'da kurulan Konsey'in başlıca hedefi, Avrupa ulus ve vatandaşlarının vakarını, temel değer olan demokrasiye, insan haklarına ve yasa düzenine saygıyı sağlamak yolu ile güvence altına almak; bir Avrupa kimliği bilincini teşvik ederek ve farklı kültürlerden gelen insanlar arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek olmuştur⁴¹¹. Bu temel değerleri korumaya ve işlevselleştirmeyi amaçlayan Avrupa Konseyi'ne üye 47 devlet yaklaşık olarak 800 milyon insanı temsil etmektedir.

Avrupa Konseyi insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü üzerine inşa edilen 'demokratik güvenliğin' koruyucusudur. Demokratik güvenlik, askeri güvenliğin tamamlanmasında gerekli bir unsur ve Avrupa'nın istikrar ve barışı için ise bir ön koşul olarak kabul edilmiştir. 1997'de Strasbourg'da düzenlenen zirvede ise Avrupa Konseyi'nin demokrasi ve insan hakları, sosyal uyum, kültürel çeşitlilik, vatandaşların ve kültürel değerlerin güvenliği (korunması) olmak üzere dört alanda bir eylem planı kabul etmiştir⁴¹².

Avrupa Konseyi insan haklarını, hukukun üstünlüğünü, çoğulcu demokrasiyi savunmak ve bu üç temel değere karşı olan terörle mücadele etmek için

⁴¹⁰ Mehmet Özcan - Serkan Yardımcı, *a.g.m.*, s. 213

⁴¹¹ <http://www.avrupakonseyi.org.tr/> (25.08.2011)

⁴¹² İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 70

1970’den beri faaliyetlerini yürütmektedir⁴¹³. Avrupa Konseyi’nin terörle mücadele alanında uluslararası hukuku ilgilendiren en önemli çalışması 1977 yılında imzalanarak, 1978yılında yürürlüğe giren “Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi⁴¹⁴”dır⁴¹⁵.

Avrupa Konseyi’nin terörizmle mücadele stratejisi üç temel sacayağına oturtulmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Teröre karşı yasal işlemlerin kuvvetlendirilmesi,
- Temel değerlerin teminat altına alınması,
- Terörizmin sebeplerine yönelmek.⁴¹⁶

Görüldüğü gibi Avrupa Konseyi yıllardan beri terörle mücadelenin nasıl olması gerektiği konusunda ulusal hükümetlere ışık tutmuştur. Fakat özellikle 11 Eylül saldırıları ve sonrasında yaşanan İstanbul, Madrid, Londra saldırıları gibi artçı saldırılar sonrası ise daha aktif bir rol üstlenmeye gayret etmiştir.

Bu sebeple Konsey ilk olarak 11 Temmuz 2002 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen “İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler” adlı bir hukuk metni yayınlamıştır. Bu metin insan hakları ve terörle mücadele konusunda hazırlanmış ilk uluslararası hukuk metni olarak kabul edilmektedir. Bu metinde 11 Eylül saldırıları ardından terörle mücadelenin en büyük siyasi öncelik haline geldiği belirtildikten sonra yapılan saldırıların temel insan hakları değerlerine, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne indirilen bir darbe olarak algılandığı ortaya konmuştur. Teröre verilecek cevapta yasal cephanelerin ve kuvvetin kullanılmasının bir gereklilik olduğunun teyit edildiği raporda, bu kuvvet kullanımının devletin koruması gereken temel değerleri riske atmayacak bir dozda yapılmasının önemi vurgulanmıştır. İnsan haklarının gözetilmesi ihtiyacının hiçbir

⁴¹³ *Terörizmin Yayılmasını Kolaylaştıran Şartlar üzerine Soru ve Cevaplar Mart 2007* (http://www.avrupakonseyi.org.tr/haberler/mart-07_b.htm) (25.08.2011)

⁴¹⁴ Sözleşmenin tam metni için Bkz: *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi Kayıhan İçel, Editör Yener Ünver, Ankara 2008, s.369

⁴¹⁵ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 70

⁴¹⁶ *Terörizmin Yayılmasını Kolaylaştıran Şartlar üzerine Soru ve Cevaplar Mart 2007* (http://www.avrupakonseyi.org.tr/haberler/mart-07_b.htm) (25.08.2011)

şart altında terörle etkili bir şekilde mücadele etmeyi engellemeyeceği üzerinde durulmuştur. Aksi takdirde devletlerin verdiği tepkisel cevapların, terörün demokrasi ve hukukun üstünlüğüne karşı kurduğu tuzağa düşmesi anlamına geleceği belirtilmiştir. Akabinde ise devletlerin yapması gereken ve terörle mücadele için gerekli olan siyasi suçların iadesi, işkence yasağı, keyfi muamele yasağı gibi bazı düzenlemelere değinilmiştir⁴¹⁷.

İkinci olarak daha da belirginleşen terör tehdidine karşı yeni ve daha kapsamlı bir terör sözleşmesi yapılması gereğini hisseden Avrupa Konseyi, Terörizm Uzmanlar Komitesi (CODEXTER – Committee of Experts on Terrorism) tarafından 2005 yılında bir sözleşmeyi onaylanmak üzere ülkelere sunmuştur⁴¹⁸. Terörizmin Önlenmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi⁴¹⁹ 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, kışkırtma, adam toplama ve eğitime (cürüm amaçlı) gibi bir takım suçları cürüm olarak belirlemektedir. Ayrıca terörizmin engellenmesi amacıyla iade ve karşılıklı dayanışma konularında mevcut antlaşmaların yeniden düzenlenmesiyle uluslararası işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır⁴²⁰. Bu sözleşmede de insan hakları ve diğer temel ilkelerin terörle mücadele uğruna feda edilemeyeceği yinelenmiş ve terör suçunun hiçbir şekilde meşrulaştırılamayacağına değinilmiştir. Tüm devletlerin terör suçunu önleme, önleyemedikleri durumlarda da kovuşturma ve suçun ağırlığı ile uyumlu cezalar verme yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Fakat cezalandırma önlemlerinin, hedeflenen meşru amaçlara ve bunların demokratik bir toplumda gerekliliği ölçüsünde olmasının ve yargısız infazın, ayrımcılığın ve ırkçı davranışların dışlanması öneminin altı çizilmiştir⁴²¹.

Avrupa Konseyi'nin altını çizdiği bir diğer önemli nokta ise, özellikle Madrid ve Londra saldırılarına atıfta bulunularak; Avrupa kıtasında yapılan en ciddi saldırıların dış kaynaklı düşmanlar tarafından değil Avrupa'da yaşayan, çalışan ve

⁴¹⁷ *İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler*,
(http://www.jp.coe.int/Upload/90_GuidelinesHumanRights_Terrorism_TUR.pdf) (25.08.2011)

⁴¹⁸ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s. 70

⁴¹⁹ Sözleşmenin tam metni için Bkz: *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi Kayıhan İçel, Editör Yener Ünver, Ankara 2008, s.381

⁴²⁰ *Terörizmin Yayılmasını Kolaylaştıran Şartlar üzerine Soru ve Cevaplar Mart 2007*
(http://www.avrupakonseyi.org.tr/haberler/mart-07_b.htm) (25.08.2011)

⁴²¹ İbrahim Kaya, *a.g.e.*, s.74

ailelerini geçindiren kişiler tarafından yapıldığının vurgulanmasıdır. Bu sebeple teröristleri ve terörist ağ bağlantılarını takip etmek ve engellemek için yollar aranması ve hükümetlerin bir takım kişi ve grupların köktencilığe ve terörizme niçin yöneldiğini anlamak için kendi toplumlarını da kapsayacak şekilde araştırma yapılması istenmiştir⁴²².

3. 11 EYLÜL SALDIRILARI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN DÜZENLEMELERİN ULUSLARARASI TERÖRİZM İLE MÜCADELEYE ETKİLERİ

11 Eylül saldırıları sonrası dünya yaşadığı şokun etkisinden çıkabilmek için tepkisel bir mücadele sürecine girmiştir. Normalde ulusal düzeyde yapılan terörle mücadele operasyonları ilk defa ulusal sınırları aşmış ve Irak, Afganistan operasyonları yapılmıştır⁴²³. Bunun yanı sıra, devletler ulusal anlamda da yeni terörle mücadele stratejilerini yoğun terör riski bağlamında değiştirmiştir.

Fakat dünya genelinde yapılan değişiklikler güvenlik sebebiyle özgürlüğün reddi şeklinde meydana gelmiştir. Yapılan ulusal düzenlemeler vatandaşların özgürlük alanını kısıtlamış, olağan yaşam sürecini sekteye uğratmış, vatandaşlar üzerindeki baskı unsuru artırmıştır. Bu şekilde yapılan düzenlemeler ise insanlara güven hissi vermek yerine, terörün doğasına uygun olarak ne zaman nereden geleceği belli olmayan bir saldırı tehdidine karşı devamlı tetikte olmasının gerektiği bilincini dayatmıştır. Bu da insanların dayanma eşiğini aşarak yabancı düşmanlığını hatta Müslüman karşıtlığını körükleyecek şekilde tepki vermesine neden olmuş ve toplumsal uzlaşmaya derin bir yara açmıştır. Bu şekilde devletlerin aslında teröristlerin istediği şekilde kendilerine cevap verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

⁴²² *Terörizmin Yayılmasını Kolaylaştıran Şartlar üzerine Soru ve Cevaplar Mart 2007* (http://www.avrupakonseyi.org.tr/haberler/mart-07_b.htm) (25.08.2011)

⁴²³ Emre Öktem, *a.g.e.*, s. 23

Uluslararası arenada ise ABD'ye yapılan saldırılar sonrası uluslararası toplum hızlı bir şekilde cevap verme telaşı içine girmiştir. Yapılan saldırılar karşısında ABD'nin sert tutumuna tüm dünyadan destek geldiği gözden kaçmamıştır. Uluslararası toplumu düzenleyen en etkin kurumlar ABD'ye desteklerini acele bir şekilde açıklamıştır. Uluslararası toplum ve kamuoyunun desteği ile girişilen Afganistan operasyonuna, devletler düzeyinde büyük bir maddi katılım da sağlanmıştır. Fakat ABD'nin daha sonra uluslararası meşruiyeti aramak yerine kendi politik kararlarını uluslararası topluma dayatması, tepkilerin yeniden ABD'ye yönelmesine sebep olmuştur. Uluslararası terörizm ile mücadelenin vazgeçilmez bir unsuru olan uluslararası işbirliğinin kurumsal olarak ilerlemesi yönünde 11 Eylül saldırıları ardından doğan umut; ABD'nin tek taraflı politikaları, sürekli olarak “ya bizimlesiniz, ya onlardan”, “tek başımıza da olsa bu savaşı yapacağız” gibi cümleleri kullanması ve son olarak kendi toplumu dahil kimseyi ikna edemediği Irak operasyonu ile son bulmuştur. Uluslararası kurumların yayınlamakta geç kaldığı düzenlemeler, yaptırım gücü olmadığı için BM gibi köklü kurumların dahil meşruiyetinin kalmadığını gündeme getirmiştir. Kısacası 11 Eylül saldırılarının hemen sonrası terörizme karşı ortak duruşa destek ve sempati duyulan ortamdan yaralanarak, terörizme karşı bu ortak duygu ile hareket etmek yerine, tek başına harekete geçmiş ve 11 Eylül saldırı ardından El – Kaide ve Taliban’a karşı askeri bir zafer olarak düşünülebilecek ne varsa ABD'nin yaşadığı bu ikilem sonrası ters yüz olmuştur⁴²⁴. Afganistan operasyonu sonucu; Usame Bin Ladin ve El – Kaide terör örgütünün Afganistan içerisinde ve dışarısında artık hiçbir eylem yapamayacağını belirterek, yapabilecekleri tek şeyin kaçmak ve saklanmak olabileceğini ve operasyon yapma kabiliyetinde ve pozisyonunda olmadıklarını⁴²⁵ belirten ABD, uygulamış olduğu politika ve eylemlerle tekrar bahse konu terör örgütüne yeterli propagandayı yapacak malzeme ve güç vermiştir. Bunun sonucunda ise EL – Kaide İstanbul, Madrid ve Londra’da kanlı eylemler gerçekleştirmiş, Afganistan’da ise tekrar savaşmak zorunda kalmıştır.

⁴²⁴ Alon Ben-Meir, *a.g.m.*, s. 10

⁴²⁵ Sedat Laçiner - Mehmet Özcan - İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 229

Görüldüğü gibi 11 Eylül sürecinde görevde olan siyasi iktidarlar terörü yenebilecek ve teröre karşı üstünlüğü sağlayabilecek durumda iken, uyguladığı yanlış ve ben merkezli politikalar ile bitme noktasına gelen terörü yeniden canlandırarak, kanlı eylemler yapabilecek pozisyona getirmiştir. Ulusal düzeyde de korku ortamına karşı bir şeyler yapma gereksinimine giren ve toplumsal baskının da rolü ile yapılan düzenlemeler ise Batı genelinde yabancı düşmanlığının artması sonucu doğurmuştur.

Fakat özellikle Irak saldırıları sonrası gelişmekte olan süreç ise yapılan hataların tekrar gözden geçirilmesi üzerine kuruludur demek yanlış olmayacaktır. Özellikle 11 Eylül sonrası meydana gelen ilk şoku atlatan Uluslararası Kuruluşlar, Afganistan ve Irak operasyonlarında yapılan yanlış uygulamalar ve ulusal manada yapılan düzenlemelerin yol açtığı haksız fiillere karşı tepki göstermeye başlamıştır. Yaptığı düzenlemeler ile tekrar hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları temelli eylemlerin önemi her geçen gün daha fazla vurgulamaya başlamıştır. Bu şekilde hareket eden uluslararası kuruluşların tavrı, tahrip olan toplumu da harekete geçirmiş ve siyasi iktidarları tekrar hukuki meşruluğu olan düzenlemeler yapmaya itmiştir. Bu değişimde yenilenen siyasi iktidarların anlayışları da etkin olmuştur.

İspanya'da meydana gelen Madrid saldırıları sonucu, tepkisel bir cevaba girişmek yerine yeni iktidara gelen hükümet temel hukuk ilkeleri temelinde bir strateji izlemiştir. Uluslararası arenaya taşıdıkları bu stratejileri kamuoyunun da desteğini alarak dünya genelinde kabul görmüştür. BM çatısı altında oluşturulan Medeniyetler İttifakı Projesi uluslararası düzeyde yabancı düşmanlığını ve ötekileştirmeyi en aza indirmeyi amaç edinmiştir. Ulusal düzeyde de İspanya, terörle mücadelede Madrid saldırıları sonrası bile bu bilincini korumuş ve hiçbir yabancıya karşı güvenlik güçleri veya halk tarafından bir baskı yapılmamıştır (Madrid saldırılarını gerçekleştiren grubun çoğu Faslıdır. Bu süreç içerisinde Faslılara karşı bile herhangi bir tepki oluşmamıştır). Terörist ve terörizm ile mücadeleyi çok iyi dengeleyen İspanya örneği, bu yönüyle tüm dünyaya bir ders niteliğindedir.

ABD'de de iktidara gelen Obama yönetimi, eski yanlışlarının üzerini örtmek ve tekrar uluslararası toplum ile işbirliğine girmek için ulusal ve uluslararası

politikalarını gözden geçirmiştir. 2009 tarihli Mısır ziyaretinde Obama, Müslümanlarla ABD arasında karşılıklı saygı ve ortak çıkara dayanan yeni bir başlangıç için Kahire'ye geldiğini ifade etmiştir. “İlişkilerimiz, farklılıklarımızla tanımlandığı sürece barıştan ziyade nefret tohumları ekenlerin eline güç verilmiş olur”; “*Olmamasını istediğimiz dünya için birlikte hareket etme sorumluluğumuz var*”; “*Amerikalılar, insanların daha iyi bir yaşama sahip olmaları için, dünya genelinde İslam dünyasındaki kişilerle, hükümetlerle, organizasyonlarla, dini liderlerle ve iş adamlarıyla ortak çalışmaya hazırdır*”⁴²⁶ gibi cümleleri ile bundan sonraki dönem için eski politikaları bir kenara bırakarak, her din ve devlet ile ortaklaşa politikalar içerisine gireceğinin sinyallerini vermiştir.

Obama, yine Kahire konuşmasında terörle mücadele ile ilgili olarak 11 Eylül’ün, ülkeleri için çok büyük bir travma olduğunu ve bu sebeple ateşlenen endişe ve öfkenin anlaşılabilir olduğunu, ancak bazı durumlarda ideallerine aykırı hareket ettiklerini kabul ederek⁴²⁷; bir anlamda yapılan hataları da kabullenmiştir. Ayrıca radikal ögelere karşı sadece askeri güçle kesin bir zafer elde edilemeyeceğini söyleyen Obama, dünya dengesinin üstünlük değil, ortaklık üzerine kurulabileceğini belirtmiştir⁴²⁸. Obama 11 Eylül saldırılarının 10. yıldönümünde yaptığı konuşmada da ortaklığa vurgu yaparak “*El Kaide’ye karşı Müslümanlarla birleştik. Usame Bin Ladin’i saf dışı bıraktık ve El Kaide’yi yenilgi yoluna soktuk. Dostlarımız ve ortaklarımızla bu mücadelede kaybedilenleri anmada birleştik*”⁴²⁹ demiştir.

Tüm bu gelişmelere rağmen uluslararası toplumun kat edeceği çok yol vardır. En ileri düzeyde demokrasiyi yakalamış ülkelerde bile artan milliyetçilik dolayısıyla ötekileştirme güdüsü, çözümü daha doğrusu çözümsüzlüğü silahlı mücadelede arayan gruplara propaganda malzemesi vermeye devam edecektir. Terörün asla insanların tarihinden silinemeyeceği, gelecekte de terörist saldırılarla

⁴²⁶ *Obama’dan Mısır’da Tarihi Konuşma*

(http://www.sabah.com.tr/Dunya/2009/06/04/islam_dunyasina_seslenecek) (03.10.2011)

⁴²⁷ *Obama’dan Mısır’da Tarihi Konuşma*

(http://www.sabah.com.tr/Dunya/2009/06/04/islam_dunyasina_seslenecek) (03.10.2011)

⁴²⁸ *Obama’nın Mısır Konuşması*, (<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=184168>) (03.10.2011)

⁴²⁹ *Obama Hürriyete Yazdı: Bin Ladin’i Müslümanlarla Birlikte Yendik*,

(<http://www.dipnot.tv/11857/Obama-Hurriyete-yazdi-BiN-LADiNi-MuSLuMANLARLA-BERABER-SAF-Disi-BiRAKTIk.aspx>) (03.10.2011)

sarsılacağımız bilinse de, toplumsal dayanışma bu saldırıların etki gücünü ve teröristlerin güçlenmesini sekteye uğratacaktır.

III. BÖLÜM

İNGİLTERE’NİN TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARI

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İrlanda sorunu ile başlayan tarihsel süreçte İngiltere daha çok ayrılıkçı bir terör örgütü olan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (Irish Republican Army - IRA) ile mücadele etmiştir. Ancak 11 Eylül 2011 tarihinde ABD’de EL – Kaide terör örgütü tarafından düzenlenen ve terörizm tarihine en sofistike saldırı olarak geçen eylemlerle birlikte İngiltere’de de dini istismar eden ve dini referans aldığını iddia eden radikal gruplar, ülke ve ülke dışında yaşayan İngiliz vatandaşları ile İngiltere çıkarlarına karşı tehdit oluşturan en önemli tehdit haline gelmiştir. İngiltere artık tehdit değerlendirmelerini IRA’dan çok EL – Kaide bağlantılı gruplar ve bu doğrultuda radikalleşme üzerine yapmaktadır⁴³⁰.

Bu bölümde asıl üzerinde durulacak olan konu İngiltere’nin uluslararası terör örgütleri ile ve özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası yaptığı düzenlemeler olacaktır. Fakat İngiltere’nin uzun yıllar mücadele verdiği ayrılıkçı terör olarak tanımlayabileceğimiz IRA ile ilgili yapılan düzenlemeler, İngiltere’nin terörle mücadele deneyimini, tecrübesini ve kültürünü anlamamız açısından önemlidir. Bu sebeple, ilk olarak İngiltere’nin IRA’ ya karşı yaptığı mücadele özetlenmeye çalışılacak, daha sonra da 11 Eylül saldırıları sonrası önemi artan uluslararası terörle mücadele ile ilgili İngiltere’nin yaptığı düzenlemeler irdelenecektir.

⁴³⁰ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, “İngiltere’nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası”, *Dünya’dan Örneklerle Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2010, s. 238

1. İNGİTERE’NİN TERÖRLE MÜCADELE TECRÜBESİ

İngiltere, Kuzey İrlanda sorunu olarak adlandırabileceğimiz ayrılıkçı terör hareketleri ile yaklaşık 30 yıl çalkantılı ve sıkıntılı bir süreçte mücadele etmiştir. Bu süreçte ayrılıkçı terör örgütü IRA, ülkenin başlıca güvenlik sorunu olmuştur. 1969 yılında ağırlığını tam olarak göstermeye başlayan bu sorunun kökleri aslında on yıllar değil, yüzyıllar öncesine dayanmaktadır.

1.1. Kuzey İrlanda Sorununun Temelleri ve IRA’nın Kuruluşu

Kuzey İrlanda, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı (İngiltere) bir parçası olup, İrlanda Adası’nın kuzey doğusunda yer almaktadır. Özellikle 16. yüzyıldan bu yana birlik ya da ayrılma sorunu, siyasal yaşamın ana maddesi olmuştur⁴³¹.

12. yüzyılda İngilizler bu adanın hakimiyetini ele geçirmeyi başarmışlar ve bu tarihten sonra İngilizler ada üzerinde bir baskı ortamı oluşturmuşlar ve İrlandalıların geleneksel kültürlerini yaşamalarını engellemişlerdir⁴³². İngilizlerin kontrolüne geçen adaya İngiliz göçmenleri gelmeye başlamış ve burada belli bir nüfus yoğunluğu oluşturmuşlardır. Bu dönemde İngiliz kralı VIII. Henry’nin kendisin ve boyunduruğu altında yaşayan insanların mezhebini bir gecede emir komuta zinciri altında değiştirmesi ise, adada yaşanan olayların bir mezhep savaşına dönüşmesine neden olan asıl etmendir. Çünkü bu tarihten sonra adanın yerli halkı Katolik mezhebine bağlı kalmış, adada yaşayan Normanlar ise krallarının buyruğu ile Protestanlığı kabul etmişlerdir. Bu durum yüzlerce yıl sürecek sorunların tohumlarını atmıştır⁴³³. İrlandalıların yaşamlarında din faktörü bundan böyle her alanda etkili olmuştur. Bu topraklara yakın yaşayan diğer uluslar, ne zaman İngiltere ile savaşa

⁴³¹ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.* , s. 146

⁴³² Hamit Emrah Eriş, “IRA(İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)”, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000, s. 327

⁴³³ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* , s. 67

girmek isteseler, ilk önce mezhepsel yakınlık kurarak adada yaşayan halkla birlikte hareket etmeye çalışmışlardır.

17. yüzyılda İrlandalıların Ulster Yerleşkelerinde bulunan topraklarına el konularak ve buralara İskoçya'dan gelen 150.000 ve İngiltere'den gelen 20.000 Protestan göçmen yerleştirilmiştir. 1609 yılında tarihte Ulster Plantasyonu olarak bilinen bu olay adanın bölünmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Böylece nüfusun çok küçük bir bölümünü oluşturmalarına karşın adadaki ekilebilir toprağın önemli bir kısmı Protestanların eline geçmiştir⁴³⁴.

Adada varolan ayrılıkları perçinleyen diğer bir süreç ise İngiltere'de Meclis ve kral arasında yaşanan otorite savaşı olmuştur. Meclis yine bu tarihlerde krala karşı yetkilerini yükseltmek için güç savaşına girmiştir. Bir iç savaşa dönüşen bu süreçte Katolik halk kralın tarafında yer almıştır. Adaya da sığırayan bu kıpırdanmalar, Protestanlara karşı bir iç savaşa dönüşmüştür. Yaklaşık on iki bin Protestan bu olaylar sırasında öldürülmüştür. Katolikler açısından ise felaket girişilen mücadelenin meclis taraftarları tarafından kazanılması ile başlamıştır. İç savaşı meclis kazanınca Meclis güçlerinin lideri Cromwell İrlanda'yı cezalandırmaya başlamıştır. 1650 yılına kadar yaklaşık olarak 100.000 İrlandalı köle olarak satılmış, 750.000 kişi ise öldürülmüştür. Bu dönemde oluşturulan yeni iskan politikaları ile Katoliklerin elinde çok az miktarda toprak kalmıştır. Öyle ki 17. Yüzyılın başlarında toprakların %60'ından fazlasını elinde bulunduran Katolik İrlandalıların yüzyılın sonlarına doğru toprakları %20'lere kadar düşmüştür. 18. yüzyılın ortalarına doğru ise bu oran %7'ye kadar gerilemiştir⁴³⁵.

1685 yılında tahta II. James'in geçmiştir. Kendisini Katolik olarak adlandıran bu kralın tahta geçmesi ile adada yaşayan Katolik unsurların yönetimdeki eski ağırlıklarının kazanmasına yardımcı olmuş ve kendilerinden alınan toprakları tekrar Katoliklere vermek için çalışmalar yapmıştır. Fakat bu eylemleri Meclisin tepkisini çekmiş ve bu süreçte William of Orange'a krallık teklifi götürülmüştür. Bu

⁴³⁴ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 68

⁴³⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 68

gelişmeler üzerine ise II. James İrlanda'ya kaçmak zorunda kalmıştır⁴³⁶. Katolikler James'i çok iyi karşılamış hatta onun önderliğinde kurulan ordu Protestanların çoğunlukta olduğu bir Londonderry bölgesini kuşatsa da William of Orange'ın Protestanlara olan yardım etmesi sebebi ile alınamamıştır⁴³⁷. Boyne Savaşı'nda II. James'in mağlup edilmesi ile beraber adada Protestan egemenliği süreci başlamıştır. Bu tarihten itibaren Protestanlar, Katolik krala karşı kazandıkları zaferi ve bu zaferi getiren Orange düzenini her yıl kutlamaya başlamışlardır⁴³⁸. Bu savaş adadaki Protestan varlığını güçlendirmiş ve Protestan azınlık karşısında ikincil duruma düşen Katolikler bağımsızlık hareketlerini başlatacak ortamı hazırlamıştır⁴³⁹.

1700 – 1800 yılları arasında Katolikler değişik zamanlarda ayaklanmışlar ama başarılı olamamışlardır. Bununla beraber her ayaklanma ve karşılıklı çatışmalarda Protestan ve Katolikler arasındaki düşmanlık artmış ve iki grupta bu yıllarda silahlı örgütler kurmuşlardır⁴⁴⁰. Tüm bu olaylar ve çatışmalar sonucunda ise İngiliz Parlamentosu 1800 yılında çıkardığı bir kanunla İrlanda ile birleşmiştir. Ülkenin adı bundan sonra Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı olmuştur⁴⁴¹. Fakat bu durum tartışmalara yeni bir boyut eklemiştir. Protestanlar yasaya bağlılığı savunurken, Katolikler ise bağımsız İrlanda fikrini savunmuşlardır⁴⁴².

İngiltere'nin İrlanda üzerinde hakimiyetini güvence altına alması Katoliklerin ekonomik servetlerinin ellerinden alınmasına sebep olmuş ve adanın zenginlikleri Protestan unsurlar tarafından paylaşılırken, Katolikler sürekli bir yoksulluk içerisine düşmüşlerdir. 19.yüzyılın ortalarında İrlanda'da tüm sermaye ve tarımsal araziler Protestan azınlığın eline geçmiştir. Katolik unsurlara sanayi tesislerinde işçi olarak bile istihdamına izin verilmemiştir. Katoliklerin yoksulluk içerisinde olması ve adaya çok sonraları gelmiş olmalarına rağmen tüm zenginlikleri

⁴³⁶ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.* , s. 329

⁴³⁷ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* , s. 68

⁴³⁸ Emin Gürses, *a.g.e.* , s. 58

⁴³⁹ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.* , s. 329

⁴⁴⁰ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 240

⁴⁴¹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* , s. 71

⁴⁴² Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 240

elinde bulunduran Protestanlara ve bu konumu elde etmelerini sağlayan İngilizlere karşı besledikleri düşmanlığın giderek artmasına sebep olmuştur⁴⁴³.

Adadaki olayları tam olarak anlamak adına, 1800'lü yılların ortasında meydana gelen kıtlık süreci de etkili olmuştur. Meydana gelen kıtlıkta İngiltere hükümeti adada yaşayan halka yardım etmemesi de önemli bir yer tutmaktadır. Fakir Katoliklerin temel gıdası olan patatesin bir salgın hastalık yüzünden üretilmemesi sonucu büyük bir kıtlık yaşanmış bu boşluğu sübvansede edilmiş mısır ile kapatmak isteyen İngilizler ise serbest piyasacı görüşler ve kamuoyunun olumsuz tepkisi nedeniyle bu yardımı da göndermemiştir⁴⁴⁴. Bunun sonucu adada yaklaşık olarak bir milyon kişi ölmüş ve bir o kadar kişide ABD ve Avusturya'ya göç etmiştir⁴⁴⁵.

ABD'ye göç eden İrlandalılar, 1857 yılında New York'ta İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği adı altında bir örgüt kurarak, İrlanda'nın özerk yönetimi için silahlı mücadelenin gerekliliğini savunmuşlardır⁴⁴⁶. Bu örgüt kendilerine Fenianlar adını vermişlerdir. Fenianlar bir dizi terör eyleminde bulunmuş fakat İngiliz hükümetinin bu örgüte karşı aldığı sert tutumlar ve ABD'nin eylemleri dolayısıyla desteğini çekmesiyle güçsüzleşmiş ve nihayet yok olup gitmişlerdir⁴⁴⁷. İrlandalılar bu dönemde siyasi yapılanma içerisine de girmişlerdir. 1891 yılında Katolik lider James Connolly tarafından İrlanda Cumhuriyetçi Sosyalist Partisi, 1905 yılında ise Sinn Fein partisi Arthur Griffith tarafından kurulmuştur. Bu tüp siyasi örgütler yanında silahlı milis grupları da kurulmaya başlanmıştır. 1913 tarihinde Protestanlar silahlı bir örgüt olan Ulster Gönüllü Birliğini, Katolikler ise İrlanda Gönüllüleri örgütünü kurmuşlardır⁴⁴⁸.

İngiliz idaresine karşı başlatılan '1916 Paskalya Ayaklanması' ise İrlanda tarihinde yeni bir dönüm noktası olmuştur. Bu ayaklanmada beklenen kalabalık oluşturulamamış; bunun sonucunda ise İngilizler sert bir şekilde ayaklanmayı

⁴⁴³ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 331

⁴⁴⁴ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 331

⁴⁴⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 73

⁴⁴⁶ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 241

⁴⁴⁷ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 332

⁴⁴⁸ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 73

bastırmışlardır. Katolik 15 lider bu ayaklanmalar sonunda idam edilmiştir. Bu durum ve çeşitli tarihlerde meydana gelen ayaklanmalar, Katolik unsurların daha milliyetçi bir havaya girmelerine sebep olmuştur⁴⁴⁹. Bu duygu yoğunluğu ile girilen İngiltere 1918 seçimlerinde ise Sinn Fein İngiliz parlamentosunda İrlanda'ya ayrılan 105 sandalyenin 73'ünü kazanmıştır. Bu süreç İrlanda gönüllülerinin IRA adı ile örgütlenmesinin de başlangıcı sayılmıştır⁴⁵⁰.

Seçimlerden güçlü olarak çıkan Sinn Fein, Londra'nın yetkisini tanımadığı için milletvekillerini İngiliz Parlamentosuna göndermek yerine Dublin'de İrlandalıları için ayrı bir meclis oluşturmuştur. Dail Eirann in Dublin adı ile kurulan yeni meclis, tüm İrlandalıları bu meclisi tek ve meşru meclis olarak tanımaya çağırmıştır. Bu çağrıya 26 bölge uyarken, Ulster bölgesi olarak bilinen ve Protestanların çoğunlukta olduğu 9 bölge bu çağrıya katılmamıştır. 1920 yılında İrlanda Hükümeti Yasası adı altında bir yasa çıkartan Londra, güneyde Dublin'de, kuzeyde ise Belfast'a iki ayrı meclis kurma kararı almışlardır. 1921 yılında Dublin meclisi İngiltere'ye karşı savaş kararı almış ve İngiltere ile Sinn Fein arasında gerçekleşen görüşmeler sonucu oluşturulan Anglo – Irish Anlaşması ile Serbest İrlanda kurulmuştur. 1925 yılında kuzey ile sınırları belirlenen Serbest İrlanda, gelişen süreç içerisinde ilk olarak bağımsızlığını ilan etmiş ve Eire ismini almıştır. 1949 yılına gelindiğinde ise İrlanda Cumhuriyeti adını alarak, İngiliz uluslar topluluğundan ayrılmışlardır⁴⁵¹.

Bu gelişmeler yaşanırken IRA'da 1919 yılında Sinn Fein'i destekleme kararı almış ve 1920'lerle başlayan süreçte kentlere ağırlık vererek çok iyi bir şekilde örgütlenmiştir. Küçük gerilla grupları kurulmuş ve bunlar hücreler şeklinde örgütlenmiştir. Örgütlenmesini arttıran IRA, mali açıdan da güçlü bir konuma gelmeye başlamıştır⁴⁵².

İrlanda Cumhuriyeti ilk yıllarında bir iç savaş yaşamıştır. Bu iç savaşında sonucunda IRA ve benzer örgütler yasa dışı ilan edilmiş ve takip eden yıllarda İrlanda Hükümetinin kesin otoritesini kurması ile silahlı kuvvetler içerisindeki IRA

⁴⁴⁹ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 27

⁴⁵⁰ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 333

⁴⁵¹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 75

⁴⁵² Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 335

grupları dağıtılmıştır. Gelişen süreç içerisinde IRA 1949 yılında İrlanda Cumhuriyeti'ne karşı olan askeri faaliyetlerini durdurmuş, 1962 yılına gelindiğinde ise Belfast ve Dublin hükümetlerinin teröre karşı işbirliği yapmaları ile de IRA saldırı kampanyalarını kesmiştir⁴⁵³. Aslında IRA, bu tarihe kadar etkin ve sürekli olmayan eylemler yapabilmiş ve aktif bir yapıda bulunamamıştır⁴⁵⁴.

1922 – 1966 yılları arasında Kuzey İrlanda hükümetleri Katolik İrlandalıların haklarına kısıtlama getirirken bölgede bulunan Birlikçi Protestanların hakları da olumlu yönde arttırılmış ve geçen zamanda sosyal ve ekonomik anlamda iki grup arasında uçurum daha da büyümüştür. Siyasal haklarla ilgi olan ve temelinde barınma ve eğitim sorunlarının giderilmesine yönelik talepler olan gösteriler, zamanla Katolikler ve Protestanlar arasında eski anlaşmazlıkları su yüzüne çıkaran ve ayrışmaları derinleştiren gelişmelere dönüşmüştür⁴⁵⁵. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sırasında Dublin yönetiminin aksine İngiltere'ye destek veren Kuzey İrlanda yönetimi İngiltere tarafından ödüllendirilerek ekonomik açıdan desteklemiştir. Bu destek Kuzey yönetiminin iyice güçlenmesine sebep olmuştur⁴⁵⁶. Fakat bu güçten Kuzey İrlanda yönetimi altında yaşayan Protestanların daha fazla yararlanması sonucu ise, aynı yönetim altında yaşayan Katolik ve Protestan halk arasındaki eşitsizlik daha da artmıştır. Kuzey İrlanda'da bu şekilde perçinlenen Protestan hakimiyeti, ekonomik olduğu kadar siyasi oluşumlarda ve polis birliklerinin kurulmasında da kendisini göstermiştir. Büyük çoğunluğu Protestan olan, Krallık Ulster Zabıta örgütüne polislik görevinin verilmesi ile Katolik halk politik olduğu kadar fiziki olarak da baskı altında tutulmuştur⁴⁵⁷.

1960'ların sonuna gelindiğinde ise Kuzey İrlanda'da Sinn Fein ve IRA tarafından 'Sivil Haklar Kampanyası' başlatılmıştır. Katoliklerin şikayetlerinin bir ifadesi olarak başlayan bu kampanyanın amacı tüm Birleşik Krallık vatandaşları için eşit haklar sağlanması olmuştur. Fakat bu harekete İngiliz hükümeti baskıyla karşılık vermiş ve bu gelişmeler milliyetçi, ayrılıkçı hareketin tekrar can bulmasına ve

⁴⁵³ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 75

⁴⁵⁴ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 31

⁴⁵⁵ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 243

⁴⁵⁶ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 337

⁴⁵⁷ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 76

harekete geçmesine yol açmıştır. 1962 yılında saldırı kampanyalarını kesen IRA, 1969 yılında bölgede yaşanan olumsuzluklar ve bunun doğurduğu baskı ve şiddet ile aktif hale gelerek adeta yeniden doğmuştur⁴⁵⁸.

1.2. 1969 Olayları Sonrası IRA'nın Faaliyetleri ve İngiltere'nin Mücadele Stratejisi

Sivil haklar hareketini takiben Ekim 1968'de Katolik Protestanlar arasında başlayan çatışmalar IRA'nın saldırıları ve Ulster Savunma Birlikleri'nin karşı saldırıda bulunması ile şiddetin giderek artmasına sebep olmuştur. Bu aşamada Protestanların Katoliklerin haklarına dönük olarak başlattığı her eylemi, kendilerine tanınan imtiyazlar zarar göreceği için ret etmekte, bu sebeple de Kuzey İrlanda ve Londra yönetimlerine baskı yapmışlardır. Protestanların bu ayrıcalıklarından taviz vermek istememesi, bu amaca yönelmiş karşı terör uygulayan paramiliter örgütler oluşturmuşlardır. Ulster gönüllü birliği de bu örgütlenmelerden biridir⁴⁵⁹.

Kuzey İrlanda'da tansiyon bu şekilde iki mezhep arasında yükselmeye başlamıştır. 1969 yılında ise Protestanlar, Katoliklere karşı kazandıkları Boyne Savaşı kutlamaları için her yıl düzenli olarak yaptıkları kutlama yürüyüşlerinde, Katolik mahallelerden geçerken taraflar arasında çatışmalar başlamıştır. Çatışmaların önlenemez duruma gelmesi üzerine İngiltere bölgeye asker sevk etmiştir. İngiltere'nin adadaki askeri varlığı 1969 yılında 3000 iken, 1970 yılında 13.000, 1972 yılında ise 21.000 olmuştur. Kuzey İrlanda polisinin %90'ının Protestan olmaları, çıkan olaylar sonrasında Katoliklere çok ağır ve şiddetli baskılar yapmalarını beraberinde getirmiştir. Bu yüzden İngiliz askerlerinin adaya gelişini Katolik toplum büyük bir sevinçle karşılamış fakat bu sevinç kısa sürmüştür. Çünkü İngiliz askerleri de Protestan halkı kayırarak şiddet hareketlerini Katoliklere karşı yöneltmiştir⁴⁶⁰. Mezhepsel farklılıkların öne çıtlığı yönünde bir algılama yaratan bu olaylar, Kuzey İrlanda Katoliklerinin kendilerini koruyabilecek tek gücün IRA

⁴⁵⁸ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 31

⁴⁵⁹ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 30

⁴⁶⁰ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 78

olduğuna inanmasına yol açmış ve bu tarihten itibaren ise İRA hem eylemsel olarak hem de eleman kazanma gibi örgütsel faaliyetler alanında hızlı bir büyüme yaşamıştır⁴⁶¹. Bu dönemlerde Bogside ve Short Strand mahallerindeki Protestan saldırılarına karşı, güvenlik güçlerinin Katolik halka yardım etmemesi ve İRA'nın tek başına buralara yönelen Protestan saldırılarını önlemede başarı elde etmesi bu durumu perçinlemiş ve halk arasında İRA'nın itibarı da gittikçe artmaya başlamıştır⁴⁶².

1970 yılı ise İRA için bir dönüm noktası olmuştur. İRA yönetimi Sinn Fein'in parlamentoyu boykot etme kararını kaldırarak mücadelesini parlamento içerisinde devam etmesini istemiştir. Fakat kuzeyli delegeler bunun ihanet anlamına geleceğini ve bunun İRA'nın yenilgisi olacağını belirtmişlerdir. Bu gelişmeler sonrası örgüt 1970 kongresinde kuzeyde PIRA (Provisional Irish Republican Army – Geçici İRA), güneyde ise OIRA (Official Irish Republican Army – Resmi İRA) adıyla ikiye bölünme kararı almıştır. Geçici olması düşünülen bu karar ise varlığını hala sürdürmektedir. Şu an hala İRA olarak anılan örgüt aslında PIRA'dır.

Şiddet eylemlerinin iyice artması ve kontrol edilemez duruma gelmesi sonucu ise İngiltere 1 Ağustos 1971 tarihinden geçerli olmak üzere Internment (alıkoyma) yasasını yürürlüğe koymuştur. Bu politika ile beraber yüzlerce kişi terör şüphesiyle gözaltına alınmıştır. Bu yasa Kuzey İrlanda'daki güvenlik güçlerine hakim kararı aramaksızın terör şüphesiyle yakaladıkları bir kişiyi alıkoyma hakkı vermiştir. Fakat bu uygulama hem içerik hem tarz olarak Katolik halkın tepkisini çekmiştir. Çünkü yasa alet edilerek güvenlik güçleri Katolikler üzerinde baskıyı arttırarak birçok Katolik'i tutuklamışlardır⁴⁶³. Bu yasaya karşı yapılan gösteriler sırasında ise Londonderry'de protestocular üzerine ateş açılması ise 13 göstericinin ölmesine sebep olmuştur. Kanlı Pazar olarak bilinen bu olay sonrasında ortam iyice gerilmiş ve İRA eylemlerini arttırmıştır⁴⁶⁴. Bu olay sonrası İRA Katoliklerin

⁴⁶¹ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 339

⁴⁶² Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 79

⁴⁶³ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 244

⁴⁶⁴ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 30

kendilerini korumadaki en önemli enstrüman haline gelmiştir⁴⁶⁵. Toplumsal destekleri ise bu sayede her geçen gün artmıştır. IRA 1973 yılından itibaren eylemlerini Kuzey İrlanda'dan İngiltere'ye taşımıştır. Burada 3'ü milletvekili olmak üzere 100'ün üzerinde insan öldürmüştür⁴⁶⁶.

Londra hükümeti, genel olarak sorunun sosyal ve ekonomik yanından çok güvenlik yönüne ağırlık vermiştir. İnsan hakları ihlalleri keyfi tutuklamalar gibi durumlar 1973 'Olağan Üstü Hal Tedbirleri Yasası' ve 1974 yılında yürürlüğe giren 'Terörizmi Önleme Yasası' baz alınarak yapılmıştır⁴⁶⁷. Terörizmi Önleme Yasası geçici bir yasa olarak çıkarılmasına rağmen kalıcı bir hale gelmiştir. Yasa içişleri bakanlığına ve polise İngiltere'nin daha önce hiç alışık olmadığı şekilde geniş yetkilerle donatılmasını sağlamıştır. Çıkarılan bu yasa hükümlerince 1982 yılına kadar yapılan alıkoymaların neredeyse tamamına yakını hiçbir ceza görmeksizin serbest bırakılmıştır. Bu da yasanın asıl amacının sindirme ve baskı altına alma amaçlı kullanıldığının kanıtıdır. Sonuç olarak İngiltere bu uygulamadan dolayı ciddi eleştirilere maruz kalırken, geniş kitlelerden de sert tepkiler almıştır. 1976 yılında yasada yapılan değişiklikler ise sadece güvenlik güçlerinin işlerini kolaylaştırıcı günlük düzenlemeler olarak algılanmıştır⁴⁶⁸.

IRA 1970'li yıllarda iki defa ateşkes ilan etmiştir. Bu süreçte İngiltere hükümeti IRA'nın üst kademesi ile bir dizi görüşmelerde bulunduyse da herhangi başarı elde edilememiştir. 1980'lerde de bir dizi siyasi görüşmeler yapılmış fakat iki tarafından çok ağır şartlar sürmesi üzerine bu görüşmelerden de beklenen fayda sağlanamamıştır⁴⁶⁹.

Öte yandan Ira'nın bu dönemde siyasi mücadeleden uzaklaşması sebebiyle politik alanda doğan boşluğu Sosyal Demokrat İşçi Partisi ve Birlik Partisi gibi oluşumlar doldurmaya başlamıştır. Bu partiler de Sinn Fein gibi İrlanda'nın bütün

⁴⁶⁵ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 340

⁴⁶⁶ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 33

⁴⁶⁷ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 33

⁴⁶⁸ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.293

⁴⁶⁹ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 256

olarak özgürlüğünden yana olmuşlardır⁴⁷⁰. Bu dönemde şiddet, s,şiddeti vahşet vahşeti doğurmuştur. Her ölüm taraflar için bir ibret meselesi değil, intikam gerekçesi haline gelmiştir. Hal böyle olunca karşılıklı çatışma ortamı iyice artmıştır. Şiddet olaylarına karşı durmak için Londra yönetimi siyasi etkin kılacak adımlar atmaya başlamıştır. İlk olarak 1974 yılında Sinn Fein'in yasaklı illegal durumu kaldırılmış ve legal bir hal almıştır⁴⁷¹.

1980'li yıllarda da siyasi çözüm arayışları devam etmiş ve IRA örgütü politik süreçlere göre ateşkes ilan etmiştir. 1981'de Katolik bir İrlandalı olan Bobby Sands, cezaevi koşullarını protesto etmek amacı ile açlık grevine başlamıştır. Sinn Fein o günlerde İngiliz Parlamentosu'nda Kuzey İrlanda için ayrılmış bir sandalyenin boşalmasını fırsat bilerek Bobby Sands'ı seçimlere aday göstermiş ve milletvekilliğini kazanmasını sağlamıştır. Bobby Sands ise milletvekili olduğu halde açlık grevi sonucunda cezaevinde ölmüştür. Daha sonra Bobby Sands ile beraber açlık grevine giren diğer 9 protestocu da hayatını kaybetmiş ve bu olay IRA ve Sinn Fein için müthiş bir propaganda hareketine dönüşmüştür. Bu olaydan sonra IRA öç almak için hızlı bir eylemsel süreç içerisine girmiş Sin Fein ise takip eden seçimlerde %15 oy alarak en büyük seçim zaferlerinden birine imza atmıştır⁴⁷².

İngiltere ise siyasi kararlılığına devam ederek 1985 yılında Anglo – Irish Anlaşmasına imza atmış ve böylece İrlanda ve İngiltere'nin Kuzey İrlanda sorununa çözüm aramak için düzenli olarak siyasi, sosyal, güvenlik ve yasal konularda işbirliği yapılması ve görüş alış veriğinde bulunulması konusunda anlaşmıştır⁴⁷³.

İzleyen yıllarda IRA şiddet hareketlerini sürdürerek, İngiltere'yi pazarlık masasına oturtma hedefine yönelmeye devam etmiştir. Hatta 1991 yılında kabine toplantı halindeyken Başbakanlık konutu olan ve Downing Street 10 numara olarak bilinen binaya havan topu mermisi ile bir saldırı düzenlenmiş, saldırı çok ufak hesaplama hataları nedeniyle başarıya ulaşmamış ve ölen ya da yaralanan olmamıştır. 1992 yılından itibaren ise IRA kendisine hedef olarak İngiltere ekonomisi seçmiştir.

⁴⁷⁰ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 340

⁴⁷¹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 83

⁴⁷² Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 352

⁴⁷³ Emin Gürses, *a.g.e.*, s. 38

Finans merkezlerine yapılan saldırılar boyunca ölü ve yaralıların yanında İngiltere 3 milyar dolardan fazla kayba uğramıştır⁴⁷⁴.

1990 sonrası Dünya konjonktüründeki değişiklikler, Kuzey İrlanda sorununun çözümü konusunda İngilizler açısından değişikliğe gitmelerine neden olmuştur. Soğuk savaş döneminin sona ermesi ile Kuzey İrlanda stratejik önemini kaybetmiş, verilen teşvik ve askeri harcamalar Kuzey İrlanda sorununun çok maliyetli olduğunu göstermiş ve bölgeye ticari unsurların gelmesini engelleyen olayların devamı, İngiltere hükümetini çözüm bulma yoluna itmiştir.⁴⁷⁵

İngiliz hükümeti bu süreçte Sinn Fein ve IRA ile gizli olarak barış görüşmeleri yapma yoluna gitmiştir. Barış görüşmelerinin ilk aşaması İngiliz ve İrlanda Hükümetleri arasında gerçekleştirilmiş ve her iki ülkenin başbakanları “Downing Street Deklarasyonu” adı verilen bir uzlaşma metnini kamuoyuna aktarmışlardır. Deklarasyonda, çatışmaları sona erdirmek için Kuzey ve güney toplumlarının İrlanda geleneklerini dikkate alarak işbirliği ve anlaşma yapmalarının gereği üzerinde durulmuştur⁴⁷⁶.

Bu dönemle birlikte IRA barış görüşmelerine destek olmak adına “Tamamıyla Silahsız Strateji” adında bir rapor hazırlamış ve 1994 yılında ateşkes ilan etmişlerdir. Sinn Fein de diyaloga hazır olduğunu belirtmek için “Barış İçin Bir Senaryo” ve “Barışa Doğru Bir Strateji” isminde iki bildiri yayınlamışlardır⁴⁷⁷. Bu dönemde gizli görüşmeler devam etmiş fakat iki grubun birbirlerine karşı yönelttiği ağır şartlar neticesinde sonuç alınamamış ve 17 ay aradan sonra IRA eylemlerine geri dönmüştür⁴⁷⁸. Bu süreçte İngiltere açısından iç politik kaygılarla barış için girişilen çalışmaları sekteye uğrattığı söylenebilir çünkü o dönem bazı oylamalarda İngiliz hükümeti Protestan Milletvekillerinin oylarına ihtiyaç duymaktaydılar⁴⁷⁹.

⁴⁷⁴ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 352

⁴⁷⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 86

⁴⁷⁶ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 353

⁴⁷⁷ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 88

⁴⁷⁸ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 354

⁴⁷⁹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 89

IRA'nın şiddet vazgeçmemesi üzerine tekrar barış görüşmeleri yoluna giden İngiliz Hükümeti 1997 yılında ilk kez IRA, Kuzey İrlanda'daki Protestan gruplar ve İrlanda Hükümeti ile aynı masaya oturarak anlaşma yoluna gitmeye çalışmışlar ve ön şart olarak da silahların susmasını koşmuşlardır. Fakat olayı protesto eden Protestanların, süreci kesintiye uğratmak için girdikleri terör saldırıları ile Kuzey İrlandalı Protestan gruplar görüşmeden dışlanmışlardır. Bunu izleyen süreçte bu defa IRA'nın silahlı eylem yapması IRA'nın da görüşmelerden dışlanması sonucunu doğurmuştur⁴⁸⁰. Dönemin İngiltere Başbakanı Blair ise bu tarihlerde 150 yıl önce gerçekleşen “kıtlık” sırasında İngiltere'nin üzerine düşeni yapmadığını belirterek İrlanda halkından özür dilemiştir. Aynı zamanda Kanlı Pazar olarak bilinen olayların tekrar soruşturulması için yeni bir çalışma başlattığını açıklamış ve sürecin yumuşamasını sağlamıştır⁴⁸¹.

Barış görüşmeleri olumlu sonuçlar vermeye başlamış ve 10 Nisan 1998'de “Good Friday Anlaşması” iki hükümet tarafından imzalanmış ve güney ve kuzey bölgelerinde yapılan oylamalarla onanarak yürürlüğe girmiştir. Bu süreci baltalama girişimleri bir süre devam etse de IRA 2001 yılının ekim ayında silahsızlanma sürecini başlattığını duyurmuştur. IRA'nın silah bırakma sürecini denetleyen uluslararası bir komisyon olan Bağımsız Denetleme Komisyonu 25 Eylül 2005'te IRA'nın silah bıraktığını açıklamıştır⁴⁸².

Görüldüğü gibi Kuzey İrlanda çözümüne yönelik çabalar zaman içerisinde yol almıştır. Siyasal barış sürecini çok iyi takip eden İngiltere, özellikle Good Friday Anlaşması'ndan sonra IRA'yı eylemlerini ve taktiklerini gözden geçirmek zorunda bırakmıştır. IRA'da özellikle yayılan şiddet karşıtı demokratik havadan dolayı tepki çekmemek için bu adımlara karşın pozitif karşılık vermiştir. 1 Haziran 2002 tarihinde Kanlı Cuma olaylarının 30. yıldönümünde ilk defa 1960 yılından itibaren terör olaylarında ölen insanların ailelerinden özür dilemiştir.

⁴⁸⁰ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.*, s. 355

⁴⁸¹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 89

⁴⁸² Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 93

28 Temmuz 2005 yılında ise IRA, 1998 yılında imzalanan anlaşmadan bu yana Kuzey İrlanda’da uygulamaya konulan politikalar ve gelişmeler ışığında “silah bıraktığını, amaçlarını tamamen barışçıl metotlarla siyasal ve demokratik yollardan gerçekleştirmeye çalışacağını ve üyelerinde kesinlikle başka yollara başvurmamalarını” kamuoyuna duyurmuştur⁴⁸³.

1.3. İngiltere’nin IRA’ya Karşı Yaptığı Mücadele Politikasının Değerlendirilmesi

Özellikle 1969 yılında başlayan olaylar aslında 30 yıl sürecek olan çalkantılı, şiddet dolu ve ilgili herkes için sıkıntılı bir döneminde başlangıcı olmuştur ki 1969 yılında başlayan olaylardan 1998 yılında hazırlanan Hayırlı Cuma ya da Belfast Anlaşması olarak anılan anlaşmaya kadarki dönem İngiltere tarafından “Sıkıntılar Dönemi” olarak adlandırılmıştır⁴⁸⁴. Bu olaylar esnasında yaklaşık 3200 kişi hayatını kaybetmiştir⁴⁸⁵. Bunun yanında çok büyük mali kayıplarda yaşanmıştır.

İngiltere’nin 1970 yıllarında bu soruna salt güvenlik merkezli bakması ve baskıcı politikalarla bu sorunu, özüne inmeden halletmeye çalışması sorunun çözümünden ziyade daha fazla büyümesine sebep olmuştur. İngiliz devleti terörle mücadele konusunda oldukça sert ve acımasız davranmaktan çekinmemiştir. İngiltere, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine en çok şikayet edilen devletlerden biri konumundadır⁴⁸⁶. Gerçekten de yapılan yasal ve polisiye tedbirlere bakıldığında İngiltere terörle mücadele gerekçesiyle insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi demokratik hukuk devleti ilkelerini hiçe sayan bir dizi uygulamaya gitmiştir.

Özellikle 1969 – 1985 yılları arasında terörle mücadelede ordunun kullanımı, terörle mücadele görevinin askeri görev tanımlaması ile fazla uymaması sebebi ile büyük sıkıntılara yol açmıştır. Aslen ordu polis birliklerine yardımcı olmak adına adada görevlendirilmiş olsa da, ilk görevlendirildiği dönemde şehir

⁴⁸³ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 258

⁴⁸⁴ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 245

⁴⁸⁵ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 86

⁴⁸⁶ Hamit Emrah Eriş, *a.g.m.* , s. 325

merkezlerine yerleştirilmiştir. Kaçınılmaz olarak olaylara müdahale eden askerler ise, aşırı sert uygulamaları ile özellikle Katolik toplumun tepkisini çekmişler ve ayırım sürecini hızlandıran müdahalelerde bulunmuşlardır⁴⁸⁷. bu durum aslında askerlerin mücadele alışkanlıkları bakımından normal bir süreçtir. Çünkü askerde etkin olan tanımlama düşman tanımlamasıdır ve yok etmeye yönelik hareket etmeye yönelik eğitim görmüşlerdir. Ayrıca çoğunluğu Protestanlardan kurulu olan polis gücü ise Katoliklere karşı tarihi mezhepsel kinden dolayı sert tutumlara yönelmişlerdir. Diğer bir deyişle polis ve güvenlik güçleri yaptıkları terörle mücadele operasyonlarında, mücadeleye taraf olmuşlardır.

İngiltere'nin bu dönemde uyguladığı yasal düzenlemeler de hukukun temel niteliklerini yok sayar nitelikte olmuştur. Bunlardan ilki 1974 yılında yürürlüğe giren Geçici Terörle Mücadele Yasası (Prevention of Terrorism Act - PTA) olmuştur. Yasa İrlandalıları karşı negatif duyguların ön plana çıktığı bir ortamda hazırlanmıştır. Bu yasalar geçici statüsü ile yürürlüğe girmiş olsa da 2000 yılına kadar küçük değişikliklerle devam ettirilmiştir. Bu yasanın geçici olarak tanımlanmasının tek sebebi her yıl parlamento tarafından yeniden onaya sunulması zorunluluğundan ileri gelmektedir⁴⁸⁸. 1974 yılında yürürlüğe giren bu yasanın en çok tartışılan ve eleştirilerde bulunan kısmı ise hakimlerin juri olmaksızın kendi kararları ışığında karar vermelerine olanak sağlaması ve tutukluların mahkemeye çıkarılmadan 45 gün boyunca gözaltında tutulabilmesini sağlamış olmasıdır⁴⁸⁹. Bu süreçte ayrıca Kuzey İrlanda işleri ile ilgili bakanın, bir şekilde terör eylemine karıştığına kanaat getirdiği kişiler hakkında geçici tutuklama kararı alabileceği ve bu tutuklama süresinin 28 gün süreceği kabul edilmiştir. Bakan adına bu görevi ise belirleyeceği yüksek komiser yürütmektedir. Yine bu dönemde, sanığın itirafının delil yerine geçmesi, sanıkların sebep gösterilmeksizin veya yanlışlıkla tutuklanmaları mahkemelerce hukuksuz bir işlem sayılmamaktadır⁴⁹⁰.

⁴⁸⁷ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 270

⁴⁸⁸ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.293

⁴⁸⁹ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 98

⁴⁹⁰ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.* , s. 151

Yasa içişleri bakanlığına ve polise İngiltere'nin daha önce hiç alışık olmadığı şekilde geniş yetkilerle donatılmasını sağlamıştır. Çıkarılan bu yasa hükümlerince 1982 yılına kadar yapılan alıkoymaların neredeyse tamamına yakını hiçbir ceza görmeksizin serbest bırakılmıştır. Bu da yasanın asıl amacının sindirme ve baskı altına alma amaçlı kullanıldığının kanıtı olarak görülmüştür⁴⁹¹.

1974 yasa 2000 tarihine kadar bir dizi değişikliklerle tekrar yürürlüğe girse de bu değişiklikler, yasanın lafzında herhangi bir değişiklik meydana getirecek düzeyde olmamıştır. 200 yılında ise bu yasa tamamen yeniden şekillendirilerek, günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kalıcı bir hal almıştır⁴⁹².

Diğer bir yasal düzenleme ise sadece Kuzey İrlanda sınırları içerisinde geçerli olan Kuzey İrlanda Olağanüstü Koşullar Yasası'dır. Bu yasa 1974'te yürürlüğe giren yasaya nispetle, iradeye daha fazla yetkiler tanımıştır. Bu kanuna göre polise şüpheli eve girmek ve arama yapmak, şüpheli araçları durdurmak, silah taşıdığından kuşku duyulan kişileri aramak, terör örgütü üyesi olduğundan şüphelenilen kişileri seyahat ve oturma özgürlüğünden alıkoymak gibi bir takım haklar verilmiştir⁴⁹³.

İngilizler bu süreç içerisinde zaman zaman tansiyonu azaltıcı siyasi tedbirler alma yoluna gitse de, Protestanların kendi ayrıcalıklarının biteceği endişesi ile İngiltere'ye baskı yapmaları sonucu, iç politik kaygıları da gözetererek geri adım atmıştır. Fakat sonuçta özellikle 1985 yılından itibaren siyasi kararlılık göstererek siyasi işbirliği ve sosyo – ekonomik politikalara yönelmeye başlamıştır.

Bu süreç inişli çıkışlı bir trend izlemiş ama sorunun çözümü için konsensüs oluşturmak amacıyla tarafları masaya oturtmayı başarabilmiştir. Bunu yaparken de İngiliz hükümeti, Kuzey İrlanda'daki uygulamalarla ilgili sayısız soruşturma,

⁴⁹¹ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.291

⁴⁹² Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 277

⁴⁹³ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.* , s. 154

değerlendirme, analiz ve özeleştirme yapmış ve bunların neticesinde yanlış uygulamaları terk ederek önemli strateji ve politika değişikliklerine gitmiştir⁴⁹⁴.

İlk olarak IRA tarafından sık sık propaganda malzemesi yapılan adadaki askeri varlığını azaltmıştır. Katolik halk üzerinde psikolojik baskı unsuru olan Ulster Kraliyet Polisinin adı, Kuzey İrlanda Polis Servisi olarak değiştirilmiş ve yapılan ilk alımlarda iki mezhepten de yarı yarıya polis teşkilatına alım yapılmıştır. Özellikle İrlanda Cumhuriyeti ile yaptığı terörle mücadelede işbirliği anlaşmaları, örgüte dönük mücadele adına verimli ve etkin olmuştur. Bununla birlikte iki ayrı toplumun var olduğu bir ortamda iki toplum arasında öfke kaynağı olan sosyo – ekonomik farklılıkları giderebilmek için kısa ve uzun vadede toplumsal entegrasyona yönelik çok önemli adımlar atılmıştır⁴⁹⁵.

İngiltere hükümeti 1997 yılından itibaren Kuzey İrlanda'ya yönelik sosyal ve ekonomik politikalara ağırlık vererek özellikle eğitim, sağlık, konut edindirme, alt yapı ve şehir planlaması ve iyileştirmesi alanında önemli harcamalar yapmıştır. Kuzey İrlanda'nın özellikle ekonomik bakımından dezavantajlı bölgelerinde yaşam kalitesini arttırmaya yönelik yapılan bu çalışmalar, bölgede yüzyıllara varan tarihi geçmişi bulunan farklı dini mezhepler arasındaki çatışma ve mücadelelerin hafifletilmesi ve uzun vadede iki farklı grubun entegrasyonunu hedeflemektedir. Kısa vadede ise Katolik ve Protestan grupları temsil ettiğini söyleyen şiddet yanlısı grupların toplumdan soyutlanması ve daha ılımlı söylemlerin bölgede etkinliğini amaçlamıştır. Bu politikalar özetle, mezhebe dayalı bölünme ve mücadelenin değil, paylaşmanın olduğu bir ortamı hedeflemektedir⁴⁹⁶. Bu politikalar bir ölçü de başarılı da olmuş, iyileşme sürecinde yapılan provokatif eylemler iki toplum halkı tarafından da kınanarak bu tip eylemlere prim verilmeyeceği gösterilmiştir.

İngiltere, dünyada anayasacılığın, parlamentonun dolayısıyla demokratik hukuk devleti ilkelerinin ilk olarak hayata geçirildiği ülkedir. Bu konumu ile demokrasinin beşiği sayılmaktadır. Fakat özellikle IRA ile girdiği mücadele sırasında

⁴⁹⁴ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 277

⁴⁹⁵ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 286

⁴⁹⁶ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 283

uyguladığı politikalar şaşkınlık yaratmış ve birçok uluslararası kuruluş ve kamuoyundan sert eleştiriler ve tepkiler almıştır⁴⁹⁷. Tüm bu yanlış uygulamaların terörü engellemek yerine onu körüklediğini nihayet görebilen İngiltere sonunda demokratik ve sosyal iyileştirme işbirliği içerisinde bu sorunun üstesinden gelebilmiştir. Sonuç olarak İngilizlerin Kuzey İrlanda'daki deneyimi, “zeki, kapsamlı bir siyasal müdahalenin, katı polis ve askeri yöntemlerin kendi başlarına durduramadığı teröre nasıl etkili bir şekilde son verdiğinin” en iyi çağdaş örneklerinden biridir⁴⁹⁸.

2. İNGİLTERE’NİN KÜRESEL TERÖRİZM İLE MÜCADELESİ

İngiltere iki binli yıllar kadar, tehdit algılamalarını sadece ayrılıkçı terör örgütüne yönelik düzenlemeler ile yapmıştır. Buna karşın uluslararası terör örgütlerine ve diğer ülkelerde yaşayan terör örgütlerine karşı ciddi düzenlemeler yapma ihtiyacı hissetmemiştir. İngiltere Soğuk Savaş dönemi boyunca sadece İrlanda sorunu ve NATO’nun tehdit saydığı sol örgütlerle ilgilenmiştir. Uluslararası Terörizm konusunda ise yaptığı tek düzenleme, yine IRA terörünün uluslararası bağlantılarının artması sebebiyle uluslararası terör örgütlerinin İngiltere uzantıları ile ilgili, 1984 yılında PTA’ da yaptığı cılız bir değişiklik şeklinde gerçekleşmiştir⁴⁹⁹.

Fakat bu durumu soğuk savaşın son yıllarında başlayan eğilim ile birlikte değişime uğramış ve yasal düzenleme ihtiyacı kendisini hissettirmeye başlamıştır. Bu ihtiyacın temel noktasında ABD ve İngiltere’nin Ortadoğu kökenli örgütler ve radikal İslamcı gruplar bulunmaktadır. Soğuk savaşın bitmesiyle birlikte radikal İslam’ı Batı’nın karşısındaki en büyük tehdit olarak ilan eden ABD ve İngiltere; 1998 yılında Afganistan merkezli Usame Bin Ladin, ABD’ye meydan okumaya başlamış ve Güney Afrika’da bulunan iki ABD büyükelçiliğini bombalamasıyla

⁴⁹⁷ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.*, s. 86

⁴⁹⁸ Shireen Mazari, *a.g.m.*, s. 227

⁴⁹⁹ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.294

birlikte bu tehdit durumunu daha yakından ve şiddetli hissetmiştir⁵⁰⁰. Ayrıca bu olayları takip eden günlerde, İngiliz basınının yüksek tirajlı gazeteleri “*Müslüman Fanatikler Batılı Şehirlere Kimyasal Silah İle Saldıracak*”, “*Müslümanların Kötü Niyeti: Londra’yı Bombalamak*” şeklinde manşetler atarak halkı da bir anlamda toplumun da radikal İslamcı terör tehdidine karşı hassasiyetlerinin artırılması sağlanmıştır⁵⁰¹.

İngiltere özellikle sömürgecilik tarihine dayanan nedenlerle, Ortadoğu’da yaşanan gelişme ve çatışmaların tarihi sorumlusu olarak ön plana çıkmaktadır. El – Kaide ideolojisindeki terör örgütleri de İngiltere’nin bu tarihi sorumluluğundan dolayı bu ülkenin cezalandırılması gerektiğine inanmaktadır⁵⁰². Bu sebeplerle yeni bir terörist tehdidin odak noktasına düşen İngiltere ise, terörle mücadele stratejilerinde yeni düzenlemelere gitmek durumunda kalmıştır.

İngiltere’nin bugün karşı karşıya olduğu uluslararası terörist tehdidinin geçmişteki terörist tehditlerden oldukça farklı olması; eylemlerini dini gerekçelerle meşrulaştırması, oldukça geniş bir dini ve siyasal gündeme sahip olması; birçoğunun toplu sivil ölümlerinin peşinde olması, radyolojik ve biyolojik silahlar dahil konvansiyonel olmayan teknikler kullanmaya hazır olmaları, aktif bir şekilde İngiltere ve dünyanın birçok yerinde eleman kazanmaya çalışıyor olmaları eski düzenlemelerin işlerliğini düşürmüştür⁵⁰³. Bu sebeple yeni bir düzenleme ve strateji geliştirme ihtiyacı duyulmuştur. Uluslararası terörizmle mücadelede yeni önlem ve düzenleme yapma ihtiyacına etki eden diğer bir faktörse, Londra’nın uluslararası terör gruplarına güvenli bir yuva sunduğu yönündeki algılamalardır. Diğer Batı Avrupa ülkelerine göre görece daha liberal yasalara sahip olan İngiltere, bu ve benzeri nedenlerden dolayı birçok siyasi ve silahlı grubun tercih ettiği bir merkez olmuştur. Özellikle Iraklı, İranlı, Mısırlı ve Suudi Arabistanlı rejim muhalifleri bu ülkeyi mesken

⁵⁰⁰ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.298

⁵⁰¹ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.299

⁵⁰² İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 113

⁵⁰³ *İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere’nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi,*

(<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0izleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>) (07.09.2011), s. 9

edinmiştir⁵⁰⁴. Bu sebeplerle İngiltere 2000 yılı Terör Yasası adı altında bir düzenleme yapmıştır.

2.1. 2000 Terör Yasası (Terrorism Act 2000)

Yasa önerisi 1999 ve 2000 yılında yapılan yoğun tartışmalar sonucunda 2 Temmuz 2000’de Kraliyet Onayını alarak, 19 Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa sadece İngiltere değil uluslararası terörle mücadele konusunda tüm dünya için önemli bir adım sayılmalıdır. Çünkü bu yasayla İngiltere gibi uluslararası sistemin önemli bir aktörü olan bir ülke, kendisine dönük olmadığı halde, uluslararası arenada faaliyet gösteren birçok terör örgütünü ve bu örgütlerin İngiltere’deki faaliyetlerini yasaklamıştır⁵⁰⁵.

Bu yasayla terörün tanımının hiç olmadığı kadar genişletilerek terör örgütlerinin tüm faaliyetleri yasaklanmış olmaktadır. Terörizm yasasının bir diğer özelliği de terör gruplarının finans kaynaklarına yönelik olarak getirdiği düzenlemelerle, finans kaynakları ile de etkin mücadeleyi amaç edinmiştir. Yasa ayrıca terör örgütleri ile mücadelede soruşturma ve mücadele birimlerinin yetkilerinde de düzenlemelere gitmiştir. Bu yasayla terörle mücadele birimleri diğer suçlarla mücadele yöntemlerine nazaran daha fazla güçle donatılmıştır. Bu yasa uygulamasına göre yetkililere terör suçu ile alakalı şüphelilerin 48 saat saat gözaltında tutabilme olanağı sağlanmıştır. Bu süre yedi güne kadar uzatılabilmektedir. Fakat eski yasalara nazaran bu yasanın bu konudaki temel farkı; gözaltına alma kararının bir yargıç gözetiminde veriliyor olmasıdır⁵⁰⁶.

Ayrıca bu yasanın diğer bir özelliği de bir terör listesi ortaya koyması ve 21 örgütlü bir listeyi de kanuna eklemiş olmasıdır. Bu örgütlerin herhangi bir şekilde desteklenmesi de suç sayılmıştır. Bu listeye itiraz hakkı olmakla beraber, liste parlamentonun onayı ile beraber geçerli olacaktır⁵⁰⁷. Bu listenin dikkati en çok çeken

⁵⁰⁴ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.300

⁵⁰⁵ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.302

⁵⁰⁶ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.304

⁵⁰⁷ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 278

yönü ise radikal İslamcı örgütlerin ağırlıkta olmasıdır. Bu yasaı diğer yasalardan ayıran bir başka özellik ise diğer yasaların aksine bu yasanın geçici değil, kalıcı olmasıdır.

2000 Terörizm Yasası'na en büyük tepki ise başta İngiltere'de yaşayan Müslüman gruplar olmak üzere insan hakları dernekleri ve sivil toplum örgütlerinden gelmiştir. Tepkiler terörizm ve örgüt tanımında yapılan genişletici düzenlemelere yoğunlaşmıştır. Bu yasa uyarınca azınlıkların hak arama mücadelelerinin ve Greenpeace gibi barışçıl örgütlerin bile yasaklanabileceği belirtilmiştir. Fakat terör örgütü listelerinin Meclis onayına ihtiyaç duyması ve kamuoyunun yakın takibi bu endişeleri azaltmaktadır. Fakat özellikle Müslüman gruplar yasanın belli bir dine ve ırka karşı hazırlandığını savunarak İngiltere'nin bu yasa ile özellikle Müslümanlara karşı bir baskı unsuru oluşturduğunun altını çizmiştir. Özellikle Filistin ve Keşmir'de halk tarafından yasadışı hareket eden işgalcilere karşı halkın verdiği mücadeleyi uluslararası hukukun meşru bulurken, İngiltere'nin bu tip azınlık mücadelelerinin önüne geçtiğini savunmuştur⁵⁰⁸.

Tartışmasız olarak İngiltere'de terörle mücadele konusunda çıkabilecek en sert yasa olarak değerlendirilirken; meydana gelen 11 Eylül olayları ile İngiltere sağduyusunu kaybederek bir tür telaş ve paranoyanın izleri görünen yeni düzenlemeler yapmaya başlamıştır⁵⁰⁹.

2.2. İngiltere'nin 11 Eylül Saldırıları Sonrası Yaptığı Düzenlemeler

Bilindiği gibi 11 Eylül'de ABD'ye karşı yapılan geniş çaplı saldırıya karşı Washington'a en önemli destek İngiltere'den gelmiştir. İngiltere saldırıları adeta kendisine yapılmış saymış ve bundan sonraki saldırıların İngiltere'yi hedef

⁵⁰⁸ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.313

⁵⁰⁹ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.314

alabileceğini hesaplamıştır. Irak ve Afganistan’da İngiltere en çok asker bulunduran ikinci ülke konumuna gelmiştir⁵¹⁰.

11 Eylül sonrası süreçte İngiliz toplumunda güvenliğin kaybolmaya başladığı düşüncesi hakim olmaya başlamıştır. Bu sebeple toplum bu zafiyetin giderilmesi için her şeylerini feda edebilecek duruma gelmiştir. Avrupa kamuoyu tüm demokratik yönlerine rağmen en ufak bir güvenlik sorununda tüm liberal duruşunu bırakıp en sert önlemlere kolayca ‘evet’ diyebilecek bir yapıya sahip olmuşlardır⁵¹¹. The Guardian gazetesi tarafından yapılan bir ankette, katılımcıların üçte ikisi güvenlik ve düzen için sivil haklardan taviz verilebileceğine inandığını söylemiştir⁵¹². Hatta Londra saldırılarından sonra meydana gelen bir hırsızlık olayında bir polis memurunun çıkan çatışmada öldürülmesi ile ilgili olarak İdam cezasının dahi yeniden yürürlüğe girmesi tartışma konusu olmuştur⁵¹³. Demokrasinin beşiği sayılan böyle bir ülkede dahi bu gibi gelişmeler, güvenlik özgürlük dengesinin, güvenlik unsurundan yana bozulmaya başlamasının insanlar üzerinde bıraktığı psikolojik etkiyi gözler önüne sermektedir. Bu sebeple İngiliz hükümeti sert tedbirler alarak halkın ve özellikle güvenlik güçlerinin taleplerini yerine getirmeye yönelik tedbirler almış fakat özellikle yapılan yasal düzenlemeler, demokratik hukuk devleti ilkelerini ihlal ettiği gerekçesiyle ağır eleştiriler almıştır.

2.2.1. Anti – Terörizm Suç ve Güvenlik Yasası 2001 (Anti – Terrorism Crime and Security Act 2001)

Aralık 2001’de, İngiltere, ABD’nin liderliğini takip ederek, içinde terörist saldırıları ortaya çıkarmayı, soruşturmayı ve terörist saldırılar aleyhine dava açmayı kolaylaştıracak eşi görülmemiş önlemler bulunan Anti- Terörizm Suç ve Güvenlik

⁵¹⁰ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 270

⁵¹¹ Sedat Laçiner, “Londra Olayları: Avrupa Terörle İç Savaşa Mı Gidiyor?” (<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=471>) (07.09.2011)

⁵¹² Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.313

⁵¹³ Hasan Emre Şenocak, *a.g.e.* , s. 100

Yasası'nı meclisten geçirerek 11 Eylül saldırılarına bir cevap vermiştir⁵¹⁴. 11 Eylül saldırılarının hemen ardından çıkarılan bu yasa bir tür olağanüstü hal yasası niteliğindedir. 2000'de çıkarılan yasaya konulamayan bir çok yetki bu yasa ile uygulamaya konmuştur. Bu yönü ile bu yasanın içeriği güvenlik güçleri lehine bir fırsatçılık olarak nitelendirilmiştir. 2000 yasasının görüşmeleri sırasında daha sert önlemlerin alınması gerektiğini savunan bu kişiler, 11 Eylül sonrasında daha az bir direnişle karşılaşmışlardır⁵¹⁵.

Yasa İçişleri bakanına terör zanlısı yabancıların gözetimine alınmasına izin verme yetkisi vermiştir. Bunun için bakanlığın söz konusu kişilerin İngiltere'de bulunmasının ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğuna inanması hatta bundan şüphe etmesi yeterli olacaktır⁵¹⁶. Bu sebeple yasanın bu bölümü en tartışmalı nokta olarak tepkileri üzerine çekmiştir. Terörün sürekli bir tehdit olduğu ve bu sorunu çözmek için uzun soluklu politikalara ihtiyaç duyulduğu; fakat yasanın amacının sadece acil durumları önleyebilmek için geçici çözümler ürettiği eleştirisinde bulunularak, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Parlamento'nun İnsan Hakları Müşterek Komitesi ve Privy Counsellor Review Committee (özel bir temyiz mahkemesi) tarafından alınan bu karar sonucu hükümete bu yasayı kaldırması tavsiyesi verilmiştir⁵¹⁷. Yasanın yürürlükte kalması için ise hükümetin ana gerekçesi “ bir kişinin yapmış olduğu cezai sonuçları olan saldırı için dava açmak, İngiltere'nin delillerin kabul edilebilirliğindeki kesin kurallarından ve yüksek ispat standardı istemesinden dolayı mümkün olmayabilir” olmuştur⁵¹⁸. Bu yasayı oluşturmaya iten sebeplerden biri yukarıda bahsedildiği gibi, terör olaylarında her zaman yeterli delil bulunamaması ve olay olana dek bu tip delillerin bulunmasının zorluğundan bahisle, şüphe duyulan kişilerin kanıt olmaksızın etkisiz hale getirilmesi gereğidir⁵¹⁹.

⁵¹⁴ Alexandra Chirinos, “Özgürlük ve Güvenlik Arasındaki Dengeyi Bulmak: İngiliz Anti Terörizm Kanunu Üzerine İngiliz Yargıtay'ının Kararı” , (Çev: Onur Özcan) *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi Kayıhan İçel, Editör Yener Ünver, Ankara 2008, s.331

⁵¹⁵ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.316

⁵¹⁶ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.315

⁵¹⁷ Alexandra Chirinos, *a.g.m.* , s. 334

⁵¹⁸ Alexandra Chirinos, *a.g.m.* , s. 332

⁵¹⁹ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.316

Diğer bir neden ise terör tehdidi oluşturan kişilerin çoğunun yabancı olması ve bu şahısların genel olarak, sık insan hakları ihlali yapılan ve yakalanan kişinin mensup olduğu ülkeye iade edilmesi durumunda işkence ve kötü muameleyle maruz kalacağı ülkelerin vatandaşı olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki yabancıların bu tür insanlık dışı muameleler uygulayan ülkelere geri gönderilmesi yasağı İngiltere'nin neredeyse 20 yıl önce onaylamış olduğu Birleşmiş Milletler (BM) İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nde şu şekilde dile getirilmiştir: “Hiçbir Taraf Devlet bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna yönelik esaslı sebepler bulunduğu kanaatini uyandıran başka bir Devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir.”⁵²⁰ Bu sebeple İngiltere sınır dışı edemeyeceği kişileri, hapis altında tutmayı bir strateji olarak benimsemiş ve bu yasayla bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır.

16 Aralık 2004 tarihinde ise Lordlar Kamarası Belmarsh Hapishanesi'nde bulunan dokuz yabancıнын durumunu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı bulmuş ve böylece 2001 Anti- Terörizm Suç ve Güvenlik Yasası hükümsüz kalmıştır. Hapishanede tutulan dokuz yabancı Aralık 2001 tarihinde bu yasanın hükümlerine dayanılarak hapishanede tutulmuş ve bir kez olsun mahkeme önüne çıkarılmamışlardır⁵²¹. Hapishanede geçen bu uzun süre bir bakıma yargılamadan cezalandırmak anlamına gelmiştir. Durumu değerlendiren Mahkeme; gözaltının gözden geçirilmesindeki düşük standart ve şüphelilerin haklarının korunmasındaki açık eksiklikten dolayı, yasanın unsurlarının kesin olarak Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi'ne aykırılık gösterdiğine hükmetmiştir⁵²².

Yasanın, bu şekilde devre dışı kalması ile oluşan boşluğu doldurmak adına hükümet acil olarak yeni bir yasa hazırlama yoluna gitmiştir. Ancak yeni yasa da oluşan bu boşluğun çok ötesinde yetkileri getirmiştir.

⁵²⁰ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, “İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa”, (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011)s. 24

⁵²¹ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.317

⁵²² Alexandra Chirinos, *a.g.m.*, s. 333

2.2.2. 2005 Terörle Mücadele Yasası (Prevention Of Terrorism Act 2005)

Bu yasa diğer yasadaki farklı olarak, yabancıların gözetimine alınması hükmü yerine “kontrol altında tutma” şeklinde yeni bir düzenleme getirmiştir. Bu kontrol talimatına göre terörizm ile ilgisi olan kişileri belli yerlerde kalmaya ve belli davranışları yapmaya zorlayacak yetkiler verilmiştir. Bu yasayla güvenlik güçlerine; bu yasa kapsamındaki zanlıları ev hapsinde tutabilme, cep telefonu ve internet kullanımını yasaklaya bilme gibi yetkiler vermiştir. Bu yasanın diğer bir farkı ise bu sefer yabancılarla birlikte İngiltere vatandaşlarının da bu talimat kapsamında değerlendirmeye tabii tutulabilmesi olmuştur⁵²³.

Fakat bu yasaya karşı parlamento çok daha güçlü bir dirençle karşı koymuştur. Eleştirilerinin başında; ilk anayasa olarak bilinen ve 790 yılında İngilizlerin hazırladığı Magna Carta’dan beri İngiliz hukukunda var olan mahkumun hapisanedekeyken bile ceza ve infaz yöntemlerini sorgulayabilmesi, mahkemelerin adil ve bağımsız olması, tutukluya kendini savunacak hak ve bunu sağlayacak şartların oluşturulması gerekliliği gibi ilkelerin yıkıldığı gelmektedir. Hükümetse ısrarla yasaların güvenlik güçlerinin terörle mücadele etmesini zorlaştırdığını ve olağanüstü şartlar için olağanüstü yasalar gerektiğini savunmuştur. Yasa yapılan düzenlemelerin terörizm suçunun özünden kaynaklanan sebeplerle bir varsayım ile savaşmak olarak nitelendirmiş ve bir varsayım üzerine bu kadar geniş yetkiler verilmesinin doğru olmadığı konusunda yapılan eleştirilere ise hükümet, Britanya vatandaşlarının yaşama hakkının, terör zanlılarının sivil haklarından daha önemli olduğu tezi ile karşılık vermiştir.

Yasa Avam Kamarasında yaşanan büyük isyanlara karşı Lordlar kamarasına gönderilmiş fakat Lordlar kamarasında da muhalefetle karşılaşan yasa iki kamara arasında sürekli gidip gelmiştir. Ortaya anayasal bir krizin çıkması sonucu muhalifler ve hükümet yasanın bir yıl içinde yeniden değerlendirilmesi konusunda anlaşarak,

⁵²³ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.319

yasanın kabulü sağlanmıştır. Yasa kraliyet onayını ise 11 Mart 2005 tarihinde almıştır⁵²⁴.

İngiltere’de çıkarılan yasalar özellikle güvenlik güçlerinin kontrolü daha rahat sağlayabilmesi refleksi ile sert bir tutum üzerine kurulmuştur. 11 Eylül saldırıları dönemindeki güvenlik bunalımı sebebiyle kolaylıkla geçebilen yasalar; dünya kamuoyunun güvenlik özgürlük dengesine bakışının değişmeye başlaması ve uluslararası örgütlerin sürekli olarak demokratik hukuk devleti ilkelerine vurgu yapması ile, onay aşamasında daha büyük dirençle karşılamaya başlamasına neden olmuştur. Fakat bu süreçte İngiltere’nin kendi evinde meydana gelen 7 Temmuz 2005 Londra saldırıları tekrardan bir panik havası oluşturmuştur.

2.3. 7 Temmuz 2005 Londra Saldırıları Sonrası Yaptığı Düzenlemeler

Londra Saldırıları şehrin atardamarları konumundaki toplu taşıma sistemlerinde yapılan intihar saldırıları şeklinde gerçekleşmiş ve toplam 52 kişinin ölümüne çok sayıda kişinin de yaralanmasına sebep olmuştur. Ulaşım sistemini hedef alan bu saldırılarda olağan yaşamı etkileyerek korku ve panik ortamı yaratmak amaçlanmıştır⁵²⁵. Ayrıca saldırıların yapıldığı esnada şehirde G – 8 ülkeleri zirvesinin yapılıyor olması sebebi ile şehirdeki güvenlik önlemlerinin en üst düzeyde olduğu bir ortamda bu saldırıların yapılması ise güvenlik güçlerinin halkı korumakta başarısız olduğu mesajını halka iletmeyi hedeflemiştir⁵²⁶. Saldırılardan sonra yapılan soruşturma neticesinde 130 terör zanlısı tutuklanmış ve bu olayın gerçek faillerinin bunlardan 4’ü olduğu anlaşılmıştır. Fakat halkı korkuya iten asıl sebep ise bu dört zanlının da İngiltere’de yaşamakta olduğu ve hatta İngiliz vatandaşı olduğudur. Bu olaydan iki hafta sonra Brezilyalı bir elektrikçi olan Jean Charles de Menezes bir tren istasyonunda eylem yapacağına dair şüpheden hareketle güvenlik güçleri tarafından

⁵²⁴ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.320

⁵²⁵ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.320

⁵²⁶ İhsan Bal, *a.g.e.*, s. 113

vurularak öldürülmüştür⁵²⁷. Bu olay güvenlik güçlerinin de olaylardan en az halk kadar etkilendiğinin ve stres ve panik içerisinde akılcı düşünememesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bilakis bu şüphe yanlış çıkmış ve vurulan kişinin terörle hiçbir bağlantısı olmadığı anlaşılmıştır.

Londra saldırıları sonrası ise İngiliz yetkililerin yaptığı kriz yönetimi ise çok başarılıdır. Öncelikle İngiliz medyasının haberi veriş şekli oldukça başarılıdır. Bilinçli bir şekilde güvenlik güçlerinin duruma hakim olduğu şekilde olaylar lanse edilmiş ve olay mahallindeki yaralıları göstermek yerine itfaiye, polis ve sağlık ekiplerinin çalışmaları gösterilerek toplum rahatlatılmaya çalışılmıştır. Özellikle Londra saldırıları sonrası olayın El – Kaide bağlantılı olduğu konusunda spekülasyonlar yapılırken, güvenlik güçleri konu ile ilgili bilgilendirme sürecini zamana yaymıştır. Burada güvenlik güçleri toplumdaki gerilimin azalmasını bekleyerek, halk arasında infiale yol açılmamasını amaçlamıştır⁵²⁸.

5 Ağustos 2005 tarihinde dönemin İngiltere Başbakanı Tony Blair “artık oyunun kurları değişiyor” şeklinde bir açıklama yapmış ve bu açıklamada yaşanan olaylar sonrasında hükümetin ne tür bir politika izleyeceği yönünde sinyallerini vermiştir. Gerçektende yasalarda ne yazmasından çok ası önemli olan uygulayıcıların onları nasıl kullandığı daha önemlidir. Hükümet ve güvenlik güçleri uygulamalarını değiştirmeye başlamış ve bunun yanında yeni bir yasal düzenleme için hızla çalışmaları başlatılmıştır⁵²⁹.

İngiltere ilk olarak, ‘diplomatik güvence’ yoluyla istediği yabancıyı sınır dışı edebilmek için bir dizi anlaşma yapma yoluna gitmiştir. Bu diplomatik güvenceler, ev sahibi hükümetlerden belli bir kişinin geri döndüğünde işkence görmeyeceğine dair söz alınması üzerine kuruludur. Bu tür ‘iyi niyet’ tutanaklarının kötü yanı bunlara pek itibar edilmemesidir. Geçmişte diplomatik güvenceye dayanılarak yapılmış sınır dışı işlemlerinin sonucunda sözleşmeler çok ciddi şekilde çiğnenmiş ve insan hakları acımasızca ihlal edilmiştir. İşkence eğilimi bulunan en az

⁵²⁷ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.322

⁵²⁸ İhsan Bal, *a.g.m.*, s. 113

⁵²⁹ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.325

üç devlet, İngiltere ile diplomatik güvence üzerinde mutabakata varmıştır. Bu ülkeler Ürdün, Libya ve Lübnan'dır. Bu çerçevede ilk olarak 10 tane terör zanlısı hiçbir kanıt olmaksızın sınır dışı edilmek istenmiştir⁵³⁰. Metro ve havaalanlarında ilgili ilgisiz birçok kişi gözaltına alınmış, daha sonra hiçbir sorgulama yapılmadan serbest bırakılmıştır. Birçok ev ve iş yeri aranmıştır⁵³¹. Bu evrede hakimlerden karar alırken İnsan Hakları Yasalarından çok, ulusal güvenlik kaygıları ile karar aldıklarını belirten açıklamalar gelmiştir.

2.3.1. 2006 Terörle Mücadele Yasası (Terrorism Act of 2006)

Hükümet 12 Ekim 2005 tarihinde 2005; Terörle Mücadele Yasası'ndaki bazı yetkileri genişletmek, yeni sınırlandırmalar getirmek ve bazı alanları terörle mücadele yasasına dahil etmek için bir yasa teklifi vermiştir. Fakat bu yasa değişikliğinde de terör eylemlerinin yayın veya konuşma yoluyla övülmesinin bir suç haline getirilmesi, terörizmin hazırlanmasında kullanılan veya yararlı olabilecek bazı materyallerin yayılmasının suç haline getirilmesi, terörist eğitim vermeyi veya almayı, bu amaçla hazırlanmış internet sitelerinin işlemlerini suç haline getirmek, terör zanlılarının mahkeme önüne çıkmadan gözaltında tutma süresini 14 günden 90 güne çıkartmak gibi konularda tartışmalar çıkmıştır⁵³².

Özellikle gözaltında tutma süresinin 90 güne çıkarılması konusu büyük tartışmalara zemin olmuştur. Hükümetin terörün örgütlü bir suç olması, bu sebeple delillerin zor elde edilebildiği ve ayrıca aralarındaki iletişimin telefon ve internet aracılığı ile şifreli olarak sağlandığı ve bu yüzden aralarındaki bağlantıları çözebilmenin çok zor ve zamana ihtiyaç olduğunu vurgulamış, bunlara ek olarak ise yasal yollardan elde edilmeyen delillerin de kullanılabilmesini talep etmiştir. Bu öneriler meclis tarafından kabul ve haklı bulunmamış ve 3 aylık sürenin bazı

⁵³⁰ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, "İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa", (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJE/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011), s. 24

⁵³¹ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.325

⁵³² Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.327

suçlarda mahkumiyet süresine denk geldiği belirtilerek bu sürenin uygulanması halinde ihtimallerden hareketle bir kişinin kapalı tutulmasının kişi hakları ve demokrasiye aykırı olacağı belirtilmiştir⁵³³. 2006 yılında herhangi bir suçlamada bulunmadan alıkoyma süresi yapılan yoğun pazarlıklar sonucu iki katına çıkarılarak toplam 28 güne uzatılmıştır⁵³⁴. Ayrıca yasa dışı yollardan elde edilen delillerin kullanılması hiçbir yönden haklı bulunmamış ve böyle bir hakkın bir anlamda işkence ve kötü muameleyi meşru kılacağı belirtilmiştir⁵³⁵. Lordlar Kamarası 8 Aralık 2005 tarihli kararında işkence yapılarak toplanan delillerin kabul edilemeyeceğini oybirliğiyle aldığı bir kararla kesinleştirmiştir⁵³⁶.

Terörü övmenin suç teşkil etmesi yönündeki teklifte meclis tarafından yasanın tanımının muğlak olması ve demokrasinin vazgeçilmez ilkelerinden biri olan ifade özgürlüğünü yok edeceği yönündeki tepkileri ile karşılaşmıştır⁵³⁷. Fakat tüm bunlara rağmen hükümetin yoğun baskısı sonucu, “terörü teşvik etme” yasağı çok muğlak bir şekilde tanımlanmasına ve, çok çeşitli sözlü veya sözlü olmayan beyanları da içermesine rağmen yasalaşmıştır. Dahası, “konuşma suçu” adı verilen suç, şiddet ile konuşma arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. Bir başka deyişle, saldırgan olmayan eleştirel bir konuşmanın bile şiddet çağrısı olarak yorumlanması mümkündür. Öte yandan, dikkatsiz bir söz bile terörü yüceltme olarak kabul edilebilecektir. Bu da ifade özgürlüğünü derinden sarsan bir durumdur⁵³⁸.

⁵³³ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.327

⁵³⁴ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, “İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa”, (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011)s. 25

⁵³⁵ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.334

⁵³⁶ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, “İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa”, (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011)s. 24 , s. 25

⁵³⁷ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.332

⁵³⁸ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, “İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa”, (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011), s. 25

2.4. İngiltere'nin Terörle Mücadele Stratejisi

İngiltere'nin terörle mücadele yapılanmasında başat aktör İçişleri Bakanlığı olmakla beraber, Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlıkları da ön plandadır. Terör örgütlerine karşı operasyon yapılmasına zin verme yetkisi İçişleri Bakanına aittir. Dış işleri bakanlığına bağlı dış istihbarat servisi MI6 ve Savunma Bakanlığı personelinin de terörle mücadele konusunda bu bakanlıkları etkin bir hale getirmiştir. İngiltere'de iç güvenlik ya da terörle mücadeleden sorumlu tek bir kurum yoktur. Sorumluluk ve yetkiler kurumlar arasında dağıtılmış olmakla beraber, etkin koordinasyon ve işbirliği ile dağınık görünen terörle mücadele konusundaki tüm birimler eşgüdümlü olarak çalışmaktadırlar.

İngiltere'de operasyonel alandaki tüm yetkileri Güvenlik Servisi (MI5) tarafından yürütülür. Güvenlik servisi görevini yürütürken ülkedeki polis teşkilatları ve Metropol Polisi Terörle Mücadele Şubesi ile yakın işbirliği içinde çalışmaktadırlar⁵³⁹. İngiltere'de terörle mücadele konusu her şeyden önce polis ve istihbarat birimlerine verilmiştir ve bu alanda güçlü bir sivil irade söz konusudur⁵⁴⁰. Haziran 2003 yılında Ortak Terörizm Analiz Merkezi kurulmuş ve bilgi yönetimi alanının güçlendirilmesi ve bu sayede istihbarat akış sürecinin daha etkin olması hedeflenmiştir⁵⁴¹. İstihbarat ve güvenlik kurumlarından (MI5 Güvenlik Servisi, SIS Gizli İstihbarat Servisi ve GCHQ Resmi İletişim Merkezi), bu yapı altında işbirliği yapmaları istenmektedir. Bu üç kurumun yanı sıra, Savunma İstihbarat Biriminin çalışanlarını da bu çatı altında toplanmıştır. Bu merkez, terör örgütlerinin kapasiteleri, faaliyetleri ve planları hakkında bilgi toplayan, saklayan ve bilgi alışverişinde bulunan kurumlar arasında koordinasyonu sağlamaktadır⁵⁴².

İngiltere, başta Irak ve Afganistan olmak üzere farklı bölgelerde gerek ulus inşası gerekse terörle mücadele başlığı altında dünyanın değişik yerlerinde askeri güç

⁵³⁹ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 272

⁵⁴⁰ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.342

⁵⁴¹ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 286

⁵⁴² Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, "İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa", (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011), s. 18

bulundurmaktadır. Afganistan işgali ile başlayan askeri süreç, Irak işgali ile devam etmiştir. Afganistan’da 8000 İngiliz askeri NATO kapsamındaki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü’ne bağlı olarak görev yapmaktadır. Irak işgali başında 46000 İngiliz askeri operasyona başlamışken 2003 – 2008 yılları arası bu askeri gücün sayısı kademeli olarak azaltılmıştır. İngiliz askerleri bu görevi zaman içerisinde tamamen Iraklılara bırakmak için Irak asker ve polisini de eğitmektedir. Bu operasyonlarda yaklaşık olarak 400 İngiliz askeri hayatını kaybetmiştir⁵⁴³.

2003 tarihinde İngiltere’ye ve deniz aşırı hedeflerine yönelik uluslararası terörizmden gelebilecek tehditlere karşı kapsamlı bir strateji mevcuttur. İngiltere’nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi adıyla hazırlanan bu strateji CONTEST olarak bilinmektedir. Bu stratejinin amacı, İngiltere ve ülke dışındaki çıkarlarına karşı uluslararası terörizminden gelebilecek riski azaltmak ve böylece insanların, özgür ve güven içinde yaşamlarını devam ettirmelerini sağlamak olarak belirlenmiştir⁵⁴⁴. CONTEST bu amacı gerçekleştirebilmek için terörizmle dört farklı ancak birbirini tamamlayan cephede mücadele etmektedir: bireylerin radikalleşmesine engel olmak suretiyle terörizmi *önlemek*; teröristleri ve teröre destek verenleri *takip etmek*; kamuyu; halkı, önemli ulusal hizmetleri ve İngiltere’nin denizaşırı varlıklarını *korumak* ve sonuçlara *hazırlıklı olmak*.⁵⁴⁵

CONTEST planına göre İngiltere’ye karşı mevcut olan terör tehdidi, Kuzey İrlanda veya IRA değil, İngiltere topraklarında İslam dinini istismar ederek yanlış yorumlanmasıyla ortaya çıkan radikalleşme olarak gösterilmektedir. Bunu sağlamak için isse terörle mücadele alanında çok sektörlü ve bütüncül bir yaklaşımla en geniş ölçüde koordinasyon, işbirliği ve eşgüdüm hedeflenmektedir. Bu stratejinin uygulanmasında temel sorumluluk İçişleri Bakanlığı’na aittir. Bu stratejinin

⁵⁴³ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.e.* , s. 297

⁵⁴⁴ *İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere’nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi*,

(<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0izleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>) (07.09.2011), s. 7

⁵⁴⁵ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, “İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa”, (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011) , s. 19

uygulanması için yerel yönetimler, hükümet kurumları, yetki devri yapılmış kurumlar, polis, güvenlik güçleri, istihbarat kuruluşları, acil servis birimleri, silahlı kuvvetler ve uluslararası ortakların birlikte çalışması hedeflenmiştir⁵⁴⁶.

2.4.1. İzleme: Terörist Saldırıları Önleme

Bu stratejiye göre hükümetin birincil öncelikli görevi terörist saldırıları durdurma ve önlemektir. Hükümet değişen terörist tehdide karşı müdahale için yeni yasal düzenlemeler hazırlamıştır. Yeni suçlar; terörist eylem hazırlamaya, terör amaçlı eğitim almaya, terör eğitimi alınan yerlere gitmeye ve terörizmi cesaretlendiren ya da terörist yayınları dağıtanlara yönelik eylemleri suç statüsüne alarak onlarla kanuni yoldan mücadele etmeyi hedef almıştır⁵⁴⁷. İstihbarat ve diğer güvenlik birimlerinin terör tehdidinden bilinmesi ve anlaşılması noktasında yetenek ve kapasitelerinin artırılması hedeflenerek, maksimum faydanın yakalanması istenmektedir⁵⁴⁸.

Bununla birlikte İstihbarat birimlerinin terör faaliyetlerine katıldığına işaret ettiği her şahsı yargılamanın mümkün olmaması sebebiyle hükümet halkı korumak için yasal kovuşturma dışında bir dizi faaliyetleri benimsemiştir. Bunlar: kontrol emirleri, yabancıların İngiltere'ye girişlerini reddetme, vatandaşlıktan çıkarma ve sınır dışı etmeyi kapsamaktadır.

Terörle mücadeleyle, Afganistan, Pakistan ve diğer yerlerde İngiltere tarafından yürütülen direnişle mücadele ve ulus inşası çalışmaları arasındaki uyumu güçlendirmek terörist saldırıları engelleyebilmek için başvurulmuş diğer bir stratejidir. İnsan haklarının korunması ise, ülkede ve yabancı ülkelerdeki terörle mücadeleyi destekleyen en temel prensip olarak belirlenmiştir⁵⁴⁹.

⁵⁴⁶ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 289

⁵⁴⁷ *İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere'nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi*, (<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0zleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>) (07.09.2011), s. 7

⁵⁴⁸ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 293

⁵⁴⁹ *İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere'nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi*,

2.4.2. Önleme: İnsanların Terörist Olmalarını Ya Da Şiddete Dayalı Aşırılığı Desteklemelerini Önleme

Terörizm riskini azaltmak için stratejinin amacı sadece saldırıları önlemek değil insanların terörist olmalarını ya da şiddete dayalı aşırılığı desteklemelerini de önlemektir. Strateji, radikalleşmenin (insanların terörist olma veya şiddete dayalı aşırılığa destek vermeye başladıkları süreç) nedenlerini daha iyi anlamaya dayanmakta ve bu nedenlerin her birine yönelik en uygun müdahalenin yapılmasını amaçlamaktadır.

Bu sebeple şu temel ilkeler üzerinde durulmuştur:

- Şiddete dayalı aşırılığın arkasındaki ideolojiyle başa çıkma ve ılımlı seslerin desteklenmesi,
- Şiddete dayalı aşırılığı yücelten ve faaliyet gösterdikleri yerleri destekleyenlerin engellenmesi,
- Şiddete dayalı aşırıcılığı savunan gruplar tarafından kandırılması muhtemel veya kandırılmış olan kişilere yardım etmek,
- Şiddete karşı aşırıcılığa karşı toplum direncinin arttırılması,
- Bu ideolojinin kullandığı yapısal problemleri ortadan kaldırma,
- İdeologların istismar ettikleri sorunların üzerinde durma.

Önleme stratejisi, benzersiz bir yerel, ulusal ve uluslararası ortaklığa dayanmaktadır. Önleme stratejisi, radikalleşmeye ve terörizm devşirmesine açık insanları korumak için bu ülkedeki toplumun ve toplum örgütlerinin desteğine olan ihtiyaç açıkça dile getirilmiştir⁵⁵⁰.

(<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0zleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>) (07.09.2011), s. 9

⁵⁵⁰ İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere'nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi,

(<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0zleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>) (07.09.2011), s. 13

İngiltere ve deniz aşırı ülkelerde radikalleşmenin önüne geçilebilmesi için, bu süreci tetikleyen sosyo – ekonomik, kültürel eşitsizlik ve ayrımcılıkların ortadan kaldırılması; terör örgütleri propagandası amacı ile istismar edilen unsurlarda iyileşmeye gitmeyi hedeflemiştir. Ayrıca İngiliz Hükümeti radikalleşmenin engellenmesi için Müslümanlarla birlikte çalışmayı çok önemli bir ilke olarak görmüştür. Londra Saldırıları ertesinde bu sebeple Tony Blair 25 Müslüman toplum lideri ile bir araya gelerek radikalleşmenin önüne geçebilmek için birlikte hareket edilmesi isteklerini iletmiştir. Bu buluşmayı bir dizi buluşmalar ve ortak yürütülen faaliyetler takip etmiştir⁵⁵¹.

2.4.3. Koruma: Terörist Saldırlara Karşı Savunmanın Güçlendirilmesi

Terörle Mücadele Stratejisinin amacına ulaşabilmesi için bu ülkenin ve deniz aşırı çıkarlarımızın terörist saldırılara karşı zafiyetlerinin azaltılması gerekmektedir. Bu Korumanın stratejisinin temel amacını oluşturmaktadır. Bu strateji, kritik ulusal altyapılarını, kalabalık yerleri, taşıma sistemini, sınırlarımızı ve deniz aşırı çıkarlarımızı kapsamaktadır ve iç tehditler ile tehlikeli maddelerin kötüye kullanımına karşı korunmayı sağlamaktadır. Burada asıl güdülen amaç bu tip kalabalık ölümlerin gerçekleşebileceği ve tahrip görmesi halinde aşırı maliyete ve aynı zamanda zafiyete yol açabilecek yerlerin güvenliğinin tam olarak sağlanabilmesi için yapılması gereken çalışmaları ortaya koymak ve o yönde iyileştirmeler yapmaktır.

⁵⁵¹ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.e.* , s. 293

2.4.4. *Hazırlıklı Olmak: Saldırıların Etkisini Azaltmak*

Hazırlıklı olmak iş akışı terör saldırılarının durdurulamadığı durumlarda etkisini azaltmayı amaçlamaktadır. Bu, hali hazırda bir saldırı sırasında yapılacakları ve saldırı sonrasında takip edilecek konuları içermektedir.

Hazırlık olmanın amacı aşağıdaki belirtilen konuları gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir:

- Çeşitli terör saldırılarına karşı kapasitelerin yerli yerinde olması,
- Terör saldırısı sonrasında kritik ulusal alt yapı hizmetlerinin sürmesi ya da hızlı bir şekilde zararın telafi edilerek normale dönülmesini sağlamak,
- Merkezi, bölgesel ve yerel kriz yönetim yapılarının uygun ekipmanla donatılması, yürütecekleri görevler için yeterli olmaları ve eğitilmeleri,

Hazırlıklı olmak kapsamındaki kapasiteler ayrıca diğer tehdit ve tehlikelere karşı yapılacaklar için kullanılabilecektir. Bu sebeple yerel yönetim dayanıklılık ağı, diğer yerel acil durumlara ek olarak terörizmin etkilerine müdahale için de dizayn edilmiştir⁵⁵².

Ayrıca hazırlıklı olma, olaylara müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi amacıyla, sürekli egzersiz yapma ve daha önce olmuş olan olayları değerlendirerek bunlardan dersler çıkarmaktadır. Ayrıca böylece, saldırı sonrası oluşabilecek zararların en aza indirilmesi amaçlanmıştır⁵⁵³.

⁵⁵² İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere'nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi, (<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0zleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>) (07.09.2011), s. 15

⁵⁵³ Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.*, s. 295

3. İNGİLTERE'İN KÜRESEL TERÖRLE MÜCADELESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İngiltere küresel terörle mücadelesinde ne yazık ki ayrılıkçı terörle mücadelesinde olduğu kadar başarılı olamamıştır. CONTEST olarak bilinen İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi terörle mücadele konusunda olumlu hatta gerekli ilkeleri içeren çok önemli bir belgedir. Konunun bütün yönlerini kapsayan titiz bir çalışmanın sonucu olarak meydana getirilen bu strateji terörün kök sebeplerine inmenin önemini belirterek, terörle mücadele anlayışını dört sacayağı üzerine oturtmuştur. Önleme, İzleme, Hazırlıklı Olma, Koruma prensiplerini içeren bu strateji amaç olarak tehdit algılamalarının en önünde gelen radikalleşmiş İslami terörün engellenmesine hizmet etmektedir. Bunu yaparken de temel hak ve özgürlüklerin hiçbir şekilde feda edilemeyeceğini, bu mücadelenin temelini zaten bu hakların oluşturduğunun altı çizilmiştir.

Fakat özellikle yapılan düzenlemeler ve gözlenen uygulamalar bu strateji yansıtmamıştır. Her ne kadar mükemmel denilebilecek düzeyde bir strateji oluşturulmuş olsa da asıl olanın strateji değil uygulama olduğu bilinmektedir.

İngiltere yaptığı veya uygulamaya koymaya çalıştığı yasal düzenlemelerde hukukun temel ilkelerini ihlal eden bir dizi uygulamaya gitmiştir. Özellikle güvenlik güçlerini daha etkin kullanarak yargılamaların seyrini değiştirmek için yapılan uygulamalar çok tartışılmıştır. Yapılan genel düzenlemeler güvenlik güçlerinin kanunların emrine verilmesinden çok, kanunların güvenlik güçleri emrine verilmesi şeklinde yorumlanmıştır⁵⁵⁴. Özellikle güvenlik güçlerinin etkisi ile çıkartılan bu yasalar ise, yapılan işlemlerin hukuki meşruluk temelinde değil, kanuni meşruluk temelinde yapılmasının istendiği gözlemlenmektedir.

Uygulamaya konulan yasal hükümler birçok temel hukuk ilkesini ihlal etmiştir. İngiltere, şahısların 28 gün süre ile herhangi bir suçlama yapılmadan alıkonulmasına izin vermektedir. Bu süre Avrupa'daki en uzun süredir. Bu kişilerin

⁵⁵⁴ Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.315

60'ının herhangi bir suçlama yapılmadan serbest bırakıldığı görülmektedir. Bu da keyfi tutuklama ve alıkoymaların bir anlamda kurumsallaştığını göstermektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Müslüman toplulukların bu kovuşturmadan büyük rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Yüzlerce Müslüman bu yasalar uyarınca hapse atılmış ve daha sonra herhangi bir suçlama yöneltilmeden salıverilmiştir. Daha da çarpıcı olan, tutuklanan 1166 kişiden bugüne kadar yalnızca 40 tanesinin terör suçlarından dolayı hüküm giymiş olmasıdır. Bu rakam, terörist olduğu şüphesiyle polis nezaretinde bulunan kişilerin yalnızca yüzde 3,5'ine denk gelmektedir⁵⁵⁵.

İnsanları bu şekilde hapse atıp daha sonra hiçbir sorgulama yapılmadan salıverilmesi, topluma birçok adaletsizliğe uğramış ve mağdur insanı göndermek anlamına gelmektedir. Bu şekilde yasal düzenlemeler yoluyla işleyen uygulamalar ise terörü önlemekten çok, teröre toplumsal zemin hazırlamaya yarayacağından şüphe yoktur⁵⁵⁶. Hükümetin terörle mücadele konusundaki uygulamaları ve talepleri kontrol edilebilmekte ve bu kontrollerin çoğu da Parlamento içinde gerçekleşmektedir. Hazırlanan raporlar yoluyla hükümetin faaliyetleri bu kurumlar tarafından desteklenmektedir. Yine de bu raporlar, İngiliz hükümetinin yasalaştırmak istediği 90 günlük gözaltı, usulsüz yollardan elde edilen delillerin kullanılabilmesi konularının iptalinde etkili olmuş olsa da bugüne kadar İngiltere'nin sert terörle mücadele politikalarının yumuşatılmasında pek etkili olamamıştır⁵⁵⁷. Bazı İngiliz yetkililerin bu yasaların hayata geçmesi halinde hükümetin istediği yetkileri alabileceği ve uygulamalarını bu yönde yapabileceğini söylemekle beraber, bunların birçok insan hakları ile ilgili anlaşma ve yasayı ihlal niteliğinde de olacağının altını çizmişlerdir⁵⁵⁸.

Yasalar oluşturulurken göz önünde tutulması gereken ilkeler ile ilgili olarak yasa hazırlayıcılarının kendilerine şu soruları sormaları gerekmektedir: ulaşılmak

⁵⁵⁵ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, "İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa", (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011), s. 24

⁵⁵⁶ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.330

⁵⁵⁷ Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, "İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa", (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Haklari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011) , s. 24

⁵⁵⁸ Sedat Laçiner, *a.g.m.*, s.330

istenen yasal amaç, temel bir hakkın sınırlandırılmasını haklı kılacak kadar önemli mi? Yasal amacı karşılaması için alınan önlemler, bu yasal amaca mantıklı bir şekilde bağlı mı? Ve hakları ve özgürlükleri zayıflatmak amacıyla kullanılan araçlar, amacı gerçekleştirmek için gerekenden fazla mı?⁵⁵⁹. Fakat görülen odur ki İngiliz hükümeti yasaları hazırlarken bu titizliği gösterememiştir. Özellikle meclisin kendilerine karşı gösterdiği direnç bu noktadan kaynaklanmaktadır. Mecliste yasal düzenleme yapılmasındaki gerekliliği görmekte fakat güvenlik arayışının hukuki titizliği yenmesine izin vermemektedir.

İngiliz hükümetinin yaptığı düzenlemeleri insan haklarını ihlal edeceğini bile bile yapmalarının sebebi, terörle mücadelede, geliştirdikleri stratejinin ruhundan farklı olarak güvenlik güçlerinin ön planda olması gerektiğine inanmalarıdır. Fakat bilinen gerçek odur ki güvenlik güçlerinin terörle mücadelesi, genel anlamda terörle mücadelenin küçük bir kısmını oluşturmaktadır.

İngiltere'nin bu uygulamaları özellikle Müslüman toplumun itirazlarına sebep olmuştur. Kendileri üzerinde bu yönde baskı kurulduğunu belirten hak genel olarak yapılan uygulamalara tepkili bir tavırla bakmaktadır. İngiltere'de yaklaşık iki milyon Müslüman yaşamaktadır. Fakat yapılan uygulamalarla bu halk devlete mesafe almış bir anlamda böyle bir ortam bekleyen radikalleşme taraftarlarının kucağına itilmiştir. İngiltere'nin 2003 yılında uygulamaya koyduğu CONTEST stratejisinin temel amaçlarına aykırılık oluşturmaktadır. Yapılan bu uygulamalar radikalleşmenin engellenmesi için "Müslüman gruplarla yapılan toplantı ve görüşmelerin aslında göstermelik olarak yapıldığı ve herhangi bir işlerlik kazanmadığı" algısının toplumda oluşmasına neden olmuştur. Terörizm ile mücadelenin temel taşı halkı inandırmaktır. Yapılan düzenlemelerle sorgulanan, gözaltına alınan, evi ve üzeri sebepsiz bir şekilde aranan halk üzerinde ise devletin inandırıcılığı yok denebilecek kadar zayıftır. Çünkü halk yapılmaya çalışana veya yazılı düzenlemelere göre değil, yapılan uygulamalara bakarak kararını vermektedir.

⁵⁵⁹ Alexandra Chirinos, *a.g.m.*, s. 338

Londra saldırılarından sonra yapılan araştırmalar, saldırıyı düzenleyenlerin İngiliz dış politikası yanında, içinde bulundukları sosyo – ekonomik şartlar, sosyal marjinalleşme, düşük eğitim düzeyi, iş bulma olanaklarındaki sınırlılıklar ve etnik kimlik ağırlıklı varoşlardaki ırkçılık düşüncesi ile radikalleştiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca yapılan anketler sonucunda da, çatışmaya katılanların %6'sı Londra saldırılarının meşru olduğunu değerlendirmiş, %24 ise saldırıları benimsememekle beraber saldırıyı düzenleyenlerin duygu ve motivasyonlarına sempati ile yaklaştıklarını belirtmiştir. katılımcıların %1'i ise eylemle ilgili önceden bilgileri olsa dahi polise haber vermeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu anket Müslüman gençlik ile İngiliz makamlar arasında güven sorununun olduğunu göstermektedir⁵⁶⁰. Bu da hükümetin hala halkı kazanamadığını göstermektedir. Yapılan uygulamalar sonucu toplumsal güvenin ve toplumun devlete olan güveninin sarsıldığı gözlemlenmektedir. Müslümanlara karşı önyargılı bir bakış oluşmuştur. Bunu engellemenin yolu ise müşterek değerleri tekrar toplumun tekrar kendisini güvende hissedebilecek şekilde kullanılmaya başlanmasıdır.

4. İNGİLTERE, ABD ve İSPANYA'NIN TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİNİN GENEL OLARAK KARŞILAŞTIRILMASI

Kuzey İrlanda sorunu ile ilgili olarak özellikle 1995 tarihinden sonraki süreçte çok başarılı çalışmalara imza atarak, tüm dünyaya örnek gösterilebilecek siyasi bir kararlılık göstererek, sosyo – ekonomik kültürel yöntemlere ve demokratik hukuk devleti ilkelerine önem gösteren İngiltere, ne yazık ki küresel terörle mücadele aynı siyasi kararlılıkla hareket edememiştir.

Uluslararası radikalleşmeye bağlı grupların, Batı'nın karşısında en büyük tehlike olduğu iddiasını 1990'larda belirten İngiltere'nin bu mücadelesindeki en yakın müttefiki ise ABD olmuştur. Bu durum ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırıları ardından bu ülkeye hem BM'de yapılan görüşmeler hem de başlatılan

⁵⁶⁰Süleyman Özeren - Süleyman Demirci, *a.g.m.* , s. 287

operasyonlarda en büyük desteği İngiltere'nin vermesine neden olmuştur. Fakat ikili arasındaki bu derin müttefiklik terörle mücadele stratejilerine yansımış ve İngiltere'nin terörle mücadelesinin ABD'de örneğini takip ettiği gözlemlenmiştir. Fakat İngiltere'deki kurumların, temel hak ve özgürlükler konusunda kökleşmiş çok eski yapılar olması, hükümete karşı etkin bir direnç oluşturabilme kabiliyetleri bazı düzenleme isteklerini dizginleyebilmiştir⁵⁶¹.

Özellikle İngiltere'nin yaptığı yasal düzenlemeler ABD'nin yaptığı yasal düzenlemeler ile aynı mantıkla ilerlemiştir. İki yönetiminde kanunları çıkartmaktaki temel dayanakları, halkta bulunan güvensizlik algısını yenmek için daha etkin yasalar düzenlemek olmuştur. Bu yasaların ise özellikle terörle mücadelede kullanılan hukuki yolların özgürlükler temelinde oluşmuş olmasının terörle mücadeledeki polisiye tedbirlerinin etkinliğini azalttığını savunmuşlardır. İki hükümete göre de bu düzenlemeler, vatandaşlarının yaşama hakkı, terör zanlılarının sivil haklarından daha önce geldiği ve olağanüstü suçlarla mücadele etmek için olağanüstü yasalar gerekmektedir varsayımına dayandırılmıştır. Fakat bu durumun şüphe üzerine kurulmuş olması ve bu sezinin yanılabılır olması birçok suçsuz kişinin gözaltına alınmasına ve bu sebeple devlete olan güvenlerinin sarsılmasına neden olmuştur. Ayrıca iki hükümetinde tehdit olarak Müslüman radikalleşmeyi sık bir şekilde telaffuz etmesi, toplumlarında kendi vatandaşları olarak bulunan Müslümanlara karşı, toplumun geri kalan kısmının bir önyargı oluşturmaya sebep olmuştur. Bu da ötekileştirme olarak algılanan bu davranışın toplumsal düzeni tahrip etmesine neden olmuş ve Müslüman toplumun devlete karşı mesafe ile yaklaşmasına sebep olmuştur. Devlet eliyle oluşturulan bu durum ise radikalleşmenin asıl temelini oluşturmaya başlamıştır.

Ayrıca bu iki devletin, insan hakları ve özgürlükler çerçevesinde şekillenen hukuk ilkelerinin ve toplumsal yapının aksine kararlar sergileyerek bu temel değerleri ikinci plana atması ise temel ilkelerin içlerinin boşalmasına halk tarafından bu ilkelere olan güveni azaltmıştır. Bu da halkın güvende olabilmek için bu ilkeler yerine şiddete doğru eğilim göstermesine neden olmuştur. İspanya ise bu iki devletin

⁵⁶¹Sedat Laçiner, *a.g.m.* , s.315

aksine Madrid saldırılarından sonra temel dayanakları olan hukuki sistemlerinde hiçbir değişikliğe gitmemiş ve terörle mücadele deneyimlerinden aldıkları ders ile, toplumu bir arada tutmayı hedefleyen demokratik söylem ve faaliyetlerle hem halkları üzerindeki güvenlik algısının kaybolmamasını hem de toplumsal düzenin bozulmamasını sağlamışlardır. Öyle ki Madrid saldırılarını gerçekleştiren kişilerin Fas uyruklu olmalarına rağmen, hiçbir yabancıya veya Faslıya güvenlik güçlerinden veya halk tarafından herhangi bir kötü muamele veya dışlanma yaşanmamıştır. Bu da ülkede yaşayan diğer toplumların da saldırılar sonrası yetkililere ve olaylarda zarar gören insanlar için yapılan destek çalışmalarına yürekten destek vermelerine neden olmuştur. Yani toplumun kendi içinde ve hükümet organlarına karşı desteği hiç kopmamış, böylece olağan yaşamları neredeyse hiç etkilenmeyen İspanyol halkı, şiddet hareketlerinin bu topraklarda hiçbir zaman rant elde edemeyeceğini göstermiştir.

ABD ve İngiltere'nin terör hareketleri sonrası son durumları, İspanya'nın durumu ile karşılaştırıldığında ise İspanya'nın halkı tam manası ile arkasına alarak oluşturduğu ve uyguladığı stratejinin halka güven duygusu verdiği ve bu sebeple terör korkusunun hemen yenildiği, İngiltere ve ABD'nin ise uyguladığı baskıcı politikalar ile halkını daha fazla belirsizliğe sürüklediği toplumsal güvenlik anlayışının hala tam olarak oturtulamadığı gözlemlenmiştir. Güvenlik duygusu, olduğunda fark edilmeyen fakat bir kez kaybolduğunda ise tekrar geri getirilmesi çok zor ve maliyetli olan bir psikolojik bir olgudur. İngiltere ve ABD'nin güvenlik ihtiyaçlarına milyarlarca dolar ayırmasına rağmen hala bu duyguyu tam manası ile oturtamamış olması, İspanya'nın ise en başında kendi ilkelerine karşı duyduğu saygı ile bu güvenlik duygusunu hemen hemen hiç bozmadan korumayı başarması İspanya'nın güvenlik stratejisinin daha başarılı olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Terörizm insanlar üzerinde kontrol yaratmak veya üzerlerindeki kontrolü devam ettirebilmek için, insanlar tarafından kasti olarak oluşturulmuş yüksek korkudur. Bu korkuyu oluşturabilmek için ise sürekli ve sistemli bir şekilde şiddet eylemlerine veya böyle bir eyleme girişileceğine dair tehdide ihtiyaç duyulmaktadır. Terörizm hiçbir zaman bir amaç olmamıştır. Terörizm, istenilen ideolojik altyapı ile oluşturulmuş hedefe ulaşmak için bir araç konumundadır. Terörizmi diğer suç tiplerinden ayıran özellikse içerisinde barındırdığı siyasi kasttır.

Uluslararası toplum terör fenomeni ile başa çıkabilmek için özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük bir çaba göstermiştir. Başta BM olmak üzere tüm uluslararası kuruluşlar terörizmle uluslararası arenada, işbirliği içerisinde mücadele etmenin ilk unsuru olan terörizmi tanımlamak için çok büyük çaba göstermiştir. Fakat terörizmin içerdiği siyasi ağırlıktan dolayı etkin ve verimli olarak kullanılabilecek tek bir tanıma ulaşamamıştır. Çünkü devletler, terör olgusuna, siyasi içeriğinin yoğunluğundan ve meydana getirdiği sonuçların etki kapasitesinin yüksekliğinden dolayı kendi çıkarları çerçevesinde bakmaktadırlar. Siyasi çıkar ilişkilerinden dolayı terörizmin işlevsel, objektif, genel geçer bir tanımlı yapılamamıştır. Terörizmin bu özellikte bir tanımının yapılamaması ise terörle mücadele önündeki en temel sorunlardan birini teşkil etmektedir. Hatta Sertaç BAŞEREN gibi bazı yazarlar bir terörizm tanımına ulaşılması halinde terörizmin tamamen önlenebileceğini savunmuşlardır.

Terörizm olarak adlandırılan mücadele sistemi, sadece haklarının gasp edildiğini düşünen, mağdurluk hissi ile kuşatılmış, yeterince güçlü olmayan alt gruplar tarafından başvurulmuş bir strateji değildir. Kendisine has bir hukuk düzeni oluşturmuş, emrinde teknolojik silahlara sahip ordu ve polis gücü bulunan devletler tarafından halklarını baskı altında tutmak ve böylece kendi siyasi otoritesine kimsenin karşı gelmemesi amacı ile de yapılabilmektedir. Devletlerin terörizmi kullanması sadece iç politik konularda değil, dış politik konularda da karşımıza

çıkılmaktadır. Devletler terörizmi, karşısında bir tehdit olarak gördükleri devleti zayıflatmak, kaynaklarını tüketmek ve uyguladığı politikalara aktaracağı gücü bu soruna yönlendirerek, politikalarını zayıflatmak amacı ile kullanmaktadırlar. Terörün oluşturulması ucuz, yok edilmesi pahalı olan yapıda oluşu ve devletlerin savaş gibi büyük maliyetler altına girmek istememeleri, uluslararası arenanın aktörleri tarafından terörizm kullanılmasını cezbetmiştir. Fakat özellikle soğuk savaş döneminde devlet destekleri ile büyüyen terörist gruplar, kendilerini gittikçe geliştirmiş, uluslararası bağlantılara ve güce sahip olmuştur.

Günümüzde faaliyet gösteren her terör örgütü mutlak şekilde, kendi faaliyet gösterdiği ülkenin sınırları dışında eylem yapabilme, eğitim, finans kaynakları bulabilme, propaganda faaliyeti yapabilme kabiliyetine kavuşmuştur. Bu da terörizmin artık ulusal sınırları aşmış uluslararası bir özellik gösterdiğinin kanıtıdır. Böylece terörist gruplar güçlerini ve etkinliğini arttırarak uluslararası bir tehdit haline gelmişlerdir.

11 Eylül saldırıları sonrası ise terörizmin yeni yüzü kendisini göstermiştir. Teknolojiyi ve bunun nimetlerini çok iyi kullanabilen, eylemlerini çok daha kanlı ve acımasız yapabilen, belirsiz, görünmez, takip edilmesi uluslararası arenaya tam olarak yayılmış durumda olmasından dolayı çok zor olan ve tek bir siyasi iktidara değil tüm dünyaya ve onun değerlerine meydan okuyan küresel bir terör dalgası meydana çıkmıştır. Bu yeni terör dalgası ise eski terör dalgalarına göre çok daha fazla korku ve dehşet saçmaktadır. 11 Eylül saldırıları terörizmin şiddet ve etkisinin en fazla görüldüğü andır. Tarihte hiçbir terörist saldırının bu kadar heyecan verici, korkutucu ve hatta dehşet verici bir etkisi olmamıştır. Kısacası devletler düşük maddiyatlı olduğu için düşman devletlere karşı bir dış politika aracı olarak kullandığı terör örgütlerinin, bu denli gelişerek kendi kontrollerinden çıkması ile çok büyük bedeller ödemeye başlamıştır.

İnsanları terörist olması için güdüleyen birçok sebep vardır. Bu sebeplerin en önemlisi de haksızlığa uğramışlık hissi ve bundan doğan mağduriyettir. Özellikle ötekileştirmenin bir sonucu olarak meydana gelen bu olgu; küreselleşme sürecinin etkisiyle gelişen teknolojik süreçte insanların bilgiye daha rahat ulaşabilmesi ve

kendi durumlarını diğerleri ile karşılaştırabilmesi ile daha da büyümüştür. Fakat insanları terörist stratejiyi kullanmaya iten ana sebep, bu fikre olan inançlarından kaynaklanmaktadır. Sesini duyurabilmek ve ideolojik amacında bir kazanım elde edebilmek için tek çarenin bu yolu kullanmak olduğuna inanmış veya inandırılmışlardır. Bu hedeflerine ulaşabilmek için örgütsel manada çok iyi organize olmuşlardır ve eylemsel süreç için gerekli olan her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarını belli bir düzen içerisinde gerçekleştirebilecek kendilerine has birimler kurmuşlardır. Eylem stratejisi olarak ise, hedeflerindeki topluma karşı sistemli şiddet hareketi uygulayarak onları korku hipnozuna sokmaktır. Böylece insanların ne yaptığını bilemez hale getirerek toplumsal yapının zayıflamasını ve bu sayede meşruluğunu ve gücünü kaybedecek olan siyasi otoriteden emellerine dönük bazı imtiyazlar isterler.

Bu sebeple terörizmin asıl düşmanı toplumu bir arada tutan ve devlet otoritesinin meşruluğunu sağlayan demokratik hukuk devleti ilkeleridir. Bu ilkelerin içini boşaltabilmek için uğraş veren terör örgütleri bunu, yaptıkları eylemler karşısında siyasi otoritenin tepkisel cevap vermesiyle elde etmeye çalışırlar. Terör örgütleri eylemleri ile olağan yaşama saldırılar ve onu sekteye uğratmaya çalışırlar. Devlet birimlerince bu ağır ve muhakkak tehdide karşı verdiği mücadelenin kendisini meşru kılan hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları ve temel hak ve hürriyetler gibi ilkelere ters düşmesini amaçlarlar. Çünkü ancak bu şekilde terör örgütleri, toplumsal yapıyı tahribata uğratarak insanları kime inanacağını bilmez duruma getirebilecektir. Devlet organları bu temel ilkeleri rafa kaldırarak vatandaşları ve kendisiyle çelişince de en etkili silahı olan propagandayı daha etkin ve verimli bir şekilde kullanabilecektir. Yaptığı propaganda faaliyetleri sonucunda toplum tarafından ideolojik amaçlarına sempati beslenecek ve terör örgütü sağladığı halk desteği ile geniş bir alan kazanarak siyasi otorite üzerinde daha fazla etki ve baskı uygulayabileceklerdir.

Bu sebeple demokratik devletler terörle mücadele ederken, toplumların yapı taşı olan müşterek değerleri esnetici uygulamalardan kaçınmalıdır. Devletler, terörist felsefenin nasıl işlediğini ve ne amaçladığını iyi bilmek zorundadır. Kısa vadede

halkın ve kendisinin yüreğine su serpecek olan baskıcı ve tepkisel yaklaşımlar, uzun vadede ise toplumun yabancılaşmasını, inandığı ve korumaya çalıştığı değerlerin içlerinin boşalmasına sebep olacaktır. Bu şekilde yıkılan insanların vatandaş olarak kendisini adlandırmasını sağlayan düzen ise teröristlerin istediklerini elde etmesini sağlayacaktır. Terörle mücadelede etkin ve verimli çalışmalar gerçekleştirmek isteyen siyasi otoriteler, terörle mücadele stratejilerini odağına demokratik hukuk devleti ilkelerini koymalıdır. Sadece terör örgütü elemanları ile değil, bu ilkeler yardımıyla terör örgütlerinin propaganda malzemesi olarak kullandığı sosyal, kültürel, demokratik ve ekonomik sorunlarla da yüzleşmelidir. Adaletin gücüne tüm organları ile inanarak yaptığı mücadeleyi halka da anlatarak onların bu politikalara inanması ve güvenmesini sağlamayı amaç edinmelidirler. Terörizmle mücadele bu anlamda bir sabır savaşıdır. Devletin gücü onun meşruiyetinden ve haklılığından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple devlet terörizme kaşı verdiği mücadelede kendi meşruiyetinin kaynağı olan demokratik hukuk devleti ilkelerinden ödün vermemelidir.

Terörle mücadelede demokratikleşmenin en önemli rolü, terör örgütünün ideolojik altyapısını çökertmesi, adeta altını oymasıdır. Fikri meşruiyetini kaybetmesi ve propaganda için kullandığı demokrasi sorunlarının çözülmesi terör örgütünü güçsüzleştirecektir. Kitleler ile terör örgütü arasındaki köprüler bu şekilde yıkılacak, diğer taraftan devlet ile terör mağduru vatandaşları arasında yeni bağlar oluşmaya başlayacak ve mevcut bağlar güçlenecektir. Daha çok demokrasi eğer diğer iyileştirmeler ile birleştirilebilir ise orta ve uzun vadede terörde azalmaya neden olacak, daha da önemlisi yeni terör örgütlerinin oluşması riskini oldukça azaltacaktır.

11 Eylül saldırıları sonrası oluşan uluslararası ortam da uluslararası terörizmle mücadelede bu ilkelerin vazgeçilmezliğini tekrar kanıtlamıştır. Uluslararası toplum bu saldırılar akabinde giriştiği mücadeleyi doğal olarak ABD önderliğinde yürütmüştür. Meşru sayılabilecek argümanlarla destek arayışı içerisine giren ABD, hem uluslararası kamuoyu, hem de uluslararası kurumlar nezdinde büyük bir destek sağlamış ve sadece bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar bir ülke, Afganistan'a yönelik terörle mücadele operasyonunu eleştirmiştir. Fakat Afganistan

operasyonu ve sonrasında müttefiklerin özellikle mahkumlara ve sivil halka karşı işkenceye varan sert tutumu, ABD'ye dönük desteğin azalmasına sebep olmuştur. Yine aynı amaçla uluslararası hukuk esnetilerek hayata geçirilen ve Bush Doktrini adıyla anılan Önleyici Vuruş Doktrinine dayanarak Irak'a karşı operasyon düzenlenmesi ise uluslararası toplumun hiçbir kesimi tarafından meşru sayılmamıştır. ABD; uluslararası kurumların ve kamuoyunun desteği alınmamasına rağmen tek başına hareket ederek, kendisini çıkar ilişkileri bağlamında destekleyen müttefikleri ile bu operasyona başlamıştır. ABD “Ya bizimlesiniz ya onlardan” sloganı ile uluslararası terörle mücadelede işbirliğini de önemsemediğini göstermiştir. Fakat bu süreç uluslararası hukukun ve uluslararası kuruluşların meşruiyetinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Yüz binlerce insanın öldüğü ve mağdur olduğu savaşlar sonrası kazanılan tecrübeler ile, bu şekilde kayıpların bir daha yaşanmaması için bir uluslararası sistem ve hukuk oluşturan uluslararası toplumun bu kazanımları büyük yara almıştır.

Küresel terör örgütleri ve özellikle 11 Eylül saldırıların faili olan El- - Kaide bu durumu iyi bir şekilde değerlendirerek, kendi propagandalarını yapmışlar ve özellikle Afganistan saldırılarının ilk aylarında dağılmaya yüz tutan grup, tekrar güçlenerek eylemsel güçlerini tekrar kazanmışlardır. 11 Eylül saldırıları sonrası işbirliği ve ortak mantıkla cevap verilen terör bitmeye yüz tutmuşken ABD'nin politikaları sonucu bu işbirliğinin dağılması ve uluslararası meşruiyetini kaybetmesi sonucu terör örgütlerinin güçlenmesi ise yüzlerce insanın hayatını kaybettiği İstanbul, Madrid ve Londra saldırılarının meydana gelmesi sonucunu doğurmuştur.

Ayrıca 11 Eylül saldırıları sonrası devletler, oluşan korku ve dehşet ortamını engelleyebilmek adına ulusal sınırları içerisinde bir dizi düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Mevcut düzenlemelerin yaşanan tehdidi engellemede yetersiz kaldığı düşüncesiyle yapılan bu değişiklikler de demokratik hukuk devleti ilkelerine ters düşmüştür. Bu şekilde gelişen olaylara karşı devletler güvenliği sağlamanın yolunun hak ve özgürlüklerde çeşitli kısıtlamalara gitmek olduğu yargısı ile hareket etmişlerdir. İngiltere ve ABD hükümetleri, hukuk düzenini hukuksuzluk oluşturacak

şekilde yorumlayarak yaptığı düzenlemeleri; halkın içerisinde bulunduğu dehşet durumundan faydalanarak hızlı bir şekilde yürürlüğe sokmuşlardır.

Fakat bu düzenlemelerde terörle mücadeleye fayda getireceği yerde yabancı düşmanlığını körükleyerek, toplumun birbirinden kopma sürecine girmesine sebep olmuştur. Ayrıca bu durum Avrupa’da yayılan milliyetçilik akımının da hızlanmasına neden olmuştur. ABD ve İngiltere’de birçok suçsuz insan, yapılan düzenlemeler doğrultusunda gözaltına alınmış fakat suçluluklarını kesinleştirecek herhangi bir maddi delil bulunamadığından dolayı serbest bırakılmışlardır. Bu ise toplumda aynı çatı altında yaşayan insanların birbirlerinden ayrışmasına ve ötekileşmesine; aynı zamanda da devlete yabancılaşmalarına sebep olmuştur.

Nihayet bu durum uluslararası kurumların dikkatini çekmiş ve demokratik hukuk devleti kazanımlarının asla bırakılmaması gerekliliği ve baskıcı tutumların teröristlere değil ancak özgür insanlara zarar vereceği yönündeki açıklamalar karşılık bulmaya başlamıştır. Bu aşamada İspanya’nın tutumu tüm dünyaya örnek teşkil etmiştir. İspanya, yaşanan Madrid saldırıları sonrası dahi baskıcı düzenlemelere gitmemiş hatta Irak’ta bulunan askerlerini geri çekerek terörle mücadelenin silahla değil temel hak ve özgürlükler çerçevesinde yapılacak olan eylemlerle sonuca gidebileceğini savunmuştur. Bu doğrultuda da BM çatısı altında oluşturulan Medeniyetler İttifakı Projesi, farklı kültürlerin ayrışan değil benzerlik gösteren noktalarında birleştirerek, ötekileşmenin önüne geçmeyi hedeflemiştir.

Uluslararası ortamda, özellikle yenilenen siyasi otoritelerin de yardımıyla özgürlüklerin tekrar yükselişe geçmesi ise İngiltere’de de yankı bulmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrası sertleşen terörle mücadele yasaları, meydana gelen Londra saldırıları sonrasında temel hak ve hürriyetleri feda edecek şekilde tekrar düzenlenmek istenmiş; fakat bu sefer hükümet Meclis ve sivil toplum kuruluşlarının direnci ile karşılaşmıştır. İngiltere’de demokratik hukuk devleti kazanımlarını köreltecek düzenlemeler, Meclisin akılcı ve sakin davranması ile hayat bulamamıştır. ABD’de de özellikle Barrack Obama’nın başkanlığa gelmesinin ardından terörle mücadele stratejilerinde hata yapıldığı kabul edilmiş ve 11 Eylül saldırıları sonrası oluşan öfke ortamı sebebiyle kendi ilkelerine aykırı hareket ettikleri belirtilmiştir.

Obama çeşitli tarih ve yerlerde yaptığı konuşmalarında işbirliğinin ve oluşturulan müşterek ilkelerin korunması gerekliliğine vurgu yaparak, her türlü ayrıma ve ötekileştirmeye karşı olduklarını vurgulamıştır.

İngiltere örneğinde, İngiltere'nin IRA'ya karşı olan mücadelesinde zeki, kapsamlı bir siyasal müdahalenin, katı polis ve askeri yöntemlerin kendi başlarına durduramadığı teröre nasıl etkili bir şekilde son verdiği gözler önüne serilmiştir. İngiltere IRA ile mücadelesinde baskıcı güvenlik tedbirlerinin bir işe yaramadığını ve bunun özellikle IRA'ya dönük olan halk desteğini iyice arttırdığını ve sonuç olarak halk tarafında IRA'nın kendilerini koruyacak yegane unsur olduğu yönünde algısını güçlendirdiğini çok önceleri görmüştür. Fakat iç politik kaygılar neticesinde düşünülen düzenlemeler hayata geçirilememiştir. Fakat hükümet özellikle 1990'lı yıllara gelindiğinde terörle mücadelenin olmazsa olmazı olan siyasi kararlılıkla hareket ederek bir dizi düzenleme ve uluslararası işbirliği yoluna gitmiştir. Özellikle Kuzey İrlanda bölgesinde adaletsizlik ve haksızlıkların önüne geçen ve eşitlik olgusunu vurgulayan düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Siyasi hakları arttırarak, sivil/siyasi hak arama yöntemleri desteklenmiştir. Özellikle 2005 yıllarında dünya konjonktüründe, insan hakları, özgürlük ve güvenlik dengesinde temel hak ve özgürlüklerin tekrar ön plana çıkması ile birlikte, Kuzey İrlanda'daki iki hareketin de giriştiği şiddet olaylarının halk tarafından desteklenmedikleri görülmüştür. Yapılan siyasi görüşmeler sonucu ise terör örgütleri silahlarını bırakmış ve hak arama süreçlerini şiddetten arındırılmış bir şekilde sürdüreceklerini ifade etmişlerdir. Bu örnekten anlaşılacağı üzere terörle mücadeledeki en etkin yöntem, sosyo – ekonomik iyileştirmelerle, halktaki demokratik hukuk ilkelerine olan bağlılığı ve inancı birleştirerek bir güven ortamı oluşturulmasıdır. Böylece halk terör faaliyetlerine prim vermeyecektir. IRA'yı dağılma sürecine asıl iten sebep siyasi görüşmelerde alınan imtiyazlar değil, kendi tabanının şiddete olan inancının kalmayarak IRA'nın dağılması yönündeki isteklerin artması yani halk desteğinin sona ermesidir.

Dünyanın geçirdiği son on yıllık tecrübe de göstermiştir ki, uzun deneyimler sonucu kazanılan müşterek değerler, oluşturduğumuz yeni sistemin temel taşlarıdır. Bu sebeple bu değerlere rağmen geliştirilen politikalar uluslararası

sisteme kazanım değil yitim olarak geri dönecektir. Demokratik hukuk ilkeleri asla daha fazla özgürlük için feda edilmemelidir. Aksi takdirde klişeleşmiş bir tabirle ne özgürlüğe ne de güvenliğe ulaşabiliriz.

Dünyayı siyasal içerikli şiddetten arındırmak mümkün değilse bile, bu eğilimin marjinalize edilmesi mümkündür. İşbirliği çabaları ve terörle mücadele stratejilerinin bu yönde gelişmesi daha anlamlı olacaktır. Devletler ulusal ve uluslararası güvenlik politikalarını geliştirirken, kalıcı güvenliği oluşturma yolunun demokratik hukuk ilkelerini güçlendirmekten ve bu ilkeleri dünya genelinde hakim kılmaktan geçtiğini unutmamalıdır. Terörle mücadelenin hedefi onu yok etmeye çalışmak ve onunla radikal bir savaşa girmekten ziyade; onunla birlikte yaşamayı öğrenerek, onun etkinliğini kısıtlamak ve gereksiz hale getirmek olmalıdır. Ancak bu şekilde insanlar terörist stratejiye inanmaktan ve onu kullanmaktan vazgeçeceklerdir.

KAYNAKÇA

Akın, Engin, *Terör ve Terörün Finansmanı Suçu: Anayasa Mahkemesi – Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Metinleri Çerçevesinde*, Ankara 2009

Alkan, Necati, *Söz Bitmeden: Terörle Mücadele Önleme Stratejileri*, 3. Basım, Ankara 2009

Arıboğan, Deniz Ülke, *Terör, Korku Hali: Tarihin Sonundan, Barışın Sonuna*, 3. Basım, İstanbul 2007

Aydın, Nurullah, *Küresel Terör ve Terörizm*, İstanbul 2009

Bal, İhsan, *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*, Ankara 2006

Bal, Mehmet Ali, *Savaş Stratejilerinde Terör*, 2. Basım, İstanbul 2008

Beşe, Ertan, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Ankara 2002

Bozkurt, Enver – Kanat, Selim, *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişikler*, Ankara 2007

Davutoğlu, Ahmet, *Küresel Bunalım*, 18. Basım İstanbul 2010

Davies, Barry, *Terörizm: Ortadoğu'da Şiddet Dünya'da Terör*, (Çev. Pınar Bulut), İstanbul 2006

Falk, Richard A., *Dünya Düzeni Nereye? Amerikan Emperyal Jeopolitikası*, (Çev. Neşenur Domaniç, Nusret Arhan) İstanbul 2005

Gürses, Emin, *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi: IRA-ETA-PKK*, 2. Basım, İstanbul 2001

Hobsbawm, Eric, *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, (Çev. Osman Akınhay) İstanbul 2008

Huntington, Samuel P., *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, (Çev. Mehmet Turhan, Y. Z. Cem Soydemir) 6. Basım İstanbul 2008

Karaosmanoğlu, Fatih, *Tarihin Başlangıcı: Uluslararası ilişkiler & Haklar ve Güvenlik*, Ankara 2008

Kaya, İbrahim, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Ankara 2005

Kongar, Emre, *Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül*, 11. Basım, İstanbul 2009

Laçiner, Sedat – Özcan, Mehmet – Bal, İhsan, *Türkiyeli Avrupa: Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Olası Etkileri*, İstanbul 2004

Öktem, Emre, *Terörizm: İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*, İstanbul 2007

Şenocak, Hasan Emre, *Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Uygulamaları*, Ankara 2006

Sever, Murat – Cinoğlu, Hüseyin – Başbüyük, Oğuzhan, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Ankara 2010

Sönmezoğlu, Faruk, (Der.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, 4. Basım, İstanbul 2005

Tarhan, Nevzat, *Psikolojik Savaş: Gri Propaganda*, 15. Basım, İstanbul 2011

Taşdemir, Fatma, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara 2006

MAKALELER

Alkan, Necati, “Türkiye’nin Terörle Mücadele Deneyimi”, *Uzakdoğu’dan Yeni Kıta’ya Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2009

Arıboğan, Deniz Ülke, “Terörizme Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İş Birliği İmkanları”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006

Baharçipek, Abdulkadir, “Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü”, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Editörler: Murat Sever, Hüseyin Cinoğlu, Oğuzhan Başıbüyük, Ankara 2010

Bal, İhsan, “ Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?“, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, Ankara 2006

Başaren, Sertaç, “Kavramsal Olarak Terörizm; Tarihi, ve Hukuki Boyutlarıyla” *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006

Ben-Meir, Alon, “11 Eylül: Sonuçları ve Yeni Düzen”, (Çev. Serpil Açıkalın), *11 Eylül Sonrası Ortadoğu*, Editörler: Sedat Laçiner, Arzu Celalifer Ekinci, Ankara 2011

Chirinos, Alexandra, “Özgürlük ve Güvenlik Arasındaki Dengeyi Bulmak: İngiliz Anti Terörizm Kanunu Üzerine İngiliz Yargıtayı’nın Kararı” , (Çev: Onur Özcan) *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi: Kayıhan İçel, Editör: Yener Ünver, Ankara 2008

Colston, John, “NATO’nun Terörizm İle Mücadeledeki Rolü ve Uluslararası İşbirliği’nin Önemi”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006

Eriş, Hamit Emrah, “IRA(İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)”, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000

Finjing, Fang, “Radikal Dini Terörizm Faaliyetleri ve Mücadele Yöntemleri”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006

Hacıhafızoğlu, Dinçer, “ Terörist Grupların Örgütlenmesi ve Yönetimi”, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000

Laçiner, Sedat, “Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği” *Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006

Mazarı, Shireen, “Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006

Özcan, Mehmet – Yardımcı, Serkan, “Avrupa Birliği ve Terörizmle Mücadele”, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006

Özcan, Nihat Ali, “ Bir Terör Örgütü Olarak PKK; İdeolojisi, Yöntemi, Yükselişi ve Çöküşü ”, *Dünyada ve Türkiye’de Terör Konferansı: Ekonomik ve Sosyal Yapıya Etkileri*, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Editör: Ali Tarhan, Ankara 2002

Özeren, Süleyman – Cinoğlu, Hüseyin, “ABD’nin yeni Terörle Mücadele Konsepti: Savaş Yerine Uyumlu İşbirliği mi?”, *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2010

Özeren, Süleyman – Cinoğlu, Hüseyin, “Terörizm ve Amerika Birleşik Devletleri: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Terörle Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi”, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, Ankara 2006

Özeren, Süleyman – Demirci, Süleyman, “İngiltere’nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası”, *Dünya’dan Örneklerle Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2010

Öztürk, Osman Metin, “Avrupa ve Orta Doğu Ülkelerinin Terör Karşısındaki Konumları”, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000

Saul, Ben, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Terörizmin Tanımı: 1985 – 2004”, (Çev: Seda Koç) *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi: Kayıhan İçel, Editör: Yener Ünver, Ankara 2008

Şimşek, Yılmaz, “İspanya’nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği”, *Uzakdoğu’dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Derleyen: İhsan Bal, Süleyman Özeren, Ankara 2009

Tavas, Taner, “Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri”, *Terörizm İncelemeleri*, Derleyen: Ümit Özdağ, Osman Metin Öztürk, Asam Yayınları, Ankara 2000

Thachuk, Kimberley, “Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele”, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara 2006

Ulusoy, Ülkü Halatçı, “11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu’nun Bir Değerlendirmesi” , *11 Eylül Sonrası Ortadoğu*, Editörler: Sedat Laçiner, Arzu Celalifer Ekinci, Ankara 2011

Üskül, Zeynep Özlem, “Küreselleşme Süreci ve Birey Kavramı”, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 14. Kitap*, İstanbul Barosu, İstanbul 2005

Yamaç, Fatih, “11 Eylül 2011 Sonrası Fransız Terörle Mücadele Politikası”, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, USAK Yayınları, Ankara 2006

Yılmaz, Ömer, “ İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?“, *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Derleyen: İhsan Bal, Ankara 2006

Zelman, Joshua D., “Uluslararası Hukukta Son Gelişmeler: Anti- Terörizm Mevzuatı – Bölüm II: Etki ve Sonuçları”, (Çev. Ali Emrah Bozbayındır) *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Proje Yöneticisi: Kayıhan İçel, Editör: Yener Ünver, Ankara 2008

BASILMAMIŞ YÜKSEK LİSANS VE DOKTARA TEZLERİ

Doğuhan Sökücü, “*Küreselleşen Terörizmin Uluslararası Siyasete Etkileri*”, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009

Hakan İpek, *Avrupa Birliği’nin Terörizmle Mücadelesi*,(Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006

Saadat Rüstemova, *Küresel Terörizm*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2006

Gökhan Gökulu, *Terör Eylemlerinin Medyaya Yansıması: 15 – 20 Kasım İstanbul Saldırıları Örneği* (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005

Ethem İlbiz, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Türkiye'nin Terörle Mücadelede İnsan Hakları Sorunu*, (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2009

Zafer Kılıç, *Küreselleşme ile ivme Kazanan Uluslararası Terörizm ve Buna Karşı Alınan Tedbirler*, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı), Isparta 2007

Erdal Bayer, *Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme*, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2008

Arman Khanat, *11 Eylül Saldırıları Sonrası ABD'nin Terörle Mücadele Politikası ve İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi*, (Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Polislik Çalışmaları Anabilim Dalı), Ankara 2008

Tolga Çevik, *11 Eylül Saldırıları Sonrasında ABD'nin Uluslararası Terörizm İle Mücadeleye İlişkin Güvenlik Politikaları*, (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Çanakkale 2008

Yasir Adil Erdem, *Küresel Terörizm ve Irak Savaşı*, (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007

Kader Asan, *Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikası*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007

İNTERNET KAYNAKLARI

Avcı, İlyas, “El – Kaide Tehdidi ile Mücadele”,
([http://www.pa.edu.tr/objects/assets/content/file/dergiler/2009/Cilt%2011/PBD%2011%20\(3\)%202009Word+Pdf/PBD%20%20\(3\)%202009Tamam%C4%B1.pdf#page=101](http://www.pa.edu.tr/objects/assets/content/file/dergiler/2009/Cilt%2011/PBD%2011%20(3)%202009Word+Pdf/PBD%20%20(3)%202009Tamam%C4%B1.pdf#page=101)) (02.10.2011)

Baharççek, Abdülkadir, “Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu”,
(<http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt10/sayi1/011-028.pdf>) (26.09.2011)

Bekri, M. Nedim, “Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi ve İlkenin Uluslararası Belgeleri ile Uluslararası Ceza Hukuku Uygulamalarındaki Durumu”,
(<http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/38.say%C4%B1/04%20%20DR%20M.%20NE D%C4%B0M%20BEKR%C4%B0.pdf>), (10.09.2011)

Laçiner, Sedat, “Toplumsal Sorunların Bir Belirtisi Olarak Terörizm”,
(<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=97>) (03.06.2011)

Laçiner, Sedat, “Demokrasi İle Terör Çözülür mü?”,
(<http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=1045>) (03.06.2011)

Laçiner, Sedat, “Londra Olayları: Avrupa Terörle İç Savaşa Mı Gidiyor?”,
(<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=471>) (07.09.2011)

Özdemir, Erol, “Terörizmin Unsurları Ve Bazı Çözüm Önerileri”,
(<http://www.caginpulisi.com.tr/74/17.htm>) (24.09.2011)

Thierry Balzacq - Yılmaz Ensaroğlu, “İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa”,
(http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/Guvenlik%20ve%20Insan%20Hakl ari%20Siyasa%20Raporu.pdf), (01.09.2011)

Varol, Kasım, “Terör ve Sağduyu”,
(http://www.caginpulisi.com.tr/v1/yazdir.php?art_id=1094) (26.09.2011)

Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı,
 “*Terör, Terörizm*” (<http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm6.htm>) (10.05.2011)

UTSAM Raporlar Serisi:15, “*İspanya’nın Terörle Mücadelesi*”
 (<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0spanya'n%C4%B1n%20Ter%C3%B6rle%20M%C3%BCcadelesi.pdf>) (24.08.2011)

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkındaki İlkeleri”,
 (http://www.jp.coe.int/Upload/90_GuidelinesHumanRights_Terrorism_TUR.pdf)
 (25.08.2011)

“Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı Girişimi”
 (http://www.medeniyetlerittifaki.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=28&Itemid=2) (24.08.2011)

“İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkında İlkeler”,
 (http://www.jp.coe.int/Upload/90_GuidelinesHumanRights_Terrorism_TUR.pdf)
 (25.08.2011)

“İzleme, Koruma, Önleme, Hazırlıklı Olma: İngiltere’nin Uluslararası Terörizm ile Mücadele Stratejisi,”
 (<http://www.utsam.org/images/upload/attachment/%C4%B0izleme%20Koruma%20%C3%96nleme%20Haz%C4%B1rl%C4%B1kl%C4%B1%20Olma.pdf>)
 (07.09.2011)

“Obama’dan Mısır’da Tarihi Konuşma”,
 (http://www.sabah.com.tr/Dunya/2009/06/04/islam_dunyasina_seslenecek)
 (03.10.2011)

“Obama’nın Mısır Konuşması”,
 (<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=184168>) (03.10.2011)

“Obama Hürriyete Yazdı: Bin Ladin’i Müslümanlarla Birlikte Yendik”,
(<http://www.dipnot.tv/11857/Obama-Hurriyete-yazdi-BiN-LADiNi-MuSLuMANLARLA-BERABER-SAF-Disi-BiRAKTiK.aspx>) (03.10.2011)

“Terörizmin Yayılmasını Kolaylaştıran Şartlar üzerine Soru ve Cevaplar Mart 2007”, (http://www.avrupakonseysi.org.tr/haberler/mart-07_b.htm) (25.08.2011)

“Türkiye ve Medeniyetler İttifakı”,
(<http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki.tr.mfa>)(24.08.2011)

“12 Nisan 1 991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu”,
(<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html>) (09.09.2011)

(<http://www.mulkiyeteftis.gov.tr>) (10.09.2011)

(<http://www.avrupakonseysi.org.tr/>) (25.08.2011)

(http://www.fincen.gov/statutes_regs/patriot/) (17.06.2011)